

22.

Gradsko vijeće Grada Malog Lošinja, temeljem čl. 35. Zakona o lokalnoj i područnoj (regionalnoj) samoupravi (NN 33/01, 60/01, 129/05, 109/07, 125/08, 36/09, 36/09, 150/11, 144/12, 19/13, 137/15, 123/17, 98/19 i 144/20) i čl. 32. Statuta Grada Mali Lošinj (SL.n. PGŽ 26/09, 32/09, 10/13, 24/17-proč.tekst, 9/18, i 9/21) na svojoj sjednici održanoj dana 27. travnja 2023. godine, donosi sljedeću

**ODLUKU
o usvajanju
Plana razvoja cresko-lošinjskog otočja do 2027. godine**

Članak 1.

Usvaja se Plan razvoja cresko-lošinjskog otočja do 2027. godine (u daljnjem tekstu: Plan razvoja). Plan razvoja čini sastavni dio ove odluke i nalazi se u prilogu.

Članak 2.

Plan razvoja predstavlja jedan od temeljnih planskih dokumenata Grada Malog Lošinja.

Članak 3.

Plan razvoja objavit će se na službenoj mrežnoj stranici Grada Malog Lošinja.

Članak 4.

Ova Odluka stupa na snagu osmog dana nakon objave u „Službenim novinama“ Primorsko-goranske županije.

KLASA: 900-01/20-01/01
URBROJ: 2170-10-01-23-22
Mali Lošinj, 27. travnja 2023

GRAD MALI LOŠINJ
GRADSKO VIJEĆE

PREDSJEDNIK
Dubravko Devčić, dr.med.vet., v.r.

PLAN RAZVOJA CRESKO- LOŠINJSKOG OTOČJA DO 2027. GODINE

Rijeka, prosinac, 2022. godina

NOSITELJI IZRADE:

Grad Cres
Grad Mali Lošinj

KOORDINATOR IZRADE:

Grad Cres
Grad Mali Lošinj

IZRAĐIVAČI:

Javna ustanova „Regionalna razvojna agencija Primorsko-goranske županije“

Vedran Kružić
Mirjana Kovačić
Ivana Pavlek

Radna skupina

Marin Gregorović, gradonačelnik Grada Cresa
Marko Ferlora, Grad Cres
Dubravka Fak, Grad Cres
Ugo Toić, Otočna razvojna agencija
Tanja Jović, Grad Mali Lošinj
Martina Krajina, Grad Mali Lošinj
Franjo Toić, Grad Mali Lošinj
Boško Babić, Grad Mali Lošinj

Tematska radna skupina za gospodarstvo, otočni razvoj i turizam

Danijel Kučica, UO Bukaleta
Tomislav Salković, Racica d.o.o.
Sanja Živanović, Turistička zajednica Grada Cresa
Antonia Blaić, Jadranka d.d.
Sanja Trajkov Komadina, Lošinjska Plovidba
Mario Kamalić, Udruženje obrtnika Cres Lošinj
Dalibor Cvitković, Turistička zajednica Grada Malog Lošinja
Ivka Matošević, Grad Mali Lošinj

Tematska radna skupina za zdravstvo, demografiju, socijalnu uključenost i društvo

Branka Sepčić, Centar za socijalnu skrb Cres-Lošinj
Hrvoje Sepčić, Dom za odgoj djece Cres
Eljana Zec Solina, Gradska vijećnica – Grad Cres
Mirjana Koljevina, Dječji vrtić Girice, Cres
Tanja Mikuličić, Dom zdravlja Mali Lošinj
Elena Busanić, Srednja škola Ambroza Haračića
Aleksandra Volarić, Gradska vijećnica – Grad Mali Lošinj
Aldo Stipanov, Dom za starije i nemoćne
Anton Žuklić, Udruga umirovljenika Grad Mali Lošinj
Kristina Žuškin Tokić, Grad Mali Lošinj

Tematska radna skupina za obrazovanje, kulturu, sport i mlade

Josip Pope, Osnovna škola Frane Petrića, Cres
Jelena Dunato, Muzej Grada Cresa
Walter Salković, Grad Cres
Melita Muškardin, Dječji vrtić Cvrčak, Mali Lošinj
Žarko Rogić, Zajednica sportova Grada Malog Lošinja
Zrinka Ettinger Starčić, Lošinjski Muzej
Martina Krajina, Grad Mali Lošinj
Tin Mrvac, Savjet za sport Grada Malog Lošinja

Tematska radna skupina za promet, mobilnost, infrastrukturu, zaštitu okoliša i energetiku

Neven Kruljac, Komunalne usluge Cres Lošinj d.o.o.
Anton Opatić, Županijska Lučka uprava Cres
Tomislav Bandera Anić, Centar za posjetitelje i oporavilište za bjeloglave supove, Beli
Daniel Kljaić, Lošinj Usluge
Tanja Jović, Grad Mali Lošinj
Ugo Toić, Otočna razvojna agencija
Branko Domac, Radio Jadranka
Franjo Toić, Grad Mali Lošinj
Dubravka Fak, Grad Cres

VREDNOVANJE:

Euro ekspertiza j.d.o.o.

Marijana Sumpor
Nenad Starc

SADRŽAJ

1. UVOD	5
2. SAŽETAK ANALIZE STANJA	7
2.1. POLOŽAJ, PROSTOR I SUSTAV PROSTORNOG UREĐENJA	7
2.2. PRIRODNA OBILJEŽJA	11
2.3. ZAŠTITA OKOLIŠA	13
2.4. STANOVNIŠTVO I LJUDSKI POTENCIJALI	15
2.5. GOSPODARSTVO	18
2.6. DRUŠTVENE DJELATNOSTI	25
2.7. INFRASTRUKTURNI SUSTAVI	29
2.8. CIVILNO DRUŠTVO I KRIZNA STANJA	33
2.9. UPRAVLJANJE RAZVOJEM	34
2.10. SWOT ANALIZA	36
3. RAZVOJNI IZAZOVI I POTENCIJALI CRESKO-LOŠINJSKOG OTOČJA	38
3.1. STARENJE STANOVNIŠTVA I DEPOPULACIJA	38
3.2. SOCIJALNO, DRUŠTVENO I GOSPODARSKO OKRUŽENJE	38
3.3. KLIMATSKE PROMJENE	39
3.4. NAPREDNE TEHNOLOGIJE, NOVE VJEŠTINE, ZNANJA I KOMPETENCIJE	40
3.5. PLAVO-ZELENI RAZVOJ	41
4. STRATEŠKI OKVIR	43
4.1. USKLAĐENOST SA RELEVANTNIM HIJERARHIJSKI VIŠIM AKTIMA STRATEŠKOG PLANIRANJA	43
4.2. VIZIJA I PRIORITETNA PODRUČJA	43
4.3. PRIORITETI, POSEBNI CILJEVI I MJERE	45
5. OKVIR ZA PRAĆENJE I VREDNOVANJE	63
6. OKVIRNI TERMINSKI I FINACIJSKI PLAN	64
7. ZAKLJUČAK	65
DODATAK 1. POKAZATELJI ISHODA	66
DODATAK 2. POPIS PROJEKATA	71
POPIS TABLICA	76
POPIS SLIKA	76

1. UVOD

Plan razvoja cresko-lošinjskog otočja do 2027. godine (Plan razvoja) srednjoročni je akt strateškog planiranja, s ciljem usmjeravanja gospodarskog rasta i unapređenja kvalitete života sukladno načelima održivog razvoja.

Plan razvoja je izrađen sukladno Zakonu o sustavu strateškog planiranja i upravljanja razvojem Republike Hrvatske¹, Zakonu o regionalnom razvoju Republike Hrvatske², Uredbi o smjernicama za izradu akata strateškog planiranja od nacionalnog značaja i od značaja za jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave³, Priručniku o strateškom planiranju i Dodatku Priručniku (svibanj 2020.)⁴. Nositelji izrade Plana razvoja su Grad Cres i Grad Mali Lošinj, dok je javna ustanova „Regionalna razvojna agencija Primorsko-goranske županije“ koordinator izrade, odnosno izrađivač.

Plan razvoja sastoji se od nekoliko međusobno povezanih cjelina, analize stanja, vizije i strateškog okvira s ključnim pokazateljima za praćenje provedbe Plana razvoja, provedbenog, vremenskog i financijskog plana, prikaza usklađenosti s Nacionalnom razvojnom strategijom Republike Hrvatske do 2030., Planom razvoja Primorsko-goranske županije za razdoblje 2022.-2027. godine⁵, sektorskim dokumentima i dokumentima prostornog uređenja te okvira za praćenje i vrednovanje. Plan razvoja sadrži posebne dodatke kao i ostale popratne dokumente.

Sastavni dio dokumenta je Analiza stanja koja je uzela u obzir postojeće prostorno-planske i strateške dokumente te je temeljni dokument za izradu strateškog okvira. Svrha Analize stanja je vjerodostojno istražiti i ocijeniti trenutak cresko-lošinjskog otočja i njegovog okruženja.

Analiza stanja temeljena je na analizi prikupljenih podataka i na detaljno razrađenim analitičkim podlogama svakog pojedinog sektora. Korišteni su različiti izvori i dokumentacija, službena statistička izvješća Državnog zavoda za statistiku i Eurostata, podaci Fine, izvješća o poslovanju pravnih osoba, strategije, studije, analize, internetske stranice, podaci koje prikupljaju jedinice lokalne samouprave i upravna tijela Županije i drugi. Kako se radi o kompleksnoj analizi, u obradi prikupljenih podataka primijenjeni su postupci analize i sinteze.

Utvrđeni su raspoloživi resursi, njihov ukupni kapacitet i to ljudski, financijski i administrativni. Nadalje, analizirani su razni čimbenici vanjskog okruženja koji potiču ili ograničavaju sposobnost cresko-lošinjskog otočja za provedbu vlastitih razvojnih politika. Otočje posjeduje značajne prirodne i gospodarske potencijale koji, iako prepoznati, nisu u potpunosti iskorišteni.

Analiza stanja u deset poglavlja prikazuje bitne odrednice dosadašnjeg razvoja cresko-lošinjskog otočja. Analiziraju se prirodna i druga obilježja, utvrđuju demografski i gospodarski potencijali, razvojne posebnosti, daje prikaz društvenih djelatnosti, civilnog

¹ Zakon o sustavu strateškog planiranja i upravljanja razvojem Republike Hrvatske, Narodne novine 123/17, 151/22

² Zakon o regionalnom razvoju Republike Hrvatske, Narodne novine 147/14, 123/17, 118/18

³ Uredba o smjernicama za izradu akata strateškog planiranja od nacionalnog značaja i od značaja za jedinice lokalne i ne (regionalne) samouprave, Narodne novine broj 89/18

⁴ Priručnik o strateškom planiranju i Dodatku Priručnik, Ministarstvo regionalnoga razvoja i fondova Europske Unije, svibanj 2020.

⁵ <https://prigoda.hr/plan-razvoja-pgz-2022-2027/>

sektora i sustava zaštite i spašavanja. Analizira se stanje infrastrukturnih sustava, obrazlažu se fiskalni, institucionalni i financijski kapaciteti jedinica lokalne samouprave.

Osim vremenskog obuhvata analiziranih podataka, značajan problem pri izradi Analize bila je njihova ograničena prostorna dezagregiranost. Tek manji broj pokazatelja mogao se odrediti i analizirati na razini jedinice lokalne samouprave i nastavno na razini mikroregije. Vrijednosti većine uobičajenih pokazatelja mogle su se izračunavati iz podataka dostupnih isključivo na razini Primorsko-goranske županije.

No i pored problema u izradi te kompleksnosti, Analiza stanja je vrlo dobar temelj za izradu strateškog okvira.

U izradi Plana razvoja, a naročito u izradi strateškog okvira, sudjelovao je velik broj dionika. Posebno treba naglasiti sudjelovanje upravnih tijela Primorsko-goranske županije, ustanova/trgovačkih društava kojima je Primorsko-goranska županija (su)osnivač/(su)vlasnik i sudjelovanje jedinica lokalne samouprave. Aktivni doprinos dali su znanstvenici, stručnjaci i drugi suradnici. U Plan razvoja uključena su stručna mišljenja i prijedlozi kao rezultat provedenih radionica tematskih radnih skupina i drugih tijela.

Postupak izrade Plana razvoja obuhvatio je više pojedinačnih aktivnosti. U svrhu što kvalitetnijeg konačnog rezultata, osnovan je Radni tim sastavljen od predstavnika jedinica lokalne samouprave na cresko-lošinjskom otočju, a u izradu su bile uključene i tematske radne skupine za određena područja.

Tijekom izrade Plana razvoja održano je više sastanaka/radionica/sjednica radnih tijela za izradu i praćenje izrade Plana razvoja, kao i savjetovanje s javnošću, na kojima su razmotreni nacrti Analize stanja i SWOT analize, strateški okvir kao i usklađenost s nacionalnim razvojnom strategijom, sektorskim i višesektorskim strategijama te dokumentima prostornog uređenja.

U skladu sa spomenutim Zakonom o sustavu strateškog planiranja i upravljanja razvojem RH i u svrhu nepristrane ocjene kvalitete Plana razvoja, angažiran je vanjski stručnjak koji je prethodno vrednovao izradu nacrtu Plana i na kraju dao neovisno stručno mišljenje o cjelokupnom dokumentu. Zaključak vanjskog stručnjaka jest da Plan razvoja cresko-lošinjskog otočja do 2027. godine, sukladno Pravilniku o provedbi postupka vrednovanja („Narodne novine“ broj 66/19), metodološki i sadržajno u potpunosti udovoljava svim propisanim kriterijima i da je u suglasju s dokumentima više razine.

2. SAŽETAK ANALIZE STANJA

Svrha Analize stanja bila je ustanoviti i analizirati dosadašnji stupanj razvoja cresko-lošinjskog otočja i usporediti dobivene rezultate s okruženjem i prosječnim vrijednostima Primorsko-goranske županije.

Stanje i trendovi razvoja cresko-lošinjskog otočja analizirani su u svim relevantnim aspektima, od položaja, prostora i sustava prostornog uređenja, prirodnih obilježja, zaštite okoliša, ljudskih potencijala, gospodarstva, društvenih djelatnosti, infrastrukture, civilnog sektora, sustava zaštite i spašavanja, institucija koje se bave razvojem otočja do fiskalnih kapaciteta jedinica lokalne samouprave. Analiza je izrađena participativno.

Ovo poglavlje daje sažeti prikaz Analize. Cjelovita Analiza stanja s prikupljenim i sistematiziranim podacima te interpretacijama trenutnog stanja pojedinih područja priloga je dokumentu Plana razvoja.

Analiza stanja s pripadajućom SWOT analizom predstavlja polaznu točku za definiranje Strateškog okvira Plana razvoja.

2.1. POLOŽAJ, PROSTOR I SUSTAV PROSTORNOG UREĐENJA

Položaj i prostor

Cresko-lošinjsko otočje nalazi se u sjevernom dijelu Hrvatskog primorja i broji ukupno 44 otoka, otočića i hridi, od kojih 8 pripada otoku Cresu, dok 37 pripadaju otoku Lošinju. Ukupna površina otočja iznosi 516,10 km², od kojih 405,8 km² zauzima otok Cres, a površina otoka Lošinja iznosi 74,4 km².

Grad Cres obuhvaća 26 naselja: Beli, Cres, Dragozetići, Filozići, Grmov, Ivanje, Loznati, Lubenice, Mali Podol, Martinšćica, Merag, Miholašćica, Orlec, Pernat, Porozina, Predošćica, Stanić, Stivan, Sveti Petar, Valun, Važminež, Vidovići, Vodice, Vrana, Zbičina i Zbišina i čini 8,1 % ukupnog teritorija Primorsko-goranske županije.

Područje Grada Malog Lošinja obuhvaća 14 naselja: Belej, Ćunski s Artatorem i Kandijom, Ilovik, Male Srakane, Mali Lošinj, Nerezine, Osor, Punta Križa, Susak, Sveti Jakov, Unije, Ustrine, Vele Srakane i Veli Lošinj i čini 6,3 % kopnenog teritorija Primorsko-goranske županije. Područje obuhvaća južni dio otoka Cresa, od zaljeva Koromačno i Ustrine, čitav otok Lošinj i lošinjski otočni arhipelag kojeg čini skupina nastanjenih otoka: Unije, Ilovik, Susak, Srakane Male, Srakane Vele i Sv. Petar te niz nenaseljenih otočića, grebena i hridi u prostranom morskom području.

Otoci Republike Hrvatske, sukladno Zakonu o otocima⁶, definirani su kao područja s razvojnim posebnostima. Zakonom je definiran i uređen način upravljanja razvojem hrvatskih otoka, njihova zaštita, određena politika otočnog razvoja, definirana su tijela nadležna za upravljanje otočnim razvojem, definirano je razvrstavanje otoka u skupine i vrednovanje razvijenosti kao i praćenje i izvještavanje o provedbi politike otočnog razvoja u svrhu učinkovitog korištenja sredstava državnog proračuna, fondova Europske unije i drugih izvora financiranja te osobite zaštite Republike Hrvatske.

Novom Nacionalnom klasifikacijom statističkih regija 2021.,⁷ koja se primjenjuje od 1. siječnja 2020. godine, uspostavljaju se statističke regije 1., 2. i 3. razine prema kojima se

⁶ Zakon o otocima, Narodne novine 116/18, 73/20, 133/20, 70/21

⁷ Nacionalna klasifikacija statističkih regija 2021. (HR_NUTS 2021.) Narodne novine 125/19

dijeli prostor Republike Hrvatske u svrhu regionalne statistike. Prema navedenoj klasifikaciji cresko-lošinjsko otočje pripada statističkoj regiji 2. razine (HR NUTS 2) Jadranska Hrvatska, i statističkoj regiji 3. razine (HR NUTS 3) Primorsko-goranska županija. Prema pokazatelju procjene bruto domaćeg proizvoda, HR NUTS 2 regija Jadranska Hrvatska nalazi se na 249. mjestu razvijenosti od ukupno 281 NUTS 2 regija Europske unije.

Prema Zakonu o otocima⁸, u svrhu planiranja i provedbe programa, projekata, mjera i aktivnosti, otoci se razvrstavaju prema geografskom kriteriju i teritorijalnoj nadležnosti, udaljenosti od kopna te prema specifičnom položaju. Cresko-lošinjsko otočje obuhvaća 7 otoka (Cres, Lošinj, Vele Srakane, Male Srakane, Susak, Unije i Ilovik) koji pripadaju drugoj skupini otoka po geografskom kriteriju i teritorijalnoj nadležnosti.

Slika 1. Primorsko-goranska županija, cresko-lošinjsko otočje

Izvor: <https://www.pgz.hr/o-zupaniji/gradovi-i-opcine/>, preuzeto 12.10.2022.

Prema podjeli „udaljenost od kopna“, otoci se dijele na **pučinske** (skupina otoka najudaljenija od mora, **kanalske** (skupina otoka srednje udaljenosti od kopna), priobalne (skupina otoka najbližih kopnu) te **premoštene** (skupina otoka mostom povezanih s kopnom). Cresko-lošinjsko otočje pripada skupini pučinskih i kanalskih otoka. Skupini **pučinskih otoka** pripada ukupno 10 otoka/otočića/hridi cresko-lošinjskog otočja, od kojih se svih 10 nalazi na otoku Lošinj, dok skupini **kanalskih** otoka pripada 34 otoka/otočića/hridi cresko-lošinjskog otočja, od kojih 27 pripada otoku Lošinj, a 7 otoku Cresu.

Na cresko-lošinjskom otočju ima 7 nastanjenih i 4 povremeno nastanjena otoka, dok su ostali otoci, otočići i hridi nenastanjeni. Skupini otoka sa specifičnim položajem pripadaju: Vele Srakane, Male Srakane, Ilovik, Susak, Unije i dio otoka Cresa (u sastavu Grada Malog Lošinja). Radi se o otocima ili dijelovima otoka kojima se sjedište jedinice lokalne samouprave nalazi na kopnu ili drugom otoku.

⁸ Zakon o otocima, Narodne novine 116/18, 73/20, 133/20, 70/21

Prostorno uređenje i planiranje

Prostorno uređenje i planiranje na cresko-lošinjskom otočju definirano je **Prostornim planom Primorsko-goranske županije** („Službene novine Primorsko-goranske županije“, broj 32/13, 7/17, 41/18, 4/19, 18/22), te posebno u 1. Izmjenama i dopunama Prostornog plana Primorsko-goranske županije⁹ te prostornim planovima **Grada Cresa i Grada Malog Lošinja**. Prostornim planovima se, u svrhu ostvarivanja ciljeva prostornog uređenja, uređuje svrhovita organizacija, korištenje i namjena prostora, uvjeti za uređenje, unaprjeđenje i zaštitu cresko-lošinjskog otočja, propisuju se uvjeti za građenje građevina i provedbu drugih zahvata u prostoru na određenoj razini i/ili lokaciji s kojima se izdaje akt za provedbu prostornog plana.

Važno je istaknuti da Plan razvoja mora biti usklađen sa svim važećim prostornim planovima. Za Grad Cres na snazi su Prostorni plan uređenja Grada Cresa („Službene novine Primorsko-goranske županije“, broj 31/02, 23/06, 3/11 i 42/18) i pojedinačni urbanistički planovi uređenja. Za Grad Mali Lošinj na snazi su Prostorni plan uređenja Grada Malog Lošinja („Službene novine Primorsko-goranske županije“ broj 13/08, 13/12, 26/13, 5/14, 42/14, 25/15 – pročišćeni tekst, 32/15 – ispravak), VI. izmjena i dopuna Prostornog plana uređenja Grada Malog Lošinja („Službene novine Primorsko-goranske županije“ broj 32/16) i pojedinačni urbanistički planovi uređenja.

Planirana građevinska područja naselja i građevinska naselja izdvojenih namjena

Na otocima cresko-lošinjskog otočja, unatoč značajnom udjelu u ukupnoj izgrađenosti, površine naselja zauzimaju relativno mali dio teritorija, a razlog tome su prirodne karakteristike i demografske prilike.

Na području Grada Cresa vodene površine zauzimaju 74,1 % ukupne površine, šume 13,55 %, ostalo poljoprivredno i šumsko tlo 9,7 %, poljoprivredno tlo 2,3 %, dok građevinska područja zauzimaju samo 0,35 % površine. Ukupna površina građevinskih područja naselja iznosi 201,3 ha, od koji je izgrađeno 142,3 ha odnosno 70,7 %. Ukupna površina građevinskih područja izvan naselja iznosi 187,7 ha, od koji je izgrađeno 89 ha, odnosno 47,4 %. Namjena građevinskih područja izvan naselja je najvećim dijelom gospodarska i čini 98,56 % (ugostiteljsko-turistička namjena zauzima 90,93 %, a poslovna 7,63 %), dok 1,44 % čine groblja.

Na području Grada Malog Lošinja, vodene površine zauzimaju 90,94 % ukupne površine, šume 3,53 %, ostalo poljoprivredno i šumsko tlo 4,13 %, poljoprivredno tlo 1,02 %, dok građevinska područja zauzimaju samo 0,36 %. Ukupna površina građevinskih područja naselja iznosi 480,2 ha, od kojih je izgrađeno 350,4 ha odnosno 73 %. Ukupna površina građevinskih područja izvan naselja iznosi 456 ha, od koji je izgrađeno 266 ha, odnosno 58,3 %. Namjena građevinskih područja izvan naselja je gospodarska, koja zauzima ukupno 47,21%, površine infrastrukturnih sustava zauzimaju 22,21 %, sportsko-rekreativna namjena zauzima 17,09 %, posebna namjena 12,88 %, dok 0,62 % ukupne površine zauzimaju groblja. Detaljnijim pregledom namjena građevinskih područja izvan naselja evidentirano je da ugostiteljsko-turistička namjena zauzima ukupno 40,8 %, sportski centri 10,16 %, rekreacijska područja 6,93 %, poslovna namjena 6,41 %, dok skupina bez posebne namjene zauzima 35,7 % ukupne površine.

⁹ <https://zavod.pgz.hr/docs/zzpuHR/docsplanovizupanija/1313/ppz-pgz-l-id.pdf>

Planiranje prostora posebnih obilježja

Prostorni planovi posebnih obilježja od velike su važnosti za sve jedinice lokalne i regionalne samouprave u cilju provođenja učinkovite zaštite prirodne i kulturno-povijesne baštine, gospodarskog oporavka lokalnog stanovništva i uspostave uravnoteženog razvoja. Za cresko-lošinjsko otočje izrađen je samo jedan prostorni plan posebnog obilježja „Prostorni plan Tramuntana“ na Cresu, a na razini Primorsko-goranske županije ukupno tri.

Cilj navedenog prostornog plana je omogućavanje revitalizacije Tramuntane uz zadržavanje stanovništva i povećanje kvalitete života, očuvanje ekološke stabilnosti, racionalno korištenje prostora, stvaranje prostornih mogućnosti za razvoj selektivnih vidova turizma (eko i agro-turizam), edukacije i rekreacije (poučne eko staze, pješačke staze i dr.).

Ranjivost obalnog pojasa

U svim državama članicama Europske unije posebna se pažnja posvećuje upravljanju obalnim pojaskom, posebice zbog sve učestalijih ekstremnih klimatskih događaja kao što su olujna nevremena s ekstremnim oborinama i visokim valovima. Na razini Republike Hrvatske usvojena je Strategija prilagodbe klimatskim promjenama za razdoblje do 2040. godine s pogledom na 2070. godinu¹⁰. Grad Cres i Grad Mali Lošinj među prvim su hrvatskim gradovima koji su donijeli Program tranzicije prema čistoj energiji temeljem kojeg su pristupili Sporazumu gradonačelnika za klimu i energiju koji okuplja lokalna tijela vlasti koja su se dobrovoljno posvetila ostvarivanju i premašivanju klimatskih i energetske ciljeva Europske unije. U skladu s ciljevima Sporazuma, izrađeni su i usvojeni Akcijski plan energetske i klimatske održivosti razvoja (SECAP) Grada Cresa te Akcijski plan energetske i klimatske održivosti razvoja (SECAP) Grada Malog Lošinja.

Korištenje pomorskog dobra

Pomorsko dobro je opće dobro od interesa za Republiku Hrvatsku i ima njezinu osobitu zaštitu. Republika Hrvatska upravlja pomorskim dobrom izravno ili putem jedinica područne (regionalne) samouprave, odnosno jedinica lokalne samouprave. Pod upravljanjem pomorskim dobrom podrazumijeva se održavanje, unapređenje, briga o zaštiti pomorskog dobra u općoj upotrebi i posebna upotreba ili gospodarsko korištenje pomorskog dobra na temelju koncesije. Od ukupne morske površine otoka Cresa, 159,3 ha zauzima površina infrastrukturnih sustava, 19,3 ha površina za potrebe gospodarske namjene, a 81.071,6 ha površina za ostalu namjenu. Od ukupne morske površine otoka Lošinja, 7.802 ha zauzima površina za sportsko-rekreativnu namjenu, 166,84 ha površina infrastrukturnih sustava, 129,4 ha površina za potrebe gospodarske namjene, a 217.121 ha površina za ostalu namjenu. Primorsko-goranska županija davatelj je 16 koncesija na pomorskom dobru otoka Lošinja i 6 koncesija na otoku Cresu. Među izdanim koncesijama na otoku Lošinju, najveći broj koncesija izdan je poduzeću Jadranka turizam d.o.o. (ukupno 6).

¹⁰ Strategija prilagodbe klimatskim promjenama u Republici Hrvatskoj za razdoblje do 2040. godine s pogledom na 2070. godinu, Narodne novine 46/20

2.2. PRIRODNA OBILJEŽJA

Geografski položaj i raznolika prirodna obilježja, more, bogato razvedena obala, mediteranska vegetacija i klima odredili su gospodarski i društveni razvoj cresko-lošinjskog otočja.

Geološka struktura

Cresko-lošinjsko otočje obilježava razvedenost, posebne klimatske pogodnosti, stjenovitost područja te obilje uvalica i osamljenih plaža. Ukupna površina cresko-lošinjskog otočja iznosi 516,1 km² i prostorno je najveća otočna skupina na području Republike Hrvatske. Obala otoka Lošinja duga je 117,95 km, od čega je 1,4 km obale vrlo strma i nepristupačna hridinasta obala, 114,5 km ili najveći dio obale je pristupačan i hridinast, dok 2,1 km obale pokrivaju pjeskoviti do šljunkoviti žali. Na području Grada Cresa značajne su prirodne jame: Jama Lipica (Dragozetići), Jama Kus (Vrana), Jama Čampari, kao i vrulje te podmorske spilje. Najveća visinska kota Gorica koja se nalazi na području Grada Cresa iznosi 648 m/nm. Najveća planina na otoku Lošinju je Osorščica (588m), dugačka oko 10 km.

Na otoku Cresu šume zauzimaju 10.679,22 ha površine, a od šumskih vrsta prisutni su hrast medunac, grab, brijest, kesten, crnika, crni jasen. Na području otoka Lošinja, prostiru se šume Čikat s površinom od 236 ha i šuma Pod Javori, koja se nalazi u Velom Lošinju, a prostire se na površini od 39 ha, što ukupno iznosi 275 ha. Najraširenija tla koja su se razvila na otoku Cresu su crvenice, odnosno smeđa primorska tla i pjeskovita dolimitna tla. Postoje, međutim, i zone deluvijalnih tala a susreću se i močvarna, hidrogena tla. Crvenica (terra rossa) vezana je za vapnenačku podlogu i raširena je uzduž čitavog otoka. Takva tla na otoku Cresu su obrasla pretežno šumskom vegetacijom. Dolomitna tla su najzastupljenija u središnjem dijelu otoka.

Na otoku Lošinju evidentirano je osam osnovnih tipova tala koja su sastavljena od različitih kombinacija.

Otoci Cres i Lošinj imaju vlastiti izvor vode za piće, i to iz Jezera Vrana koje ima posebno značenje budući se radi o kriptodepresiji. To je jedini resurs pitke vode na otocima Cresu i Lošinju, pri čemu je voda izvrsne kakvoće i bakteriološki je čista.

Flora

Osnovna vegetacijska zona na cresko-lošinjskom otočju je zimzelena, odnosno karakteriziraju ju šume crnike, lovorike i bora, dok se na sjevernom dijelu otoka Lošinja, na vrhovima i obroncima Osorščice, nalazi i listopadna zona, šuma hrasta medunca i bjelograba, koja je ujedno i raširenija na otoku Cresu, gdje se na području Sv.Petra nalazi stablo hrasta staro oko 1.000 godina.

Cresko-lošinjsko otočje, zahvaljujući povoljnoj klimi, ima bujnu mediteransku vegetaciju. Danas je gusta borova šuma otoka Lošinja od neprocjenjive vrijednosti za njegov turistički razvoj, dok su predio Čikat te šuma Podjavori proglašeni park šumom. Šuma Tramuntana se nalazi na sjevernom dijelu otoka Cresa i obuhvaća 1/5 ukupne površine sjeverne strane otoka Cresa, sa svojim visokim i strmim obalama, od 200 do 300 m. To je oaza jedne skoro nedirnute divlje prirode. Šumoviti dio Tramuntane nalazi se na sjeveroistoku otoka, čija površina obuhvaća cca 5 ha, koja predstavlja iznimno vrijednu prirodnu baštinu. Tramuntana je danas napuštena, vidljivi su ostaci napuštenih sela i pastirskih stanova.

Fauna

Cresko-lošinjsko otočje prepoznatljivo je po bogatoj i raznolikoj fauni od koje se posebice izdvajaju različite vrste ptica, dupina te kukaca. Na otočju su nastanjene 162 vrste ptica od kojih je od posebne važnosti bjeloglavi sup (zaštićena vrsta). Na otoku Cresu, na zapadnoj strani, u 2021. godini zabilježeno je 68 gnijezda bjeloglavog supa. Na otoku se nalazi i Oporavilište za bjeloglave supove Beli koje je, sukladno Odluci Ministarstva zaštite okoliša i energetike, jedino registrirano oporavilište za supove u Republici Hrvatskoj.

Najkrupniji grabežljivac na otočju je kuna bjelica. Na brdu Osorščica puno je male divljači kao što su zec i kuna, odnosno velike alohtone divljači u koju spadaju jelen, muflon i divlja svinja, a na Puntićima obitavaju jeleni lopatari. Od introducirane alohtone divljači na otoku Cresu nastanjeni su mufloni, srne, jelene lopatari i divlje svinje.

Na otoke Cres i Lošinj unesene su divlje svinje, jeleni lopatari i mufloni u svrhu lovačkog turizma. Točan im se broj danas ne može ustanoviti, a lovci koji bi trebali imati procjene o njihovoj brojnosti čuvaju podatke. Divlje svinje se stalno razmnožavaju te postoji potreba za njihovim izlovom, obzirom da uništavaju bioraznolikost otoka te složene i osjetljive ekosustave. Jeleni lopatari isušuju slatkovodne lokve na otoku iz kojih piju ovce, uništavaju mladice, pa time i šume. Uklanjanje jelena lopatara je za razliku od divljih svinja nešto jednostavnije.

Također, na cresko-lošinjskom otočju obitava 9 vrsta neotrovnih zmija, više vrsta sredozemnih guštera i mali macaklini, zakonom zaštićena ugrožena vrsta guštera. Najrasprostranjenija domaća životinja cresko-lošinjskog otočja je ovca, izvorna hrvatska pasmina pod nazivom creska ovca.

U moru cresko-lošinjskog otočja živi 95 vrsta riba, 61 vrsta rakova, 38 vrsta školjki i skupina od gotovo 150 dupina. Morski psi, tune i glavate želve također nastanjuju ovo otočje. Dio ribljeg fonda značajno je ugrožen izlovom, a među njima se nalazi i kirnja. Kroz cijelo otočje protežu se velike livade posidonije (*Posidonia oceanica*) koje su važne za razmnožavanje riba. Podmorje oko Ćutina Velog i Ćutina Malog ima visoko razvijene koraligene zajednice u kojima dominiraju alge, koralji i spužve, dok koralji žive isključivo u morima visoke čistoće s malim taloženjem krutih suspendiranih čestica. Na otočju je pronađena i morska lepeza i crveni koralj te ima i brojnih i vrijednih školjkaša čije ilegalno izlovljavanje, unatoč zakonskoj zaštiti koju uživaju, uzrokuje opadanje njihove brojnosti, no što je još važnije, u velikoj mjeri doprinosi uništavanju stjenovite obale mora.

Otok Lošinj je 2006. godine proglašen rezervatom dobrih dupina te je time postao prvo zaštićeno morsko je posvećeno dobrim dupinima u Mediteranu, no samo privremeno, jer danas to područje nema zaštitu.

Klima

Cresko-lošinjsko otočje ima umjereno toplu kišnu klimu sa suhim i vrućim ljetom, što je ujedno i tipična sredozemna klima kvarnerskih otoka, s odstupanjima posebno u mikroklimi pojedinih lokacija. Prema podacima Državnog hidrometeorološkog zavoda srednja godišnja temperatura u 2019. godini je iznosila 14,5 stupnjeva Celzijusa.

Dana 6. kolovoza 2017. godine izmjerena je do sada apsolutno najviša temperatura zraka na području otoka Lošinja koja je iznosila 39 °C (početak mjerenje 1961. godina), dok je na mjernom mjestu Cres 21. srpnja 2015. godine izmjerena temperatura zraka 41,5 °C, što je za 1,3 stupnja manje od apsolutno najviše izmjerene temperature zraka u Hrvatskoj, prema standardima Svjetske meteorološke organizacije.

Ukupna količina oborina na otoku Cresu u 2020. godini iznosila je 1.234,5 mm, dok je na otoku Lošinju iznosila 847,5 mm. Unatoč veoma maloj udaljenosti između Grada Cresa i Malog Lošinja, razlika u količini oborina je značajna. Prosječna količina oborina u razdoblju 2014.-2020. godine za otok Cres iznosila je 1.191,73 mm, dok je za Otok Lošinja iznosila 1.100,9 mm.

Poljoprivredna površina

Ukupna površina poljoprivrednog zemljišta na otoku Cresu u 2020. godini iznosila je 3.206,1802 ha, dok je ukupna površina poljoprivrednog zemljišta na otoku Lošinju iznosila 1.477,8467 ha. Poljoprivredno tlo zauzima ukupno 2,3 % površine otoka Cresa, dok ostalo poljoprivredno i šumsko tlo zauzima ukupno 9,7 %. Na otoku Lošinju, poljoprivredno tlo zauzima ukupno 1,02 % površine, dok ostalo poljoprivredno i šumsko tlo zauzima ukupno 4,13 %.

2.3. ZAŠTITA OKOLIŠA

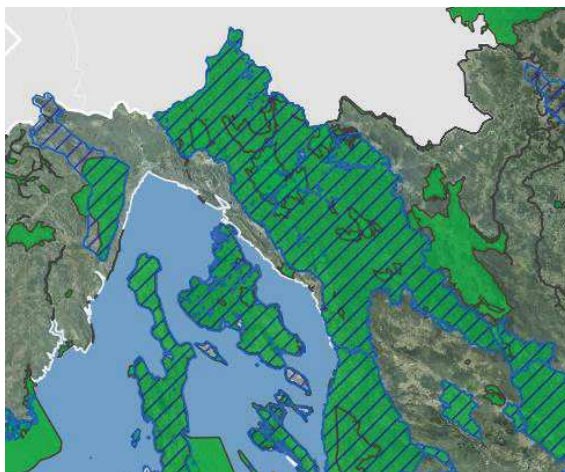
Zaštita prirode, prirodne i kulturne baštine

U Republici Hrvatskoj, Zakonom o zaštiti prirode (dalje u tekstu: Zakon)¹¹ uređen je sustav zaštite i cjelovitog očuvanja prirode i njezinih vrijednosti, kroz sljedeće kategorije zaštićenih ja: strogi rezervat, nacionalni park, posebni rezervat, park prirode, regionalni park, spomenik prirode, značajni krajobraz, park šuma i spomenik parkovne arhitekture.

Javna ustanova Priroda upravlja zaštićenim područjima Primorsko-goranske županije, odnosno na cresko-lošinjskom otočju. Sva zaštićena područja i pojedinačne prirodne vrijednosti (spomenici prirode) upisani su u Upisnik zaštićenih područja.

Gotovo cjelokupno cresko-lošinjsko otočje (izuzev građevinskog područja) uključeno je u europsku ekološku mrežu Natura 2000, kao što je prikazano i na Slici 2. u nastavku.

Slika 2. Područje Primorsko-goranske županije i cresko-lošinjskog otočja pokriveno Natura 2000 mrežom

Izvor: bioportal.hr/gis

¹¹ Zakon o zaštiti prirode, Narodne novine 80/13, 15/18, 14/19, 127/19

Na području Grada Cresa nalaze se dva posebna rezervata, Mali Bok-Koromačna ukupne površine 796,64 ha i Fojiška-Podpredošćica ukupne površine 514,69 ha. Rezervat na sjevernom dijelu otoka Cresa proteže se od uvale Fojiška do uvale Pod Predošćica, a danas je poznatiji kao rezervat „Kruna“. Južni rezervat obuhvaća obalno područje od uvale Mali Bok do uvale Koromačna, a danas je poznatiji kao rezervat Pod Okladi prema lokalnom toponimu za najveću liticu, nedaleko Orleca. Zahvaljujući uložnim naporima na zaštiti supova broj supova se na otoku Cresu počeo ponovno povećavati, nakon što se 70-ih i 80-ih godina prošlog stoljeća njihov broj u ovom dijelu Europe osjetno smanjivao.

Na otoku Lošinju nalaze se dvije park šume: park šuma Čikat ukupne površine 221.07 ha i Pod Javori ukupne površine 40.66 ha.

U Registru kulturnih dobara Republike Hrvatske evidentirano je ukupno 97 zaštićenih kulturnih dobara s područja cresko-lošinjskog otočja, što čini 24,62 % ukupno zaštićenih kulturnih dobara na području Primorsko-goranske županije i jedno preventivno zaštićeno kulturno dobro, što čini 5 % ukupno preventivno zaštićenih kulturnih dobara u Primorsko-goranskoj županiji. Od ukupnog broja od 98 zaštićenih i preventivno zaštićenih kulturnih dobara, 60 je nepokretnih pojedinačnih kulturnih dobara, 10 kulturno-povijesnih cjelina, 27 arheoloških zona/nalazišta i 1 nematerijalno kulturnog dobro.

Zaštita zraka, voda i tla

Kakvoća zraka cresko-lošinjskog otočja mjeri se na klasičnoj mjernoj postaji koja se nalazi na obali Jezera Vrana, na otoku Cresu. Kvaliteta zraka izmjerena na mjernoj jedinici koja se nalazi na Jezeru Vrana je I. kategorije, odnosno zrak je čist ili neznatno onečišćen.

Kakvoća mora na 21 mjernom mjestu (od ukupno 22) otoka Cresa u razdoblju 2016.-2019. godina ocijenjena je kao izvrsna. Na otoku Lošinju u razdoblju 2016.-2019. godina, kakvoća mora na 37 mjernih mjesta (od ukupno 38) ocijenjena je izvrsnom, dok je na mjernom mjestu Punta Leva ocijenjena kao dobra. Navedeni podaci govore o konačnoj ocjeni kakvoće mora sukladno Uredbi o kakvoći voda za kupanje¹².

Kakvoća vode na cresko-lošinjskom otočju u 2019. godini bila je zadovoljavajuća, kada su ukupno pregledana 54 uzorka vode za ljudsku potrošnju.

Gospodarenje otpadom

Komunalni otpad na cresko-lošinjskom otočju sakuplja se i odvozi organizirano, a komunalnu djelatnost sakupljanja, odvoza i postupanja s komunalnim otpadom obavlja trgovačko društvo Komunalne usluge Cres Lošinj d.o.o.

Osnovni strateški dokument kojim se planski usmjerava gospodarenje otpadom prema ostvarenju zadanih ekoloških ciljeva je Plan gospodarenja otpadom Republike Hrvatske 2017-2022.¹³, a na koji se nadovezuju Planovi gospodarenja otpadom svih jedinica lokalne samouprave cresko-lošinjskog otočja.

Stopa odvojenog sakupljanja komunalnog otpada u 2019. godini iznosila 40,47 % na području Grada Cresa te na području Grada Malog Lošinja 36,80 %, dok je županijski prosjek iznosio 21,03 %. U 2019. godini pojedine jedinice lokalne samouprave zabilježile su stopu odvojenog sakupljanja komunalnog otpada veću od 50 %. To su općine Dobrinj (51,91 %), Malinska-Dubašnica (51,88 %), Omišalj (51,91 %), Punat (51,85 %), Vrbnik (51,81 %), Baška

¹² Uredba o kakvoći voda za kupanje, Narodne novine 51/14, 66/19

¹³ Odluka o donošenju Plana gospodarenja otpadom Republike Hrvatske za razdoblje 2017.-2022., Narodne novine broj 3/17, Odluka o donošenju Izmjena Plana gospodarenja otpadom Republike Hrvatske za razdoblje 2017.-2022. godine, Narodne novine 1/22

(51,56 %) i Grad Krk (51,92 %). Grad Cres i Mali Lošinj nalaze u skupini JLS-a s najvećim iznosima stopa prikupljenog komunalnog otpada. Godine 2021., Grad Mali Lošinj povećao je stopu odvojenog sakupljanja komunalnog otpada na 51 %, a Grad Cres smanjio za 5 % pa je iznosila 35,47 %. Prikupljeni komunalni odvozi se u Županijski centar za gospodarenje otpadom Marišćina.

Jedna od značajnijih investicija komunalnog društva u gospodarenje otpadom je sanacija odlagališta komunalnog otpada Kalvarija u Malom Lošinju koja je u tijeku. Na području Kalvarije izgrađena je ulazno-izlazna zona, upravna zgrada, pretovarna stanica, reciklažno dvorište i sortirnica. Cjelokupnu investiciju sufinanciraju Grad Mali Lošinj i Fond za zaštitu okoliša i energetske učinkovitost. Druga značajna investicija je projekt izgradnje i opremanja reciklažnog dvorišta Pržić, na otoku Cresu. Investicija je iznosila nešto više od 3 milijuna kuna, od čega je 85 posto sufinancirano europskim bespovratnim sredstvima iz Kohezijskog fonda, preko Fonda za zaštitu okoliša i energetske učinkovitost.

U svrhu sakupljanja, odnosno utovara i odvoza otpada koristi se više tipova vozila, specijaliziranih za određene namjene i to: 10 vozila za otok Cres i 19 vozila za otok Lošinj. Komunalni otpad preuzima se iz posuda postavljenih na sabirnim mjestima koja su raspoređena u skladu s potrebama korisnika komunalnih usluga. Odvojeno prikupljanje papira, staklene i plastične ambalaže obavlja se u posebnim posudama.

2.4. STANOVNIŠTVO I LJUDSKI POTENCIJALI

Na cresko-lošinjskom otočju, prema službenim procjenama DZS-a (2019. godine), živjelo je 10.783 stanovnika, od kojih 2.907 u Gradu Cresu i 7.876 u Gradu Malom Lošinju. Struktura i kretanja stanovništva kao i demografski pokazatelji prikazani su u potpoglavljima u nastavku.

Kretanje broja stanovnika, gustoća naseljenosti i spolna struktura

Prema Popisu stanovništva iz 2011. godine¹⁴ u Gradu Cresu živjelo je ukupno 2.879 stanovnika, dok je u Gradu Malom Lošinju živjelo ukupno 8.116 stanovnika. Od ukupnog broja stanovnika u Gradu Cresu je živjelo 1.440 muškaraca (48,67 %) i 1.439 žena (51,33 %), dok je u Gradu Malom Lošinju živjelo 3.987 muškaraca (49,13 %) i 4.129 žena (50,87 %).

Sukladno procjenama Državnog zavoda za statistiku (dalje u tekstu: DZS) u Gradu Malom Lošinju u 2019. godini živjelo je 7.876 stanovnika, pri čemu se uočava pad u odnosu na 2011. godinu za 3 %. Unatoč činjenici da je na otoku Cresu i Lošinju zabilježen pad broja stanovnika, riječ je o minimalnoj depopulaciji. U Popisu stanovništva iz 2021. godine vidljiv je daljnji pad broja stanovnika i to u Gradu Cresu za 191 stanovnika u odnosu na 2019., godinu, te za ukupno 339 stanovnika manje u Gradu Malom Lošinju.

Trend kretanja ukupnog broja stanovnika gradova Cresa i Malog Lošinja ne bilježi značajne oscilacije, za razliku od ostalih mikroregija Primorsko-goranske županije, poput primjerice Gorskog kotara koji bilježi pad stanovnika od 13,64 %. Spolna struktura stanovništva cresko-lošinjskog otočja je ravnomjerna, a osobe muškog spola kontinuirano čine nešto više od 50 % stanovništva (52,15 % muškaraca u 2019. godini na otoku Cresu te 50,25 % muškaraca na otoku Lošinju), što nije karakteristično za ostala područja Primorsko-goranske županije.

¹⁴ Državni zavod za statistiku, <https://podaci.dzs.hr/media/bz5hplci/gradovi-u-statistici.xlsx>, preuzeto 15. rujna 2022.

Primjerice udio ženskog stanovništva u 2019. godini u Primorsko-goranskoj županiji iznosio je 51,5 %. Godine 2021. spolna struktura nije bitno promijenjena.

Treba naglasiti da je prema popisu stanovništva iz 2021. godine vidljivo da postoje naselja na cresko-lošinjskom otočju koja nemaju ni jednog stanovnika (Stanić i Važminež na otoku Cresu) i naselja koja broje svega jedan do dva stanovnika – Pernat i Predošćica (1), Grmov i Zbišina (2), Mali Podol i Zbičina (3). Na području Grada Malog Lošinja na otoku na Malim Srakanama živi dvoje ljudi (2), dok na Velim Srakanama živi četvero stanovnika (4). Ostali lošinjski otoci, Ilovik (106 stanovnika), Susak (139), Unije (66), iako su naseljeni, imaju broj stanovnika manji nego u 2011. godini., i to Susak za 12 stanovnika, a Unije za 22, osim Ilovika gdje je 2011. godine bilo 85 stanovnika.

Demografski pokazatelji

Unatoč činjenici da nije zabilježena značajna oscilacija u promjeni broja stanovnika, cresko-lošinjsko otočje karakterizira niska stopa nataliteta (omjer živorođenih na 1.000 stanovnika), odnosno kontinuirani porast broja stanovnika starije životne dobi, uz istodobno smanjenje broja stanovnika mlađe životne dobi.

Uz nisku stopu nataliteta, prisutan je i kontinuirani negativan trend prirodnog prirasta (razlika između nataliteta i mortaliteta). Prirodni prirast u Gradu Cresu u 2011. godini iznosio je -6, dok se u 2019. povećao na -16. U Gradu Malom Lošinju negativan trend je još viši, godine 2011. iznosio je -13, a u 2019. godini čak -58. Negativan trend prirodnog prirasta evidentan je na razini cijele Primorsko-goranske županije, izuzev Općine Viškovo i Općine Omišalj koje su u 2019. godini ostvarili pozitivan prirodni prirast.

Vitalni indeks omjer živorođenih (na 100 umrlih) na cresko-lošinjskom otočju je nizak, za Grad Cres u 2019. godini je iznosio 57,9 %, dok je u Gradu Malom Lošinju u 2019. godini iznosio 48,21 %.

Saldo migracija u Gradu Cresu je pozitivan, gdje je broj doseljenih u 2019. godini bio veći od broja odseljenih, dok je u Gradu Malom Lošinju zabilježen negativan saldo migracija. Riječ je o razlici od 1,6 %, dok je na području Primorsko-goranske županije u 2019. godini ostvaren pozitivan trend od 229 stanovnika više doseljenih nego odseljenih. Ako se uspoređuje razdoblje od 2016. do 2019. godine, cresko-lošinjsko otočje bilježi kontinuirane promjene iz pozitivnog u negativni saldo migracija.

Stopa smrtnosti (omjer umrlih na 1000 stanovnika) u Gradu Cresu u 2019. godini je iznosila 13,07 umrlih stanovnika i viša je od prosječne stope smrtnosti na području Republike Hrvatske. Prosječna stopa smrtnosti Grada Malog Lošinja viša je od prosječne stope smrtnosti na području Primorsko-goranske županije i bila je 14,22 umrlih stanovnika.

Struktura pobola na cresko-lošinjskom otočju 2019. godini slična je strukturi pobola u Primorsko-goranskoj županiji.

Obrazovna struktura i informatička pismenost

Predmetom Popisa stanovništva iz 2021. godine bila je obuhvaćena obrazovna struktura stanovništva starog 15 i više godina, no podaci su još uvijek u obradi (7.11.2022. godine).

Slijedom navedenog daje se prikaz podataka za 2011. godinu. Najveći broj stanovnika starijih od 15 godina na cresko-lošinjskom otočju u 2011. godini imalo je završeno samo srednjoškolsko obrazovanje. Na otoku Cresu bio je najmanji broj stanovnika bez završene škole, dok je na otoku Lošinju sa završenim samo nižim razredima (1-3 razreda) osnovne škole. U Gradu Malom Lošinju u 2011. godini udio stanovništva starijeg od 15 godina sa završenim srednjoškolskim obrazovanjem iznosio je 59,85 %, u Gradu Cresu je iznosio

55,44%, dok je na razini Primorsko-goranske županije iznosio 57,14 %. Udio visokog obrazovanja u Gradu Cresu iznosio je 15,50 %, u Gradu Malom Lošinj 15,96 %, dok je na području Primorsko-goranske županije iznosio 20,07 %. Navedeno ukazuje da su ovi gradovi ispod prosjeka Primorsko-goranske županije. Istovremeno je na cresko-lošinjskom otočju zabilježen manji udio stanovništva bez završene škole u odnosu na udio na razini Primorsko-goranske županije.

Uvidom u obuhvat i strukturu Popisa stanovništva iz 2021. godine vidljivo je da podaci o informatičkoj pismenosti nisu bili predmetom popisa. Podaci su prikazani kroz pitanja koja su uključivala Primjenu informacijskih i komunikacijskih tehnologija (IKT) u kućanstvima i kod pojedinaca u 2021. godini, ali na razini županija.

Nacionalne manjine i vjeroispovijest

Uvidom u popis stanovništva iz 2021. godine u Gradu Cresu i dalje živi najveći broj Hrvata, gotovo 89,32 %, dok se smanjio broj Talijana i Srba u odnosu na 2011. godinu. U Gradu Malom Lošinj u 2021. godini živjelo je 86 % Hrvata, dok su manjine uglavnom zastupljene u manjem omjeru nego 2011. godine.¹⁵

Prema vjeroispovijesti, 82,81 % stanovnika Grada Cresa se u 2011. godini izjasnilo kao katolik, a u 2021. godini 75,44 %. U Gradu Malom Lošinj 80,17 % stanovnika se izjasnilo kao katolik, a prema popisu stanovništva iz 2021. godine 70,05 %. U Primorsko-goranskoj županiji udio katolika iznosio je 78,13 %. Udio pripadnika pravoslavne vjeroispovijesti u Gradu Cresu je iznosio 3,33 %, a u Gradu Malom Lošinj 5,03 %, dok je udio pravoslavaca u Primorsko-goranskoj županiji iznosio 5,42 %. Godine 2021. vidljiv je porast ateista i ostalih stanovnika koji nisu vjernici, pa je ta skupina stanovnika sada na trećem mjestu, kako na cresko-lošinjskom otočju tako i u Primorsko-goranskoj županiji, i to s udjelom većim od 10 %¹⁶.

Nezaposlenost i zaposlenost

Broj nezaposlenih u 2019. godini u Gradu Cresu iznosio je 47 osoba, dok je u Gradu Malom Lošinj iznosio 138 osoba. U odnosu na 2014. godinu, zabilježeno je smanjenje broja nezaposlenih osoba u oba grada i to za 29,85 % u Gradu Cresu, a 49,82 % u Gradu Malom Lošinj. U 2020. godini nezaposlenost je povećana, kao rezultat pandemije COVID-19, da bi u 2021. godini nezaposlenost ipak bila nešto manja pa je tada bilo ukupno 230 nezaposlenih osoba. Međutim, potrebno je uzeti u obzir i ukupan broj radno aktivnog stanovništva kako bi se dobio uvid u kojoj skupini je zabilježena najveća koncentracija nezaposlenih osoba.

U razdoblju stabilnog ekonomskog rasta od 2015. do 2019. godine vidljiv je pad nezaposlenosti, dok se u godinama 2020. i 2021. bilježi rast zaposlenosti kao posljedica utjecaja pandemije COVID 19 na gospodarstvo otočja.

Broj zaposlenih osoba u Gradu Cresu u 2019. godini iznosio je ukupno 810 osoba, dok je na području Grada Malog Lošinja iznosio 2.504 osoba.

Godine 2020. Grad Cres bilježi 874 zaposlene osobe, a 2021. godine taj broj se smanjuje na 816, što iznosi gotovo 6 %. U Gradu Malom Lošinj u 2020. godini evidentirano je 2.457, a 2021. godine 2.438 zaposlenih osoba, što je smanjenje za manje od 1 %.

¹⁵ <https://dzs.gov.hr/vijesti/objavljeni-konacni-rezultati-popisa-2021/1270>, preuzeto 25. rujna 2022.

¹⁶ibidem

Struktura i cijena stambenih jedinica

Stambeno zbrinjavanje na cresko-lošinjskom otočju zbog viših cijena stanovanja (kupnje/najma stana) cjenovno je više nego u drugim mikroregijama Primorsko-goranske županije. Sukladno podacima Upravnog odjela za prostorno uređenje, graditeljstvo i zaštitu okoliša Primorsko-goranske županije, prosječna cijena stana/apartmana u Gradu Cresu u 2020. godini iznosila je 1.238,39 €/m², što je za 17,79 % više u odnosu na prosjek Primorsko-goranske županije, dok je cijena stana/apartmana u Gradu Malom Lošinju za 37,4 % viša u odnosu na prosječnu cijenu stana/apartmana na području Primorsko-goranske županije koja je iznosila 1.018,08 €/m². Na području Grada Cresa još uvijek ima mnogo starina kojima je potrebna adaptacija, a za koje postoji interes zbog čega raste cijena po m².

Prema podacima Upravnog odjela za prostorno uređenje, graditeljstvo i zaštitu okoliša Primorsko-goranske županije, u 2020. godini prosječna cijena građevinskog zemljišta u Gradu Cresu iznosila je manje od prosječne cijene građevinskog zemljišta na području Primorsko-goranske županije za 12,89 % (76,70 €/m²), dok je prosječna cijena građevinskog zemljišta u Gradu Malom Lošinju bila za 36,31 % viša (138,24 €/m²) u odnosu na prosječnu cijenu građevinskog zemljišta na području Primorsko-goranske županije koja je iznosila 88,05 €/m². Istovremeno primjetna je velika potražnja za nekretninama te nedostatna ponuda koju uzrokuje sezonalnost u turizmu, a implicira gotovo nemogućoj priuštivosti nekretnina, posebice mladim obiteljima.

2.5. GOSPODARSTVO

Potpoglavlje gospodarstvo sadrži cjeloviti prikaz stanja gospodarstva na cresko-lošinjskom otočju te utvrđuje razvojne probleme i potrebe.

Indeks razvijenosti

Sukladno odredbama Zakona o regionalnom razvoju Republike Hrvatske¹⁷, Ministarstvo regionalnoga razvoja i fondova Europske unije (dalje u tekstu: MRRFEU) je u 2018. godini provelo postupak ocjenjivanja i razvrstavanja svih jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave prema indeksu razvijenosti.

Sukladno provedenom izračunu indeksa razvijenosti u 2018. godini, Grad Mali Lošinj se nalazi na 27. mjestu po indeksu razvijenosti jedinica lokalne samouprave, s ukupnim indeksom razvijenosti od 111,493, dok se Grad Cres nalazi na 28. mjestu, s ukupnim indeksom razvijenosti od 111,395. Gradovi su svrstani u VIII. skupinu jedinica lokalne samouprave te se prema vrijednosti indeksa nalaze u prvoj četvrtini iznadprosječno rangiranih jedinica lokalne samouprave. Pritom indikatori uzeti u obzir prilikom izračuna indeksa razvijenosti ne uzimaju u obzir specifičnosti otočnog područja.

Donošenjem Zakona o otocima¹⁸ definirana su područja kao područja s razvojnim posebnostima kojima se određuje poseban planski i programski pristup, zaštita otoka i otočića, određivanja politike otočnog razvoja, razvrstavanja otoka u skupine i vrednovanja razvijenosti otoka. Donošenjem Pravilnika o otočnim razvojnim pokazateljima i postupku

¹⁷ Zakon o regionalnom razvoju Republike Hrvatske, Narodne novine 147/14, 123/17, 118/18

¹⁸ Zakon o otocima, Narodne novine 116/18, 73/20, 133/20, 70/21

vrednovanja razvijenosti otoka¹⁹ utvrđeni su izvori i evidentiranje podataka koji su potrebni za izračun otočnih razvojnih pokazatelja kao i pristup i pokretanje postupka vrednovanja razvijenosti otoka. Prema Pravilniku, otočni razvojni pokazatelji sastoje se od šest tematskih skupina pokazatelja, odnosno podataka: geografski podaci, demografski pokazatelji, gospodarski pokazatelji, infrastrukturni pokazatelji, suprastrukturni pokazatelji i okolišni pokazatelji.

Tržište rada

Gradovi Cres i Mali Lošinj su gradovi s relativno visokom stopom zaposlenosti stanovništva. Prema podacima Hrvatskog zavoda za mirovinsko osiguranje, u 2020. godini (na dan 31. ožujka) u Gradu Cresu bilo je ukupno 1.137 osiguranika mirovinskog osiguranja, od čega 650 muškarca i 487 žena, dok je u Gradu Malom Lošinj bilo ukupno 3.350 osiguranika mirovinskog osiguranja, od čega 1.775 muškaraca i 1.575 žena. Ukupan broj osiguranika na području Primorsko-goranske županije u 2020. godini (na dan 31. ožujka), iznosio je 111.333 osiguranika, od čega 58.649 muškaraca i 52.684 žena.

Najveći je broj osiguranika zaposleno kod pravnih osoba. U Gradu Cresu bilo je 894 osiguranika s udjelom od ukupno 78,63 % u ukupnom broju osiguranika mirovinskog osiguranja, a u Gradu Malom Lošinj 2.639 osiguranika s udjelom od 78,75 % u ukupnom broju osiguranika.

Potrebno je naglasiti da se podaci o zaposlenim osobama u pravnim osobama prema DZS-u i Državnom zavodu za mirovinsko osiguranje razlikuju (dalje u tekstu: HZMO). Prema podacima HZMO-a evidentiran je veći broj zaposlenika budući su prikazane osobe koje su prijavljene prema mjestu stanovanja, dok DZS prikazuje broj zaposlenih prema mjestu poslovnog nastana. Prema podacima DZS-a u 2019. godini bilo je ukupno 810 zaposlenih osoba u pravnim osobama Grada Cresa, a u 2021. godini 816 osoba. U Gradu Malom Lošinj bile su zaposlene 2.504 osobe u 2019. godini, dok je u 2021. godini zabilježeno 2.438 osoba, što predstavlja smanjenje za 66 osoba, ili čak 26 %.

Zaposlenost prema djelatnostima u jedinicama lokalne samouprave analizira se isključivo prema broju zaposlenih u pravnim osobama, sukladno podacima Financijske agencije²⁰.

U Gradu Cresu u 2019. godini, najveći broj zaposlenih osoba, njih 688, evidentiran je u djelatnosti *Prijevoz i skladištenje*, što čini udio od 41,87 % u ukupnom broju zaposlenih osoba, dok u Gradu Malom Lošinj najveći broj zaposlenih osoba zabilježen u djelatnosti *Smještaj, priprema i usluživanje hrane*, ukupno 1.224 zaposlenih, što predstavlja udio od ukupno 55,89 % od ukupnog broja zaposlenih osoba u pravnim osobama.

Izuzev najzastupljenije djelatnosti prema broju zaposlenih, *Prijevoz i skladištenje*, u Gradu Cresu je s 14,06 % (ukupno 231 zaposlena osoba) zastupljena i djelatnost *Opskrba vodom*, te s 12,60 % (ukupno 207 zaposlenih osoba) djelatnosti *Poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo* te *Smještaj, priprema i usluživanje hrane*.

Za razliku od Grada Cresa, u Gradu Malom Lošinj, izuzev najzastupljenije djelatnosti prema broju zaposlenih, *Smještaj, priprema i usluživanje hrane*, s 55,89 %, zastupljena je i djelatnost *Trgovina na veliko i malo, popravak motornih vozila* s 14,43 % (ukupno 316 zaposlenih osoba), te sa 7,35 % (ukupno 161 zaposlena osoba) *Prerađivačka industrija*.

¹⁹ Pravilnik o otočnim razvojnim pokazateljima i postupku vrednovanja razvijenosti otoka, Narodne novine 127/21

²⁰ Napomena: Kratica FINA

Najveći broj aktivnih poslovnih subjekata u Gradu Cresu bilježi djelatnost *Trgovina na veliko i malo, popravak motornih vozila*, koja zauzima udio od 21,03 % (ukupno 57 aktivnih poslovnih subjekata) u ukupnom broju poslovnih subjekata na području Grada Cresa, unatoč činjenici da je najveći broj zaposlenih osoba evidentiran u djelatnosti *Prijevoz i skladištenje*.

Uz djelatnost *Trgovina na veliko i malo, popravak motornih vozila*, u Gradu Cresu zastupljena je i djelatnost *Smještaj, priprema i usluživanje hrane* s udjelom od 17,71 % (48 poslovnih subjekata) te *Građevinarstvo* s udjelom od 14,76 % (40 poslovnih subjekata) u ukupnom broju poslovnih subjekata.

U Gradu Malom Lošinj u 2019. godini, od ukupno 885 evidentiranih poslovnih subjekata, 21,58 % (ukupno 191 poslovni subjekt) zauzima djelatnost *Trgovina na veliko i malo, popravak motornih vozila*, 20,45 % (ukupno 181 poslovni subjekt) zauzima djelatnost *Smještaj, priprema i usluživanje hrane* i 9,38 % (ukupno 83 poslovna subjekta) djelatnost *Administrativne i pomoćne uslužne djelatnosti*. Najznačajnija tvrtka za Grad Mali Lošinj je Jadranka d.d. koja zajedno s tvrtkama kćerima zapošljava ukupno 617 djelatnika, dok je za Grad Cres najznačajnija Cresanka d.d. sa 131 zaposlenikom.

Gospodarski sektori, turizam i poslovanje nekretninama, u kojima je zaposlen najveći broj stanovnika otočja, tijekom 2020. i 2021. godine bili su suočeni s krizom uzrokovanom pandemijom COVID-19.

Prema podacima FINA-e, najveća neto plaća 2019. godine u Gradu Cresu je evidentirana u djelatnosti *Umjetnost, zabava i rekreacija* i iznosila je 8.859,75 kn, iza nje slijedi plaća u djelatnosti *Stručne, znanstvene i tehničke djelatnosti* koja je iznosila 6.654,62 kn, dok je najmanja neto plaća u iznosu od 3.365,31 kn evidentirana u djelatnosti *Poslovanje nekretninama*.

U Gradu Malom Lošinj, najveću neto plaću bilježi djelatnost *Smještaj, priprema i usluživanje hrane* i u 2019. godini je iznosila 6.799,25 kn. Iza nje slijedi neto plaća u djelatnosti *Trgovina na veliko i malo, popravak motornih vozila* koja je iznosila 6.428,82 kn, dok je najmanja neto plaća evidentirana u djelatnosti *Poslovanje nekretninama* i iznosila je 1.680,89 kn. Uočava se da je u Gradu Cresu je evidentirana viša neto plaća, no ako se uspoređuju iste djelatnosti, nisu evidentirana veća odstupanja.

Kada se promatra podjela broja zaposlenih prema veličini poslovnih subjekata, najveći broj zaposlenih je evidentiran u velikim poduzećima, njih 669 (40,7 %), u srednjim su evidentirane 542 osobe (33 %), u malim 214 (13 %), a u mikro poduzećima 218 (13,3 %).

U Gradu Malom Lošinj u 2019. godini evidentirane su ukupno 653 osobe (29,8% udjela ukupnog broja poslovnih subjekta) koje su zaposlene u mikro poduzećima, u velikim poduzećima njih 706 (32,2 % u od ukupnog broja), dok je u srednjim poslovnim subjektima evidentirano 509 zaposlenih (23,2 %) i malim 322 (14,7 %).

U skupini od 0 zaposlenih evidentirano je 129 (36,4%) poslovnih subjekata, u skupini od 0-5, 165 poslovnih subjekata (46,6 %), u skupini od 5-20 zaposlenih evidentirano je 49 poslovnih subjekata, u skupini od 20-50 i od 50-200 zaposlenih, 5 poslovnih subjekata (1,4 %), a samo 1 subjekt s više od 500 zaposlenih.

Prihodi prema djelatnostima

Najveći utjecaj na gospodarstvo gradova Cresa i Malog Lošinja imaju djelatnosti koje u lokalnim приходima sudjeluju s visokom udjelom, a to su djelatnosti *Smještaja, pripreme i usluživanja hrane, Prijevoza i skladištenja* te *Poljoprivrede, šumarstva i ribarstva* na području Grada Cresa, a djelatnosti *Smještaja, pripreme i usluživanja hrane, Trgovine na*

veliko i malo, popravak motornih vozila i Prerađivačka industrija na području Grada Malog Lošinja.

Ukupni prihodi cresko-lošinjskog otočja u 2019. godini bili su ispod županijskog prosjeka. Ukupni prihodi po zaposlenom u Gradu Cresu u 2019. godini iznosili su 473.534 kn, dok su u Gradu Malom Lošnju iznosili 518.166 kn. Ukupni prihodi po zaposlenom u Primorsko-goranskoj županiji u 2019. godini iznosili su 636.495 kn te su za 25,6 % veći od prihoda po zaposlenom na području Grada Cresa, odnosno za 18,59 % veći od prihoda po zaposlenom na području Grada Malog Lošinja.

Turizam

Turizam cresko-lošinjskog otočja najzastupljenija je i najvažnija djelatnost te predstavlja važan segment razvojnih mogućnosti i okosnica je razvoja otoka. Turizam ujedno zapošljava najveći broj stanovnika ovog otočja. Gradovi Cres i Mali Lošinj su 2021. godine izradili **Strategiju razvoja turizma: Mali Lošinj i Cres**.²¹ Strategija daje cjelovitu sliku dosadašnjeg razvoja turizma, analizira i ocjenjuje postojeće stanje i daje smjernice i scenarije budućeg razvoja.

Prema dostupnim podacima DZS-a, gradovi Cres i Mali Lošinj kontinuirano bilježe povećanje broja dolazaka i noćenja turista. U promatranom razdoblju (2016.-2019.) zabilježeno je povećanje ukupnog broja dolazaka turista (strani i domaći) i to za Grad Mali Lošinj 7,5 %, dok je za Grad Cres zabilježeno povećanje od 8,1 %. Također, u istom promatranom razdoblju povećan je broj noćenja turista, u Gradu Malom Lošnju za 4,88 %, a u Gradu Cresu za 7,95 %.

Grad Cres u 2019. godini bilježi smanjenje broja noćenja od 0,20 % u odnosu na 2018. godinu, uz minimalno povećanje broja dolazaka. Grad Mali Lošinj bilježi smanjenje broja noćenja od 0,60 % u 2019. godini u odnosu na 2018. godinu i smanjenje broja dolazaka.

Grad Mali Lošinj je u 2021. godini bio vodeća turistička destinacija Kvarnera s udjelom od 13,3 % u noćenjima. U razdoblju od 1. siječnja do 31. prosinca 2021. godine na području Grada Malog Lošinja ostvareno je 251.096 dolazaka i 2.017.369 noćenja, što je za 85,35 % noćenja i 79,41 % dolazaka u odnosu na 2019. godinu.

Tijekom razdoblja siječanj-prosinac 2021., glavnina turističkog prometa registrirana je u komercijalnim smještajnim kapacitetima s udjelom od 82,8 %. Promatrajući razdoblja u godini, tijekom srpnja i kolovoza ostvaruje se 67,5 % ukupnog turističkog prometa, a u razdoblju lipanj-rujan 92,5 % ukupnih noćenja. Najbolje rezultate u odnosu na 2019. godinu, ostvarili su kampovi s indexom 96,7. Prosječni dani boravka gostiju su 8 dana, dok je vodeća starosna skupina gostiju u rasponu 45-54 godine.

U 2021. godini Grad Cres je ostvario 116.317 dolazaka i 970.965 noćenja turista. U odnosu na rekordnu 2019. godinu to je 14 % manje dolazaka i 16,67 % manje noćenja. Prosječni broj dana boravka turista u 2021. godini iznosio je 8,35 dana, dok je u 2019. iznosio 8,58 dana. Najveći broj dolazaka i noćenja ostvaren je u kampovima, a slijede ih objekti u domaćinstvu. Najmanji pad broja dolazaka vidljiv je u nekomercijalnom smještaju, a najveći u hotelima. U ostalim ugostiteljskim objektima za smještaj ostvareno je 17,83 % manje dolazaka i 1,50 % manje noćenja u odnosu na 2019. godinu.

U detaljnu analizu dolazaka i noćenja nisu uključeni podaci za 2020. godinu, zbog pandemije COVID-19, zbog čega se uslijed straha, bolesti, ekonomskih razloga, zatvorenosti zemlje prebivališta i boravišta te drugih razloga, manji broj turista odlučio na putovanje. Slijedom navedenog, 2020. godina nije referentni pokazatelj uspješnosti turističke sezone.

²¹ <https://www.visitlosinj.hr/hr/planski-dokumenti.aspx>, preuzeto 25.10.2022.

Epidemiološke mjere uvedene zbog pandemije COVID-19 imale su i imaju značajan usporavajući učinak.

Ovdje treba napomenuti da se podaci za promatrano razdoblje evidentirani u eVisitoru neznatno razlikuju od službenih podataka DZS-a.

Cresko-lošinjsko otočje karakterizira izrazita sezonalnost. Najveći broj turista, evidentiran je u ljetnim mjesecima (VII.-VIII.) zbog proizvoda sunce i more, dok u zimskim mjesecima (XI.-II.), na području otoka je ostvaren minimalan, odnosno neznatan broj posjetitelja i to zbog nedostatka ponude te pratećih sadržaja. Problem sezonalnosti se očituje u smanjenom broju poslova tijekom zimskih mjeseci i predstavlja jedan od razloga odlaska mladih osoba i obitelji s otoka.

Cresko-lošinjsko otočje usmjereno je na razvoj već prepoznatljivih vrsta turizma: zdravstveni turizam koji se dijeli na wellness, lječilišni i medicinski, nautički turizam, ruralni turizam, sportski turizam, ekoturizam, gastroturizam i kulturni turizam.

Najveće poduzeće sukladno podacima FINA-e, u djelatnosti turizma, a ujedno po kapitalu i rezervama u 2020. godini u Primorsko-goranskoj županiji je Jadranka d.d.

Nautički turizam važna je odrednica razvoja i važan oblik turizma cresko-lošinjskog otočja te Primorsko-goranske županije, a osim prirodnih predispozicija, zbog blizine emitivnih tržišta ima snažnu osnovu za daljnji razvoj kao i prateće djelatnosti Plavog gospodarstva.

Na cresko-lošinjskom otočju nalaze se ukupno četiri luke nautičkog turizma od kojih se 2 nalaze na otoku Cresu te dvije na otoku Lošinju.

Na otoku Cresu nalazi se ACI marina Cres – smještena je u blizini centra Grada Cresa i ima brojne sadržaje. Marina raspolaže s ukupno 440 vezova u moru te 70 suhih vezova. Druga marina koja se nalazi na otoku Cresu je marina Brodogradilište Cres, koja je smještena u sklopu brodogradilišta jugoistočno od creske luke i samog centra grada, a ima 50 vezova u moru i 100 suhih vezova.

Na otoku Lošinju se nalazi Y/C Marina Lošinj koja raspolaže sa 175 vezova u moru i može prihvatiti sve vrste plovila, veličine do 30 metara. Također, tu je smještena i marina A/C Poljana.

Obrtništvo

Na području gradova Cresa i Malog Lošinja djeluje Udruženje obrtnika Cres-Lošinj s ciljem zaštite, promicanja i zastupanja interesa svojih članova, brige o unapređenju školskog sustava u obrtništvu te donošenja odluka o svim pitanjima vezanim za obrtništvo. U Gradu Cresu u 2021. godini bilo je evidentirano 157 obrta (aktivnih, privremeno obustavljenih te obrta u stanju mirovanja), dok je u Gradu Malom Lošinju u 2021. godini evidentirano ukupno 379 obrta (aktivnih, privremeno obustavljenih te obrta u stanju mirovanja). Broj od 536 obrta registriranih na području cresko-lošinjskog otočja čini udio od 6,08 % u ukupnom broju obrta registriranih na području Primorsko-goranske županije.

Od ukupnog broja obrta u Gradu Cresu, 15,92 % obavlja djelatnost smještaja, 9,55 % djelatnost biljne i stočarske proizvodnje, lovstva i uslužne djelatnosti povezane s njima te 19,75 % djelatnost ribarstva.

Od ukupnog broja obrta u Gradu Malom Lošinju, 8,97 % obrta obavlja djelatnost smještaja, 6,72 % djelatnost biljne i stočarske proizvodnje, lovstva i uslužne djelatnosti povezane s njima, a 17,09 % djelatnost ribarstva.

Poduzetničke zone

Poduzetničke zone su infrastrukturno opremljena područja definirana prostornim planovima, namijenjena obavljanju određenih vrsta poduzetničkih, odnosno gospodarskih aktivnosti.

Prema podacima „Analize poduzetničkih zona u Primorsko-goranskoj županiji i prijedlog razvoja malih poslovnih zona u razdoblju 2019.-2021. godine“²², na području Grada Cresa aktivne su dvije poduzetničke zone. Zona Volnik, u kojoj posluju gospodarski subjekti, ima ukupnu površinu od 9,33 ha, dok zona Loznati ima izgrađenu infrastrukturu i površinu od 1,23 ha. Površina neaktivnih zona je 3,64 ha (Poslovna zona Pržić i Poslovna zona Orlec). Poduzetnička zona Volnik namijenjena je različitim sadržajima. Unutar poslovne zone nalazi se više poslovnih subjekata: skladište Cresanke d.d., upravna zgrada Vodoopskrbe i odvodnje, Komunalnih usluga Cres Lošinj i Elektro - vode, stanica za tehnički pregled vozila, trgovački objekt Volnik, autocentar Sablić, Plodine d.d., Orada Adriatic d.o.o..

Na području Grada Malog Lošinja postoji jedna poduzetnička zona – zona Kalvarija – u kojoj posluju gospodarski subjekti na površini od 23,11 ha. Zona je u mješovitom vlasništvu: u vlasništvu Grada Mali Lošinj i u privatnom vlasništvu. Zona ima vodu i struju, dok je prometnica samo dijelom izgrađena. Postoje izgrađene hale i poslovni prostori, pa je zona većim dijelom (70 %) u funkciji.

Brodogradnja

Brodogradnja koja je prisutna na cresko-lošinjskom otočju, uz nautičko gospodarstvo i nautički turizam, jedan je od sektora plave ekonomije koji značajno može podići razinu konkurentnosti malih poduzetnika. Trenutno na cresko-lošinjskom otočju djeluju 2 brodogradilišta od kojih jedno u Gradu Cresu, a drugo u Gradu Malom Lošinj.

Na otoku Lošinj svoju djelatnost obavlja brodogradilište Lošinjska plovidba – Brodogradilište d.o.o. Brodogradilište datira iz 1850. godine, a prepoznatljivo je po izgradnji najvećeg drvenog broda na Mediteranu i prvog čeličnog jedrenjaka.²³ Poduzeće je registrirano za djelatnost Popravak i održavanje brodova i čamaca (33.15) i pruža usluge remonta i popravka brodova. Danas djeluje unutar grupe Lošinjska plovidba – Holding d.d. unutar kojeg je i poduzeće Lošinjska plovidba „Turizam“ d.o.o. Poduzeće je u 2019. godini zapošljavalo 83 osobe i ostvarilo je prihod od 68,80 milijuna kuna, odnosno dobit od 2,42 milijuna kuna.

Na području Grada Cresa djeluje poduzeće Brodogradilište Cres d.d., malo brodogradilište koje obavlja djelatnost remonta i djeluje od 1947. godine. Prema podacima FINE, u 2020. godini u brodogradilištu su bile zaposlene 24 osobe, a ostvaren je prihod od 8,23 milijuna kuna, odnosno dobit od 302.877 kuna.

Poljoprivreda i šumarstvo

Poljoprivredna djelatnost imala je važnu povijesnu ulogu u segmentu razvoja gospodarstva otoka Cresa i Lošinja. Prirodna osnova otoka Cresa zbog reljefa i položaja ne pruža povoljne uvjete za razvoj poljoprivredne proizvodnje. Ovčarstvo i maslinarstvo, danas su glavne poljoprivredne grane na otoku i spadaju među najstarija zanimanja stanovništva otoka Cresa. Iako je mali broj domicilnog stanovništva koje se bavi tim zanimanjima, ono je i dalje prisutno te upotpunjuje cjelokupno gospodarstvo otočja. Na otoku Lošinj tradicionalno su

²² Regionalna razvojna agencija Primorsko-goranske županije, 2019. godina

²³ <https://www.shipyard-losinj.hr/hr/o-nama/povijest>, preuzeto 4. studeni 2022.

prisutne dvije osnovne poljoprivredne grane: ovčarstvo i maslinarstvo, uz prateće pčelarstvo, povrtlarstvo i vinogradarstvo, koje su i danas u puno manjem obujmu prisutne na otoku.

Poljoprivredno zemljište na cresko-lošinjskom otočju je 2019. godine zauzimalo 4.684,0269 ha, odnosno 3.206,1802 ha na području otoka Cresa i 1.477,8467 ha na području otoka Lošinja, dok je na razini Primorsko-goranske županije iznosilo 16.982,2019 ha.

Površina oranica Grada Cresa iznosi 24,11 ha s ukupnim brojem od 57 parcela, dok Grad Mali Lošinj ima ukupnu površinu od 7,43 ha s ukupnim brojem od 46 parcela. Na području Grada Cresa nalazi se ukupno 4 staklenika na oranicama površine 0,11 ha i ukupno 593 parcele krških pašnjaka s površinom od 1.277,45 ha, dok pašnjaka nema. Na području Grada Malog Lošinja nalazi se 1 staklenik na oranici površine 0,02 ha i ukupno 1.091 parcela krških pašnjaka površine 2.002,63 ha.

Prema podacima Agencije za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju na području Grada Malog Lošinja registrirana su 253 obiteljska poljoprivredna gospodarstva od kojih se najviše nalazi na području naselja Mali Lošinj (146) i Veli Lošinj (33). Na području Grada Cresa registrirano je 230 obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava od kojih se najviše nalazi na području naselja Cres (170) i Orlec (21). Izuzev 230 registriranih obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava, na području Grada Cresa registrirana su i 2 obrta, 5 samoopskrbnih poljoprivrednih gospodarstava, 6 trgovačkih društava, 2 poljoprivredne zadruge i 1 pravna osoba. Na otoku Cresu djeluju Poljoprivredna Zadruga Cres, čiji je cilj daljnji razvoj ovčarstva i maslinarstva prateći trendove u Europi i Poljoprivredna zadruga Loznati, koja se bavi uzgojem koza i ovaca.

Na području Grada Malog Lošinja, uz 253 registrirana obiteljska poljoprivredna gospodarstva, registrirano je i 3 obrta, 16 samoopskrbnih poljoprivrednih gospodarstava, 14 trgovačkih društava i 1 zadruga.

Najveći dio prostora otoka Lošinja su **šumske površine** koje uz ekološku i zaštitnu imaju i gospodarsku funkciju te se nalaze u privatnom i državnom vlasništvu. Gospodarenje šumama i šumskim zemljištem na cresko-lošinjskog otočja podrazumijeva održavanje biološke raznolikosti, sposobnosti obnavljanja, vitalnosti i potencijala šuma, u cilju ispunjenja gospodarske, ekološke i društvene funkcije šuma. Veći kompleksi šuma smješteni su u području Osora i Punta Križa na Cresu i naročito na području Malog i Velog Lošinja. Utjecaj šuma na razvoj turizma je značajan posebno u segmentu zdravstvenog ali i drugih oblika turizma.

Lovstvo

Na cresko-lošinjskom otočju nalaze se lovna područja koja su u državnom i zajedničkom vlasništvu (županijskom i državnom). Na otoku Cresu u državnom vlasništvu je lovište VIII/27 Zeča, dok su u zajedničkom vlasništvu VIII/107 Batajna-Hrasta, VIII/108 Cres, VIII/131 Belej-Osor i Tramuntana VIII/130.

Na otoku Lošinju lovišta u zajedničkom vlasništvu su: VIII/106 Nerezine, VIII/132 Punta Križa, VIII/109 Unije, VIII/105 Ćunski-Kurila, VIII/103 Ilovik, VIII/104 Veli Lošinj.

Na cresko-lošinjskom otočju djeluju Lovačko društvo „OREBICA“ Cres, Lovačko društvo „HALMAC“, Nerezine, Lovačka udruga „ŠLUKA“ Belej, Lovozakupnik: „Sridnja“ d.o.o. Unije, Lovozakupnik: Udruga „Pramenka“, Lovačko društvo „Kamenjarka“ Mali Lošinj, Lovozakupnik: ŽLD „Vepar“ Njivice te Lovozakupnik: MA – RA d.o.o., Zagreb.

Ribarstvo i marikultura

Ribarstvo je prisutna djelatnost na cresko-lošinjskom otočju zahvaljujući povoljnom geografskom položaju o čemu govori i dugogodišnja tradicija ribarstva.

Na cresko-lošinjskom otočju ne postoje ribarske luke već se ribarska plovila uglavnom sidre u postojećim lukama otvorenim za javni promet otoka Lošinja i Cresa.

Na području gradova Cresa i Malog Lošinja registrirani su obrti u području ribarstva. Od ukupnog broja obrta u Gradu Cresu, djelatnost ribarstva obavlja 19,75 % obrta. Od ukupnog broja obrta u Gradu Malom Lošinju, 17,09 % obavlja djelatnost ribarstva.

Na području Grada Cresa u 2020. godini bilo je registrirano 6 trgovačkih društava koja su ukupno zapošljavala 177 osoba. Na području Grada Malog Lošinja bilo je registrirano 14 trgovačkih društava koja su ukupno zapošljavala 48 osoba.

Sportski i rekreacijski ribolov prisutan je na cresko-lošinjskom otočju za što je potrebna dozvola, bez obzira obavlja li se s obale ili iz brodice.

Na području Grada Cresa registrirano je poduzeće Orada Adriatic d.o.o. koje je ujedno i najveće poduzeće u sektoru ribarstva u Primorsko-goranskoj županiji. Poduzeće djeluje u četiri glavna segmenta: uzgoj bijele ribe – orade i brancina, otkup i plasman sitne jadranske plave ribe, prerada uzgojne i otkupne ribe te prodaja zamrznute ribe i povrća. Poduzeće je u privatnom je vlasništvu i u 2021. godini je ostvarilo ukupni prihod u iznosu od 203.910.317,00 kn, s više od 190 zaposlenika.

2.6. DRUŠTVENE DJELATNOSTI

Podpoglavlje društvene djelatnosti daje prikaz aktivnosti vezane uz odgoj i obrazovanje, kulturu, sport i tehničku kulturu, zdravstvo i socijalnu skrb, kao jednog od najvažnijih čimbenika razvoja cresko-lošinjskog otočja.

Predškolski odgoj i obrazovanje

Na cresko-lošinjskom otočju, programi predškolskog odgoja i obrazovanja provode se u jasličkim i vrtičkim odgojnim skupinama, za djecu od navršениh godinu dana života do polaska u osnovnu školu. Prema podacima DZS-a, u 2020. godini na cresko-lošinjskom otočju djelovale su ukupno 2 ustanove.

Dječji vrtić Girice, čiji je osnivač Grad Cres i koji se nalazi u Cresu, organran je u sedam odgojnih skupina: tri jasličke i četiri vrtičke skupine, prema kronološkoj dobi djeteta u tzv. jasličke skupine (djeca do 3. godine) i vrtičke skupine (djeca od 3-7 godina), a sve skupine su dobno mješovite.

Dječji vrtić Cvrčak, čiji je osnivač Grad Mali Lošinj, svoju djelatnost obavlja na pet lokacija, u Centralnom objektu Cvrčak te u četiri područna odjeljenja: u područnom odjeljenju Perla u Malom Lošinju, područnim odjeljenjima Žižula i Nešpula u Velom Lošinju te u područnom odjeljenju Žalići u Nerezinama.

U razdoblju od 2015./2016. do 2019./2020. godine, broj upisane djece u programe predškolskog odgoja i obrazovanja se smanjivao, izuzev u pedagoškoj godini 2017./2018. u kojoj je zabilježeno povećanje broja upisane djece. U pedagoškoj godini 2019./2020. zabilježeno je smanjenje broja upisane djece za 6,93 % u Gradu Cresu, dok je U Gradu MALom Lošinju zabilježeno smanjenje broja upisane djece za 4,15 %.

Osnovnoškolsko obrazovanje

Djelatnost osnovnoškolskog obrazovanja na cresko-lošinjskom otočju odvija se u ukupno 2 osnovne škole²⁴: jedna osnovna škola se nalazi na području Grada Cresa i jedna na području Grada Malog Lošinja. Osnovna škola Maria Martinolića iz Malog Lošinja najveća je otočna škola te uključuje i 5 područnih škola: PŠ Veli Lošinj, PŠ Nerezine, PŠ Unije, PŠ Ilovik, PŠ Susak. Škola, uz standardne jednosmjenske razrede, ima i četiri odjela cjelodnevne nastave i šest odjela glazbene osnovne škole. Od 2009. godine u školi postoji i razredni odjel posebnog programa za učenike koji se školuju sukladno Pravilniku o osnovnoškolskom i srednjoškolskom odgoju i obrazovanju učenika s teškoćama u razvoju²⁵.

Na području Grada Cresa nalazi se osnovna škola Frane Petrića koja je 2016. godine dobila status međunarodne Eko škole. Također, u osnovnoj školi Cres djeluje razredni odjel posebnog programa i odjeli Glazbene škole. Osnovna škola Frane Petrića u 2018./2019. godini bila je dio projekta „Energetska obnova zgrada osnovnih škola Primorsko-goranske županije“ koji predstavlja najveću kapitalnu županijsku investiciju u školstvu.

Broj učenika u osnovnim školama otoka Cresa i Lošinja, u razdoblju od 2012. do 2019. godine nije znatno varirao. Osnovna škola Frane Petrić u školskoj godini 2011./2012. brojila je ukupno 200 učenika, dok je u školskoj godini 2018./2019. brojila 213 učenika. Osnovna škola Maria Martinolića u školskoj godini 2011./2012. godini brojila je 529 učenika, dok je u školskoj godini 2018./2019. brojila 554 učenika.

U školskoj godini 2020./2021. na otoku Cresu djelovala je jedna osnovna škola, s 207 djece i 30 učitelja. Osnovna škola iz Malog Lošinja imala je ukupno 540 upisanih učenika i 55 učitelja, a djelovala je na 6 lokacija, od kojih su na dvije bila 2 četverogodišnja područna odjeljenja. Vidljivo je smanjenje broja upisane djece uz istovremeno povećanje broja učitelja.

Srednjoškolsko obrazovanje

Na cresko-lošinjskom otočju djeluje pet srednjih škola koje se nalaze u Malom Lošinj i djeluju pod objedinjenim imenom Srednja škola Ambroza Haračića. Na otoku Cresu djeluje područna škola Ambroza Haračića s programom Opće gimnazije. Srednja škola Ambroza Haračića posjeduje četverogodišnje programe: Opća gimnazija, Hotelijersko-turistički tehničar, Pomorski nautičar, Tehničar za brodstrojarstvo i trogodišnje programe: Kuhar, Konobar, Prodavač, Pomoćni kuhar i slastičar TES.

Srednja škola Ambroza Haračića, u razdoblju od 2012. do 2019. godine bilježi smanjenje broja učenika. U školskoj godini 2011./2012. zabilježeno je ukupno 400 učenika, dok je školsku godinu 2018./2019. školu pohađao ukupno 301 učenik, što označava smanjenje broj učenika za 24,75 %. Ukupan broj nastavnika minimalno se smanjivao u razdoblju od 2014. do 2019. godine.

Uvidom u podatke DZS-a za 2020./2021. školsku godinu vidljivo je da na otoku Lošinj djeluje 5 srednjih škola s 305 upisanih učenika i 80 nastavnika. Iako se broj nastavnika povećao s 58 na 80, broj učenika je porastao za 4 u odnosu na 2018./2019. školsku godinu.

Obrazovanje odraslih

Na području Grada Malog Lošinja nalazi se jedna ustanova za obrazovanje i to Pučko otvoreno učilište Mali Lošinj koje je u vlasništvu Grada Malog Lošinja. Osnovano je 1961. godine kao Narodno sveučilište, a od 1998. djeluje kao Pučko otvoreno učilište. Sjedište

²⁴ Prema podacima Državnog zavoda za statistiku

²⁵ Pravilnik o osnovnoškolskom i srednjoškolskom odgoju i obrazovanju učenika s teškoćama u razvoju, Narodne novine 24/15

ustanove je u Gradu Malom Lošinj, a izdvojeni objekt Pučkog učilišta je Kino dvorana, i prostor bivše glazbene škole, zgrada koja se koristi u obrazovne te druge kulturno-društvene aktivnosti što uključuje ljetnu pozornicu na adresi Giovanni del Conte 13, Mali Lošinj te time postaje Centar za kulturu.

U Gradu Cresu nalazi se Palača Moise koja predstavlja znanstveno-edukacijski centar, otočni hub Sveučilišta u Rijeci čija je društvena narav i hibridna namjena posvećena stanovnicima cresko-lošinjskog otočja, akademskoj i istraživačkoj zajednici, kao i svima zainteresiranima za programe.

Kultura, sport i tehnička kultura

Prema podacima Ministarstva pravosuđa i uprave, na dan 1. rujna 2021. godine na cresko-lošinjskom otočju bile su registrirane ukupno 202 udruge, od kojih 52 u području **kulture i umjetnosti**, što čini udio od 4,81 % od ukupnog broja registriranih aktivnih udruga u Primorsko-goranskoj županiji, odnosno 6,47 % od ukupnog broja registriranih aktivnih udruga u kulturi i umjetnosti u Primorsko-goranskoj županiji. Od ukupno 202 registrirane udruge, 58 udruga (21 u području kulture i umjetnosti) nalazi se na području Grada Cresa, dok se 144 udruge (31 u području kulture i umjetnosti) nalaze na području Grada Malog Lošinja.

Najznačajnija događanja/manifestacije u kulturi su, Lubeničke glazbene večeri, Dani Tramuntane, Creski kaić, Dani creske janjetine i maslinovog ulja, Semenj, Creska butega, Advent, Klapske večeri otoka Cresa, Cres Summer Jazz Nights, Ljetni Karneva, Jazz Festival Lošinj, Noći muzeja na Malom Lošinj, Karneval Mali Lošinj, Veloselski ljetni užanci, Nerezinske ljetne igre, Pomorske večeri, „Lošinjskim jedrima oko svijeta“, Lošinjski polumaraton, Osorske glazbene večeri te brojne druge. U Gradu Malom Lošinj djeluje radio postaja Radio Mali Lošinj – Radio Jadranka. Udruge i njihovi programi u kulturi financiraju se iz lokalnih, županijskih i državnih izvora, putem privatnih donacija/sponzorstava te samom djelatnošću udruga.

Sport i rekreacija predstavljaju jednu od najvažnijih društvenih aktivnosti na cresko-lošinjskom otočju. Sportsko-rekreativna djelatnost na cresko-lošinjskom otočju izuzetno je razvijena. Sportsko-rekreativne aktivnosti građana provode amaterske sportske udruge, dok se poticanje i promicanje sporta provodi kroz rad školskih sportskih udruga (klubova). Prema podacima Ministarstva pravosuđa i uprave, na dan 1. rujna 2021. godine na cresko-lošinjskom otočju bile su registrirane ukupno 44 udruge iz područja sporta, od kojih 12 na području Grada Cresa, a 32 na području Grada Malog Lošinja. Udio sportskih udruga u ukupnom broju udruga na cresko-lošinjskom otočju iznosi 21,78 %. Sportske udruge cresko-lošinjskog otočja čine udio od 4,77 % od ukupnog broja registriranih aktivnih udruga u području sporta u Primorsko-goranskoj županiji. O važnosti i kvaliteti sporta govori i činjenica da je Grad Mali Lošinj osvojio titulu Europskog otoka sporta za 2020. godinu.

Cresko-lošinjsko otočje u 2021. godini ima jednog kategoriziranog sportaša pri Hrvatskom olimpijskom odboru.

Na cresko-lošinjskom otočju nalaze se 2 sportske dvorane. Sportska infrastruktura Grada Cresa uključuje 1 nogometni stadion i igralište, 1 sportsku dvoranu te 1 teniski centar, dok sportsku infrastrukturu Grada Malog Lošinja čini 1 boćalište, 1 nogometni stadion i igralište, 1 sportska stijenja te 3 teniska centra. Nedavno je na području Grada Cresa dovršen projekt izgradnje sportskog igrališta na otvorenom – fitness street workout parka – odobrenog u

sklopu natječaja „Razvoj opće društvene infrastrukture u svrhu podizanja kvalitete života stanovnika LAG-a“.

Na cresko-lošinjskom otočju djeluju brojne sportske udruge koje su u funkciji razvoja sporta te su značajne za rekreativne aktivnosti kako djece tako i odraslih.

Glavni dionici **tehničke kulture** cresko-lošinjskog otočja su udruge koje djeluju u području tehničke kulture, kao i odgojno-obrazovne ustanove te poduzeća s registriranom djelatnošću u tehničkoj kulturi. Prema podacima Ministarstva pravosuđa i uprave, na dan 1. rujna 2021. godine na cresko-lošinjskom otočju bilo je registrirano ukupno 6 udruga iz područja tehničke kulture, što čini udio od 2,97 % od ukupnog broja registriranih aktivnih udruga na cresko-lošinjskom otočju. Udio udruga iz područja tehničke kulture s cresko-lošinjskog otočja u ukupnom broju udruga tehničke kulture u Primorsko-goranskoj županiji (kojih je 2021. godine bilo 194) iznosi 3 %. Sve navedene udruge nalaze se na području Grada Malog Lošinja. Ako se uspoređuje broj udruga u tehničkoj kulturi na 10.000 stanovnika, cresko-lošinjsko otočje zaostaje za prosjekom Primorsko-goranske županije, međutim u povoljnijoj je situaciji od Priobalja i Gorskoga kotara.

Zdravstvo

Gradovi Cres i Mali Lošinj, uz Primorsko-goransku županiju, ulažu znatna financijska sredstva u zdravstveni standard građana. Ulaganja u zdravstvo u Gradu Cresu u 2021. godini iznosila su ukupno 890.564,74 kune, a Grad Mali Lošinj je uložio 1.197.492,96 kuna.

Zdravstvena zaštita na području Primorsko-goranske županije, kao i cresko-lošinjskog otočja, organizirana je na temelju Mreže javne zdravstvene službe. Primorsko-goranska županija osnivač je sljedećih zdravstvenih ustanova na primarnoj i sekundarnoj razini zdravstvene zaštite koje djeluju na cresko-lošinjskom otočju: Nastavni zavod za javno zdravstvo Primorsko-goranske županije, ispostave Cres i Mali Lošinj, Zavod za hitnu medicinu Primorsko-goranske županije, Lječilište Veli Lošinj i ispostava Doma zdravlja Primorsko-goranske županije – Dom zdravlja dr. Dinko Kozulić.

Primarnu zdravstvenu zaštitu na cresko-lošinjskom otočju obavlja Dom zdravlja dr. Dinko Kozulić.

Socijalna skrb

Socijalnu zaštitu na cresko-lošinjskom otočju provodi Centar za socijalnu skrb Cres-Lošinj. Djelatnost Centra za socijalnu skrb Cres-Lošinj odvija se u sjedištu Centra u Malom Lošinju i Uredu u Cresu. Briga o starijim osoba pruža se u Domu za starije osobe Marko A. Stuparić, Veli Lošinj. Dom je javna ustanova, osnovana od strane Primorsko-goranske županije, koja pruža usluge njege, medicinske zaštite, socijalnog rada, fizikalne terapije i radno-okupacione aktivnosti. Dom pruža usluge na dvije lokacije: u sjedištu ustanove u Velom Lošinju i dislociranoj jedinici Doma u Cresu. Dom osigurava smještaj za ukupno 93 korisnika o kojima brine 40 zaposlenih osoba, od čega se u jedinici Veli Lošinj osigurava smještaj za 73 korisnika, a u dislociranoj jedinici u Cresu za 20 korisnika.

U 2021. godini Grad Mali Lošinj uložio je 2.211.983,13 kune u socijalni standard građana, a Grad Cres 537.350,20 kuna.

Prema podacima Ministarstva rada, mirovinskog sustava, obitelji i socijalne politike cresko-lošinjsko otočje, uz otok Rab, bilježi najmanji udio korisnika socijalne skrbi. Samo 16 osoba prima zajamčenu minimalnu naknadu, 125 prima jednokratnu naknadu, 62 osobe primaju

osobnu invalidninu. Na dan 31. prosinca 2020. godine na cresko-lošinjskom otočju nije bilo korisnika usluge „Pomoć u kući“.

Važno je napomenuti da od ukupnog broja stanovnika samo 0,1 % koristi zajamčene minimalne naknade, dok udio na razini Primorsko-goranske županije iznosi 0,5 %. Gotovo 1/3 korisnika zajamčene minimalne naknade je s područja Gorskog kotara.

2.7. INFRASTRUKTURNI SUSTAVI

U podpoglavlju o infrastrukturi analizira se stanje cestovne i lučke, zračne i elektroničko-komunikacijske te vodno gospodarske infrastrukture. Obrazlaže se i značaj energetske infrastrukture, naročito u kontekstu obnovljivih izvora energije te utvrđuju razvojni problemi i potrebe cresko-lošinjskog otočja.

Infrastruktura cestovne, lučke i zračne infrastrukture

Prometna mreža izgrađena je na otocima Lošinju i Cresu, dok na otocima Iloviku, Susku, Unijama te Velim i Malim Srankama nema cestovnog prometa, pa ne postoje ni javne ceste. Glavna cestovna prometnica je državna cesta D100 (ukupne duljine 80,3 km). Državna cesta D100 nije u cijelosti rekonstruirana i proširena (Veli Lošinj – Mali Lošinj – Porozine).

Na prostoru Grada Malog Lošinja i Grada Cresa izgrađene su brojne nerazvrstane prometnice koje su najčešće ulice u naseljima. Ukupna duljina nerazvrstanih cesta na području Grada Malog Lošinja iznosi 312,95 km, dok ukupna duljina nerazvrstanih cesta na području Grada Cresa iznosi 143,50 km. Na području otoka Cresa nalaze se županijske i lokalne ceste.

Na cresko-lošinjskom otočju djeluju dvije lučke uprave: **Županijska lučka uprava Cres i Županijska lučka uprava Mali Lošinj**, čija je zadaća briga o gradnji, održavanju, upravljanju, zaštiti i unaprjeđenju pomorskog dobra koje predstavlja lučko područje, gradnja i održavanje lučke podgradnje i drugo.

Na području Grada Mali Lošinj nalaze se tri luke županijskog značaja i 19 luka lokalnog značaja. Na području Grada Cresa nalaze se 4 luke županijskog značaja i 2 luke lokalnog značaja.

Na cresko-lošinjskom otočju uspostavljene su trajektne linije, brzo brodske linije, brodske (klasične) linije odnosno županijske i međužupanijske linije koje su u nadležnosti Županije. Tijekom cijele godine, promet se odvija trajektnim linijama Merag – Valbiska i Porozina – Brestova. Katamaranskom i trajektnom linijom otok Lošinj i Cres povezani su sa Zadrom (Premudom-Silbom-Olibom-Istom) i Pulom, te s Rijekom katamaranskom linijom Mali Lošinj-Ilovik-Susak-Unije-Martinšćica-Cres-Rijeka, ali i brodom s manjim otocima Suskom, Ilovikom i Unijama. Prema podacima DZS-a u lukama otoka Cresa, u razdoblju od 2016. do 2019. godine, broj putnika se kontinuirano povećavao, ponajviše zahvaljujući ulaganjima u turizam.

Trajektna linija na relaciji Valbiska – Merag kontinuirano se ističe i po broju vozila i po broju putnika te se radi o jednoj od najprometnijih trajektnih linija na nacionalnoj razini. Na navedenoj liniji je u 2019. godini prevezeno ukupno 471.143 vozila, po čemu je najuspješnija linija u državi, dok je na liniji Brestova – Porozina ukupno prevezeno 232.935 vozila, odnosno dvostruko manje. Tijekom 2020. godine dolazi do pada prometa, kao

posljedica pandemije COVID-19. Oporavak je vidljiv u 2021. godini, kada se promet putnika i vozila približio rezultatima iz 2019. godine.

Zračno pristanište Mali Lošinj (ZPML) je zračna luka registrirana za domaći i međunarodni javni promet, koja ima uzletno-sletnu stazu dužine 900 m, širine 30 m, kodne oznake 1C²⁶. Staza je instrumentalna, za neprecizni prilaz, a dužinom zadovoljava za slijetanje i uzlijetanje STOL²⁷ aviona. Služi za javni zračni promet i prijevoz za vlastite potrebe, kao i za povremeni prijevoz na liniji Unije-Mali Lošinj-Unije, budući da na Unijama postoji uzletno-slijetna staza.

Današnja razina prometa je znatno manja u odnosu na promet prije 7 godina, međutim ima veliku perspektivu za daljnji razvoj, posebice uz rekonstrukciju koja uključuje produljenje piste. Prema podacima DZS-a, kroz Zračnu luku Mali Lošinj, 2016. godine prošlo je ukupno 4.086 putnika, godine 2017. ukupno 2.957 putnika, 2018. godine ukupno 3.368 putnika, 2019. godine 3.385 putnika, a u 2020. godini samo 1.156 putnika i to zbog utjecaja pandemije COVID-19. U godini 2021. zabilježen je 2.125 putnik.²⁸

Na području Grada Malog Lošinja planira se izgradnja heliodroma – uzletišta za helikoptere i to na otocima Susku, Unijama, Velim Srakanama i Iloviku.

Sustav elektroničke komunikacijske infrastrukture

Gradovi Cres i Mali Lošinj su u 2019. godini pristupili izradi Plana razvoja širokopojasne infrastrukture te je isti u postupku usvajanja (2022). Prema podacima portala HAKOM, na području gradova Cresa i Malog Lošinja dostupne su širokopojasne mreže putem fiksnih i pokretnih mreža. Prema podacima HAKOM-a više od 30 % kućanstva je pokriveno ugovorenim nepokretnim širokopojasnim pristupom (brzine 30 do 100 Mbit/s), dok je prema anketi Primorsko-goranske županije taj postotak manji od 5 %. Sukladno Uredbi o mjerilima razvoja elektroničke komunikacijske infrastrukture i druge povezane opreme²⁹, na području Grada Malog Lošinja nalazi se 13 elektroničkih komunikacijskih zona namijenjenih izgradnji samostojećih antenskih stupova.

Na području Primorsko-goranske županije od 2012. godine provodi se projekt „e-Županija“, koji je usmjeren ka razvoju elektroničke komunikacijske mreže širokog pojasa s ciljem omogućavanja korištenja e-usluga građanima i institucijama u informatičkom oblaku Primorsko-goranske županije.

Europska komisija u okviru programa WiFi4EU želi promicati uvođenje besplatnog WiFi-a za građane i posjetitelje u javnim prostorima diljem Europe, kao što su parkovi, trgovi, javne zgrade, knjižnice, zdravstvene ustanove i muzeji. U Primorsko-goranskoj županiji je do drugog poziva 2019. godine, 25 JLS-ova dobilo vaučer zahvaljujući kojem su realizirali projekt, među kojima su i gradovi Cres i Mali Lošinj.

Na području Grada Malog Lošinja nalaze se jedinice poštanske mreže u Malom Lošinju (2 ureda), Velom Lošinju (1 ured) i u većini naselja (Ilovik, Osor, Nerezine, Susak, Unije, Ćunski). U Gradu Cresu te u naselju Martinščica nalazi se poštanski ured.

²⁶ Prema International Civil Aviation Organization (ICAO)

²⁷ Short take off and landing – kratko uzlijetanje i slijetanje

²⁸ Državni zavod za statistiku, <https://podaci.dzs.hr/hr/podaci/transport/zracni/>, <https://web.dzs.hr/arhiva.htm>

https://web.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2021/05-01-03_12_2021.htm, preuzeto 15. rujna 2022.

²⁹ Uredba o mjerilima razvoja elektroničke komunikacijske infrastrukture i druge povezane opreme, Narodne novine 131/12, 92/15, 10/21, 76/22

Infrastruktura vodno-gospodarskog sustava

Vodoopskrbni sustav cresko-lošinjskog otočja jedan je od najrazvijenijih sustava na razini Republike Hrvatske, a postotak priključenosti stanovništva na vodoopskrbnu mrežu na razini cijele Primorsko-goranske je znatno viši od prosjeka Republike Hrvatske. U posljednjih 5 godina, značajna su sredstva uložena u sustave vodoopskrbe, slijedom čega se povećao postotak priključenosti koji iznosi 98,5 %. Ukupna duljina mreže vodoopskrbnog sustava Cres-Lošinj iznosi više od 200 km.

Na crpilištu Vransko jezero, na nadmorskoj visini od 220 metara, nalaze se dvije vodospreme putem kojih se voda gravitacijski dovodi u sva naselja koja su spojena na vodovodnu mrežu. U sklopu navedenih vodosprema nalaze se tri crpna agregata za opskrbu vodom naselja Orlec, Krčina i Loznati preko vodospreme na nadmorskoj visini 310 m n.m.. Sustav vodoopskrbe prostire se i do otoka Ilovika. Izvedenim podmorskim cjevovodom voda je dopremljena na otok iz smjera Malog Lošinja (južni krak).

Unatoč velikim ulaganjima u vodoopskrbni sustav, sva naselja još uvijek nisu spojena na njega. Navedeno se odnosi na otok Susak na kojem je izvedena hidrantska mreža s pripadajućom vodospremom i crpnom stanicom (koja služi da se prihvaćena voda s vodonosca doprema do vodospreme te iz desalinizatora), otok Unije i Srakane koji se snabdijevaju brodom vodonoscem te naselja Porozina, Filozići, Dragozetići, Beli, Sv.Petar, Predošćica, Vodice, Merag, Podol, Vidovići, Ivanje, Verin i Zabodarski koji nisu spojeni na sustav javne vodoopskrbe, već se po potrebi snabdijevaju pitkom vodom iz autocisterne. Do Verina (kao i Srema i Plata) postoji površinski cjevovod.

U 2018. godini na cresko-lošinjskom otočju isporučeno je oko 1,6 mil. m³ vode, dok je u 2019. godine potrošnja opala na 1,5 mil. m³. Posljednjih godina intenzivnije se ulaže u rekonstrukciju starih vodovoda, čime su gubici sve manji pa su u 2019. godini iznosili 35 %, i bili su u skupini srednjih gubitaka na području Primorsko-goranske županije.

Sustavi prikupljanja otpadnih voda na cresko-lošinjskom otočju djelomično zadovoljavaju potrebe sadašnjih korisnika, međutim važno je napomenuti da na otocima najrazvijeniji sustav prikupljanja i odvodnje otpadnih voda imaju naselja Cres i Mali Lošinj. U sustav javne odvodnje priključena su sljedeća naselja: Cres, Valun, Martinšćica, Nerezine (zajedno sa naseljem Bućanje), Mali i Veli Lošinj te otok Susak. Kanalizacijski sustav sastoji se od preko 60 km primarnih i sekundarnih cjevovoda, 5 pročišćivača te većeg broja crpnih stanica.

Projekt kojim se poboljšala kvaliteta sustava za odvodnju sanitarnih voda bio je izgradnja novog mehaničkog uređaja za pročišćivanje otpadnih voda Grada Cresa – UPOV Kimen. Javnim sustavima odvodnje na cresko-lošinjskom otočju upravlja trgovačko društvo Vodoopskrba i odvodnja Cres Lošinj d.o.o.

Gradovi Cres i Mali Lošinj bilježe visok postotak priključenosti stanovništva na sustav odvodnje te je u Gradu Cresu iznosio 86 %, dok je u Gradu Malom Lošinj iznosio 72 %. Važno je napomenuti da je postotak priključenosti cresko-lošinjskog stanovništva najviši u Primorsko-goranskoj županiji – primjerice postotak priključenosti stanovništva na području Gorskog kotara iznosi oko 8 %.

Energetska infrastruktura i proizvodnja

Elektroenergetski sustav cresko-lošinjskog otočja dio je prijenosne mreže hrvatskog elektroenergetskog sustava s kojim je povezan putem podmorskog kabela preko otoka Krka.

Cresko-lošinjsko otočje je s kopnom preko otoka Krka povezano i putem 35 kV kabela nazivne snage 21,8 MW, a snaga prijenosnog transformatora na Krku je 20 MVA, kabel je u nadležnosti HEP ODS (Operator distribucijskog sustava), dok su otoci Susak, Unije, Male i Vele Srakane povezani s otokom Lošinjem, ali i međusobno, 10(20) kV podmorskim kabelom, a podmorskim kabelom istih karakteristika povezan je i otok Ilovik s otokom Lošinjem. Područje Grada Cresa u potpunosti je pokriveno sustavom električne energije i potrebe za napajanjem potrošača su zadovoljavajuće, no da bi se osigurala kvalitetna distribucija potrebno je izvršiti određene rekonstrukcije na mreži i trafostanicama. Niskonaponska mreža na području Grada Malog Lošinja je izvedena podzemnim kabelima te u ponekim dijelovima nadzemnim kabelima sa samonosivim kabelskim snopom razvedenim na stupovima ili po fasadama zgrada.

Obnovljivi izvori energije

Cresko-lošinjsko otočje je službeno započelo tranziciju prema čistoj energiji uz potporu inicijative „Čista energija za EU otoke“ koju provodi Tajništvo za otoke pri Europskoj komisiji. Program tranzicije prema čistoj energiji cresko-lošinjskog otočja izrađen je 2019. godine, od strane gradova Cresa i Malog Lošinja u suradnji s Otočnom razvojnom agencijom (OTRA) te Vodoopskrbom i odvodnjom Cres Lošinj. Na cresko-lošinjskom otočju u 2019. godini bilo je instalirano 10 integriranih fotonaponskih elektrana (FNE) ukupne snage 713,84 kW.

Od ukupno instaliranih fotonaponskih elektrana (FNE), 4 se nalaze u Malom Lošinju (Jadranka 1, Jadranka 2, Jadranka 3, Jadranka 4), 2 u Martinšćici (Jadranka 5, Jadranka 6), jedna na Iloviku (Sakatur d.o.o.), 2 na području Cresa (OŠ Frane Petrić i Đanino Sučić Mornarić), jedna na području Miholašćice (naziva Kučić Emil), FNE Skladište i FNE Karaula u vlasništvu Cresanke d.d. (u pogonu su od 2019. i 2020. godine).

U prostorno planskoj dokumentaciji rezervirane su lokacije za 5 neintegriranih sunčanih elektrana, ukupne snage 22,5 MW, za koje se očekuje da će sve biti operativne do kraja 2024. godine. U 2020. godini započela je gradnja najveće sunčane elektrane, Sunčana elektrana Orlec Trinket-istok. Projekt je do ishođenja lokacijske dozvole razvijala Primorsko-goranska županija. Priključna snaga elektrane je 6,5 MW, a očekivana proizvodnja od oko 8,5 milijuna kWh električne energije godišnje, što odgovara potrošnji oko 2.500 kućanstava. Vrijednost investicije iznosi 41 milijun kuna. Također, u pripremljenoj fazi su još 4 sunčane elektrane: SE Orlec Trinket-zapad 2 – 4,14 MW, SE Ustrine – 9,99 MW, SE Unije – 1 MW i SE Filozići – 0,5 MW.

Postojećim prostornim planovima nije predviđena gradnja vjetroelektrana cresko-lošinjskog otočja.

Na području gradova Cresa i Malog Lošinja instalirane su punionice za automobile s utičnim mjestima snage od 22 kW do 50 kW.

Na Unijama se provodi važan projekt „Unije – samoodrživi otok“ koji ima za cilj da Unije postane samoodrživ i samodostatan otok. Projekt slijedi model održivog i samodostatnog života na otoku koji bi se mogao implementirati u sličnim otočnim zajednicama.

Zajedno s Fakultetom za strojarstvo i brodogradnju u Zagrebu razmatrani su razni scenariji do 2020./2030. godine prema kojima korištenjem sustava obnovljivih izvora energije i mjerama energetske učinkovitosti otok Unije može postati energetski potpuno neovisan te otok s „0“ emisijom CO₂. Projekt je uzeo u obzir različite osobitosti malog otoka pa su aktivnosti podijeljene na projekte u segmentu poljoprivrede, turizma i ugostiteljstva, energetike, pomorstva, prometa i infrastrukture, a za operativnu provedbu projekta

zadužena je Regionalna energetska agencija Kvarner. U okviru europskog projekta „INSULAE – Maksimiziranje utjecaja inovativnih energetskih pristupa na otocima EU“ na otoku Uniju se razvijaju nova inovativna rješenja za dekarbonizaciju e-otoka koja je ključna, kako za postizanje klimatsko-energetskih ciljeva tako i za bolju kvalitetu života na otocima. Od travnja 2021. godine na cresko-lošinjskom otočju aktivna je i energetska zadruga Apsyrtydes. U fokusu zadruge je projekt sunčane elektrane Filozići snage 500 kW. Zadruga trenutno broji 62 člana, a u rujnu 2022. godine pokrenuta akcija prikupljanja sredstava za kupnju terena za izgradnju SE i izradu projektne dokumentacije do ishođenja građevinske dozvole.

Valja istaknuti da gradovi Cres i Mali Lošinj te Primorsko-goranska županija već dulji niz godina prednjače u odnosu na ostale gradove i županije po broju energetski obnovljenih javnih i višestambenih zgrada. Na cresko-lošinjskom otočju provedeni su projekti energetske obnove OŠ Frane Petrića u Cresu te energetska obnova Dječjeg vrtića Girice. Upravo je završen i projekt energetske učinkovitosti zgrade Gradske uprave Cres gdje je zamijenjen sustav centralnog grijanja/hlađenja ugradnjom visokoučinkovitih dizalica topline.

2.8. CIVILNO DRUŠTVO I KRIZNA STANJA

U podpoglavlju o civilnom sektoru i kriznim stanjima, analizira se stanje civilnog sektora, sustav zaštite i spašavanja te utvrđuju razvojni problemi i potrebe.

Organizacije civilnog društva

Prema podacima Ministarstva pravosuđa i uprave (Registar udruga), na cresko-lošinjskom otočju u 2021. godini bile su registrirane 202 udruge, što predstavlja udio od 4,8 % u ukupnom broju registriranih udruga u Primorsko-goranskoj županiji, gdje je u 2021. godini bilo registrirano ukupno 4.207 udruga. Od ukupnog broja udruga, na području Grada Malog Lošinja registrirane su 144 udruge, dok je na području Grada Cresa registrirano njih 58.

Od ukupnog broja od 202 registrirane udruge, njih 52 djeluju u području kulture i umjetnosti, 44 u području sporta, 18 u području obrazovanja, znanosti i istraživanja, 35 u području zaštite okoliša i prirode, 17 u području ljudskih prava.

Projekti i programi organizacija civilnog društva financiraju se iz više izvora financiranja kao što su nacionalni izvori³⁰, sredstva Europske unije, sredstva županija i jedinica lokalne samouprave, vlastiti izvori poput članarina ili prodaje vlastitih usluga/proizvoda te crowdfunding kampanje, donacije/sponzorstva.

Sustav zaštite i spašavanja

Sustav civilne zaštite ustrojava se na lokalnoj, područnoj (regionalnoj) i državnoj razini koje su dužne organizirati poslove iz svog djelokruga koje se odnose na planiranje, razvoj, funkcioniranje i financiranje sustava civilne zaštite, a koji povezuje resurse i sposobnosti sudionika, operativnih snaga i građana u jedinstvenu cjelinu radi smanjenja rizika od katastrofa, pružanja brzog i optimalnog odgovora na prijetnje i opasnosti nastanka te ublažavanja posljedica velike nesreće i katastrofe.

³⁰ Ministarstva, Nacionalna zaklada za razvoj civilnog društva

Sustav civilne zaštite na području Grada Malog Lošinja čine: Stožer civilne zaštite Grada Malog Lošinja, Javna vatrogasna postrojba Grada Malog Lošinja, DVD Lošinj i DVD Susak, Postrojba civilne zaštite Grada Malog Lošinja opće namjene, Povjerenici civilne zaštite, Gradsko društvo Crvenog križa – Podružnica Mali Lošinj, Hrvatska Gorska služba spašavanja – Stanica Rijeka – obavještajna točka Mali Lošinj koja djeluje na oba otoka.

Sustav civilne zaštite na području Grada Cresa čini Stožer civilne zaštite Grada Cresa, DVD Cres i Gradsko društvo crvenog križa Cres-Lošinj.

Pravne osobe od interesa za sustav civilne zaštite su udruge građana s područja Grada Malog Lošinja i Grada Cresa koje ne pripadaju operativnim snagama, ali su od interesa za sustav civilne zaštite: Radio Jadranka, Mali Lošinj, Lovačko društvo „Kamenjarka“, Planinarski klub „Osorščica“ i Institut Plavi svijet, DVD Cres, Stožer civilne zaštite Grada Cresa, Stožer Civilne zaštite Grada Malog Lošinja.

Na cresko-lošinjskom otočju nalazi se Policijska postaja Mali Lošinj s ispostavom Cres čija je teritorijalna nadležnost: Grad Mali Lošinj s naseljima Veli Lošinj, Ćunski, Sveti Jakov, Nerezine, Osor, Ustrine, Punta Križa, Belej, otoci Uniye, Susak i Ilovik; Grad Cres s naseljima Hrasta, Vrana, Martinščica, Vidovići, Valun, Podol, Pernat, Zbičina, Lubenice, Loznati, Vodice, Predošćica, Dragozetići, Filozići, Beli i Porozina.

2.9. UPRAVLJANJE RAZVOJEM

Podpoglavlje upravljanje razvojem daje prikaz institucija cresko-lošinjskog otočja te pojedinačno analizira fiskalne kapacitete Grada Cresa i Grada Malog Lošinja.

Institucije koje se bave razvojem cresko-lošinjskog otočja

Razvojem cresko-lošinjskog otočja prvenstveno se bave Ministarstvo regionalnog razvoja i fondova Europske unije (Uprava za otoke), Primorsko-goranska županija i 2 jedinice lokalne samouprave, odnosno upravna tijela putem kojih se oblikuje i provodi razvojna politika. Upravni odjel za regionalni razvoj, infrastrukturu i upravljanje projektima Primorsko-goranske županije obavlja stručne poslove koji se odnose na planiranje, poticanje, upravljanje i provedbu politike regionalnog razvoja na području Primorsko-goranske županije. To je posebno naglašeno u predlaganju strateških ciljeva, prioriteta i mjera regionalnog razvoja, pružanju podrške investitorima, izradi i provođenju programa i projekata poticanja razvoja velikih gospodarskih subjekata primarno u sektoru infrastrukturnih ulaganja.

Primorsko-goranska županija je temeljem Zakona o regionalnom razvoju 2018. godine osnovala javnu ustanovu „Regionalna razvojna agencija Primorsko-goranske županije“³¹ (Ustanova), koja ima ulogu regionalnog koordinatora za Primorsko-goransku županiju. Ustanova je zadužena za obavljanje poslova od javnog interesa, s ciljem učinkovite koordinacije poslova strateškog planiranja i poticanja regionalnog razvoja za područje Primorsko-goranske županije. Temeljne aktivnosti Ustanove odnose se na izradu strateških i razvojnih dokumenata za područje županije i njenih jedinica lokalne samouprave, kao i pružanje stručne pomoći u pripremi i provedbi programa potpore javnopravnim tijelima i javnim ustanovama s područja Primorsko-goranske županije kojima su osnivači Republika Hrvatska ili Županija te u pripremi i provedbi razvojnih projekata od interesa za razvoj

³¹ <https://prigoda.hr/>

Primorsko-goranske županije, a posebno projekata sufinanciranih sredstvima EU-a. Ustanova trenutno zapošljava tri otočna koordinatora, od kojih je jedan zadužen za područje otoka Cresa, Lošinja, Unija, Suska, Ilovika, Velih Srakana, Malih Srakana i otoka Raba. Na cresko-lošinjskom otočju djeluje i OTRA, Otočna razvojna agencija, u svojstvu lokalnog koordinatora, osnovana od strane gradova Cresa i Malog Lošinja. Nadalje tu je i LAG Kvarnerski otoci i LAGUR Vela vrata kao potporni nositelji razvoja.

Razvojem cresko-lošinjskog otočja bave se i ostala resorna ministarstva, strukovne komore (npr. obrtnička), komunalna društva, Hrvatski zavod za zapošljavanje, turističke zajednice, osnovne i srednje škole, organizacije civilnog društva, nacionalne agencije, JU Priroda, javna poduzeća Hrvatske šume d.o.o., Hrvatske vode d.o.o., Hrvatska elektroprivreda d.d., Javna ustanova Zavod za prostorno uređenje Primorsko-goranske županije, Upravni odjel za prostorno uređenje, graditeljstvo i zaštitu okoliša Primorsko-goranske županije i druge institucije.

Fiskalni kapaciteti Gradova Cres i Mali Lošinj

Analiza fiskalnih kapaciteta cresko-lošinjskog otočja temelji se na podacima o izvršenju proračuna gradova Cresa i Malog Lošinja. U promatranom razdoblju sveukupni prihodi navedenih jedinica lokalne samouprave dosegli su svoj maksimum u 2019. godini, dok je u 2020. godini zabilježen pad ukupnih prihoda. Budući da je riječ o godini koju je obilježila pandemija COVID-19, smanjenje prihoda je očekivana pojava. Ukupni rashodi navedenih gradova su kontinuirano rasli u 2019. godini, gdje su se rashodi u odnosu na 2014. godinu povećali za 7,06 %. Značajniji rast ukupnih rashoda zabilježen je u Gradu Malom Lošinj gdje su se rashodi u odnosu na 2014. godinu povećali za 8,6 %. Najpovoljnije vrijednosti navedenih pokazatelja (razlika prihoda i rashoda) zabilježene su 2019. godine kada je razlika između ukupnih prihoda i ukupnih rashoda iznosila 3,5 milijuna kuna.

Prosječan izvorni prihod po stanovniku Gradova Cresa i Malog Lošinja u 2020. godini iznosio je 4.491,59 kuna te je bio znatno viši od prosječnog izvornog prihoda svih jedinica lokalnih samouprava Primorsko-goranske županije, koji je u 2020. godini iznosio 2.814,91 kuna po stanovniku te je bio viši od županijskog prosjeka.

Prema pokazatelju ukupni proračunski prihodi po stanovniku jedinice lokalne samouprave cresko-lošinjskog otočja su u 2020. godini bile 28,99 % iznad županijskog prosjeka. Važno je napomenuti da su gradovi Cres i Mali Lošinj u 2020. godini raspolagali većim ukupnim proračunom *per capita* od Primorsko-goranske županije.

Gradsku upravu Grada Cresa čine dva (2) Upravna odjela, Upravni odjel za opće i pravne poslove i Upravni odjel za proračun i financije, komunalni sustav i prostorno planiranje koji se sastoji od tri (3) odsjeka: Odsjek za proračun, financije i računovodstvo, Odsjek za komunalno-stambeni sustav i prostorno planiranje te Odsjek za poduzetništvo, gospodarstvo i prostorno planiranje. Grad Cres je na dan 31.12.2018. godine imao 17 zaposlenih, dok je u 2022. godini bilo zaposleno 19 službenika.

Grad Mali Lošinj imao je u 2018. godini 44 zaposlene osobe, a u 2022. godini 38.³² Nadalje Grad Mali Lošinj ima Jedinstveni upravni odjel s nekoliko odsjeka: Ured gradonačelnika, Odsjek za urbanizam, komunalno gospodarstvo i gospodarenje gradskom imovinom,

³² Statistički prikaz, Ministarstvo uprave, Broj 14, Zagreb, svibanj 2019., str. 44 i 45., podaci Grada Cresa i Malog Lošinja

Odsjek za pravne, kadrovske poslove i samoupravu i Odsjek za proračun, financije, javnu nabavu i EU projekte.

Gradovi Cres i Mali Lošinj u okviru svog djelokruga nadležnosti provode aktivnosti općih i pravnih poslova, financija, društvenih djelatnosti, javne nabave, turizma, gospodarstva, komunalnog sustava, zaštite okoliša, investicija, prostornog uređenja, imovine i poduzetništva.

Infrastrukturna opremljenost, kompetencije i iskustvo zaposlenika, interna organizacija i uvjeti rada te resursi koje gradovi Cres i Mali Lošinj imaju na raspolaganju čine institucionalni kapacitet tijela zaduženih za planiranje, upravljanje i koordinaciju razvojnih aktivnosti na cresko-lošinjskom otočju. Gradovi su aktivni i na planu međunarodne i međugradske suradnje.

Za razvoj su zadužene i poduzetničke potporne institucije, javne ustanove i trgovačka društva na cresko-lošinjskom otočju.

2.10. SWOT ANALIZA

SWOT analiza izrađena je u suradnji sa stručnom radnom skupinom gradova Cresa i Malog Lošinja te imenovanim tematskim radnim skupinama za razvoj cresko-lošinjskog otočja. Predmetna analiza izrađena je na temelju podataka iz analize stanja.

Analizom su definirane ključne snage, slabosti, prilike i prijetnje, a predstavlja polaznu točku za određivanje budućih smjernica za razvoj cresko-lošinjskog otočja.

Tablica 1. SWOT analiza

SNAGE	SLABOSTI
<ul style="list-style-type: none"> • Razvijena i kvalitetno održavana cestovna infrastruktura • Tradicija bavljenja ovčarstvom • Područje visoke sigurnosti i kvalitete života • Aktivno i razvijeno civilno društvo • Otočje visoke razine tolerancije, otvorenosti i multikulturalnosti • Pokrenut proces energetske tranzicije • Tradicija i organiziranost destinacijskog i zdravstvenog turizma • Visoka razina kvalitete komunalnih usluga • Nadprosječna izdavanja za standard društvenih usluga u nacionalnom okviru 	<ul style="list-style-type: none"> • Nepovoljna demografska kretanja i starosna struktura stanovništva • Nedovoljna spremnost otočne zajednice na promjene i cjeloživotno učenje • Neodgovarajuća prometna rješenja (vrijeme plovidbe katamarana, javni prijevoz) • Nedovoljna otpornost na krize • Nekonkurentnost gospodarstva iskazana nižom razinom produktivnosti rada i robnog izvoza • Zaostajanje gospodarstva i otočne zajednice u tehnološkom razvoju i primjeni suvremenih tehnologija i digitalizacije • Nedovoljno iskorišten potencijal obnovljivih izvora energije (sunce, vjetar, biomasa, more) • Izražena sezonalnost te značajna ovisnost o turizmu • Nedovoljno iskorišten sektor proizvodnje hrane • Nedovoljna povezanost znanosti i gospodarstva • Nepovoljna obrazovna struktura stanovništva (nedostatak kompetencija i vještina za poslove budućnosti) • Nepovoljna struktura kvalifikacija na tržištu rada u odnosu na potrebe otočnog gospodarstva • Odlazak mlade kvalificirane radne snage sa otoka
PRIJEDNE	PRIJETNJE
<ul style="list-style-type: none"> • Povoljan (dobar) geoprometni položaj • Povoljna klima i velik broj sunčanih sati • Izvrsna kakvoća mora • Prirodni i hidrografski uvjeti za razvoj ribarstva i akvakulture • Bogatstvo kulturne baštine • Bogatstvo i raznolikost prirodnih i okolišnih resursa pogodnih za razvoj selektivnih oblika turizma • Nautička atraktivnost arhipelaga • Prirodne predispozicije za uzgoj ljekovitog i aromatičnog bilja • Značajan interes za ulaganje s obzirom na prirodne i klimatske pogodnosti ja (turizam, energetika, zdravlje i sl.) • Raspoloživost fondova i financijskih instrumenata (bespovratna sredstva, povoljni zajmovi i dr.) • Mogućnost otvaranja novih radnih mjesta temeljenog na plavoj ekonomiji i zelenom rastu • Ulazak u Schengensko područje • Sve veći značaj zdravlja i zdravstvenog turizma kao ključnog sektora budućeg razvoja i zapošljavanja te podizanja kvalitete života • Veliki potencijal za daljnja ulaganja u obnovljive izvore energije • Demokratizacija proizvodnje obnovljivih izvora energije (energetske zadruge) • Atraktivnost za stanovanje stanovnika treće dobi iz inozemstva • Razvoj širokopoljarnog interneta i korištenja naprednih tehnologija 	<ul style="list-style-type: none"> • Napuštanje tradicijskih aktivnosti • Nastavak negativnog utjecaja pandemije COVID-19 na gospodarstvo • Nedostupnost specijaliziranih zdravstvenih usluga • Nedostupnost stanovanja za mlade i mlade obitelji • Nedovoljna prometna mobilnost • Visoka razina nepovjerenja u institucije u RH • Fiskalna i pravna nesigurnost uslijed čestih izmjena zakonodavnog okvira i poreznih politika na razini RH • Nedovoljna prilagođenost obrazovnog i znanstvenog sustava RH potrebama gospodarstva i društva na razini RH • Zaostajanje hrvatskog gospodarstva i društva u tehnološkom razvoju i primjeni suvremenih tehnologija i digitalizacije u odnosu na druge članice EU • Ugroze vezane uz klimatske promjene (porast razine mora), elementarne nepogode

3. RAZVOJNI IZAZOVI I POTENCIJALI CRESKO-LOŠINJSKOG OTOČJA

Analiza stanja upućuje da će razvoj cresko-lošinjskog otočja u narednom razdoblju ovisiti o uspješnosti odgovora na slijedeće izazove:

- Starenje stanovništva i depopulacija
- Socijalno, društveno i gospodarsko okruženje
- Klimatske promjene
- Napredne tehnologije, nove vještine, znanja i kompetencije
- Plavo-zeleni razvoj

3.1. STARENJE STANOVNIŠTVA I DEPOPULACIJA

Prema Popisu stanovništva iz 2011. godine na području Grada Cresa živjelo je ukupno 2.879 stanovnika, dok je na području Grada Malog Lošinja živjelo ukupno 8.116 stanovnika. Od ukupnog broja stanovnika u Gradu Cresu je bilo 1.440 muškaraca (48,67 %) i 1.439 žena (51,33 %), dok je u Gradu Malom Lošinju bilo 3.987 muškaraca (49,13 %) i 4.129 žena (50,87 %). U Popisu stanovništva iz 2021. godine vidljiv je daljnji pad broja stanovnika, Grad Cres za 163 stanovnika manje (2.716), a Grad Mali Lošinj gotovo 7 % ili 579 stanovnika manje. Činjenica je da je na otočju zabilježen pad broja stanovnika, posebice mladih.

Međutim, mnogo je veći problem što u pojedinim naseljima nema ni jednog stanovnika (Stanić i Važminež na otoku Cresu), neka naselja broje svega jednog do dva stanovnika, Pernat i Predošćica (1), Grmov i Zbišina (2), Mali Podol i Zbičina (3). Na pojedinim manjim otocima s područja Grada Malog Lošinja, i to na Malim Srakanama živi dvoje ljudi (2), dok na Velim Srakanama živi četvero (4). Ostali lošinjski otoci, Ilovik (106 stanovnika), Susak (139), Unije (66), iako naseljeni, imaju manje stanovnika nego u 2011. godini – Susak za 12, Unije za 22, osim Ilovika gdje je 2011. godine bilo 85, a 2021. godine 106 stanovnika. Nadalje, radno aktivno i mlado stanovništvo napušta otoke u potrazi za boljim standardom. Navedeno ukazuje zašto su starenje stanovništva i depopulacija izazovi koji traže sveobuhvatan pristup u budućem razvoju cresko-lošinjskog otočja.

Stoga, ako se ne zaustavi navedeni negativan trend, posljedice za gospodarstvo, društveni život i socijalni standard će također biti negativne. Poznato je da mikroregija/regija ne može biti uspješna ako gubi svoje stanovništvo.

Razvijenija prometna mreža i kvalitetnija mobilnost mogu značajno umanjiti depopulaciju jačanjem povezanosti otočnih i kopnenih područja, no potrebno je potaknuti i zapošljavanje kroz različite projekte. Rad na daljinu također može imati važnu ulogu u gospodarskoj i demografskoj revitalizaciji cresko-lošinjskog otočja.

3.2. SOCIJALNO, DRUŠTVENO I GOSPODARSKO OKRUŽENJE

Dobro zdravlje i dobrobit ključni su za sposobnost ljudi da ostvare svoj puni potencijal i doprinesu razvoju društva, pa tako i cresko-lošinjskog otočja, koje se suočava s brojnim izazovima. Sustav socijalne skrbi koji pokriva cresko-lošinjsko otočje suočava se sa otežanom mobilnošću i nedostatkom odgovarajućeg kadra. Kako bi se osigurao jednaki pristup svim zdravstvenim i socijalnim uslugama, model zahtijeva prilagodbu suvremenim uvjetima rada i života. Nadalje, naglasak treba biti na ranim preventivnim mjerama koje

stvaraju uvjete za dobro tjelesno i mentalno zdravlje stanovništva. Potrebno je uložiti dodatne napore u cilju prevladavanja starenja i iseljavanja stanovništva te udaljenosti u rijetko naseljenim dijelovima cresko-lošinjskog otočja. To je posebice vidljivo na otocima lošinjskog arhipelaga (Unije, Susak, Ilovik, Vele Srakane i Male Srakane) gdje treba uvažavati potrebe stanovništva i održavati već dosegnuti socijalni i zdravstveni standard.

Razvoj društva zahtijeva aktivno građanstvo pa je na lokalnoj upravi zadatak da stvori uvjete za sudjelovanje stanovnika u društvu. Također, važno je jačati društvenu uključenost na dobrobit djece i mladih. Ovo uključuje promicanje dobrobiti djece i mladih kroz odgojno-obrazovni sustav te snažnije uključivanje i poticanje na kritičko mišljenje.

Gospodarstvo cresko-lošinjskog otočja najvećim dijelom čine sektori turizma i poslovanja nekretninama, u kojima je zaposlen najveći broj stanovnika otočja.³³ Upravo su ti sektori tijekom 2020. i 2021. godine bili najviše suočeni s krizom uslijed pandemije COVID-19. Uz navedeno, tu su i djelatnosti trgovine na veliko i malo, popravak motornih vozila te djelatnost smještaja, pripreme i usluživanja hrane. Turizam na cresko-lošinjskom otočju, kao najzastupljenija i najvažnija djelatnost, predstavlja važan segment razvojnih mogućnosti, no karakterizira ga izrazita sezonalnost. Zbog toga treba uložiti napore u proširenje ponude i sadržaja, ali i u druge gospodarske sektore, kako bi se smanjila sezonalnost, odnosno ovisnost o turizmu.

Cresko-lošinjsko otočje vrlo je pogodno za proizvodnju hrane, posebice u sektoru maslinarstva i ovčarstva, zbog čega treba poticati formiranje poljoprivredno-turističkih gospodarstava. Ne treba zanemariti ni ribarski sektor koji nudi mogućnosti ne samo u smislu ribolova već i u uzgoju pojedinih vrsta riba i školjki. Istovremeno treba uložiti napore za smanjenje problema koje uzrokuju divlje svinje i jeleni lopatari čineći značajnu štetu poljoprivrednicima, uzgajivačima ovaca i pčelarima. Posebno treba pojačati izlov divljih svinja.

S obzirom na krize i vrlo turbulentna događanja (rat, migrantske krize i drugo), važno je i pitanje sigurnosti građana. Zbog velike orijentiranosti na turizam, cresko-lošinjsko otočje treba zadržati sigurno okruženje koje omogućuje kvalitetan život i rad. U tom smislu na lokalnoj je upravi, ali i svim stanovnicima, da se upozna i gradi tolerantno društvo te širi svijest o potrebi suradnje i zajedničkog djelovanja.

3.3. KLIMATSKE PROMJENE

Borba protiv klimatskih promjena ključna je za budućnost svijeta. Znanstvenici smatraju da bi se brzim i velikim smanjenjem emisija stakleničkih plinova i postizanjem nulte neto stope emisija CO₂ mogle ograničiti klimatske promjene i njihovi učinci. Ciljevi EU-a usmjereni su na smanjenje emisija stakleničkih plinova za najmanje 55 % do 2030. godine te postizanje klimatske neutralnosti do 2050. godine.³⁴ Tome su usmjerene sve nacionalne i regionalne politike pa su tako održivost, klimatska neutralnost i zelene tehnologije sastavnice ciljeva i mjera Plana razvoja cresko-lošinjskog otočja. Pritom, potpisivanjem Deklaracije o pametnim otocima, odnosno smjernicama donesenim na inicijativu otočnih jedinica

³³ Napomena: detaljnije u Analizi stanja cresko-lošinjskog otočja

³⁴ European Commission. (2017). Political Declaration on Clean Energy For EU Islands (Valetta Declaration). Valetta. Retrieved 06 18, 2022, from https://ec.europa.eu/energy/sites/ener/files/documents/170505_political_declaration_on_clean_energy_for_eu_islands-final_version_16_05_20171.pdf

lokalne samouprave i drugih dionika na otocima 2017. godine, s ciljem razvoja pametnih, uključivih i uspješnih otočnih zajednica za inovativnu i održivu Europu³⁵, otoci Cres i Lošinj obvezali su se aktivno sudjelovati u prilagodbi i izbjegavanju klimatskih promjena te na lokalnoj razini jačati otpornost na iste.

Cresko-lošinjsko otočje je po stopi odvajanja sakupljenog komunalnog otpada iznad županijskog prosjeka (21,03 %) – u 2021. godini iznosila 35,47 % za Cres, a 51 % za Lošinj³⁶. U narednom razdoblju treba težiti daljnjem povećanju stope odvajanja sakupljenog komunalnog otpada te dodatno unaprijediti sustave prikupljanja i pročišćavanja otpadnih voda.

U „Strateškoj studiji utjecaja na okoliš Strategije prilagodbe klimatskim promjenama u Hrvatskoj za razdoblje do 2040. godine s pogledom na 2070. godinu“³⁷ ističu se i pozitivni i negativni utjecaji klimatskih promjena na cresko-lošinjsko otočje. Klimatske promjene u tom smislu daju potencijal za razvoj poljoprivrede te potiču na korištenje mora i sunca, posebno u funkciji obnovljivih izvora energije i plave ekonomije.

3.4. NAPREDNE TEHNOLOGIJE, NOVE VJEŠTINE, ZNANJA I KOMPETENCIJE

Brze tehnološke promjene su sastavnica suvremenog, gospodarskog, javnog i društvenog života. Četvrta industrijska revolucija, umjetna inteligencija, IoT³⁸, VR³⁹, AR⁴⁰, digitalni marketing, automatizacija i robotizacija svih djelatnosti postaju dijelom svakodnevice. Mogućnost prilagodbe otoka Cresa i Lošinja novim tehnologijama odredit će brzinu razvoja. Tehnološke promjene inoviraju i način obavljanja tradicionalnih djelatnosti kao što su šumarstvo, poljoprivreda, ribarstvo, brodogradnja/remont i turizam. **Poseban izazov u narednom razdoblju biti će kako transformirati i prilagoditi pomorski sektor, posebice u domeni brodogradnje/remonta, korištenja mora u gospodarske i druge svrhe (desalinizacija i navodnjavanje), ribarstva te obalnog turizma.** Takva tranzicija omogućit će poslovanje tvrtki na sve konkurentnijem tržištu i njihov daljnji razvoj.

Utjecaj naprednih tehnologija na javne usluge cresko-lošinjskog otočja može učiniti javne servise dostupnijim i jeftinijim, a pružatelje usluga produktivnijima. Nove tehnologije utječu na školstvo i sve ostale društvene aktivnosti. Analiza stanja ukazuje na činjenicu da se udruge, posebice one iz tehničke kulture, mogu više uključiti i poticati bavljenje naprednim tehnologijama. **Poseban izazov budućeg razdoblja biti će kako značajnije uključiti nove tehnologije u javne servise, školstvo te civilni sektor,** donoseći pritom inovativna razvojna rješenja prema načelima pametnih otoka, sela i gradova.

³⁵ //vlada.gov.hr/UserDocImages/2016/Sjednice/2021/Prosinac/92%20sjednica%20VRH/92%20-%208%20Nacionalni%20plan.pdf

³⁶ Zavod za zaštitu okoliša i prirode, podaci iz 2019. godine, obrada RRA PGŽ

³⁷ https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2020_04_46_921.html

³⁸ Internet stvari (*engl. Internet of things*) označava povezivanje **uređaja** putem **interneta**. Predstavlja **mrežnu infrastrukturu** u kojoj fizičke i virtualne „stvari“ svih vrsta komuniciraju i nevidljivo su integrirane; Izvor: Wikipedia [03.01.2022.]

³⁹ Virtualni svijet ili virtualna stvarnost (*engl. Virtual Reality*) je oblik **računalne simulacije**, u kojoj se sudionik osjeća da se nalazi u umjetnom okruženju; Izvor: Wikipedia [03.01.2022.]

⁴⁰ Proširena stvarnost (AR) interaktivno je iskustvo okruženja stvarnog svijeta u kojem su objekti koji se nalaze u stvarnom svijetu poboljšani računalno generiranim perceptivnim informacijama, ponekad kroz više senzornih modaliteta, uključujući vizualne, slušne, haptičke, somatosenzorne i olfaktorne; Izvor: Wikipedia [03.01.2022.]

Obrazovanje i osposobljavanje te formalno i neformalno učenje pruža kvalifikacije i vještine potrebne za konstruktivno sudjelovanje u društvu i na tržištu rada. **Stanovnicima cresko-lošinjskog otočja treba znanja, vještina i kompetencija za život u današnjem dinamičnom i digitalnom svijetu.** Stupanj obrazovanja i informatička pismenost stanovnika je znatno veća nego u Gorskom kotaru i priobalju. Neformalno obrazovanje postoji. Rezultati na državnoj maturi bolji su od županijskog prosjeka. **Školstvo se, međutim, sporo prilagođava novim trendovima i ne educira mlade dovoljno u područjima koja su od strateškog značaja za razvoj otočja.**

Udio studenata i diplomiranih studenata u stanovništvu niži je u odnosu na Primorsko-goransku županiju, dijelom i zbog odljeva visokoobrazovanih osoba u veće gradove ili u inozemstvo. Stoga će **važan izazov u narednom razdoblju biti promjena tih kretanja i stvaranje novih vještina i znanja potrebnih za kreiranje kvalitetnih poslova, transformaciju i održivi razvoj otočnog gospodarstva.**

3.5. PLAVO-ZELENI RAZVOJ

Ekosustavi hrvatskih otoka, pa tako i otoka Cresa i Lošinja, obuhvaćaju endemske vrste biljaka i životinja koje su u njima našle svoja staništa, zbog čega su izuzetno vrijedni. Cres (uz otok Krk) posjeduje najviše biljnih i životinjskih vrsta, a na cresko-lošinjskom otočju izuzetno je vrijedna i kulturna baština.

Otoci su vrlo eksploatirana turistička područja i trebaju pametna rješenja, zelenu ekonomiju i implementaciju novog koncepta razvoja. Pri tome, niskouglični razvoj treba imati veću ulogu u dugoročnim strateškim promišljanjima. Takav ekološki odgovoran razvoj mora se temeljiti na korištenju obnovljivih izvora energije. Energetika je strateško pitanje razvoja otoka Cresa i Lošinja te se u budućnosti ne smije zaobići njezin utjecaj na ekonomski, okolišni i društveni razvoj. Tranzicijski plan prema čistoj energiji cresko-lošinjskog otočja promiče prijelaz na obnovljive izvore energije. Dugoročno, korištenje obnovljivih izvora energije može pridonijeti značajnom smanjenju štetnog utjecaja na okoliš i potaknuti razvoj otoka otvaranjem novih radnih mjesta i ulaganjem u razvoj.

Koristeći se novim tehnološkim rješenjima, europski otoci već niz godina testiraju nove oblike održivog življenja. Zbog svoje izoliranosti, otoci su prisiljeni koristiti raspoložive otočne potencijale te pomoću njih pronaći i osigurati optimalno korištenje i upravljanje resursima. U tome im uvelike pomaže inicijativa Pametni otoci (eng. Smart island initiative).⁴¹To je bottom-up inicijativa lokalnih otočnih samouprava i zajednica koja naglašava važnost razumnog iskorištavanja otočnih potencijala te potiče otoke na tehnološke, društvene, ekološke i gospodarske inovacije. Inicijativa je inspirirana inicijativom Europske komisije Pametni gradovi i zajednice, a naglasak je na sinergiji energetike, transporta, IKT-a, vodoopskrbe i zbrinjavanja otpada, vodeći se primjerom cirkularne ekonomije.

Inicijativa Pametni otoci nudi mogućnost jačanja sinergije između energetike, transporta i informacijsko-komunikacijskih tehnologija na cresko-lošinjskom otočju, uz uključivanje tema vezanih uz vodu i otpad. Taj holistički pristup proizlazi iz izoliranosti otoka koja upućuje na optimalno korištenje i upravljanje resursima te održivi i ravnomjerni razvoj koji

⁴¹ Deklaracija o pametnim otocima - Inicijativa otočnih jedinica lokalne samouprave i drugih dionika na otocima

će iskoristiti otočne potencijale (geografske elemente, prirodne i ljudske resurse, proizvode).

Potpisivanjem Deklaracije, otoci Cres i Lošinj obvezali su se aktivno sudjelovati i biti katalizator bržeg korištenja naprednih tehnologija kako bi se osiguralo optimalno upravljanje i korištenje lokalnih resursa i infrastrukture te smanjila upotreba fosilnih goriva povećanjem korištenja obnovljivih izvora energije i energetske učinkovitosti. Time se promoviraju održiva mobilnost na otocima, uključujući elektromobilnost, i smanjuje nedostatak i oskudica vode (na otoku Lošinj) primjenom nekonvencionalnih i pametnih načina upravljanja vodnim resursima. Na otočju će se tako prevladati odlaganje otpada promoviranjem principa cirkularne ekonomije, očuvati karakterističan prirodni i kulturni kapital otoka, diversificirati ekonomija iskorištavanjem specifičnosti otoka u stvaranju novih i inovativnih lokalnih poslova, ojačati socijalna uključenost, edukacija i osnaživanje građana te poticati prelazak na alternativne, dugoročne, održive i odgovorne načine obalnog i morskog turizma te turizma u unutrašnjosti otoka.

4. STRATEŠKI OKVIR

Sustav strateškog planiranja temelji se na hijerarhijskoj uvjetovanosti akata, odnosno usklađenosti akata niže razine s aktima više ili jednake hijerarhijske razine te s dokumentima prostornog uređenja. Poglavlje sadrži viziju razvoja i obrazloženje prioritetnih područja te opis prioriteta i posebnih ciljeva. Definirane su mjere i pokazatelji ishoda.

4.1. USKLAĐENOST SA RELEVANTNIM HIJERARHIJSKI VIŠIM AKTIMA STRATEŠKOG PLANIRANJA

Plan razvoja cresko-lošinjskog otočja usklađen je sa strateškim dokumentima kako slijedi:

- Plan razvoja Primorsko-goranske županije za razdoblje 2022. – 2027. godine⁴²
- Nacionalna razvojna strategija 2030.⁴³
- Globalni ciljevi održivog razvoja UN-a za razdoblje 2015. – 2030.

Nacionalna razvojna strategija Republike Hrvatske 2030., kao temeljni strateški dokument u Republici Hrvatskoj, daje uporište Planu razvoja kroz razvojni smjer **Ravnomjeran regionalni razvoj** i strateški cilj:

- **SC 12 Razvoj potpomognutih područja i područja s razvojnim posebnostima**

Plan razvoja Primorsko-goranske županije 2022. – 2027., kao hijerarhijski viši dokument, pokriva područje razvoja cresko-lošinjskog otočja u svim svojim prioritetnim područjima:

- **Prioritet 1** Pametna regija konkurentnog gospodarstva baziranog na znanju i naprednim tehnologijama
- **Prioritet 2** Djeca i mladi u fokusu
- **Prioritet 3** Zelena tranzicija temeljena na održivom upravljanju i korištenju resursa
- **Prioritet 4** Obrazovani stanovnici s kompetencijama i vještinama za poslove budućnosti
- **Prioritet 5** Ravnomjernim razvojem do europskog standarda i visoke kvalitete života za sve građane

4.2. VIZIJA I PRIORITETNA PODRUČJA

Važni dio Plana razvoja je razvojni okvir. Kako bi razvojna politika mogla obuhvatiti i uskladiti sve postojeće i buduće lokalne i sektorske aktivnosti, svi dionici trebaju imati jasnu viziju budućeg razvoja cresko-lošinjskog otočja i zajednički utvrđene ciljeve koje žele postići do 2027. godine. Svi dionici moraju zajednički djelovati kako bi se do 2027. godine ostvarila vizija razvoja cresko-lošinjskog otočja koja glasi:

⁴² <https://prigoda.hr/tijek-izrade-naslovnica/> [3.siječnja 2022.]

⁴³ <https://hrvatska2030.hr/> [4.lipnja 2021.]

Cresko-lošinjsko otočje je dobro povezano i infrastrukturno opremljeno, sigurno i ugodno za život. Otočana je sve više, aktivno sudjeluju u razvoju raznovrsnog održivog gospodarstva i čuvanju okoliša i njeguju otočnost svoje zajednice.

Ostvarenju vizije pridonijet će usklađena provedba politika u četiri prioritetna područja razvoja cresko-lošinjskog otočja:

Prioritet 1. Visoka kvaliteta života za djecu i mlade

Prioritet 2. Otočje održivog gospodarstva i poželjnog okruženja za rad

Prioritet 3. Pametno i zeleno otočje

Prioritet 4. Kvaliteta života svih stanovnika

U fokusu budućeg razvoja cresko-lošinjskog otočja su ljudi i prostor. Stoga su prioritetna područja utvrđena tako da to dvoje povežu. Kako bi se ostvarili postavljeni prioriteti, potrebno je izgraditi infrastrukturu koja će osigurati visoku kvalitetu života i odgovarajuće poslove s ciljem privlačenja novog i ostanka postojećeg stanovništva na cresko-lošinjskom otočju.

Tablica 2. Strateški okvir Plana razvoja cresko-lošinjskog otočja do 2027. godine

1. VISOKA KVALITETA ŽIVOTA ZA DJECU I MLADE	
POSEBNI CILJ	MJERA
1.1. Povećanje kvalitete infrastrukture i sadržaja za djecu i mlade	1.1.1. Osigurati dostupnost i kvalitetu predškolskih i školskih ustanova i programa
	1.1.2. Osigurati dostupnost besplatnog javnog prijevoza za djecu i mlade
	1.1.3. Unaprijediti sportsku i kulturnu infrastrukturu i sadržaje za djecu i mlade
1.2. Povećanje kvalitete života mladih obitelji	1.2.1. Stvarati uvjete za razvoj poduzetništva i zapošljavanje mladih osoba
	1.2.2. Stvarati uvjete za priuštivo stanovanje
	1.2.3. Stvarati stabilno i sigurno okruženje mladim obiteljima

2. OTOČJE ODRŽIVOG GOSPODARSTVA I POŽELJNOG OKRUŽENJA ZA RAD	
POSEBNI CILJ	MJERA
2.1. Diverzifikacija i razvoj održivog gospodarstva temeljenog na znanju i inovacijama	2.1.1. Poticati razvoj plavo-zelenog gospodarstva
	2.1.2. Poticati ulaganja u istraživanje i razvoj
	2.1.3. Jačati konkurentnost mikro, malog i srednjeg poduzetništva
	2.1.4. Podržavati razvoj poduzetništva i djelovanje potpornih institucija
	2.1.5. Poticati izvoz i promociju otočnih proizvoda i usluga na domaćim i inozemnim tržištima
2.2. Održivi razvoj turizma	2.2.1. Poticati ulaganja u selektivne oblike turizma i diverzifikaciju turističke ponude
	2.2.2. Utvrditi maksimalne prihvatne kapacitete otočja
	2.2.3. Razvijati poljoprivredno-turistička gospodarstva
	2.2.4. Razvijati održivu javnu turističku infrastrukturu
2.3. Atraktivno poslovno okruženje za zapošljavanje, rast i ulaganja	2.3.1. Stvarati uvjete za usavršavanje i cjeloživotno učenje
	2.3.2. Promicati digitalnu i medijsku pismenost
	2.3.3. Stvarati uvjete za kvalitetan radni život
	2.3.4. Usmjeravati i poticati prilagodbu organizacije rada i radnih mjesta tehnološkim, okolišnim i demografskim trendovima i izazovima

3. PAMETNO I ZELENO OTOČJE	
POSEBNI CILJ	MJERA
3.1. Pametno upravljanje prostorom i prirodnim resursima	3.1.1. Održivo koristiti resurse s ciljem ublažavanja i prilagodbe klimatskim promjenama
	3.1.2. Razvijati i unaprjeđivati zelenu infrastrukturu i održivo upravljanje prostorom
	3.1.3. Održivo upravljati ekološkom mrežom NATURA 2000 i prirodnim resursima
3.2. Energetska i niskouglijična tranzicija cresko-lošinjskog otočja	3.2.1. Poticati gospodarstvenike i stanovništvo na uvođenje sustava obnovljivih izvora energije i uporabu čiste energije
	3.2.2. Poticati razvoj kružnog gospodarstva
	3.2.3. Razvijati i unaprjeđivati zelenu mobilnost
3.3. Kvalitetna, dostupna i održiva javna i komunalna infrastruktura	3.3.1. Razvijati komunalnu infrastrukturu te kvalitetne, dostupne i priuštive usluge
	3.3.2. Podržavati razvoj i unaprjeđenje prometne infrastrukture
	3.3.3. Ulagati u dostupnost i kvalitetu digitalne infrastrukture
	3.3.4. Unaprijediti sustav upravljanja obalnim područjem
	3.3.5. Unaprijediti sustav održivog gospodarenja otpadom
	3.3.6. Razvijati infrastrukturu i unaprjeđivati kvalitetu javnih usluga

4. KVALITETA ŽIVOTA SVIH STANOVNIKA	
POSEBNI CILJ	MJERA
4.1. Otoci zdravlja i vitalnosti	4.1.1. Promicati zdrav način života i rekreativne aktivnosti
	4.1.2. Unaprijediti kvalitetu usluga i infrastrukture u zdravstvu uvođenjem telemedicine
	4.1.3. Osigurati dostupnost i priuštiv pristup zdravstvenim uslugama
	4.1.4. Poticati brzi pomorski i zračni prijevoz bolesnika
	4.1.5. Poticati privlačenje zdravstvenih radnika za život i rad na otočju
4.2. Visok socijalni standard građana svih dobi	4.2.1. Povećati kvalitetu i dostupnost usluga i infrastrukture socijalnog sustava za stanovništvo svih životnih dobi
	4.2.2. Razvijati institucijske i izvan institucijske oblike skrbi
4.3. Razvoj kulture, sporta i civilnog društva	4.3.1. Razvijati i održavati ustanove u kulturi te ponudu cjelogodišnjih kulturnih programa
	4.3.2. Ulagati u održivo korištenje i obnovu kulturne baštine
	4.3.3. Modernizirati postojeću te izgraditi i opremiti novu sportsku infrastrukturu
	4.3.4. Ulagati u programe u sportu i sportske djelatnosti
	4.3.5. Ulagati u infrastrukturu organizacija civilnog društva, diversifikaciju djelatnosti i u osnaživanje kapaciteta OCD
	4.3.6. Jačati funkcionalne zajednice i participativno odlučivanje te poticati volonterstvo
	4.3.7. Poticati umrežavanje raznih dionika civilnog, privatnog i javnog sektora

4.3. PRIORITETI, POSEBNI CILJEVI I MJERE

Slijedi opis prioriteta politike razvoja cresko-lošinjskog područja, posebnih ciljeva i mjera te prikaz pokazatelja za praćenje ishoda.

Prioritet 1: Visoka kvaliteta života za djecu i mlade

Na području Primorsko-goranske županije već se nekoliko godina bilježi negativna stopa rasta stanovništva. Cresko-lošinjsko otočje prati i negativan trend demografskih kretanja stanovništva. Stanovništvo je sve starije, a djece je sve manje. Neki od razloga odnose se

na poreznu politiku i nacionalnu zakonsku regulativu koja ne potiče roditeljstvo i fleksibilno radno vrijeme te zapošljavanje žena i njihov napredak. Razlozi su brojni i uključuju privatni i javni sektor koji, unatoč deklarativnom opredjeljenju, ne potiče mlade i mlade obitelji na ostanak i roditeljstvo.

Djeca i mladi prvi su prioritet u službi postizanja vizije razvoja cresko-lošinjskog područja. Kvalitetna infrastruktura i odgovarajući sadržaji za djecu, mlade i mlade obitelji stvorit će uvjete za njihov ostanak, za zaustavljanje negativnih demografskih i migracijskih tijekova te za postizanje više obrazovanosti stanovnika.

Djeca i mladi cresko-lošinjskog otočja imaju relativno dostatne uvjete za ostanak i život na otočju, no postoji potreba za unaprjeđenjem kvalitete života na svim razinama. Zbog toga treba poticati stvaranje preduvjeta za osnivanje i funkcioniranje obitelji. Prioritet je unaprjeđenje sustava brige o djeci i mladima te omogućavanje dostupnosti stanovanja. Određenim mjerama na lokalnoj razini nastojat će se potaknuti pozitivne promjene u organizaciji rada predškolskih i školskih ustanova, zapošljavanju i napredovanju žena i mladih.

Prvenstveno se to odnosi na dostupnost i priuštivost stanovanja za mlade te potrebu ulaganja u obnovu i gradnju novih predškolskih ustanova. Promicanje i provođenje pronatalitetne i ostalih politika i programa za povećanje broja stanovnika i broja djece samo po sebi nije dovoljno. Navedeno mora biti povezano s radnim mjestima i poslovima koji omogućuju odgovarajući standard života. Tehnološki napredak, digitalna i pametna rješenja omogućuju kreiranje uvjeta za rad i život i to treba biti u funkciji razvoja.

Kulturna i sportska infrastruktura ne zadovoljava. Treba ulagati u izgradnju sportsko-rekreativnih sadržaja i poticati djecu i mlade na njihovo aktivno korištenje. Brojna kulturna događanja odvijaju se najviše tijekom ljetne sezone, što ukazuje na potrebu poboljšanja upravljanja kulturnim i drugim događanjima.

Posebni cilj 1.1.: Povećanje kvalitete infrastrukture i sadržaja za djecu i mlade

Rani i predškolski odgoj i obrazovanje temelj je cjeloživotnog učenja. Stoga će u narednom razdoblju biti stavljen naglasak na osiguranje dostupnosti i kvalitetu ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja. U skladu s gospodarskim mogućnostima, provodit će se mjere kojima se smanjuje gubitak dohotka roditelja, naročito žena, tijekom roditeljskih dopusta. Naročito će se poticati roditeljski dopust uz promicanje očinskog dopusta, čime će se naglasiti uloga muškaraca u brizi o novorođenoj i maloj djeci.

Težit će se kontinuiranom unaprjeđenju dostupnosti društvene infrastrukture koju koriste mlade obitelji, u prvom redu dostupnosti dječjih vrtića. Na taj će se način nastojati uspostaviti viši odgojno-obrazovni standard kako bi se postigla ravnoteža između poslovnog i privatnog života (mladih) roditelja.

Činjenica je da dostupnost i kvaliteta školskih ustanova i programa ne odgovara potrebama. Obrazovni sustav treba pravovremeno odgovarati na gospodarske i društvene potrebe, ulažući u programe, sadržaje i formate učenja putem kojih djeca i učenici stječu potrebna znanja i vještine. Poticat će se razvoj dostupnijeg, kvalitetnijeg i učinkovitijeg sustava odgoja i obrazovanja koji prati potrebe tržišta, a omogućit će se, prvenstveno dostupnim EU fondovima, ulaganja u usavršavanje kvalitetno obrazovanog nastavnog osoblja.

Javni prijevoz djece i mladih potrebno je unaprijediti sufinanciranjem besplatnog prijevoza. Vrlo je važno povećati broj javno dostupnih sportsko-rekreativnih sadržaja na lokalnoj razini izgradnjom sportsko-rekreativnih igrališta i druge sportske infrastrukture, dječjih igrališta,

posebno u manje razvijenim sredinama. Tako će se povećati kvaliteta života svih građana na otočju, a osobito mladih obitelji.

Rastuće nasilje među školskom populacijom u Hrvatskoj, Primorsko-goranskoj županiji i na lokalnoj razini, prepoznato je kao nedopustivo. Zbog toga se planiraju preventivne aktivnosti, kako bi se smanjila diskriminacija po bilo kojoj osnovi i gradila tolerancija među mladima. Važno je odgajati djecu, kako u vlastitom domu tako i tijekom njihova obrazovanja, u duhu prepoznavanja moralnih i građanskih vrijednosti. Posebno treba sprječavati nasilje u obitelji.

Mjere:

1. **Osigurati dostupnost i kvalitetu predškolskih i školskih ustanova i programa**
2. **Osigurati besplatni javni prijevoz za djecu i mlade**
3. **Unaprijediti sportsku i kulturnu infrastrukturu i sadržaje za djecu i mlade**

U Tablici su navedene poveznice Posebnog cilja 1.1. sa strateškim i posebnim ciljevima hijerarhijski viših dokumenata. Ostvarenje Posebnog cilja 1.1. iz Plana razvoja cresko-lošinjskog otočja doprinosi ostvarenju Specifičnog cilja 12. iz NRS 2030, ciljeva UN 3, 4, 10, i 16 te posebnih ciljeva 2.1. i 4.1. iz Plana razvoja Primorsko-goranske županije za razdoblje 2022.-2027.

Tablica 3. Poveznica Posebnog cilja 1.1. sa strateškim i posebnim ciljevima hijerarhijski viših dokumenata

Nacionalna razvojna strategija Republike Hrvatske do 2030.	SC 12. Razvoj potpomognutih područja i područja sa razvojnim posebnostima
UN ciljevi održivog razvoja	
Plan razvoja Primorsko-goranske županije 2022.-2027.	PC 2.1. Podrška osnivanju i funkcioniranju obitelji te razvoj sustava brige o djeci i mladima PC 4.1. Razvoj modernog obrazovnog sustava prilagođenog društvenim izazovima

Posebni cilj 1.2.: Povećanje kvalitete života mladih obitelji

U cilju povećanja kvalitete života mladih i zbog odljeva mlade obrazovane radne snage, poticati će se poduzetništvo stvaranjem fleksibilnijih uvjeta za zapošljavanje mladih. Posebno će se razvijati poduzetničke zone i nastaviti s ulaganjima u poduzetničku infrastrukturu. Poticati će se razvoj tvrtki, njihovih konkurentnih proizvoda i usluga te njihov plasman na inozemno tržište korištenjem EU potpora i zajmova.

Kvaliteta radnog života bitan je element zadovoljstva svih zaposlenih, a mladima može biti motiv za samoostvarenje.

Ekonomska neovisnost važna je za zasnivanje obitelji i općenito u životu mladih, zbog čega će se poticati ekonomsko osamostaljivanje i poduzetništvo mladih. Posebno će se promicati i osnaživati aktivno uključivanje mladih na lokalnoj razini u sve aspekte društvenog života. Različitim mjerama unaprijedit će se dostupnost društvene infrastrukture koju koriste mlade obitelji, uz istovremeno provođenje aktivnosti za povećanje stambenog fonda u javnom vlasništvu. Osim stanova za prodaju, poticati će se najam stanova u vlasništvu lokalne samouprave. Povećanje stambenog fonda važno je radi zbrinjavanja i zadržavanja obitelji na otočju. Posebno na otoku Cresu treba poticati rješavanje pravno-imovinskih

odnosa i adaptacije/rekonstrukcije starina. Navedeno će doprinijeti revitalizaciji udaljenijih naselja.

Dodatno obrazovanje i specijalizacija mladih, s obzirom na brzinu tehnoloških promjena, kontinuirani je proces. Poticati će se provedba novih programa u srednjoškolskom obrazovanju, kao i mogućnost specijalizacije. Važan moment je učenje na daljinu koje, u suradnji sa Sveučilištem, može biti kvalitetno rješenje za nastavak obrazovanja.

Mjere:

- 1. Stvarati uvjete za razvoj poduzetništva i zapošljavanje mladih osoba**
- 2. Stvarati uvjete za priuštivo stanovanje**
- 3. Stvarati stabilno i sigurno okruženje za mlade obitelji**

U Tablici su navedene poveznice Posebnog cilja 1.2. sa strateškim i posebnim ciljevima hijerarhijski viših dokumenata.

Tablica 4. Poveznica Posebnog cilja 1.2. sa strateškim i posebnim ciljevima hijerarhijski viših dokumenata

Nacionalna razvojna strategija Republike Hrvatske do 2030.	SC 12. Razvoj potpomognutih područja i područja s razvojnim posebnostima
UN ciljevi održivog razvoja	
Plan razvoja Primorsko-goranske županije 2022.-2027.	PC 2.1. Podrška osnivanju obitelji i razvoj sustava brige o djeci i mladima PC 2.2. Dostupnost stanovanja i atraktivnih bolje plaćenih poslova

Prioritet 2: Otočje održivog gospodarstva i poželjnog okruženja za rad

Cresko-lošinjsko otočje u procesu je stvaranja održive i pametne regije konkurentnog gospodarstva temeljenog na znanju i naprednim tehnologijama te konkurentnim uslugama više dodane vrijednosti. U svrhu ostvarenja ovog prioriteta, potrebna je transformacija gospodarstva kako bi se ono učinilo konkurentnijim, prvenstveno ulažući u inovacije i razvoj digitalizacije. Pritom će se poticati lokalni otočni ljudski potencijal na usvajanje novih znanja, kompetencija i vještina te primjena inovacija u područjima većeg potencijala. Navedeno predstavlja značajan čimbenik korištenja vlastitih resursa putem pametne specijalizacije te pokretanja otočnog razvoja i transformacije gospodarstva. Diverzifikacija gospodarstva potrebna je kako bi se smanjila ovisnost o turizmu.

Održivi razvoj cresko-lošinjskog otočja pretpostavlja jednake mogućnosti za sve stanovnike, zaštitu otočnog okoliša i povećanje otpornosti na klimatske promjene. Potrebno je poticati ulaganja u konkurentne i inovativne sektore koji su ekološki, prostorno, gospodarski, tehnološki i društveno održivi. Aktivno sudjelovanje cijelog društva važno je jednako kao i uvođenje i korištenje naprednih tehnologija radi osiguranja optimalnog upravljanja i korištenja lokalnih resursa i infrastrukture kroz različite poslovne modele. Potrebno je smanjivati upotrebu fosilnih goriva povećanjem održivog korištenja obnovljivih izvora energije i energetske učinkovitosti te promicati održivu mobilnost.

Poticat će se suradnja na regionalnoj i nacionalnoj razini (Primorsko-goranska županija, Ministarstvo turizma i sporta, HTZ) i sa svim destinacijskim subjektima, u cilju razmjene znanja i iskustva.

Posebni cilj 2.1.: Diverzifikacija i razvoj održivog gospodarstva temeljenog na znanju i inovacijama

Konkurentnost, tehnološka spremnost i inovacije, važni su čimbenici razvoja. Utjecaj globalizacije i naprednih tehnologija traži bržu prilagodbu i značajnija ulaganja u nove tehnologije, kompetencije, vještine i znanja ljudi. Činjenica je da je ljudski resurs najvažniji element konkurentnosti u ekonomiji znanja.

Cresko-lošinjskom otočju predstoji izazovno razdoblje transformacije temeljene na primjeni naprednih tehnologija, istraživanju i razvoju te uvođenju inovacija u procese poslovanja te poglavito u konkurentnost proizvoda i usluga. Potrebno je uvoditi koncept kružnog gospodarstva i ekonomije dijeljenja. Pritom se pred društvo i poslovne subjekte postavlja imperativ značajnog ulaganja u intelektualnu imovinu i napredne tehnologije, digitalizaciju i pametnu specijalizaciju, što će doprinijeti razvoju otočja i stvoriti otpornost na regionalne i globalne izazove i krize.

Važno je utvrditi bitne smjernice razvoja te poduzeti potrebna ulaganja u transformaciju prema većoj dodanoj vrijednosti te plavom i zelenom rastu.

Konkurentnost se primarno sagledava kroz potencijale i procese. Lokalna samouprava nastavit će s kvalitetnim osnaživanjem postojećeg poslovnog okruženja, fokusiranjem na jednostavnije poslovanje u administrativnim procesima. Navedeno će značajno utjecati na pokretanje poduzetničkih pothvata, zapošljavanje i razvoj inovativnih tvrtki. U cilju jačanja konkurentnosti mikro, malog i srednjeg poduzetništva, poticat će se djelovanje LAG-a, LAGUR-a i potpornih institucija te razvijati postojeće poduzetničke zone. Planira se i otvaranje poslovnih prostora pogodnih za iznajmljivanje poduzetnicima. Pritom je važno pospešiti privlačenje investicija. Kako je promocija sastavni dio plasmana proizvoda i usluga, otočni proizvodi će se promovirati na domaćim i inozemnim tržištima, pri čemu treba posebno poticati izvoz.

Mjere:

- 1. Poticati razvoj plavo-zelenog gospodarstva**
- 2. Poticati ulaganja u istraživanje i razvoj**
- 3. Jačati konkurentnost mikro, malog i srednjeg poduzetništva**
- 4. Podržavati razvoj poduzetništva i djelovanje potpornih institucija**
- 5. Poticati izvoz i promociju otočnih proizvoda i usluga na domaćim i inozemnim tržištima**

U Tablici su navedene poveznice Posebnog cilja 2.1. sa strateškim i posebnim ciljevima hijerarhijski viših dokumenata.

Tablica 5. Poveznica Posebnog cilja 2.1. sa strateškim i posebnim ciljevima hijerarhijski viših dokumenata

Nacionalna razvojna strategija Republike Hrvatske do 2030.	SC 12. Razvoj potpomognutih područja i područja s razvojnim posebnostima
UN ciljevi održivog razvoja	
Plan razvoja Primorsko-goranske županije 2022.-2027.	PC 1.1. Konkurentno gospodarstvo temeljeno na znanju i inovacijama PC 1.2. Gospodarski rast usmjeren na jačanje izvoza podizanjem produktivnosti i digitalnu transformaciju

Posebni cilj 2.2.: Održivi razvoj turizma

Turizam snažno doprinosi ukupnim prihodima cresko-lošinjskog otočja. Turizam treba sagledavati kao iznimno važnu društvenu pojavu izravno povezanu s brojnim gospodarskim djelatnostima na otočju. Planira se nastavak podizanja kvalitete smještaja i gradnje odgovarajućih smještajnih jedinica. Na taj način, iz godine u godinu, otočje će prerasti u destinaciju 4* i 5*, što će se odraziti na smanjenje negativnih utjecaja masovnog turizma i na povećanje ostvarenih prihoda od turizma, koji vremenom može biti još izraženiji.

Bogata prirodna i kulturno-povijesna baština sažima važne atrakcijske elemente te se posebno ističe duga tradicija zdravstvenog turizma. Planirano je da se turistička ponuda nastavi usmjeravati na cjelogodišnje poslovanje uz kvalitetne sadržaje na razini destinacije, posebice kroz daljnji razvoj zdravstvenoga turizma (wellness/spa centri, uključivanje lječilišta i u tržišnu ponudu visoko kvalitetnih usluga medicinskoga turizma, dentalni turizam, zdravstvena zaštita i drugi oblici skrbi za osobe starije dobi – tzv. „silver“ ili srebrna ekonomija), te ostale selektivne oblike turizma. Nautički turizam, pored zdravstvenog, ima sve atrakcijske i prirodne predispozicije daljnjeg razvoja, posebice zbog blizine emitivnih tržišta i načina dolaska. To je posebno bilo uočljivo u doba pandemije COVID-19, kada je blizina nautičke destinacije bila važan čimbenik u odabiru nautičke luke.

U Primorsko-goranskoj županiji su već pokrenute zelene inovacije u turizmu što u budućnosti može znatno povećati dodanu vrijednost turističkog sektora. Navedeno će zasigurno biti na korist cresko-lošinjskom otočju. Za daljnji održivi razvoj turizma važno je osigurati poboljšanje komunalne i prometne infrastrukture uvođenjem odgovarajućih prometnih rješenja. Navedeno će snažno doprinijeti konkurentnosti turističke destinacije, odnosno učinkovitom korištenju prirodnih, kulturnih, ljudskih i kapitalnih resursa za razvoj i ponudu kvalitetnih, inovativnih, atraktivnih i eko turističkih proizvoda i usluga. Posebno će se poticati i razvijati domicilni mali iznajmljivači čiji doprinos održivosti turizma također utječe na diverzifikaciju ponude.

Održivi razvoj javne turističke infrastrukture bitan je čimbenik budućeg razvoja turizma. Nadalje, poticat će se cjelovitija zastupljenost specifičnih lokalnih/regionalnih interesa kroz jačanje lokalne/regionalne inicijative i povezivanje dionika na lokalnoj/regionalnoj razini radi stvaranja međunarodno konkurentnih turističkih proizvoda. Na taj način pridonosit će se smanjenju sezonalnosti u turizmu, što će posredno biti poticaj zapošljavanju.

Poticat će se razvijanje svijesti o značaju učinaka turizma na prostor i zajednicu, posebice gospodarskih i ekoloških učinaka, kao i na prirodnu i kulturnu baštinu, sukladno načelima održivog razvoja.

Mjere:

1. **Poticati ulaganja u selektivne oblike turizma i diverzifikaciju turističke ponude**
2. **Utvrđiti maksimalne prihvatne kapacitete otočja**
3. **Razvijati poljoprivredno-turistička gospodarstva**
4. **Razvijati održivu javnu turističku infrastrukturu**

U Tablici su navedene poveznice Posebnog cilja 2.2. sa strateškim i posebnim ciljevima hijerarhijski viših dokumenata.

Tablica 6. Poveznica Posebnog cilja 2.2. sa strateškim i posebnim ciljevima hijerarhijski viših dokumenata

Nacionalna razvojna strategija Republike Hrvatske do 2030.	SC 12. Razvoj potpomognutih područja i područja sa razvojnim posebnostima
UN ciljevi održivog razvoja	
Plan razvoja Primorsko-goranske županije 2022.-2027.	PC 1.2. Gospodarski rast usmjeren na jačanje izvoza podizanjem produktivnosti i digitalnu transformaciju PC 3.2. Zelena i energetska tranzicija prema ugljičnoj neutralnosti PC 3.3. Kvalitetna, dostupna i održiva javna i komunalna infrastruktura na cjelokupnom području

Posebni cilj 2.3.: Atraktivno poslovno okruženje za zapošljavanje, rast i ulaganja

Pandemija COVID-19 utjecala je na svjetsko gospodarstvo, gospodarstvo Hrvatske, Primorsko-goranske županije i gospodarstvo cresko-lošinjskog otočja. Post-COVID razdoblje otvara nove mogućnosti za cijelo otočje. One se ogledaju u mjerama poticanja pametne specijalizacije i gospodarske tranzicije, gdje će lokalna samouprava imati ključnu ulogu.

Sadašnju strukturu ulaganja u kojoj dominiraju strana ulaganja u nekretnine, turističku infrastrukturu ili iskorištavanje prirodnih bogatstava potrebno je usmjeriti prema transferu tehnologije i znanja i prema stranim ulaganjima, posebice u IT, maritimni sektor i industriju zdravlja.

Razvoj otočja treba usmjeriti ka stvaranju društva znanja, što podrazumijeva društvo čije su aktivnosti i napredak većinom utemeljeni na distribuciji i uporabi znanja. Nastavno na navedeno, poticat će se cjeloživotno obrazovanje, s ciljem unapređenja znanja, vještina i kompetencija unutar osobne i građanske te društvene perspektive i/ili perspektive zaposlenja.

Integracija znanosti, tehnologije, obrazovanja i poslovanja ključni su u pripremi pojedinaca za zahtjevan svijet rada. Ustrajati će se na povezivanju strukovnog obrazovanja i školske prakse. Nove tehnologije, inovativna rješenja i digitalizacija, izazovi su za cresko-lošinjsko otočje, posebno u svjetlu zanimanja koja će u skoroj budućnosti tražiti drugačije obrazovanje te sve veću mobilnost učenika tijekom školovanja i nakon njega.

Mjere:

1. **Stvarati uvjete za usavršavanje i cjeloživotno obrazovanje**
2. **Promicati digitalnu i medijsku pismenost**
3. **Stvarati uvjete za kvalitetan radni život**
4. **Usmjeravati i poticati prilagodbu organizacije rada i radnih mjesta tehnološkim, okolišnim i demografskim trendovima i izazovima**

U Tablici su navedene poveznice Posebnog cilja 2.3. sa strateškim i posebnim ciljevima hijerarhijski viših dokumenata.

Tablica 7. Poveznica Posebnog cilja 2.3. sa strateškim i posebnim ciljevima hijerarhijski viših dokumenata

Nacionalna razvojna strategija Republike Hrvatske do 2030.	SC 12. Razvoj potpomognutih područja i područja sa razvojnim posebnostima
UN ciljevi održivog razvoja	
Plan razvoja Primorsko-goranske županije 2022.-2027.	PC 1.1. Konkurentno gospodarstvo temeljeno na znanju i inovacijama PC 1.3. Atraktivno poslovno okruženje za zapošljavanje, rast i ulaganja PC 4.1. Razvoj modernog obrazovnog sustava prilagođenog društvenim izazovima PC 4.3. Suvremeni regionalni koncept usavršavanja, prekvalifikacija i cjeloživotnog učenja

Prioritet 3: Pametno i zeleno otočje

Turizam je u svim svojim oblicima jedna od najvažnijih gospodarskih djelatnosti na otočju. Uz mnoge izravne koristi, donosi i niz negativnih utjecaja, posebno kada se uzme u obzir ograničenost otoka kao resursa i njegov ekosustavni i prihvatni kapacitet. Osim turizma (hotelski, kamp, nautički i drugi), dio gospodarstva otočja su u manjem opsegu brodogradnja i remont te marikultura. Činjenica je da, iako ima potencijala za daljnji razvoj marikulture, ova djelatnost još uvijek nije tako atraktivna zbog većih ulaganja i manjih prinosa u odnosu na turizam.

Obalno zagađenje, nedostatak vode, problemi s komunalnim vodama, odbacivanje smeća na neprikladnim mjestima, zagušenje u prometu, buka, prevelika izgrađenost i estetska degradacija samo su neki od problema cresko-lošinjskog otočja. Činjenica je da turizam na otocima može dovesti do uništenja šuma, flore i faune, naročito prilikom izgradnje luka i hotela, kao i do zagađenja plaža. Jednom izgrađeni, hoteli i ostali turistički objekti mogu zagađivati vodu prilikom otpuštanja smeća i kanalizacije, a aktivnosti turista mogu ubrzati buduću štetu.

Razvojni prioritet cresko-lošinjskog otočja je sačuvati odnos između prirode i otočnoga stanovništva, ali i dugotrajnu turističku tradiciju, koju otočani uglavnom sami razvijaju. Navedeno traži suživot s tradicionalnom kulturom te gospodarski i društveni rast usklađen s ekosustavima u kojima turizam djeluje. Održivi turizam zahtijeva upravljanje resursima na način da se zadovolje ekonomske, socijalne i druge potrebe te da se očuvaju kulturne, ekološke i biološke raznolikosti. Za postizanje navedenog prioriteta važna su kapitalna

ulaganja u infrastrukturu, kao i zakonodavna regulativa koja će pratiti razvojne potrebe otoka.

Nadalje, izgradnjom zelenih hotela cresko-lošinjsko otočje će postati još zanimljivija turistička destinacija, što zasigurno može privući novu kategoriju gostiju i to onih koji se proaktivno odnose prema očuvanju prostora, bioraznolikosti te prirodnih i društvenih resursa. Razvijanje svijesti o očuvanju turističke destinacije u prirodnom okruženju treba predstavljati prioritet politike održivog otočnog turizma.

Poseban cilj 3.1.: Pametan i održiv pristup upravljanju prostorom i prirodnim resursima

Činjenica je da su otočni resursi ograničeni te će se ovom mjerom poticati njihovo održivo korištenje kako bi se pridonijelo ublažavanju klimatskih promjena. Posebno se to odnosi na planiranje građevinskih i drugih područja te poticanje zelene gradnje. Prirodni resursi ključni su element razvoja održivog turizma na otocima. Učinkovito upravljanje prostorom podrazumijeva dugoročno planiranje koje uključuje holistički pristup i minimiziranje negativnih utjecaja. Poradi toga, lokalna uprava će aktivnije sudjelovati u upravljanju mrežom NATURA 2000 i prirodnim resursima. Nadalje, ovom mjerom poticat će se razvoj i izgradnja zelene infrastrukture kako bi se sačuvala vrijedna prirodna obilježja te sačuvala resursna vrijednost cresko-lošinjskog otočja. Aktivnosti će biti usmjerene na pružanje ekoloških, gospodarskih i društvenih pogodnosti putem rješenja koja se temelje na razumijevanju prednosti koje priroda pruža otočnoj zajednici i pokretanja ulaganja koja održavaju i poboljšavaju te pogodnosti. Razvijati će se mreža prirodnih, dijelom izgrađenih područja i zelenih prostora koji pružaju usluge ekosustava, sve kako bi se poticala dobrobit ljudi i kvaliteta života.

Državna imovina u Hrvatskoj najčešće predstavlja razvojno ograničenje, posebno na lokalnoj razini. Poticat će se decentralizacija upravljanja na način da se posebno potiče revitalizacija napuštenih prostora uz njihovo stavljanje u gospodarsku ili javnu funkciju.

Nesklad katastra i zemljišnih knjiga usporava promet nekretninama i često stvara konfuziju. Iako se radi o obimnom poslu, u suradnji s regionalnom samoupravom, poticat će se proces usklađivanja kako bi se pojednostavili administrativni i imovinsko-pravni procesi i dobio jasan i brz uvid u katastar i zemljišne knjige. Obzirom na stupanj digitalizacije, očekuje se realizacija u narednom razdoblju.

Mjere:

- 1. Održivo koristiti resurse s ciljem ublažavanja i prilagodbe klimatskim promjenama**
- 2. Razvijati i unaprjeđivati zelenu infrastrukturu i održivo upravljanje prostorom**
- 3. Održivo upravljati ekološkom mrežom NATURA 2000 i prirodnim resursima**

U Tablici su navedene poveznice Posebnog cilja 3.1. sa strateškim i posebnim ciljevima hijerarhijski viših dokumenata.

Tablica 8. Poveznica Posebnog cilja 3.1. sa strateškim i posebnim ciljevima hijerarhijski viših dokumenata

Nacionalna razvojna strategija Republike Hrvatske do 2030.	SC 12. Razvoj potpomognutih područja i područja sa razvojnim posebnostima
UN ciljevi održivog razvoja	
Plan razvoja Primorsko-goranske županije 2022.-2027.	PC. 3.1. Pametan i održiv pristup upravljanju prostorom i prirodnim resursima

Poseban cilj 3.2.: Energetska i niskougljična tranzicija cresko-lošinjskog otočja

Vizija razvoja cresko-lošinjskog otočja sagledava otočje kao pametno i energetske samodostatno, a lokalnu zajednicu energetske pismenu i aktivno uključenu u energetske tranziciju. Navedeno će omogućiti dostizanje ugljične neutralnosti (potpune dekarbonizacije) do 2040. godine.

Poticat će se uključivanje svih lokalnih dionika u provedbu energetske tranzicije i osvješćivanje izravne poveznice obrazaca neumjerene proizvodnje i potrošnje s nastajanjem otpada i potrošnjom energije. To će se postići kroz energetske opismenjavanje dionika lokalne zajednice. Planira se edukacija otočnih dionika o svim aspektima proizvodnje i korištenja energije u svakodnevnom životu, od djece u predškolskim ustanovama, ostalog stanovništva do poduzetnika. Poseban naglasak će se staviti na mogućnostima uštede energije (učinkovitost u zgradarstvu, kućanski aparati, navike potrošnje energije – uključujući promet), utjecaj potrošnje energije na okoliš te na mogućnosti proizvodnje vlastite energije. Aktivna uloga potrošača kroz uštedu energije, lokalnu proizvodnju i samoopskrbu može donijeti značajne koristi, kako pojedincima tako i cjelokupnoj zajednici te uvelike doprinijeti energetske tranziciji i samoodrživosti cresko-lošinjskog otočja.

Niskougljični razvoj predstavlja izazov, ali i veliku priliku za otvaranje novih radnih mjesta, pokretanje investicija, zelene poslove, povećanje konkurentnosti i poticaj za trajni gospodarski rast. Promicat će se plan tranzicije prema čistoj energiji koji će omogućiti prijelaz na obnovljive izvore energije. Aktivnosti na poticanju korištenja obnovljivih izvora energije pridonijet će značajnom smanjenju štetnog utjecaja na okoliš i potaknuti razvoj otoka.

Poticat će se kružno gospodarstvo koje promiče dijeljenje, najam, ponovnu upotrebu, popravke i recikliranje, kako bi se produljio životni ciklus proizvoda i smanjile količine otpada. Provođiti će se aktivnosti kojima će se gospodarstvo pripremiti za zelenu budućnost te će se ojačati konkurentnost i zaštititi okoliša. Pritom će turizam, koji je na otocima najznačajnija gospodarska grana i privlači znatna kapitalna ulaganja, ali i lokalna samouprava, preuzeti veću odgovornost u odnosu na ekonomsko, društveno, kulturno i prirodno okruženje.

Poticat će se stvaranje uvjeta za daljnji razvoj plave ekonomije te stvaranje poslovnih prilika i otvaranje novih radnih mjesta u plavim gospodarskim sektorima, kao što su ribarstvo i akvakultura. Posebice će se poticati učinkovito korištenje resursa u ribarstvu i poticati proizvodnja i potrošnja hrane iz mora. Naglasak će biti na aktivnostima vezanim uz

brodogradnju i remont kao važnim sastavnicama obalne ekonomije otoka Cresa i Lošinja. Aktivnosti u sektoru turizma bit će usmjerene na ekonomsku i ekološku sinergiju te socijalnu uključenost u zajednicu. Kako je broj turista koji su spremni dodatno platiti boravak u hotelu koji ne narušava okoliš u prastu, važno je nastaviti razvoj otočnog turizma prema načelu ekološki odgovornog razvoja. Aktivnosti plave ekonomije također obuhvaćaju stvaranje uvjeta za plavu bioekonomiju i biotehnologiju, desalinizaciju i drugo. Poticat će se obnova kako stambenih tako i javnih i poslovnih zgrada kako bi postale energetski učinkovitije. Poticat će se instaliranje sunčanih panela za grijanje vode. Mjerom e-mobilnosti poticat će se mobilnost unutar otoka na način da će se postupno elektrificirati flota vozila i to zahvaljujući integraciji električnih punionica te uporabi električnih vozila u javnom sektoru. Kao dio inicijative, nabavit će se barem jedan električni autobus i uspostaviti sustav iznajmljivanja e-bicikala. Sustav iznajmljivanja/dijeljenja e-bicikala služit će kako lokalnom stanovništvu tako i turistima. Ekološka rješenja poput dijeljenih e-bicikala, romobila i automobila mogu privući „zelene“ turiste koji bi mogli izravnije uživati u krajoliku i prirodi otoka ili se kretati lokalno bez korištenja motornih vozila. Usto, povećanjem udjela bicikala i smanjenjem uporabe motocikala i automobila, otoci će imati korist od nižih razina onečišćenja.

Mjere:

1. **Poticati gospodarstvenike i stanovništvo na uvođenje sustava obnovljivih izvora energije i uporabu čiste energije**
2. **Poticati razvoj kružnog gospodarstva**
3. **Razvijati i unaprjeđivati zelenu mobilnost**

U Tablici su navedene poveznice Posebnog cilja 3.2. sa strateškim i posebnim ciljevima hijerarhijski viših dokumenata.

Tablica 9. Poveznica Posebnog cilja 3.2. sa strateškim i posebnim ciljevima hijerarhijski viših dokumenata

Nacionalna razvojna strategija Republike Hrvatske do 2030.	SC 12. Razvoj potpomognutih područja i područja s razvojnim posebnostima
UN ciljevi održivog razvoja	
Plan razvoja Primorsko-goranske županije 2022.-2027.	PC. 3.1. Pametan i održiv pristup upravljanju prostorom i prirodnim resursima PC 3.2. Zelena i energetska tranzicija prema ugljičnoj neutralnosti

Poseban cilj 3.3.: Kvalitetna, dostupna i održiva javna i komunalna infrastruktura

Sva ulaganja, osim što unaprjeđuju komunalnu infrastrukturu, nužan su temelj očuvanja ekološki vrijednih otočnih resursa i temelj daljnjeg razvoja gospodarstva i turizma na otocima.

Za otoke je važno osigurati nesmetanu opskrbu vodom koja je za sada zadovoljavajuća, osim tijekom ljetne sezone kada su kapaciteti premali. Iako otočje ima dostatnu opskrbu iz jezera Vrana, provodit će se aktivnosti na poboljšanju tehnoloških rješenja kako bi se povećala izdašnost vlastitih izvorišta pitke vode.

Također će se poticati unaprjeđenje izgrađene komunalne infrastrukture, kao i poboljšanja u sustavu pružanja usluga kako bi one bile jednako dostupne i priuštive stanovnicima otočja.

Otočna cestovna prometna infrastruktura nije dovoljno razvijena, a međuotočna povezanost cresko-lošinjskog otočja s ostalim otocima trajektnim linijama je nedovoljna. Zbog toga će se poduzimati aktivnosti na unaprjeđenju iste, posebno u suradnji s regionalnom samoupravom, na način da će se pružati podrška razvoju. Poticat će se gradnja biciklističke infrastrukture i pješačkih staza.

Na otočju će se poticati razvoj elektroničke i komunikacijske infrastrukture. Nadalje, provodit će se aktivnosti na gradnji, održavanju i korištenju elektroničke i komunikacijske infrastrukture kako bi se osigurao razvoj i povećala kvaliteta života stanovništva.

Određenim mjerama će se poticati razvoj i dovršenje izgradnje širokopojasne internetske infrastrukture. Razvoj treba omogućiti brz pristup za 100 % kućanstava i ultra brzi pristup za 50 % kućanstava.

Poznato je da sustav upravljanja obalnim područjem funkcionira na nekoliko razina te da postoji problem operacionalizacije sustava djelovanja. Zbog toga će se poduzimati aktivnosti kako bi se osnažile otočne razvojne prednosti. Poticat će se integralno upravljanje koje uključuje sinergiju morskog prostornog i obalnog (kopnenog) planiranja. Posebna pažnja pridat će se gospodarskom korištenju pomorskog dobra kao i vrednovanju obalnog prostora, u što će se uključiti i dionici (stanovnici) malih otoka koji pripadaju cresko-lošinjskom arhipelagu, kao i udaljenijih otočnih područja.

Poticati će se razvoj, implementacija i organizacija sveobuhvatnog sustava gospodarenja otpadom. To je vrlo važno gospodarsko pitanje te iznimno bitan čimbenik kvalitete života na cresko-lošinjskom području. Sustav gospodarenja otpadom na otocima ne može se svrstati u klasičnu komunalnu uslugu, uzevši prvenstveno u obzir ograničenost prostora. Zbog tih posebnosti, naglasak je na aktivnostima koje razvijaju i nude rješenja gospodarenja otpadom na otocima. S obzirom na snažnu turističku sezonalnost, poticat će se rješavanje organizacijskih problema u suradnji sa županijom. Pritom će se zalagati za ostvarenje većih ekonomskih i ekoloških benefita recikliranja otpada na otočju u odnosu na sadašnji model transporta u Županijski centar za gospodarenjem otpadom Marišćina.

Poticat će se jačanje kapaciteta organizacija civilnog društva radi osnaživanja doprinosa društveno-ekonomskom razvoju. Zbog toga će se ulagati u infrastrukturu i unaprjeđenje kvalitete usluga civilne zaštite te osigurati adekvatno građansko obrazovanje učenika, ali i drugih građana u cilju jačanja demokratskih kapaciteta i civilnog sektora.

Dovršenjem izgradnje širokopojasne infrastrukture na otočju doprinijet će intenzivnom razvoju suvremenih oblika obrazovanja na svim razinama, uključujući i cjeloživotno obrazovanje te pospješiti razvoj različitih vrsta usluga kao što su: informacijske usluge, komunikacijske usluge, audiovizualne, usluge za starije osobe i osobe s posebnim potrebama, e-obrazovanje, e-poslovanje, e-zdravstvo, e-uprava. Razvoj pametnih i digitaliziranih javnih usluga umnogome će pomoći stanovništvu u bržem i jednostavnijem rješavanju raznih administrativnih poslova, a javnu upravu će dodatno osloboditi skupih i dugotrajnih administrativnih procesa.

Mjere:

1. **Razvijati komunalnu infrastrukturu te kvalitetne, dostupne i priuštive usluge**
2. **Podržavati razvoj i unaprjeđenje prometne infrastrukture,**
3. **Ulagati u dostupnost i kvalitetu digitalne infrastrukture**
4. **Unaprijediti sustav upravljanja obalnim područjem**
5. **Unaprijediti sustav održivog gospodarenja otpadom**
6. **Razvijati infrastrukturu i unapređivati kvalitetu javnih usluga**

U Tablici su navedene su poveznice Posebnog cilja 3.3. sa strateškim i posebnim ciljevima hijerarhijski viših dokumenata.

Tablica 10. Poveznica Posebnog cilja 3.3. sa strateškim i posebnim ciljevima hijerarhijski viših dokumenata

Nacionalna razvojna strategija Republike Hrvatske do 2030.	SC 12. Razvoj potpomognutih područja i područja s razvojnim posebnostima
UN ciljevi održivog razvoja	
Plan razvoja Primorsko-goranske županije 2022.-2027.	PC 3.1. Pametan i održiv pristup upravljanju prostorom i prirodnim resursima PC 3.2. Zelena i energetska tranzicija prema ugljičnoj neutralnosti PC 3.3. Kvalitetna, dostupna i održiva javna i komunalna infrastruktura na cjelokupnom području

Prioritet 4: Kvaliteta života svih stanovnika

Kvaliteta života višedimenzionalni je koncept povezanih elemenata. Biti kontinuirano aktivan ili ponovno se aktivirati predstavlja najbolji način da se dosegne viša kvaliteta života u kasnijem razdoblju života ili uspješna starost.

Uz socijalne i ekonomske probleme te negativne učinke izazvane pandemijom COVID-19, glavni problem cresko-lošinskog otočja su nepovoljna demografska kretanja, odnosno nizak natalitet, starenje stanovništva, iseljavanje, zatim nedovoljna prometna povezanost s kopnom i drugim otocima te orijentacija gospodarstva na turizam. Tu su i uobičajena ograničenja s kojima se susreću mladi otočani, ali i ostalo otočno stanovništvo, ograničene prometne veze, nedostatak sadržaja, skromnije obrazovne mogućnosti, nefleksibilnost i sezonalnost tržišta rada te usmjerenost ekonomije isključivo na turizam. Uočeno je da nema dovoljno sadržaja i aktivnosti koje su potrebne i zanimljive mladima. Činjenica je da otoci imaju razvojne posebnosti i ograničavajuće čimbenike razvoja, kao npr. demografsko opadanje, odnosno smanjenje broja stanovnika, posebno mladih i aktivnih pojedinaca. Nedostatak radno aktivne populacije ogleda se u različitim sferama gospodarskog djelovanja, pri čemu sezonski oblik turizma pridonosi beživotnom ozračju nakon završetka ljetne sezone. Takvo ozračje može negativno djelovati na radnu perspektivu mladog aktivnog stanovništva. Zahvaljujući tehničko-tehnološkim rješenjima i dosta dobroj povezanosti, danas cresko-lošinsko područje pruža nove mogućnosti za ostanak te priliku za poboljšanje društvenih i socioekonomskih uvjeta važnih za kvalitetu života.

Zbog toga će se i nadalje voditi briga o očuvanju karakteristične prirodne i kulturne baštine otoka te diverzifikaciji gospodarstva iskorištavanjem posebnosti cresko-lošinjskog otočja. Na taj će se način doprinijeti stvaranju novih i inovativnih lokalnih djelatnosti, a prelazak na alternativne, dugoročne, održive i odgovorne oblike turizma, doprinijet će održivosti.

Činjenica je da cresko-lošinjsko otočje ima prirodne i klimatske predispozicije za kvalitetan život i rad, no vidljiva je nedostatnost i odgovarajuća kvaliteta i priuštivost društvenih i socijalnih uvjeta koji su potrebni za povećanje kvalitete života svih stanovnika i ostanak mladih. To se posebice odnosi na potrebu bolje zdravstvene zaštite i razvoja telemedicine, zbog čega će se poticati brži prijevoz bolesnika, ulagati u daljnje obrazovanje i usavršavanje zdravstvenih radnika te poticati zdravstvene radnike na život i rad na otočju. Nedostatna je i socijalna skrb, što je u fokusu budućeg razvoja, kao i potreba za daljnjim ulaganjima u predškolski odgoj, osnovno i srednjoškolsko obrazovanje i znanost. Kulturna i sportska, kako događanja tako i infrastruktura zahtijevaju dodatna ulaganja u održavanje i razvoj, kako bi se izvan sezone mogla organizirati kulturna događanja i prakticirati sportske aktivnosti.

Potrebno je razvijati civilno društvo, pri čemu je naglasak na jačanju i promoviranju socijalne uključenosti, edukacije i participacije građana, jačanju volonterstva i umrežavanju raznih dionika civilnog, privatnog i javnog sektora. Važno će biti i prevenirati i boriti se protiv diskriminacije, netolerantnosti, mržnje i svih oblika nasilja.

Poseban cilj 4.1.: Otoci zdravlja i vitalnosti

Za ostvarenje posebnog cilja Otoci zdravlja i vitalnosti, važno je kvalitetno i održivo upravljati, organizirati i informirati stanovništvo u području zdravlja. Upravljanje otočnim resursima i razvoj novih programa za unapređenje života na otocima temelji se na konceptu održivog razvoja. Navedeno podrazumijeva modernizaciju, izgradnju i opremanje zdravstvene infrastrukture, ali i promicanje zdravog načina života i cjeloživotne tjelesne aktivnosti. Kako bi se unaprijedio sustav, važno će biti određenim mjerama poticati privlačenje zdravstvenih radnika za život i rad na otočju. Pri tom će biti važno nastaviti ulagati u kvalitetu obrazovanja i usavršavanja zdravstvenih djelatnika. Navedenim mjerama osigurat će se kvaliteta, dostupnost i priuštiv pristup zdravstvenim uslugama. Poticat će se razvoj telemedicine, a važna mjera je i poticanje bržeg pomorskog/zračnog prijevoza bolesnika.

Mjere:

- 1. Promicati zdrav način života i rekreativne aktivnosti**
- 2. Unaprijediti kvalitetu usluga i infrastrukture u zdravstvu (telemedicina)**
- 3. Osigurati dostupnost i priuštiv pristup zdravstvenim uslugama**
- 4. Poticati brzi pomorski/zračni prijevoz bolesnika**
- 5. Poticati privlačenje zdravstvenih radnika za život i rad na otočju**

U Tablici su navedene poveznice Posebnog cilja 4.1. sa strateškim i posebnim ciljevima hijerarhijski viših dokumenata.

Tablica 11. Poveznica Posebnog cilja 4.1. sa strateškim i posebnim ciljevima hijerarhijski viših dokumenata

Nacionalna razvojna strategija Republike Hrvatske do 2030.	SC 12. Razvoj potpomognutih područja i područja sa razvojnim posebnostima
UN ciljevi održivog razvoja	
Plan razvoja Primorsko-goranske županije 2022.-2027.	PC 5.1. Regija zdravlja i kvalitete života

Poseban cilj 4.2.: Visok socijalni standard građana svih dobi

Poseban cilj Visok socijalni standard građana svih dobi ostvarit će se mjerama razvoja institucionalnih i izvaninstitucionalnih socijalnih usluga. S obzirom na izražen deficit smještajnih kapaciteta namijenjenih starijim osobama, ne samo na cresko-lošinjskom području nego u cijeloj Primorsko-goranskoj županiji te na demografske pokazatelje porasta starog stanovništva, ovaj će problem u budućnosti biti još izraženiji. Zbog toga će se poticati rekonstrukcija postojećih i izgradnja novih kapaciteta za pružanje usluga u institucijskoj i izvan institucijskih oblika skrbi. Važno će biti osigurati preduvjete za zdravo starenje kroz podizanje kvalitete života, povećanje dostupnosti zdravstvenih i socijalnih usluga te osnaživanje osobnog i društvenog funkcioniranja osoba starije životne dobi.

Mjere:

- 1. Povećati kvalitetu i dostupnost usluga i infrastrukture socijalnog sustava za stanovništvo svih životnih dobi**
- 2. Razvijati institucijske i izvan institucijske oblike skrbi**

U Tablici su navedene poveznice Posebnog cilja 4.2. sa strateškim i posebnim ciljevima hijerarhijski viših dokumenata.

Tablica 12. Poveznica Posebnog cilja 4.2. sa strateškim i posebnim ciljevima hijerarhijski viših dokumenata

Nacionalna razvojna strategija Republike Hrvatske do 2030.	SC 12. Razvoj potpomognutih područja i područja sa razvojnim posebnostima
UN ciljevi održivog razvoja	
Plan razvoja Primorsko-goranske županije 2022.-2027.	PC 5.2. Visok socijalni standard i dostojanstveno starenje

Poseban cilj 4.3.: Razvoj kulture, sporta i civilnog društva

Razvoj kulture, sporta i civilnog društva poseban je cilj u funkciji kvalitete života stanovnika cresko-lošinjskog otočja. Mjerama poticanja djelovat će se na bolje povezivanje programa tehničke kulture s obrazovnim i gospodarskim sektorom. Posebno će se poticati održavanje

kulturnih događanja izvan turističke sezone. Dodatno će se valorizirati autohtona folklorna događanja te poticati očuvanje i promocija lokalne jezične i glazbene osobitosti. Poticat će se izgradnja višenamjenskih prostora u funkciji cjeloživotnog obrazovanja, održavanja kino predstava i kulturnih događanja.

Važnost upravljanja kulturnom baštinom prepoznata je na način da će se uspostaviti model upravljanja kulturnom baštinom koji treba omogućiti njeno sustavno održavanje i korištenje. Poticat će se uređenje, izgradnja i opremanje ustanova za kulturu kao i infrastrukture za sport i rekreaciju za sve ciljne skupine građana. Posebna pažnja bit će usmjerena na osiguranje uvjeta za stručan kadar u sportu, a poticat će se i razvijanje svijesti o potrebi bavljenja sportom.

Poseban cilj obuhvaća unaprjeđenje suradnje među organizacijama civilnog društva i sa subjektima javnog i privatnog sektora na svim razinama i u svim djelatnostima. Zbog toga će se poticati participativnost, odnosno sudjelovanje što više obočana te će se podupirati građanski aktivizam primjenom primjera dobre prakse. Važna mjera je prevencija i borba protiv diskriminacije, netolerantnosti, mržnje i svih oblika nasilja, pri čemu će se jačati volonterstvo te participacija i suradnju u društvu i zajednicama. Poticat će se adekvatno građansko obrazovanje učenika, ali i drugih građana u cilju jačanja demokratskih kapaciteta civilnog sektora. U suradnji s nadležnim službama i pravnim osobama, poticat će se izgradnja infrastrukture civilne zaštite od značenja za cresko-lošinjско otočje.

Mjere:

1. **Razvijati i održavati ustanove u kulturi te ponudu cjelogodišnjih programa u kulturi**
2. **Ulagati u održivo korištenje i obnovu kulturne baštine**
3. **Modernizirati postojeću te izgraditi i opremiti novu sportsku infrastrukturu**
4. **Ulagati u programe u sportu, sportske djelatnosti i sustav sporta**
5. **Ulagati u infrastrukturu organizacija civilnog društva, diversifikaciju djelatnosti i osnažiti kapacitete OCD**
6. **Jačati funkcionalne zajednice i participativno odlučivanje te poticati volonterstvo**
7. **Poticati na umrežavanje raznih dionika civilnog, privatnog i javnog sektora**

U Tablici su navedene poveznice Posebnog cilja 4.3. sa strateškim i posebnim ciljevima hijerarhijski viših dokumenata.

Tablica 13. Poveznica Posebnog cilja 4.3. sa strateškim i posebnim ciljevima hijerarhijski viših dokumenata

Nacionalna razvojna strategija Republike Hrvatske do 2030.	SC 12. Razvoj potpomognutih područja i područja sa razvojnim posebnostima
UN ciljevi održivog razvoja	
Plan razvoja Primorsko-goranske županije 2022.-2027.	PC 5.3. Razvoj kulture i sporta te poticanje kreativnosti PC 5.4. Unaprjeđenje i daljnji razvoj civilnog društva PC 5.5. Razvoj mikroregija aktiviranjem razvojnih potencijala

Horizontalne mjere

Strateški okvir Plana razvoja sadrži četiri horizontalne mjere koje su u suglasju sa strateškim i posebnim ciljevima hijerarhijski viših dokumenata:

- 1. Jačati kapacitet jedinica lokalne samouprave Cresa i Malog Lošinja s ciljem ravnomjernog razvoja**
- 2. Razvijati ravnopravnost i nediskriminaciju (otvorenost i prihvaćanje različitosti)**
- 3. Jačati sustav otpornosti na krizna stanja i elementarne nepogode**
- 4. Razvijati komunikaciju i koordinaciju jedinica lokalne samouprave Cresa i Malog Lošinja s resornim ministarstvima i regionalnom samoupravom**

Horizontalna mjera 1: Jačati kapacitet jedinica lokalne samouprave Cresa i Malog Lošinja s ciljem ravnomjernog razvoja

U narednom razdoblju navedenom mjerom ojačat će se ljudski kapaciteti jedinica lokalne samouprave na cresko-lošinskome otočju s ciljem održivosti upravno-teritorijalnog ustroja koji je bliže stanovnicima i njihovim potrebama. Posebno će se jačati uključenost mjesnih odbora u provedbi mjera i aktivnosti otočja. Osim jačanja financijskog kapaciteta jedinica lokalne samouprave, vrlo je bitno poticati obrazovanje i osposobljavanje dužnosnika i službenika kako bi se jačanjem ljudskih kapaciteta uspostavila učinkovitija gradska uprava. Ova mjera provlači se kroz sve mjere Plana razvoja, budući da samo efikasna i kompetentna lokalna samouprava može provoditi sve ostale mjere ovog strateškog dokumenta.

Horizontalna mjera 2: Razvijati ravnopravnost i nediskriminaciju (otvorenost i prihvaćanje različitosti)

Ravnopravnost i nediskriminacija jedna je od temeljnih sloboda i vrednota zajamčenih Ustavom Republike Hrvatske. Ova horizontalna mjera je uklopljena u sve ostale mjere Plana razvoja. Njome će se poticati ravnopravnost bez obzira na spol, dob, vjeru, rasu, rodno ili drugo opredjeljenje, a posebno će se poticati nediskriminacija najranjivijih društvenih skupina kao što su djeca, mladi, stariji, žene, nezaposlene osobe te osobe s invaliditetom i posebnim potrebama. U svojim aktivnostima uzimati će se u obzir načela europskog stupa socijalnih prava u cilju postizanja društva u kojem svi imaju mogućnost ostvariti svoje potencijale.

Horizontalna mjera 3: Jačati sustav otpornosti na krizna stanja i elementarne nepogode

Klimatske promjene povećavaju vjerojatnost ekstremnih vremenskih pojava i prirodnih katastrofa, posebice poplava i požara. Također, prisutni su rizici vezani uz ljudske djelatnosti. Kako bi se pravovremeno suočili s rizicima i opasnostima te umanjile posljedice, utvrđena je mjera jačanja sustava otpornosti na krizna stanja i elementarne nepogode kroz jačanje kapaciteta svih dionika sustava zaštite i spašavanja. Navedenom mjerom poticat će se edukacija, osposobljavanje i opremanje institucija koje su uključene u sustav zaštite i spašavanja s ciljem povećanja njihove učinkovitosti i sposobnosti djelovanja u kriznim stanjima. Ostvarit će se i dobra suradnja sa sustavom zaštite koji je izvan ingerencije JL(P)S, kao što je obrana i policija.

Horizontalna mjera 4: Razvijati komunikaciju i koordinaciju jedinica lokalne samouprave Cresa i Malog Lošinja s resornim ministarstvima i regionalnom samoupravom

Mjere su vezane uz komunikaciju i suradnju jedinica lokalne samouprave na cresko-lošinjском otočju sa središnjom državom i resornim ministarstvima. Ove mjere ne mogu sami provesti niti lokalni niti regionalni dionici te su izvan izravnog utjecaja provoditelja mjera ovog Plana razvoja. Provoditelji, međutim, mogu inicirati navedene mjere i neizravno utjecati na njihovo provođenje kroz konstantnu komunikaciju i suradnju s institucijama na državnoj razini u čijoj su ingerenciji navedene mjere.

5. OKVIR ZA PRAĆENJE I VREDNOVANJE

Plan razvoja okvir je za oblikovanje i provedbu javnih politika jedinica lokalne samouprave na cresko-lošinjskom otočju do kraja 2027. godine. Ostvarenje posebnih ciljeva Plana razvoja temeljit će se na provedbi mjera i aktivnosti, a sve u cilju ostvarenja utvrđenih prioriteta razvoja cresko-lošinjskog otočja.

Ostvarenje Plana razvoja pretpostavlja održivo financiranje i u tom će se okviru predlagati, usvajati i izvršavati proračuni pojedine jedinice lokalne samouprave.

Provedbeni program odnosi se na mandatno razdoblje gradske izvršne vlasti i opisuje relevantne prioritete mjere za provedbu ciljeva Plana razvoja. Provedbeni programi obaju jedinica lokalne samouprave sadržavat će / sadrže izravnu poveznicu između mjera, proračunskih programa i aktivnosti te utvrđenih prioriteta za provedbu određenih aktivnosti i projekata. Na taj će se način osigurati ostvarenje ciljeva i provedba ukupnih javnih politika na lokalnoj te regionalnoj razini te usklađenost s planiranjem proračuna i drugih izvora financiranja.

Praćenje, vrednovanje i izvještavanje o provedbi Plana razvoja važan je dio procesa strateškog planiranja. Praćenje provedbe Plana razvoja obuhvatiti će prikupljanje, analizu i usporedbu pokazatelja kojim će se sustavno pratiti uspješnost provedbe ciljeva i mjera iz Plana razvoja. Kontinuirano će se izvještavati nadležna tijela o provedbi Plana razvoja radi pružanja pravovremenih i relevantnih informacija kako bi se unaprijedila daljnja provedba ovog akta strateškog planiranja.

Postupak vrednovanja Plana razvoja provodio se / planira se provoditi sukladno Pravilniku o provedbi postupka vrednovanja („Narodne novine“ broj 66/19) i drugoj odgovarajućoj regulativi.

Sukladno Planu vrednovanja, predviđeno je provođenje ukupno tri postupka vrednovanja navedenog akta, i to: vrednovanje tijekom izrade (prethodno vrednovanje) do zaključno prosinca 2022. godine, vrednovanje tijekom provedbe (srednjoročno vrednovanje) u razdoblju 2023. – 2025. godina te vrednovanje nakon provedbe (naknadno vrednovanje) koje se planira provesti tijekom 2028. godine.

Svaki od navedenih postupaka rezultirao je / rezultirat će Izvješćem o vrednovanju, čiji će se zaključci o procjeni kvalitete izrade, djelotvornosti i učinkovitosti Plana razvoja i preporuke za poboljšanje implementirati u daljnje provođenje Plana razvoja.

U svrhu provedbe nepristrane procjene kvalitete izrade Plana razvoja, angažiran je vanjski stručnjak za provedbu prethodnog vrednovanja. Izvješće o prethodnom vrednovanju Plana razvoja priloženo je nacrtu Plana razvoja. Ocijenjeno je da nacrt Plana u potpunosti udovoljava propisanim kriterijima važnosti (razvojne relevantnosti), usklađenosti (koherentnosti), dosljednosti (konzistentnosti), komplementarnosti i jednakosti.

6. OKVIRNI TERMINSKI I FINANCIJSKI PLAN

Sastavni dio Plana razvoja je terminski plan provedbe projekata od strateškog značaja i indikativni financijski plan za provedbu posebnih ciljeva i projekata od strateškog značaja. Projekti, programi i aktivnosti na cresko-lošinjskom otočju planiraju se ostvariti do 2027. godine te sufinancirati iz sljedećih izvora:

- Proračun Primorsko-goranske Županije
- Proračuni gradova Cresa i Malog Lošinja
- Državni proračun
- Europski strukturni i investicijski fondovi te ostali inozemni izvori
- privatni izvori
- ostali izvori.

Sredstva iz Proračuna Primorsko-goranske županije raspodjeljuju se sukladno Zakonu o proračunu⁴⁴. Primorsko-goranska županija je razradila postupak ocjenjivanja i odabira projekata za sufinanciranje iz županijskog proračuna donošenjem Uputa o ocjenjivanju razvojnih projekata u Primorsko-goranskoj županiji. Tijekom 2020. godine Primorsko-goranska županija je ostvarila ulaganja u ukupnom iznosu od 471,34 mil. kn te se na temelju ostvarenog mogu planirati i odgovarajuća ulaganja u narednom razdoblju na cresko-lošinjskom otočju.

Važan izvor financiranja su sredstva iz europskih strukturnih i investicijskih fondova. Europska je unija donijela dugoročni proračun od 1.074,3 milijarde eura u cijenama iz 2018. godine, u što je uključen i Europski razvojni fond. Zajedno s Europskim planom oporavka (Next Generation EU) od 750 milijardi eura, omogućit će se da se tijekom predstojećih godina osigura dosad najveći iznos sredstava od ukupno 1,8 bilijuna eura za potporu oporavku od pandemije bolesti COVID-19 i dugoročnim prioritetima EU-a u različitim područjima politika.

Iz Višegodišnjeg financijskog okvira za razdoblje 2021. – 2027., Republici Hrvatskoj je na raspolaganju oko 14,5 milijardi eura.

Hrvatska će u okviru instrumenta EU sljedeće generacije (do 2026. godine), a u okviru Mehanizma za oporavak i otpornost, imati na raspolaganju 9,9 milijardi eura, od čega će 6,3 milijardi eura biti bespovratnih sredstava te 3,6 milijardi eura zajmova.

Sredstva će se dodjeljivati za razvoj infrastrukture i za programe u sljedećim područjima: zelena tranzicija, digitalna transformacija, pametan, održiv i uključiv rast i radna mjesta, socijalna i teritorijalna kohezija, zdravlje i otpornost, politike za sljedeću generaciju, uključujući obrazovanje i vještine, a čija su prioritetna područja ulaganja definirana sukladno Nacionalnome planu oporavka i otpornosti 2021. – 2026.

Detalniji financijski okvir jedinica lokalne samouprave po godinama razrađivati će se / razrađen je u okviru provedbenih programa Grada Malog Lošinja i Grada Cresa koji se izrađuju za četverogodišnje razdoblje. Ovaj Plan bit će osnova za njihovo usklađivanje.

⁴⁴ Zakon o proračunu, Narodne novine broj 87/08, 136/12, 15/15.

7. ZAKLJUČAK

Analiza stanja je pokazala da je cresko-lošinjsko otočje, prema gotovo svim pokazateljima, iznad prosjeka razvoja Primorsko-goranske županije i među razvijenijim mikroregijama. Usprkos demografskom padu u posljednjih 10 godina i starenju stanovnika, otočje je relativno dobro prometno povezano i infrastrukturno opremljeno, sigurno i ugodno za život. Težište je na poboljšanju prometne povezanosti i unaprjeđenju infrastrukture, povećanju broja otočana te aktivnog sudjelovanja u razvoju diverzificiranog održivog gospodarstva i čuvanju okoliša te njegovanja otočnosti zajednice. Prirodne i atrakcijske prednosti cresko-lošinjskog otočja te duljina obalne linije i maritimne posebnosti nudi priliku za ostvarenje plavo zelenog razvoja te posljedično i kvalitete života stanovnika.

Ovaj dokument daje strateški razvojni okvir na razini otočja kako bi se svi lokalni kapaciteti usmjerili prema postizanju otočja razvijenog poduzetništva i infrastrukture, obrazovanih stanovnika i visoke kvalitete života uz očuvanje vrijednih resursa, prirode i bioraznolikosti. To će se postići podrškom mladim obiteljima, prilagodbom obrazovnog sustava društvenom i gospodarskom razvoju područja, unapređenjem energetske, komunalne i digitalne infrastrukture te mobilnosti stanovnika, jačanjem civilnog društva, stvaranjem konkurentnog i inovativnog gospodarstva, posebice održivog turizma te kvalitetnih radnih mjesta, jačanjem zdravstvenog i socijalnog sustava. Ovaj strateški dokument usmjerava razvoj cresko-lošinjskog otočja ka stvaranju mikroregije pametnih gradova/otoka koja se temelji na participativnom pristupu (aktivnom sudjelovanju lokalne zajednice pri provedbi strategije) te implementaciji rješenja koja nude suvremene digitalne tehnologije s ciljem stvaranja dodane vrijednosti za stanovnike i poduzetnike otočja.

DODATAK 1. POKAZATELJI ISHODA

Kako bi se pratila provedba mjera navedenih u strateškom okviru, koristit će se pokazatelji ishoda prikazani u idućim tablicama. Pokazatelji su preuzeti iz Biblioteke pokazatelja koju je izradilo koordinacijsko tijelo za potrebe praćenja provedbe strateškog planiranja⁴⁵. Svi pokazatelji u Biblioteci imaju svoj jedinstveni kod. Prvi tekstualni dio koda prikazuje vrstu pokazatelja gdje je II simbol pokazatelja učinka, a OI simbol pokazatelja ishoda. Drugi brojevi dio koda prikazuje upravno područje unutar kojeg se odabrani pokazatelj nalazi (npr. 02.7 predstavlja područje „Digitalno društvo“). Zadnji broj prikazuje redni broj unutar definiranog područja pokazatelja.

Prioritet 1. Visoka kvaliteta života za djecu i mlade

Poseban cilj 1.1. Povećanje kvalitete infrastrukture i sadržaja za djecu i mlade

Tablica 14. Pokazatelji ishoda mjera Posebnog cilja 1.1.

KOD POKAZATELJA	NAZIV POKAZATELJA	IZVOR	JEDINICA	JLS/ USTANOVA	POČETNA VRIJEDNOST	BAZNA GODINA	CILJNA VRIJEDNOST 2027.
OI.02.2.60	Broj dječjih vrtića i drugih pravnih osoba koje ostvaruju programe predškolskog odgoja	DZS	broj	Cres	1	2019./2020.	1
				Mali Lošinj	5		6
OI.02.13.41	Broj djece korisnika dječjih vrtića i drugih ustanova predškolskog odgoja	DZS	broj	Cres	94	2019./2020.	100
				Mali Lošinj	277		295
OI.02.2.30	Prosječan broj učenika po razini obrazovanja u glavnim školskim zgradama (bez područnih škola)	MZO	indeks	Srednja škola Ambroza Haračića, Mali Lošinj	305	2020./2021.	330

Poseban cilj 1.2. Povećanje kvalitete života mladih obitelji

Tablica 15. Pokazatelji ishoda mjera Posebnog cilja 1.2.

KOD POKAZATELJA	NAZIV POKAZATELJA	IZVOR	JEDINICA	JLS/ USTANOVA	POČETNA VRIJEDNOST	BAZNA GODINA	CILJNA VRIJEDNOST 2027.
OI.02.7.38	Postotak informatičke pismenosti stanovnika u segmentu korištenja interneta	DZS	%	Cres	60,15 %	2011.	80 %
				Mali Lošinj	65,55 %		80 %
OI.02.2.63	Broj zaposlenih u području Obrazovanje (prema NKD-u 2007)	DZS	broj	Cres	30	31.03.2021.	35
				Mali Lošinj	55		60

⁴⁵ Ministarstvo regionalnog razvoja i fondova Europske unije

Prioritet 2. Otočje održivog gospodarstva i poželjnog okruženja za rad**Poseban cilj 2.1. Diverzifikacija i razvoj održivog gospodarstva temeljenog na znanju i inovacijama**

Tablica 16. Pokazatelji ishoda mjera Posebnog cilja 2.1.

KOD POKAZATELJA	NAZIV POKAZATELJA	IZVOR	JEDINICA	JLS	POČETNA VRIJEDNOST	BAZNA GODINA	CILJNA VRIJEDNOST 2027.
O1.02.3.24	Broj zaposlenih	DZS/HZMO	broj	Cres	1.137	31.03.2019.	1.300
				Mali Lošinj	3.350		3.700
O1.02.4.30	Broj zaposlenih u području Smještaja, pripreme i usluživanja hrane	HZMO (DZS)	broj	Cres	197	31.03.2019.	210
				Mali Lošinj	1.244		1.300
O1.02.13.47	Zaposleni u pravnim osobama	DZS	broj	Cres	816	31.03.2021.	880
				Mali Lošinj	2.438		2.600
O1.02.16.04	Broj nezaposlenih	HZZ	broj	Cres	51	2021.	40
				Mali Lošinj	179		150
II.02.2.05	Broj studenata koji su upisani na sveučilišni ili stručni studij	DZS	broj	Cres	96	2018/2019.	105
				Mali Lošinj	314		330

Poseban cilj 2.2. Održivi razvoj turizma

Tablica 17. Pokazatelji ishoda mjera Posebnog cilja 2.2.

KOD POKAZATELJA	NAZIV POKAZATELJA	IZVOR	JEDINICA	JLS	POČETNA VRIJEDNOST	BAZNA GODINA	CILJNA VRIJEDNOST 2027.
O1.02.8.01	Dolasci u turističke smještajne objekte	DZS	broj	Cres	63.467	2019.	70.000
				Mali Lošinj	128.618		140.000
O1.02.8.17	Noćenja u turističkim smještajnim objektima	DZS	broj	Cres	480.156	2019.	505.000
				Mali Lošinj	968.775		990.000
O1.02.8.10	Broj zaposlenih u djelatnostima smještaja i prehrane	DZS	broj	Cres	200	31.03.2019.	220
				Mali Lošinj	1.244		1.400

Poseban cilj 2.3. Atraktivno poslovno okruženje za zapošljavanje, rast i ulaganja

Tablica 18. Pokazatelji ishoda mjera Posebnog cilja 2.3.

KOD POKAZATELJA	NAZIV POKAZATELJA	IZVOR	JEDINICA	JLS	POČETNA VRIJEDNOST	BAZNA GODINA	CILJNA VRIJEDNOST 2027.
O1.02.4.26	Produktivnost rada mjerena kao prihod po zaposlenome	FINA	kn	Cres	473.534	2019.	510.000
				Mali Lošinj	518.166		560.000
O1.02.4.31	Broj obrtnika	DZS (FINA)	broj	Cres	157	2021.	170
				Mali Lošinj	379		390
O1.02.4.31	Broj aktivnih pravnih osoba (poduzetnika)	DZS (FINA)	broj	Cres	132	2020.	140
				Mali Lošinj	364		390
O1.02.13.27	Površina izgrađenosti građevinskih površina izdvojenih namjena	Zavod za prostorno uređenje PGŽ	ha	Cres	89	14.12.2021.	99
				Mali Lošinj	266		296
O1.02.12.77	Subjeki upisani u Upisnik poljoprivrednika	APPRRR	broj	Cres	228	31.12.2021.	230
				Mali Lošinj	252		260

Prioritet 3. Pametno i zeleno otočje**Poseban cilj 3.1. Pametan i održiv pristup upravljanju prostorom i prirodnim resursima**

Tablica 19. Pokazatelji ishoda mjera Posebnog cilja 3.1.

KOD	NAZIV POKAZATELJA	IZVOR	JEDINICA	JLS	POČETNA VRIJEDNOST	BAZNA GOD.	CILJNA VRIJEDNOST 2027.
OI.02.13.39	Broj izdanih građevinskih dozvola na područjima s razvojnim posebnostima	PGŽ UO za prostorno uređenje, graditeljstvo i zaštitu okoliša	broj	Cres	74	2021.	81
				Mali Lošinj	123		130

Poseban cilj 3.2. Energetska tranzicija cresko-lošinjskog otočja

Tablica 20. Pokazatelji ishoda mjera Posebnog cilja 3.2.

KOD POKAZATELJA	NAZIV POKAZATELJA	IZVOR	JEDINICA	JLS/ REGIJA	POČETNA VRIJEDNOST	BAZNA GODINA	CILJNA VRIJEDNOST 2027.
OI.02.11.43	Broj prometnih nesreća	Policijske postaje	broj	Mali Lošinj-Cres	357	2021.	300
OI.02.11.44	Broj javno dostupnih punionica za vozila na električni pogon	REA	broj	Cres	6	2021.	10
				Mali Lošinj	2		5

Poseban cilj 3.3. Kvalitetna, dostupna i održiva javna i komunalna infrastruktura

Tablica 21. Pokazatelji ishoda mjera Posebnog cilja 3.3.

KOD	NAZIV POKAZATELJA	IZVOR	JEDINICA	PODUZEĆE	POČETNA VRIJEDNOST	BAZNA GODINA	CILJNA VRIJEDNOST 2027.
OI.02.05.52	Postotak priključenosti na vodovodnu mrežu	Zdravstveno statistički ljetopis PGŽ	%	Vodoopskrba i odvodnja Cres Lošinj d.o.o. Mali Lošinj	98,5	2020.	100
OI.02.6.64	Sakupljena količina odvojenog komunalnog otpada u sklopu javne usluge	Ministarstvo gospodarstva i održivog razvoja	tona	Cres	1.527,06	2019.	1.300
				Mali Lošinj	5.347,78		5.000
OI.02.6.65	Ostvareni gubici u vodovodnoj mreži	Podaci komunalnih društava	%	Vodoopskrba i odvodnja Cres Lošinj d.o.o. Mali Lošinj	22,68	2019.	15
KOD	NAZIV POKAZATELJA	IZVOR	JEDINICA	REGIJA/JLS/ PODUZEĆE	POČETNA VRIJEDNOST	BAZNA GODINA	CILJNA VRIJEDNOST 2027.
OI.02.16.103	Stopa odvojenog sakupljanja komunalnog otpada u organizaciji JLS	Ministarstvo gospodarstva i održivog razvoja	%	Cres	35,47%	2019.	50
				Mali Lošinj	51%		60

Prioritet 4. Kvaliteta života svih stanovnika**Poseban cilj 4.1. Otoci zdravlja i vitalnosti**

Tablica 22. Pokazatelji ishoda mjera Posebnog cilja 4.1.

KOD POKAZATELJA	NAZIV POKAZATELJA	IZVOR	JEDINICA	JLS	POČETNA VRIJEDNOST	BAZNA GODINA	CILJNA VRIJEDNOST 2027.
OI.02.3.65	Broj živorođenih	DZS	broj	Cres	22	2019.	30
				Mali Lošinj	54		65
OI.02.13.34	Broj stanovnika	DZS	broj	Cres	2.716	2021.	3.000
				Mali Lošinj	7.537		8.000
OI.02.3.66	Vitalni indeks (broj živorođenih na 100 umrlih)	DZS	broj	Cres	61	2019.	70
				Mali Lošinj	85		90
OI.02.3.67	Migracijski saldo	DZS	broj	Cres	50	2019.	65
				Mali Lošinj	-5		30
OI.02.05.54	Pobol stanovništva na 100.000 stanovnika	Zdravstveno statistički ljetopis PGŽ	indeks	Cres	13,07 %	2019.	10 %
				Mali Lošinj	14,22 %		12 %
OI.02.13.43	Broj osiguranika prema timu po mreži javno zdravstvene službe - obiteljska medicina	HZZO (Zdravstveno statistički ljetopis PGŽ)	broj	Cres	1.440	2019.	1.300
				Mali Lošinj	1.159		1.000
OI.02.13.44	Broj osiguranika prema timu po mreži javno zdravstvene službe - dentalna medicina	HZZO (Zdravstveno statistički ljetopis PGŽ)	broj	Cres	1.440	2019.	1.300
				Mali Lošinj	2.029		1.800

Poseban cilj 4.2. Visok socijalni standard stanovnika svih dobi

Tablica 23. Pokazatelji ishoda mjera Posebnog cilja 4.2.

KOD POKAZATELJA	NAZIV POKAZATELJA	IZVOR	JEDINICA	JLS/Regija	POČETNA VRIJEDNOST	BAZNA GODINA	CILJNA VRIJEDNOST 2027.
OI.02.3.63	Rashodi za socijalnu zaštitu JLP(R)S, po stanovniku	Upravna tijela JLS-a	broj (kn)	Cres	537.530	2021.	560.000
				Mali Lošinj	2.211.983		2.400.000
OI.02.3.70	Broj domova za starije osobe	Zavod za prostorno uređenje PGŽ	broj	Cres-Lošinj	1	2021.	2

Poseban cilj 4.3. Razvoj kulture, sporta i civilnog društva

Tablica 24. Pokazatelji ishoda mjera Posebnog cilja 4.3.

KOD POKAZATELJA	NAZIV POKAZATELJA	IZVOR	JEDINI CA	JLS	POČETNA VRIJEDNOST	BAZNA GODINA	CILJNA VRIJEDNOST 2027.
01.02.13.29	Broj aktivnih udruga	Registar udruga RH	broj	Cres	58	2021.	60
				Mali Lošinj	144		150
01.02.8.48	Rashodi za kulturu JLP(R)S, po stanovniku	Upravna tijela JLS-a	indeks	Cres	6	2021.	8
				Mali Lošinj	6		7
01.02.05.48	Rashodi za sport JLP(R)S, po stanovniku	Upravna tijela JLS-a	broj	Cres	830.000	2021.	900.000
				Mali Lošinj	1.669.279		1.800.000
01.02.05.49	Broj vrhunskih i vrsnih sportaša	Kategorizirani sportaša pri HOO	broj	Cres	1	2021.	2
				Mali Lošinj	-		1

DODATAK 2. POPIS PROJEKATA

U sljedećoj tablici prikazani su projekti planirani na cresko-lošinjskom otočju koji su uneseni u bazu projekata koju vodi Regionalna razvojna agencija Primorsko-goranske županije.

Tablica 25. Planirani i projekti u provedbi JLS-a cresko-lošinjskog otočja, Grad Cres i Grad Mali Lošinj

R.b.	Naziv projekta/programa	Tijelo nadležno za provedbu	Procijenjena vrijednost (u kn s uključenim PDV-om)
1	Rekonstrukcija kulturnog centra Susajda	Grad Cres	5.000.000,00
2	Izgradnja desalinizatora i 1. faze mreže vodoopskrbe u naselju Beli	Vodovod i odvodnja Cres Lošinj	8.500.000,00
3	Rekonstrukcija lokalne prometnice lc4	Županijska uprava za ceste PGŽ	6.200.000,00
4	Rekonstrukcija nerazvrstane ceste Sveti Petar –Ivanje	Grad Cres	10.000.000,00
5	Izgradnja javne prometnice pl5 Martinšćica	Grad Cres	4341978,13
6	Izgradnja nerazvrstane ceste su4 i	Grad Cres	5.500.000,00
7	Izgradnja nerazvrstane ceste su4 ii	Grad Cres	2.000.000,00
8	Izgradnja nerazvrstane ceste ou10	Grad Cres	3.000.000,00
9	izgradnja nerazvrstane ceste ou11	Grad Cres	2.000.000,00
10	Izgradnja nerazvrstane ceste su 3	Grad Cres	6.000.000,00
11	izgradnja nerazvrstane ceste ou 53	Grad Cres	1.000.000,00
12	Rekonstrukcija stare ceste za Merag	Grad Cres	4.000.000,00
13	Uređenje biciklističke staze na vodovodnoj trasi Cres-Valun	Grad Cres	2.000.000,00
14	Izgradnja prometnice ou3 u Orlecu	Grad Cres	2.000.000,00
15	Izgradnja ceste Lubenice – Zbičina	Grad Cres	6.000.000,00
16	Projektiranje i izgradnja trail i biciklističkih staza na području otoka Cresa	Grad Cres	2.500.000,00
17	Panoramska cesta Cres – Lošinj – punkтови i vidikovci	Grad Cres	4.000.000,00
18	Izgradnja vatrogasnog doma	Grad Cres	10.000.000,00
19	Izgradnja doma za starije i nemoćne	PGŽ	12.000.000,00
20	Izgradnja sportske dvorane	Grad Cres	15.000.000,00
21	Izgradnja bazena	Grad Cres	10.000.000,00
22	Stanogradnja za deficitarna zanimanja i stambeno zbrinjavanje stanovništva/mladih	Grad Cres	50.000.000,00
23	Pastirski stan Batajne	Samostan Sv. Frane	14.000.000,00
24	Stalni postav Creskog muzeja	Creski muzej	500.000,00
25	Uređenje javnih društvenih prostorija po mjesnim odborima na području Grada Cresa	Grad Cres	3.000.000,00
26	Proširenje kapaciteta uzgajališta ribe "Pod Osorčicom"	Osorčica d.o.o.	10.000.000,00
27	Izgradnja komunalne sunčane elektrane	Energetska zadruga Apsyrtilides	3.000.000,00
28	Integrirana sunčana elektrana vrtić	Grad Cres	325.000,00
29	Električni školski autobusi za prijevoz djece	OŠ Cres / PGŽ	1.500.000,00
30	Električna kola hitne pomoći i saniteta	Zavod za hitnu medicinu PGŽ / Dom zdravlja PGŽ	2.000.000,00
31	Mreža punionica električnih vozila (Martinšćica, Beli, Porozina)	Grad Cres	700.000,00
32	Revitalizacija gradske jezgre	Grad Cres	500.000,00

R.b.	Naziv projekta/programa	Tijelo nadležno za provedbu	Procijenjena vrijednost (u kn s uključenim PDV-om)
33	Rekonstrukcija i dogradnja luke Martinšćica	ŽLU Cres	62.000.000,00
34	Rekonstrukcija i dogradnja zapadnog dijela luke Cres	ŽLU Cres	3.200.000,00
35	Rekonstrukcija i dogradnja luke Valun	ŽLU Cres	54.000.000,00
36	Punionice u lukama	ŽLU Cres	500.000,00
37	Izgradnja sustava za sprječavanje poplava povijesne jezgre Grada Gresa	ŽLU Cres	20.000.000,00
38	Izgradnja pješačkog mosta	ŽLU Cres	3.000.000,00
39	Maritimni centar Piskel s jedriličarskim trening centrom i muzejom brodogradnje	Grad Cres / JK Reful / Creski muzej	20.000.000,00
40	Uređenje pješačkih staza	Grad Cres	2.000.000,00
41	Uređenje obalnog pojasa i šetnice na lokaciji Grabar	Grad Cres	3.000.000,00
42	Širenje i uređenje obalne šetnice do Valuna	Grad Cres	10.000.000,00
43	Cjelodnevni boravak OŠ Frane Petrića	Grad Cres	6.500.000,00
44	Uređenje dječjih igrališta u manjim naseljima	Grad Cres	1.500.000,00
45	Poticanje obrtničkih zanimanja i program prekvalifikacije	Grad Cres	1.750.000,00
46	Obnova pastirskog stana Konac	Grad Cres	9.000.000,00
47	Uređenje javnih površina u zaštićenim kult cjelinama	Grad Cres	10.000.000,00
48	Rekonstrukcija trga u naselju Valun	Grad Cres	1.000.000,00
49	Digitalizacija usluga gradske uprave	Grad Cres	1.000.000,00
50	Sunčani krovovi	Grad Cres	200.000,00
51	Izgradnja uljare i kušaonice maslinovog ulja	Racica d.o.o.	5.000.000,00
52	Izgradnja butique hotela u Valunu	Ivan Krivičić	25.000.000,00
53	Rekonstrukcija hotela Cres	Cresanka d.d.	37.500.000,00
54	Rekonstrukcija Vile Rivijera	Cresanka d.d.	5.000.000,00
55	Rekonstrukcija pomoćnog objekta Vile Rivijera	Cresanka d.d.	10.000.000,00
56	Instalacija fotonaponskih elektrana	Cresanka d.d.	703.750,00
57	Rekonstrukcija i dogradnja hotela Kimen s izgradnjom zatvorenog bazena i wellness centra	Cresanka d.d.	25.000.000,00
58	Rekonstrukcija postojeće upravne zgrade u pansion Miramare	Cresanka d.d.	15.000.000,00
59	Kupnja 60 kom novih luksuznih mobilnih kućica u kampu Kovačine	Cresanka d.d.	15.000.000,00
60	Rekonstrukcija i dogradnja Vile Kimen	Cresanka d.d.	5.000.000,00
61	Rekonstrukcija zgrade na adresi Cons 4, Cres	Cresanka d.d.	3.750.000,00
62	Izgradnja nove upravne zgrade sa skladištem	Cresanka d.d.	18.750.000,00
63	Rekonstrukcija zgrade Pallazzo di Carabinieri s 10 apartmana i poslovnim prostorima	Cresanka d.d.	15.000.000,00
64	Rekonstrukcija kampa Zdovica u Valunu u kamp s 4* s glamping sadržajima	Cresanka d.d.	8.750.000,00
65	Rekonstrukcija kampa Brajdi u belom u kamp 4* s glamping sadržajima	Cresanka d.d.	8.750.000,00
66	Edukacijsko kulturni centar za održivi razvoj otoka Cresa	Grad Cres	20.000.000,00
67	Električna brodnica za obilazak Vranskog jezera	VIOCL	4.500.000,00
68	Električna brodnica za sakupljanje otpada s manjih otoka	KUCL	9.800.000,00
69	Vidikovac Vransko jezero	Grad Cres	15.000.000,00
70	Edukativni centar - Vransko jezero	VIOCL	25.000.000,00
71	Plutajuća sunčana elektrana Vransko jezero	VIOCL	8.000.000,00
72	Integrirana sunčana elektrana na vodospremi Vransko jezero	VIOCL	2.500.000,00

R.b.	Naziv projekta/programa	Tijelo nadležno za provedbu	Procijenjena vrijednost (u kn s uključenim PDV-om)
73	Neintegrirana sunčana elektrana Vransko jezero	VIOCL	4.000.000,00
74	Izgradnja postrojenja za pripremu otpada za proizvodnju električne energije i vodika korištenjem solarne energije na lokaciji Pržić	KUCL	33.000.000,00
75	Izgradnja postrojenja za proizvodnju električne energije i vodika korištenjem solarne energije na lokaciji Pržić	Active Solera doo	33.000.000,00
76	Instaliranje postrojenja za obradu drvne mase	KUCL	14.000.000,00
77	Izgradnja sustava za pročišćavanje otpadnih voda (iii stupanj)	VIOCL	25.000.000,00
78	Tranzicija voznog parka prema čistoj energiji	KUCL / VIOCL	12.000.000,00
79	Proširenje groblja u Cresu	KUCL	12.500.000,00
80	Uspostava <i>bike-sharing</i> sustava	Grad Cres	250.000,00
81	Uspostava <i>car-sharing</i> sustava	Grad Cres	1.000.000,00
82	Izgradnja javne prometnice PL5 s pripadajućom komunalnom infrastrukturom u naselju Martinšćica	Grad Cres	4.341.978,13
83	Osiguranje opskrbe zone Pržić (Reciklažno dvorište, odlagalište otpada, lokacija buduće poduzetničke zone)	Vodoopskrba i odvodnja Cres Lošinj d.o.o.	8.600.000,00
84	Izgradnja sunčane elektrane na parkiralištu pored kule	Grad Cres	2.000.000,00
85	Razvoj sustava lokalnog javnog prijevoza putnika „na zahtjev“	Grad Cres	1.500.000,00
86	Izgradnja poduzetničkog centra / inkubatora	KUCL	30.000.000,00
87	Izgradnja poslovno/skladišne zgrade Volnik	Grad Cres	15.000.000,00
88	Nabava električnog vozila za potrebe gradske uprave	Grad Cres	300.000,00
89	Instalacija meteo-oceanografske postaje	Grad Cres	150.000,00
90	Izgradnja planinarskih skloništa	Grad	2.000.000,00
91	Uređenje interpretacijskog centra Creski kaić	TZ Cres	2.000.000,00

R.b.	Naziv projekta	Tijelo nadležno za provedbu	Procijenjena vrijednost (u kn)
1	Obnova područja Kaštel i utvrde	Grad Mali Lošinj	85.000.000,00
2	Plavi Svijet: Centar znanosti o moru	Institut Plavi svijet, Grad Mali Lošinj	160.000.000,00
3	Izgradnja vatrogasnog centra	Grad Mali Lošinj	55.000.000,00
4	Muzej pomorstva na otvorenom	Grad Mali Lošinj	3.000.000,00
5	Dnevni boravak za umirovljenike	Grad Mali Lošinj	15.000.000,00
6	Izgradnja dječjeg vrtića	Grad Mali Lošinj	8.500.000,00
7	Izgradnja gradskog bazena	Grad Mali Lošinj	30.000.000,00
8	Solarna elektrana Unije	Grad Mali Lošinj	5.000.000,00
9	Električne punionice za vozila i bicikle (e-mobilnost)	Grad Mali Lošinj	7.000.000,00
10	Izgradnja stanova za potrebe lokalnog stanovništva	Grad Mali Lošinj	60.000.000,00
11	Rekonstrukcija zgrade carinarnice	Grad Mali Lošinj	2.000.000,00
12	Izgradnja kompostane	Grad Mali Lošinj	8.000.000,00
13	Izgradnja sortirnice	Grad Mali Lošinj	17.000.000,00
14	Rekonstrukcija javne rasvjete naselja Osor	Grad Mali Lošinj	2.000.000,00
15	Ribarsko - tehnička luka na području Poljane	Grad Mali Lošinj	31.000.000,00
16	Biciklistička otočna transverzala	Grad Mali Lošinj	15.000.000,00

R.b.	Naziv projekta	Tijelo nadležno za provedbu	Procijenjena vrijednost (u kn)
17	Izgradnja ceste Mali Lošinj - Mrtvaška	Grad Mali Lošinj	150.000.000,00
18	Parterno uređenje dijela Rive Lošinjskih kapetana	Grad Mali Lošinj	5.000.000,00
19	Impulsni centar Mali Lošinj	Grad Mali Lošinj	20.000.000,00
20	Izgradnja javne gradske sportske dvorane	Grad Mali Lošinj	35.000.000,00
21	Rekonstrukcija Vele rive u Malom Lošinj	Grad Mali Lošinj	15.000.000,00
22	Rekonstrukcija ceste Veli - Mali Lošinj	Grad Mali Lošinj	35.000.000,00
23	Izgradnja javne rasvjete na dionici ceste Osor - Nerezine D100	Grad Mali Lošinj	8.000.000,00
24	Rekonstrukcija rive na Unijama	Grad Mali Lošinj	28.000.000,00
25	Aglomeracija Mali Lošinj i aglomeracija Nerezine	VIOCL d.o.o., Grad Mali Lošinj	355.000.000,00
26	Izgradnja ceste Osor - Punta Križa	Grad Mali Lošinj	80.000.000,00
27	Energetska obnova dječjih vrtića	Grad Mali Lošinj	15.000.000,00
28	Izgradnja gradskog nogometnog igrališta	Grad Mali Lošinj	5.000.000,00
29	Solarna elektrana Ustrine	Grad Mali Lošinj, HEP	100.000.000,00
30	Letjelište Unije	Grad Mali Lošinj	5.000.000,00
31	Heliodrom na malim otocima	Grad Mali Lošinj	20.000.000,00
32	Dužobalne pješačko / biciklističke staze	Grad Mali Lošinj	25.000.000,00
33	Uređenja javnih plaža (Bojčić, Rovenska, Zagazinjine, Poljana, Bolnička plaža, Čikat, Ružmarinka, Kadin faza 2)	Grad Mali Lošinj	15.000.000,00
34	Izgradnja mrtvačnice u Malom Lošinj	Grad Mali Lošinj, Komunalne usluge	17.000.000,00
35	Projekt obnove stare jezgre u Malom Lošinj	Grad Mali Lošinj	12.000.000,00
36	Projekt obnove stare jezgre u Velom Lošinj	Grad Mali Lošinj	11.000.000,00
37	Izgradnja javne garaže Veli Lošinj	Grad Mali Lošinj	4.000.000,00
38	Izgradnja i uređenje javnih parkirnih zona na području Grada Malog Lošinja	Grad Mali Lošinj	25.000.000,00
39	Uređenje i izgradnja lokalnih i nerazvrstanih cesta sa komunalnom infrastrukturom na području Grada Malog Lošinja	Grad Mali Lošinj	10.000.000,00
40	Obnova gradskih bedema u Osoru	Grad Mali Lošinj	9.000.000,00
41	Uređenje parka Haračić	Grad Mali Lošinj, Jadranka d.d.	7.000.000,00
42	Izgradnja vidikovaca (Pogled, Sv. Ivan, Čunski, Kadin)	Grad Mali Lošinj	12.000.000,00
43	Izgradnja nogostupa i biciklističke staze uz pripadajuću komunalnu infrastrukturu na pojedinim dionicama	Grad Mali Lošinj	95.000.000,00
44	Natkrivanje sportskog igrališta na Bočacu	Grad Mali Lošinj	5.000.000,00
45	Adaptacija tehničkih uvjeta javnih ustanova za nepokretne ili teško pokretne osobe	Grad Mali Lošinj	5.000.000,00
46	Revitalizacija park šume Čikat	Grad Mali Lošinj	8.000.000,00
47	Mobilna reciklažna dvorišta za mala naselja	Grad Mali Lošinj, Komunalne usluge	7.000.000,00
48	Izgradnja vodovodne i odvodne mreže s pročišćivačem na Unijama	Grad Mali Lošinj, Komunalne usluge, Vodooprskrba	15.000.000,00
49	Oborinska odvodnja Artatore i Čunski	Grad Mali Lošinj	8.000.000,00
50	Pristupna cesta u skladišno- servisnoj zoni	Grad Mali Lošinj	1.500.000,00
51	Energetska obnova zgrada kulturne namjene	Grad Mali Lošinj	7.000.000,00
52	Opremanje kritičnih točaka video nadzorom	Grad Mali Lošinj	2.500.000,00

R.b.	Naziv projekta	Tijelo nadležno za provedbu	Procijenjena vrijednost (u kn)
53	Izgradnja javne rasvjete naselja Čikat - Velopin	Grad Mali Lošinj	3.000.000,00
54	Izgradnja javne rasvjete Kadin- Valdarke (po dionicama)	Grad Mali Lošinj	3.000.000,00
55	Izgradnja javne rasvjete Samostan - "Tifon" u Nerezinama	Grad Mali Lošinj	3.000.000,00
56	Izgradnja školske sportske dvorane	Grad Mali Lošinj	30.000.000,00
57	Zračna luka Mali Lošinj	Grad Mali Lošinj	262.500.000,00
58	Eco golf resort Matalda	Jadranka d.d.	750.000.000,00
59	Rekonstrukcija pristana i molova na lošinjskom arhipelagu radi opskrbe i komunikacije manjih otoka	Grad Mali Lošinj	45.000.000,00
60	Sanacija deponija Kalvarija	Grad Mali Lošinj	9.000.000,00
61	Izgradnja reciklažnog dvorišta za građevinski otpad	Grad Mali Lošinj	11.000.000,00
62	Izgradnja vodospreme na području Malog Lošinja	Grad Mali Lošinj, Vodoopskrba, Komunalne usluge	8.000.000,00
63	Izgradnja bolnice u suradnji s PGŽ	Grad Mali Lošinj, PGŽ	~
64	Izgradnja šetnice Susak - uvala Bok	Grad Mali Lošinj	4.000.000,00
65	Parterno uređenje na Susku, Donje selo	Grad Mali Lošinj	10.000.000,00
66	Sportska i dječja igrališta	Grad Mali Lošinj	5.000.000,00
67	Integracija sustava komunalne infrastrukture za pametno upravljanje gradom	Grad Mali Lošinj	4.000.000,00

POPIS TABLICA

Tablica 1. SWOT analiza	37
Tablica 2. Strateški okvir Plana razvoja cresko-lošinjskog otočja do 2027. godine	44
Tablica 3. Poveznica Posebnog cilja 1.1. sa strateškim i posebnim ciljevima hijerarhijski viših dokumenata .	47
Tablica 4. Poveznica Posebnog cilja 1.2. sa strateškim i posebnim ciljevima hijerarhijski viših dokumenata .	48
Tablica 5. Poveznica Posebnog cilja 2.1. sa strateškim i posebnim ciljevima hijerarhijski viših dokumenata .	50
Tablica 6. Poveznica Posebnog cilja 2.2. sa strateškim i posebnim ciljevima hijerarhijski viših dokumenata .	51
Tablica 7. Poveznica Posebnog cilja 2.3. sa strateškim i posebnim ciljevima hijerarhijski viših dokumenata .	52
Tablica 8. Poveznica Posebnog cilja 3.1. sa strateškim i posebnim ciljevima hijerarhijski viših dokumenata .	54
Tablica 9. Poveznica Posebnog cilja 3.2. sa strateškim i posebnim ciljevima hijerarhijski viših dokumenata .	55
Tablica 10. Poveznica Posebnog cilja 3.3. sa strateškim i posebnim ciljevima hijerarhijski viših dokumenata	57
Tablica 11. Poveznica Posebnog cilja 4.1. sa strateškim i posebnim ciljevima hijerarhijski viših dokumenata	59
Tablica 12. Poveznica Posebnog cilja 4.2. sa strateškim i posebnim ciljevima hijerarhijski viših dokumenata	59
Tablica 13. Poveznica Posebnog cilja 4.3. sa strateškim i posebnim ciljevima hijerarhijski viših dokumenata	60
Tablica 14. Pokazatelji ishoda mjera Posebnog cilja 1.1.	66
Tablica 15. Pokazatelji ishoda mjera Posebnog cilja 1.2.	66
Tablica 16. Pokazatelji ishoda mjera Posebnog cilja 2.1.	67
Tablica 17. Pokazatelji ishoda mjera Posebnog cilja 2.2.	67
Tablica 18. Pokazatelji ishoda mjera Posebnog cilja 2.3.	67
Tablica 19. Pokazatelji ishoda mjera Posebnog cilja 3.1.	68
Tablica 20. Pokazatelji ishoda mjera Posebnog cilja 3.2.	68
Tablica 21. Pokazatelji ishoda mjera Posebnog cilja 3.3.	68
Tablica 22. Pokazatelji ishoda mjera Posebnog cilja 4.1.	69
Tablica 23. Pokazatelji ishoda mjera Posebnog cilja 4.2.	69
Tablica 24. Pokazatelji ishoda mjera Posebnog cilja 4.3.	70
Tablica 25. Planirani i projekti u provedbi JLS-a cresko-lošinjskog otočja, Grad Cres i Grad Mali Lošinj	71

POPIS SLIKA

Slika 1. Primorsko-goranska županija, cresko-lošinjско otočje.....	8
Slika 2. Područje Primorsko-goranske županije i cresko-lošinjског otočja pokriveno Natura 2000 mrežom ..	13

PLAN RAZVOJA CRESKO-LOŠINJSKOG OTOČJA DO 2027. GODINE - ANALIZA STANJA

Rijeka, prosinac, 2022. godina

NOSITELJI IZRADE:

Grad Cres
Grad Mali Lošinj

KOORDINATORI IZRADE:

Grad Cres
Grad Mali Lošinj

IZRAĐIVAČI:

Javna ustanova „Regionalna razvojna agencija Primorsko-goranske županije“
Vedran Kružić
Mirjana Kovačić
Ivana Pavlek

Radna skupina

Marin Gregorović, gradonačelnik Grada Cresa
Marko Ferlora, Grad Cres
Dubravka Fak, Grad Cres
Ugo Toić, Otočna razvojna agencija, Cres-Lošinj
Tanja Jović, Grad Mali Lošinj
Martina Krajina, Grad Mali Lošinj
Franjo Toić, Grad Mali Lošinj
Boško Babić, Grad Mali Lošinj

Tematska radna skupina za gospodarstvo, otočni razvoj i turizam

Danijel Kučica, UO Bukaleta
Tomislav Salković, Racica d.o.o.
Sanja Živanović, Turistička zajednica Grada Cresa
Antonia Blaić, Jadranka d.d.
Sanja Trajkov Komadina, Lošinjska Plovidba
Mario Kamalić, Udruženje obrtnika Cres-Lošinj
Dalibor Cvitković, Turistička zajednica Grada Malog Lošinja
Ivka Matošević, Grad Mali Lošinj

Tematska radna skupina za zdravstvo, demografiju, socijalnu uključenost i društvo

Branka Sepčić, Centar za socijalnu skrb Cres-Lošinj
Hrvoje Sepčić, Dom za odgoj djece Cres
Eliana Zec Solina, Gradska vijećnica – Grad Cres
Mirjana Koljevina, Dječji vrtić Girice, Cres
Tanja Mikuličić, Dom zdravlja Mali Lošinj
Elena Busanić, Srednja škola Ambroza Haračića
Aleksandra Volarić, Gradska vijećnica – Grad Mali Lošinj
Aldo Stipanov, Dom za starije i nemoćne
Anton Žuklić, Udruga umirovljenika Grad Mali Lošinj
Kristina Žuškin Tokić, Grad Mali Lošinj

Tematska radna skupina za obrazovanje, kulturu, sport i mlade

Josip Pope, Osnovna škola Frane Petrića, Cres

Jelena Dunato, Muzej Grada Cresa

Walter Salković, Grad Cres

Melita Muškardin, Dječji vrtić Cvrčak, Mali Lošinj

Žarko Rogić, Zajednica sportova Grada Malog Lošinja

Zrinka Ettinger Starčić, Lošinjski Muzej

Martina Krajina, Grad Mali Lošinj

Tin Mrvac, Savjet za sport Grada Malog Lošinja

Tematska radna skupina za promet, mobilnost, infrastrukturu, zaštitu okoliša i energetiku

Neven Kruljac, Komunalne usluge Cres Lošinj d.o.o.

Anton Opatić, Županijska Lučka uprava Cres

Tomislav Bandera Anić, Centar za posjetitelje i oporavilište za bjeloglave supove, Beli

Daniel Kljaić, Lošinj usluge

Tanja Jović, Grad Mali Lošinj

Ugo Toić, Otočna razvojna agencija

Branko Domac, Radio Jadranka

Franjo Toić, Grad Mali Lošinj

Dubravka Fak, Grad Cres

VREDNOVANJE:

Euro ekspertiza j.d.o.o.

Marijana Sumpor

Nenad Starc

SADRŽAJ

ANALIZA STANJA	6
UVOD.....	6
1. POLOŽAJ, PROSTOR I SUSTAV PROSTORNOG UREĐENJA.....	8
2. PRIRODNA OBILJEŽJA	14
2.1. GEOLOŠKA STRUKTURA.....	14
2.2. Flora.....	15
2.3. Fauna	15
2.4. Klima.....	16
2.5. Poljoprivredna površina	17
3. ZAŠTITA OKOLIŠA.....	18
3.1. Zaštita prirode, prirodne i kulturne baštine	18
3.2. Zaštita zraka, voda i tla.....	19
3.3. Gospodarenje otpadom	20
4. STANOVNIŠTVO I LJUDSKI POTENCIJALI.....	22
4.1. Kretanje broja stanovnika, gustoća naseljenosti i spolna struktura	22
4.2. Demografski pokazatelji	23
4.3. Obrazovna struktura i informatička pismenost	25
4.4. Nacionalne manjine i vjeroispovijest.....	26
4.5. Nezaposlenost i zaposlenost	27
4.6. Struktura i cijena stambenih jedinica	28
5. GOSPODARSTVO	30
5.1. Bruto domaći proizvod	30
5.2. Indeks razvijenosti	31
5.3. Tržište rada	32
5.4. Prihodi prema djelatnostima.....	37
5.5. Turizam	38
5.6. Obrtništvo	41
5.7. Poduzetničke zone.....	42
5.8. Brodogradnja	43
5.9. Poljoprivreda i šumarstvo	44
5.10. Lovstvo	46
5.11. Ribarstvo i marikultura	47
6. DRUŠTVENE DJELATNOSTI	49

6.1. Odgoj i obrazovanje	49
6.1.1. Predškolski odgoj i obrazovanje	49
6.1.2. Osnovnoškolsko obrazovanje	50
6.1.3. Srednjoškolsko obrazovanje	51
6.1.4. Visoko školstvo i znanost	53
6.1.5. Obrazovanje odraslih	53
6.2. Kultura, sport i tehnička kultura	54
6.2.1. Kultura	54
6.2.2. Sport	55
6.2.3. Tehnička kultura	56
6.3. Zdravstvo	57
6.4. Socijalna skrb	58
7. INFRASTRUKTURNI SUSTAVI	60
7.1. Infrastruktura cestovne, lučke i zračne infrastrukture	60
7.1.1. Cestovna infrastruktura	60
7.1.2. Lučka infrastruktura	61
7.1.3. Zračna infrastruktura	63
7.2. Sustav elektroničke komunikacijske infrastrukture	63
7.3. Infrastruktura vodno-gospodarskog sustava	64
7.3.1. Vodoopskrbni sustav	64
7.3.2. Sustav prikupljanja otpadnih voda	66
7.4. Energetska infrastruktura i proizvodnja	67
7.4.1. Energetska infrastruktura i toplinska energija	67
7.4.2. Obnovljivi izvori energije	67
8. CIVILNO DRUŠTVO I KRIZNA STANJA	70
8.1. Organizacije civilnog društva	70
8.2. Sustav zaštite i spašavanja	70
9. UPRAVLJANJE RAZVOJEM	72
9.1. Institucije koje se bave razvojem cresko-lošinjskog otočja	72
9.2. Fiskalni kapaciteti gradova Cresa i Malog Lošinja	73
10. SWOT ANALIZA	76
POPIS TABLICA	77
POPIS SLIKA	78
POPIS GRAFIKONA	78

ANALIZA STANJA

UVOD

Plan razvoja cresko-lošinjskog otočja do 2027. godine srednjoročni je akt strateškog planiranja, s ciljem usmjeravanja gospodarskog rasta i unapređenja kvalitete života sukladno načelima održivog razvoja.

Plan razvoja cresko-lošinjskog otočja do 2027. godine (Plan razvoja) izrađen je sukladno Zakonu o sustavu strateškog planiranja i upravljanja razvojem Republike Hrvatske¹, Zakonu o regionalnom razvoju Republike Hrvatske², Uredbi o smjernicama za izradu akata strateškog planiranja od nacionalnog značaja i od značaja za jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave³, Priručniku o strateškom planiranju i Dodatku Priručniku (svibanj 2020.)⁴. Nositelji izrade Plana razvoja su Grad Cres i Grad Mali Lošinj, dok je javna ustanova „Regionalna razvojna agencija Primorsko-goranske županije“ koordinator izrade, odnosno izrađivač.

Plan razvoja sastoji se od nekoliko međusobno povezanih cjelina: analize stanja, vizije i strateškog okvira s ključnim pokazateljima za praćenje provedbe Plana razvoja, provedbenog, terminskog i financijskog plana, prikaza usklađenosti s Nacionalnom razvojnom strategijom Republike Hrvatske do 2030. godine, Planom razvoja Primorsko-goranske županije za razdoblje 2022.–2027. godine⁵, sektorskim dokumentima, dokumentima prostornog uređenja te okvira za praćenje i vrednovanje. Plan razvoja sadrži posebne dodatke kao i ostale popratne dokumente.

Sastavni dio dokumenta je Analiza stanja koja je uzela u obzir postojeće prostorno-planske i strateške dokumente te je temeljni dokument za izradu strateškog okvira. Svrha Analize stanja je vjerodostojno istražiti i ocijeniti razvojni trenutak cresko-lošinjskog otočja i njegovog okruženja.

Analiza stanja temeljena je na analizi prikupljenih podataka i na detaljno razrađenim analitičkim podlogama svakog pojedinog sektora. Korišteni su različiti izvori i dokumentacija, službena statistička izvješća Državnog zavoda za statistiku i Eurostata, podaci Fine, izvješća o poslovanju pravnih osoba, strategije, studije, analize, internetske stranice, podaci koje prikupljaju jedinice lokalne samouprave i upravna tijela Primorsko-goranske županije i drugi. Kako se radi o kompleksnoj analizi, u obradi prikupljenih podataka primijenjeni su postupci analize i sinteze.

Utvrđeni su raspoloživi resursi, njihov ukupni kapacitet i to ljudski, financijski i administrativni. Nadalje, analizirani su razni čimbenici vanjskog okruženja koji potiču ili ograničavaju sposobnost cresko-lošinjskog otočja za provedbu vlastitih razvojnih politika. Otočje posjeduje značajne prirodne i gospodarske potencijale koji, iako prepoznati, nisu u potpunoj mjeri iskorišteni.

Analiza stanja u deset poglavlja prikazuje bitne odrednice dosadašnjeg razvoja cresko-lošinjskog otočja. Analiziraju se prirodna i druga obilježja, utvrđuju demografski i

¹ Zakon o sustavu strateškog planiranja i upravljanja razvojem Republike Hrvatske, Narodne novine 123/17, 151/22

² Zakon o regionalnom razvoju Republike Hrvatske, Narodne novine 147/14, 123/17, 118/18

³ Uredba o smjernicama za izradu akata strateškog planiranja od nacionalnog značaja i od značaja za jedinice lokalne i ne (regionalne) samouprave, Narodne novine broj 89/18

⁴ Priručnik o strateškom planiranju i Dodatku Priručnik, Ministarstvo regionalnoga razvoja i fondova Europske Unije, svibanj 2020.

⁵ <https://prigoda.hr/plan-razvoja-pgz-2022-2027/>

gospodarski potencijali, razvojne posebnosti, daje se prikaz društvenih djelatnosti, civilnog sektora i sustava zaštite i spašavanja. Analizira se stanje infrastrukturnih sustava, obrazlažu se fiskalni, institucionalni i financijski kapaciteti jedinica lokalne samouprave, a izrađena je i SWOT analiza.

Osim vremenskog obuhvata analiziranih podataka, značajan problem pri izradi Analize bila je njihova ograničena prostorna dezagregiranost. Tek manji broj pokazatelja mogao se odrediti i analizirati na razini jedinice lokalne samouprave i nastavno, na razini mikroregije. Vrijednosti većine uobičajenih pokazatelja mogle su se izračunavati iz podataka dostupnih isključivo na razini Primorsko-goranske županije.

No, i pored problema u izradi te kompleksnosti, ova Analiza stanja je vrlo dobar temelj za izradu strateškog okvira.

1. POLOŽAJ, PROSTOR I SUSTAV PROSTORNOG UREĐENJA

Cresko-lošinjsko otočje nalazi se u sjevernom dijelu Hrvatskog primorja i broji ukupno 44 otoka, otočića i hridi, od kojih 8 pripada otoku Cresu, dok 37 pripada otoku Lošinju. Ukupna površina otočja iznosi 516,10 km², od kojih 405,8 km² zauzima otok Cres, dok površina otoka Lošinja iznosi 74,4 km².

Sukladno podacima Zavoda za prostorno uređenje Primorsko-goranske županije, Grad Cres obuhvaća 26 naselja: Beli, Cres, Dragozetići, Filozići, Grmov, Ivanje, Loznati, Lubenice, Mali Podol, Martinšćica, Merag, Miholašćica, Orlec, Pernat, Porozina, Predošćica, Stanić, Stivan, Sveti Petar, Valun, Važminež, Vidovići, Vodice, Vrana, Zbičina i Zbišina i čini 8,1% ukupnog teritorija Primorsko-goranske županije.

Područje Grada Malog Lošinja obuhvaća 14 naselja: Belej, Čunski s Artatorem i Kandijom, Ilovik, Male Srakane, Mali Lošinj, Nerezine, Osor, Punta Križa, Susak, Sveti Jakov, Unije, Ustrine, Vele Srakane i Veli Lošinj i čini 6,3% kopnenog teritorija Primorsko-goranske županije. Područje obuhvaća južni dio otoka Cresa, od zaljeva Koromačno i Ustrine, čitav otok Lošinj i lošinjski otočni arhipelag kojeg čini skupina nastanjenih otoka: Unije, Ilovik, Susak, Srakane Male, Srakane Vele i Sv. Petar te niz nenaseljenih otočića, grebena i hridi.

Otoci Republike Hrvatske, sukladno Zakonu o otocima⁶, definirani su kao područja s razvojnim posebnostima. Zakonom je definiran i uređen način upravljanja razvojem hrvatskih otoka, njihova zaštita, određena politika otočnog razvoja, definirana su tijela nadležna za upravljanje otočnim razvojem, definirano je razvrstavanje otoka u skupine i vrednovanje razvijenosti kao i praćenje i izvještavanje o provedbi politike otočnog razvoja u svrhu učinkovitog korištenja sredstava državnog proračuna, fondova Europske unije i drugih izvora financiranja te osobite zaštite Republike Hrvatske.

Novom Nacionalnom klasifikacijom statističkih regija 2021.,⁷ koja se primjenjuje od 1. siječnja 2020. godine, uspostavljaju se statističke regije 1., 2. i 3. razine prema kojima se dijeli prostor Republike Hrvatske u svrhu regionalne statistike. Prema navedenoj klasifikaciji, cresko-lošinjsko otočje pripada statističkoj regiji 2. razine (HR NUTS 2) Jadranska Hrvatska i statističkoj regiji 3. razine (HR NUTS 3) Primorsko-goranska županija. Prema pokazatelju procjene bruto domaćeg proizvoda, HR NUTS 2 regija Jadranska Hrvatska nalazi se na 249. mjestu razvijenosti od ukupno 281 NUTS 2 regija Europske unije.

⁶ Zakon o otocima, Narodne novine 116/18, 73/20, 133/20, 70/21

⁷ Nacionalna klasifikacija statističkih regija 2021. (HR_NUTS 2021.) Narodne novine 125/19

Slika 1. Nove statističke regije Republike Hrvatske

Izvor: Ministarstvo regionalnoga razvoja i fondova Europske unije, Hrvatska gospodarska komora⁸

Prema Zakonu o otocima⁹, u svrhu planiranja i provedbe programa, projekata, mjera i aktivnosti, otoci se razvrstavaju prema geografskom kriteriju i teritorijalnoj nadležnosti, udaljenosti od kopna i prema specifičnom položaju. Cresko-lošinjsko otočje obuhvaća 7 otoka (Cres, Lošinj, Vele Srakane, Male Srakane, Susak, Unije i Ilovik) koji pripadaju drugoj skupini otoka po geografskom kriteriju i teritorijalnoj nadležnosti.

Slika 2. Grad Cres i Grad Mali Lošinj

Izvor: <https://www.pgz.hr/o-zupaniji/gradovi-i-opcine/>, preuzeto 12.10.2022.

Prema podjeli „udaljenost od kopna“, otoci se dijele na **pučinske** (skupina otoka najudaljenija od mora), **kanalske** (skupina otoka srednje udaljenosti od kopna), priobalne

⁸ Napomena: Statistička regija 2. razine - HR NUTS 2 sastoji se od 4 neadministrativne jedinice: Jadranska Hrvatska - plava boja, Panonska Hrvatska - zelena boja, Grad Zagreb - crvena boja te Sjeverna Hrvatska – ljubičasta boja)

⁹ Zakon o otocima, Narodne novine 116/18, 73/20, 133/20, 70/21

(skupina otoka najbližih kopnu) te **premoštene** (skupina otoka mostom povezanih s kopnom).

Cresko-lošinjsko otočje pripada skupini pučinskih i kanalskih otoka. Skupini **pučinskih otoka** pripada ukupno 10 otoka/otočića/hridi cresko-lošinjskog otočja, dok skupini **kanalskih otoka** pripada 34 otoka/otočića/hridi (Tablica 1.).

Tablica 1. Razvrstavanje otoka/otočića/hridi cresko-lošinjskog otočja prema udaljenosti od kopna

Razvrstaj otoka	Otoci
Pučinski	GALIJOLA, HRID ŠILO, ILOVIK, MALE SRAKANE, SAMUNČEL, ŠKOLJIĆ (UNIJE), SUSAK, UNIJE, VELE SRAKANE, ZABODASKI
Kanalski	CRES, ĆUTIN MALI, ĆUTIN VELI, HRID (ORUDA) HRID (PALACOL), HRID (RT TRATAR, CRES), HRID (RT ZAKLOPICA, CRES), HRID (U. DUPELJNA), HRID (U. PRISTANIŠTE), HRID PODOLCI LOŠINJSKI KANAL), HRID VANULA, HRID ŽNJORCAK, KARBARUS, KOLUDARC, KOZJAK, LOŠINJ, M. OSIR, MALE ORJULE, MIŠAR, MIŠNJAK (UNIJE), MURTAR, ORUDA, PALACOL, PREGAZNIK, ŠKOJIĆ (LOŠINJ) ŠKOLJIĆ (M. ORJULE), SV. PETAR, TRASORKA, TRSTENIK (CRES), VELE ORJULE, VELI OSIR, VISOKI, ZAGLAV, ZEČA

Izvor: Zakon o otocima, Narodne novine broj 116/18, 73/20, 70/21, obrada JU RRA PGŽ

Prema Tablici 2., na cresko-lošinjskom otočju ima 7 nastanjenih i 4 povremeno nastanjena otoka, dok su ostali otoci, otočići i hridi nenastanjeni. Skupini otoka sa specifičnim položajem pripadaju: Vele Srakane, Male Srakane, Ilovik, Susak, Unije i dio otoka Cresa (u sastavu Grada Malog Lošinja). Radi se o otocima ili dijelovima otoka kojima se sjedište jedinice lokalne samouprave nalazi na drugom otoku.

Tablica 2. Podjela otoka cresko-lošinjskog otočja prema nastanjenosti

Razvrstaj otoka	Otoci
Nastanjen	CRES, ILOVIK, LOŠINJ, MALE SRAKANE, SUSAK, UNIJE, VELE SRAKANE
Nenastanjen	ĆUTIN MALI, ĆUTIN VELI, GALIJOLA, HRID (ORUDA), HRID (PALACOL), HRID (RT TRATAR, CRES), HRID (RT ZAKLOPICA, CRES), HRID (U. DUPELJNA), HRID (U. PRISTANIŠTE), HRID PODOLCI (LOŠINJSKI KANAL), HRID, ŠILO, HRID VANULA, HRID ŽNJORCAK, KARBARUS, KOZJAK, M. OSIR, MALE ORJULE, MIŠAR, MIŠNJAK (UNIJE), MURTAR, ORUDA, PALACOL, PREGAZNIK, SAMUNČEL, ŠKOJIĆ (LOŠINJ), ŠKOLJIĆ (M. ORJULE), ŠKOLJIĆ (UNIJE), TRASORKA, VELE ORJULE, VELI OSIR, VISOKI, ZABODASKI, ZEČA
Povremeno nastanjen	KOLUDARC, SV. PETAR, TRSTENIK (CRES), ZAGLAV

Izvor: Zakon o otocima Narodne novine broj 116/18, 73/20, 70/21, obrada JU RRA PGŽ

Prostorno uređenje i planiranje

Zakonom o prostornom uređenju¹⁰ uređuje se sustav prostornog uređenja u Republici Hrvatskoj te je njime definirana i hijerarhija dokumenata prostornog uređenja kojim država te jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave usmjeravaju razvoj svojih područja putem razvojnih provedbenih planova koji se donose na odgovarajućoj razini.

Prostorno uređenje i planiranje na cresko-lošinjskom otočju definirano je **Prostornim planom Primorsko-goranske županije** („Službene novine Primorsko-goranske županije“, broj 32/13, 7/17, 41/18, 4/19, 18/22), te posebno u 1. Izmjenama i dopunama Prostornog

¹⁰ Zakon o prostornom uređenju, Narodne novine 153/13, 65/17, 114/18, 39/19 i 98/19

plana Primorsko-goranske županije¹¹ te prostornim planovima **Grada Cresa i Grada Malog Lošinja**. Prostornim planovima se, u svrhu ostvarivanja ciljeva prostornog uređenja, uređuje svrhovita organizacija, korištenje i namjena prostora, uvjeti za uređenje, unaprjeđenje i zaštitu cresko-lošinjskog otočja, propisuju se uvjeti za građenje građevina i provedbu drugih zahvata u prostoru na određenoj razini i/ili lokaciji s kojima se izdaje akt za provedbu prostornog plana.

Upravno tijelo jedinice lokalne samouprave izrađuje „Izješće o stanju u prostoru“ za razdoblje od četiri godine. Značajnu ulogu u prostornom uređenju ima Javna ustanova „Zavod za prostorno uređenje Primorsko-goranske županije“ koja, između ostalog, omogućuje praćenje stanja prostornog uređenja na razini Primorsko-goranske županije putem **informacijskog sustava prostornog uređenja (ISPU)**.

Uređena zemljišna evidencija (usklađenost katastra i zemljišnih knjiga) jedan je od temelja razvoja, s obzirom na to da sve investicije u prostoru zahtijevaju regulirano pravo vlasništva i pravno sigurno prometovanje nekretninama.

Važno je napomenuti da Plan razvoja mora biti usklađen sa svim važećim prostornim planovima.

Za Grad Cres na snazi su Prostorni plan uređenja Grada Cresa („Službene novine Primorsko-goranske županije“, broj 31/02, 23/06, 3/11 i 42/18) i pojedinačni urbanistički planovi uređenja.

Za Grad Mali Lošinj na snazi su Prostorni plan uređenja Grada Malog Lošinja („Službene novine Primorsko-goranske županije“ broj 13/08, 13/12, 26/13, 5/14, 42/14, 25/15 – pročišćeni tekst, 32/15 – ispravak), VI. izmjena i dopuna Prostornog plana uređenja Grada Malog Lošinja („Službene novine Primorsko-goranske županije“ broj 32/16) i pojedinačni urbanistički planovi uređenja.

Planirana građevinska područja naselja i građevinska područja izdvojenih namjena

Na otocima cresko-lošinjskog otočja, unatoč značajnom udjelu u ukupnoj izgrađenosti, površine naselja zauzimaju relativno mali dio teritorija, a razlog tome su prirodne karakteristike i demografske prilike.

Na području Grada Cresa vodene površine zauzimaju 74,1 % ukupne površine, šume 13,55 %, ostalo poljoprivredno i šumsko tlo 9,7 %, poljoprivredno tlo 2,3 %, dok građevinska područja zauzimaju samo 0,35 % površine. Ukupna površina građevinskih područja naselja iznosi 201,3 ha, od koji je izgrađeno 142,3 ha, odnosno 70,7 %. Ukupna površina građevinskih područja izvan naselja iznosi 187,7 ha, od koji je izgrađeno 89 ha, odnosno 47,4 %. Namjena građevinskih područja izvan naselja je najvećim dijelom gospodarska i čini 98,56 % (ugostiteljsko-turistička namjena zauzima 90,93 %, a poslovna 7,63 %), dok 1,44 % čine groblja.

Na području Grada Malog Lošinja, vodene površine zauzimaju 90,94 % ukupne površine, šume 3,53 %, ostalo poljoprivredno i šumsko tlo 4,13 %, poljoprivredno tlo 1,02 %, dok građevinska područja zauzimaju samo 0,36 %. Ukupna površina građevinskih područja naselja iznosi 480,2 ha, od kojih je izgrađeno 350,4 ha, odnosno 73 %. Ukupna površina građevinskih područja izvan naselja iznosi 456 ha od koji je izgrađeno 266 ha, odnosno 58,3 %. Namjena građevinskih područja izvan naselja je gospodarska, koja zauzima ukupno 47,21 %, površine infrastrukturnih sustava zauzimaju 22,21 %, sportsko-rekreativna namjena zauzima 17,09 %, posebna namjena 12,88 %, dok 0,62 % ukupne površine

¹¹ <https://zavod.pgz.hr/docs/zpuHR/docsplanovizupanija/1313/ppz-pgz-i-id.pdf>

zauzimaju groblja. Detaljnijim pregledom namjene građevinskih područja izvan naselja evidentirano je da ugostiteljsko-turistička namjena zauzima ukupno 40,8 %, sportski centri 10,16 %, rekreacijska područja 6,93 %, poslovna namjena 6,41 %, dok skupina bez posebne namjene zauzima 35,7 % ukupne površine.

Planiranje prostora posebnih obilježja

Prostorni planovi posebnih obilježja od velike su važnosti za sve jedinice lokalne i regionalne samouprave u cilju provođenja učinkovite zaštite prirodne i kulturno-povijesne baštine, gospodarskog oporavka lokalnog stanovništva i uspostave uravnoteženog razvoja. Za cresko lošinjsko otočje izrađen je samo jedan prostorni plan posebnog obilježja – „Prostorni plan Tramuntana“ na Cresu.

Cilj navedenog prostornog plana je omogućavanje revitalizacije Tramuntane uz zadržavanje stanovništva i povećanje kvalitete života, očuvanje ekološke stabilnosti, racionalno korištenje prostora, stvaranje prostornih mogućnosti za razvoj selektivnih oblika turizma (eko i agro-turizam), edukacije i rekreacije (poučne eko staze, pješačke staze i dr.).

Ranjivost obalnog pojasa

U svim državama članicama Europske unije posebna se pažnja posvećuje upravljanju obalnim pojaskom, posebice zbog sve učestalijih ekstremnih klimatskih događaja kao što su olujna nevremena s ekstremnim oborinama i visokim valovima.

Na razini Republike Hrvatske usvojena je Strategija prilagodbe klimatskim promjenama za razdoblje do 2040. godine s pogledom na 2070. godinu¹².

Grad Cres i Grad Mali Lošinj među prvim su hrvatskim gradovima koji su donijeli Program tranzicije prema čistoj energiji temeljem kojeg su pristupili Sporazumu gradonačelnika za klimu i energiju koji okuplja lokalna tijela vlasti koja su se dobrovoljno posvetila ostvarivanju i premašivanju klimatskih i energetske ciljeva Europske unije. U skladu s ciljevima Sporazuma, izrađeni su i usvojeni Akcijski plan energetske i klimatske održivog razvoja (SECAP) Grada Cresa te Akcijski plan energetske i klimatske održivog razvitka (SECAP) Grada Malog Lošinja.

Korištenje pomorskog dobra

Pomorsko dobro je opće dobro od interesa za Republiku Hrvatsku i ima njezinu osobitu zaštitu. Republika Hrvatska upravlja pomorskim dobrom izravno ili putem jedinica područne (regionalne) samouprave, odnosno jedinica lokalne samouprave. Pod upravljanjem pomorskim dobrom podrazumijeva se održavanje, unapređenje, briga o zaštiti pomorskog dobra u općoj upotrebi i posebna upotreba ili gospodarsko korištenje pomorskog dobra na temelju koncesije.

Od ukupne morske površine otoka Cresa, 159,3 ha zauzima površina infrastrukturnih sustava, 19,3 ha površina za potrebe gospodarske namjene, a 81.071,6 ha površina za ostalu namjenu. Od ukupne morske površine otoka Lošinja, 7.802 ha zauzima površina za sportsko-rekreativnu namjenu, 166,84 ha površina infrastrukturnih sustava, 129,4 ha površina za potrebe gospodarske namjene, a 217.121 ha površina za ostalu namjenu.

¹² Strategija prilagodbe klimatskim promjenama u Republici Hrvatskoj za razdoblje do 2040. godine s pogledom na 2070. godinu, Narodne novine 46/20

Primorsko-goranska županija davatelj je 16 koncesija na pomorskom dobru otoka Lošinja i 6 koncesija na otoku Cresu. Među izdanim koncesijama na otoku Lošinju, najveći broj koncesija izdan je poduzeću Jadranka turizam d.o.o. (ukupno 6).

Razvojni problemi cresko-lošinjskog otočja u odnosu na PROSTORNO UREĐENJE
<ul style="list-style-type: none">• <i>Neusklađenost katastra i zemljišnih knjiga na području Grada Cresa</i>• <i>Bespravna gradnja</i>• <i>Betonizacija obalnog područja, posebno pomorskog dobra</i>• <i>Dugotrajan postupak utvrđivanja granica pomorskog dobra i davanja koncesija na pomorskom dobru</i>
Razvojne potrebe cresko-lošinjsko otočja u odnosu na PROSTORNO UREĐENJE
<ul style="list-style-type: none">• <i>Uvođenje monitoringa ilegalne gradnje i sustava pojačane kontrole</i>• <i>Digitalizacija katastra</i>• <i>Usklađenje katastra i zemljišnih knjiga</i>• <i>Unaprjeđenje upravljanja obalnim područjem, posebice pomorskim dobrom</i>

2. PRIRODNA OBILJEŽJA

Geografski položaj i raznolika prirodna obilježja, more, bogato razvedena obala, mediteranska vegetacija i klima odredili su gospodarski i društveni razvoj cresko-lošinjskog otočja.

2.1. GEOLOŠKA STRUKTURA

Cresko-lošinjsko otočje obilježavaju razvedenost, posebne klimatske pogodnosti, stjenovitost područja te obilje uvalica i osamljenih plaža. Ukupna površina cresko-lošinjskog otočja iznosi 516,1 km² i prostorno je najveća otočna skupina na području Republike Hrvatske. Obala otoka Lošinja duga je 117,95 km, od čega je 1,4 km obale vrlo strma i nepristupačna hridinasta obala, 114,5 km ili najveći dio obale je pristupačan i hridinast, dok 2,1 km obale pokrivaju pjeskoviti do šljunkoviti žali. Na području Grada Cresa značajne su prirodne jame: Jama Lipica (Dragozetići), Jama Kus (Vrana), Jama Čampari, kao i vrulje te podmorske spilje. Najveća visinska kota koja se nalazi na području Grada Cresa je Gorica i iznosi 648 m/nm. Najveća planina na otoku Lošinju je Osorščica (588 m/nm) i dugačka je oko 10 km.

Litološku podlogu tvore uglavnom karbonatne stijene, i to vapnenci i dolomiti, što je rezultiralo formiranjem izraženog krškog reljefa. Klastičnih stijena (fliša) ima vrlo malo. Na otoku Cresu u središnjem dijelu, u jednoj od dolomitnih udolina formiralo se Vransko jezero.

Na otoku Cresu šume zauzimaju 10.679,22 ha površine, a od šumskih vrsta prisutni su hrast medunac, grab, brijest, kesten, crnika, crni jasen. Na području otoka Lošinja, prostiru se šume Čikat, s površinom od 236 ha i šuma Pod Javori, koja se nalazi u Velom Lošinju i prostire se na površini od 39 ha, što ukupno iznosi 275 ha.

Otok Cres je izgrađen od vapnenaca i dolomita kredne starosti, s neznatnim zonama paleogenskih vapnenaca i tragovima fliša. Najraširenija tla koja su se razvila na takvoj geološkoj podlozi su crvenice, odnosno smeđa primorska tla i pjeskovita dolomitna tla. Postoje, međutim, i zone deluvijalnih tala a susreću se i močvarna, hidrogena tla. Crvenica (terra rossa) vezana je za vapnenačku podlogu i raširena je uzduž čitavog otoka. Zbog primjese humusa u površinskim slojevima crvenice prelaze u tip smeđih primorskih tala. Takva tla na otoku Cresu su obrasla pretežno šumskom vegetacijom. Dolomitna tla su najzastupljenija u središnjem dijelu otoka.

Na otoku Lošinju evidentirano je osam osnovnih tipova tala sastavljenih od različitih kombinacija – zastupljene su crvenica, smeđa tla na vapnencu i dolomitu, crnice na najvišim uzvišenjima i rendzine na dolomitnoj geološkoj podlozi, zemljišna kombinacija crvenica i rigolanih skeletnih tala na područjima uz naselja i na krškim poljima, lesivirana akrična tla i koluvijalna tla.

Otoci Cres i Lošinj imaju vlastiti izvor vode za piće, i to iz Jezera Vrana koje ima posebno značenje budući se radi o kriptodepresiji. To je jedini resurs pitke vode na otocima Cresu i Lošinju, pri čemu je voda izvrsne kakvoće i bakteriološki je čista.

2.2. Flora

Osnovna vegetacijska zona na cresko-lošinjskom otočju je zimzelena, odnosno karakteriziraju ju šume crnike, lovorike i bora, dok se na sjevernom dijelu otoka Lošinja, na vrhovima i obroncima Osoršćice, nalazi i listopadna zona, šuma hrasta medunca i bjelograba, koja je ujedno i raširenija na otoku Cresu, gdje se na području Sv. Petra nalazi stablo hrasta staro oko 1.000 godina.

Cresko-lošinjsko otočje, zahvaljujući povoljnoj klimi, ima bujnu mediteransku vegetaciju s gustim borovim šumama, palmama, čempresima, stablima naranče, limuna i mandarina, bugenvilijama, oleandrima, agavama, meksičkim kaktusima (opuntia), palmama, magnolijom, mirtom, pistacijom, mimozama, smokvama iz Indije (karmus-nassarah) i drugo.

Najviši vrhovi otoka Cresa su Gorice (648 m) i Sis (638 m). Otok Cres karakteriziraju veliki kontrasti između sjevernog submediteranskog dijela s visokim i gustim šumama hrasta medunca, graba, brijesta i kestena i srednjeg i južnog mediteranskog dijela koji obiluje pašnjačkim goletima i gustom makijom. Šuma Tramuntana se nalazi na sjevernom dijelu otoka Cresa i obuhvaća 1/5 ukupne površine sjeverne strane otoka Cresa, sa svojim visokim i strmim obalama, od 200 do 300 m. To je kraj sa rijetkim naseljima i oskudnom vegetacijom i velikim kraškim pašnjacima, gdje danas slobodno pasu polu divlje ovce. To je oaza jedne skoro nedirnutе divlje prirode. Šumoviti dio Tramuntane nalazi se na sjeveroistoku otoka, čija površina obuhvaća cca 5 ha, koja predstavlja iznimno vrijednu prirodnu baštinu. Tramuntana je danas napuštena, vidljivi su ostaci napuštenih sela i pastirskih stanova. Prije 50 godina tu je obitavalo cca 1.200 žitelja, danas obitava cca pedesetak.

Krajem 19. st. i početkom 20. st. velika površina otoka Lošinja bila je pošumljena te je trenutno evidentirano gotovo 1.500 biljnih vrsta od kojih 939 spada u autohtone vrste (npr. mirta, planika, lovor, primorska pepeljusa), 230 u ljekovito bilje (npr. kadulja, konopljika, komorač, lavanda, lovor, matar, origano, ruzmarin) te 80 vrsta u egzotično bilje. Danas je gusta borova šuma otoka Lošinja od neprocjenjive vrijednosti za njegov turistički razvoj, dok su predio Čikat i šuma Podjavori proglašeni park šumom.

2.3. Fauna

Cresko-lošinjsko otočje prepoznatljivo je po bogatoj i raznolikoj fauni od koje se posebice izdvajaju različite vrste ptica, dupina i kukaca. Na otočju su nastanjene 162 vrste ptica od kojih je od posebne važnosti bjeloglavi sup (zaštićena vrsta). Na otoku Cresu, na zapadnoj strani, u 2021. godini zabilježeno je 68 gnijezda bjeloglavog supa. Na otoku se nalazi i Oporavilište za bjeloglave supove Beli koje je, sukladno Odluci nadležnog ministarstva, jedino registrirano oporavilište za supove u Republici Hrvatskoj. Osim supova, cresko-lošinjsko otočje je dom i ostalim vrstama ptica kao što su suri orao, sova ušara, sivi sokol, vjetruša, gavran, modrokos, morski vranac i brojne druge.

Najkrupniji grabežljivac na otočju je kuna bjelica. Na brdu Osoršćica puno je male divljači kao što su zec i kuna, odnosno velike alohtone divljači u koju spadaju jelen, muflon i divlja svinja, a na Punt i Križa obitavaju jeleni lopatari. Od introdurirane alohtone divljači na otoku Cresu obitavaju mufloni, srne, jeleni lopatari i divlje svinje.

Divlje svinje, jeleni lopatari i mufloni su na otoke Cres i Lošinj uneseni u svrhu lovačkog turizma. Na otok Cres divlje svinje su donesene 1985. godine i to njih 30-ak na predio Tramuntana. Točan im se broj danas ne može ustanoviti, a lovci koji bi trebali imati procjene o njihovoj brojnosti čuvaju podatke. Činjenica je da divlje svinje treba što prije izloviti, budući se stalno razmnožavaju, pritom uništavaju bioraznolikost otoka te složene i osjetljive eko-sustave. Jedu kornjače, mlade galebove, endemske vrste guštera, zmije, ptičja jaja, preokreću kamenje koje drži dragocjenu otočnu zemlju pa se pašnjaci pretvaraju u kamenjar. Ruše suhozide, uništavaju poljoprivredne nasade i ubijaju janjad koja na otocima živi slobodno u prirodi.

Jelen lopatar je najprije naseljen na Brijune početkom 20-og stoljeća, a na otok Cres jeleni lopatari su naseljavani 1966. godine na predio Punte Križa i 1985. godine na Tramuntanu. Za 200 jelena lopatara na Cresu (broj iz lovačkih izvora) treba 170.000 litara vode, pa isušuju slatkovodne lokve na otoku iz kojih piju ovce. Jedan lopatar pojede trave koliko 6 ovaca. Zimi uništavaju mladice, pa time uništavaju šume. Uklanjanje jelena lopatara je, za razliku od divljih svinja, nešto jednostavnije.

Također, na cresko-lošinjskom otočju obitava 9 vrsta neotrovnih zmija, više vrsta sredozemnih guštera i mali macaklini, zakonom zaštićena ugrožena vrsta guštera. Najrasprostranjenija domaća životinja cresko-lošinjskog otočja je ovca, izvorna hrvatska pasmina pod nazivom creska ovca. Od kukaca, posebno se ističe kornjaš iz porodice pipa koji živi samo u pećinama otoka Cresa i nigdje drugdje na svijetu.

U moru cresko-lošinjskog otočja živi 95 vrsta riba, 61 vrsta rakova, 38 vrsta školjki i skupina od gotovo 150 dupina. Morski psi, tune i glavate želve također nastanjuju akvatorij oko ovog otočja. Dio ribljeg fonda značajno je ugrožen izlovom, a među njima se nalazi i kirnja (*Epinephelus marginatus*). Kroz cijelo obalno područje otočja protežu se velike livade posidonije (*Posidonia oceanica*) koje su važne za razmnožavanje riba. Podmorje oko Čutina Velog i Čutina Malog ima visoko razvijene koraligene zajednice u kojima dominiraju alge, koralji i spužve, dok koralji žive isključivo u morima visoke čistoće s malim taloženjem krutih suspendiranih čestica. Na otočju je pronađena i morska lepeza (*Paramuricea chamaeleon*) i crveni koralj (*Corallium rubrum*). Također, ima i brojnih i vrijednih školjkaša (*Lithophaga lithophaga*, *Pholas dactylus*) čije ilegalno izlovljavanje, unatoč zakonskoj zaštiti koju uživaju, uzrokuje opadanje njihove brojnosti, no što je još važnije, u velikoj mjeri doprinosi uništavanju stjenovite obale mora.

Otok Lošinj je 2006. godine proglašen rezervatom dobrih dupina te je time postao prvo zaštićeno morsko područje posvećeno dobrim dupinima u Mediteranu, no samo privremeno, jer danas to područje više nema zaštitu.

U Gradu Malom Lošinju djeluje neovisna i neprofitna organizacija pod nazivom „Plavi svijet Institut za istraživanje i zaštitu mora“. Organizacija je osnovana 1999. godine s ciljem provedbe znanstvenih istraživanja, aktivnosti zaštite morskog okoliša i edukacije.

2.4. Klima

Cresko-lošinjsko otočje ima umjereno toplu kišnu klimu sa suhim i vrućim ljetom, što je ujedno i tipična sredozemna klima kvarnerskih otoka, s odstupanjima posebno u mikroklimi pojedinih lokacija. Prema podacima Državnog hidrometeorološkog zavoda, srednja godišnja temperatura u 2019. godini je iznosila 14,5 stupnjeva Celzijusa.

Dana 6. kolovoza 2017. godine izmjerena je do sada apsolutno najviša temperatura zraka na području otoka Lošinja koja je iznosila 39 °C (početak mjerenje 1961. godina), dok je na mjernom mjestu Cres 21. srpnja 2015. godine izmjerena temperatura zraka 41,5 °C, što je za 1,3 stupnja manje od apsolutno najviše izmjerene temperature zraka u Hrvatskoj, prema standardima Svjetske meteorološke organizacije.

Tablica 3. Srednje mjesečne vrijednosti (°C) temperatura u razdoblju 1950.-2019. na mjernom mjestu Mali Lošinj i mjernom mjestu Rijeka

	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
Mali Lošinj	7.8	8.0	10.1	13.4	17.7	21.9	24.5	24.3	20.5	16.7	12.6	9.2
Rijeka	5,7	6,2	9,0	12,7	17,2	21,0	23,6	23,3	19,2	14,6	10,3	7,0

Izvor: Državni hidrometeorološki zavod, obrada JU RRA PGŽ

Ukupna količina oborina na otoku Cresu u 2020. godini iznosila je 1.234,5 mm, dok je na otoku Lošinj iznosila 847,5 mm. Unatoč veoma maloj udaljenosti između gradova Cresa i Malog Lošinja, razlika u količini oborina je značajna. Prosječna količina oborina u razdoblju 2014.-2020. godine za otok Cres iznosila je 1.191,73 mm, dok je za otok Lošinj iznosila 1.100,9 mm.

Tablica 4. Ukupna godišnja količina oborina (mm) u razdoblju 2014.-2020. na cresko-lošinjskom otočju

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Cres	1.450,3	699,4	1.250,9	1.354,5	1.036,8	1.315,7	1.234,5
Mali Lošinj	1.420,8	724,8	1.140,7	1.216,5	1.133,8	1.222,4	847,5

Izvor: Državni hidrometeorološki zavod, obrada JU RRA PGŽ

2.5. Poljoprivredna površina

Ukupna površina poljoprivrednog zemljišta Grada Cresa u 2020. godini iznosila je 3.206,1802 ha, dok je ukupna evidentirana površina poljoprivrednog zemljišta Grada Malog Lošinja iznosila 1.477,8467 ha.

Sukladno podacima Zavoda za prostorno uređenje Primorsko-goranske županije, poljoprivredno tlo zauzima ukupno 2,3 % površine otoka Cresa dok ostalo poljoprivredno i šumsko tlo zauzima ukupno 9,7 %. Na otoku Lošinj, poljoprivredno tlo zauzima ukupno 1,02 % površine, dok ostalo poljoprivredno i šumsko tlo zauzima ukupno 4,13 %.

3. ZAŠTITA OKOLIŠA

Stanje zaštite prirode, prirodne i kulturne baštine, zaštite zraka, voda i tla te gospodarenja otpadom na cresko-lošinjskom otočju prikazano je u potpoglavljima u nastavku.

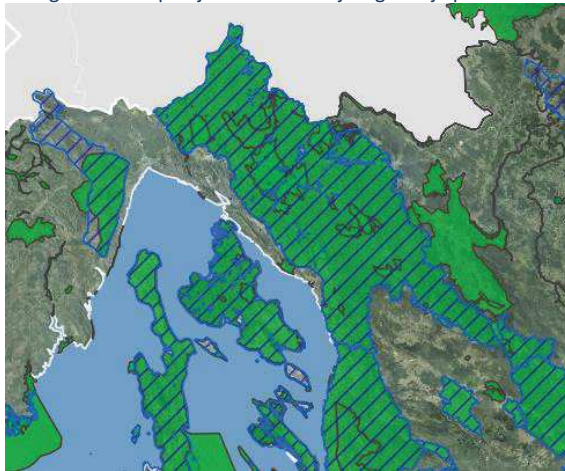
3.1. Zaštita prirode, prirodne i kulturne baštine

U Republici Hrvatskoj, Zakonom o zaštiti prirode (dalje u tekstu: Zakon)¹³ uređen je sustav zaštite i cjelovitog očuvanja prirode i njezinih vrijednosti, kroz sljedeće kategorije zaštićenih područja: strogi rezervat, nacionalni park, posebni rezervat, park prirode, regionalni park, spomenik prirode, značajni krajobraz, park šuma i spomenik parkovne arhitekture. Sukladno Zakonu, zaštićena područja proglašavaju Hrvatski sabor, Vlada Republike Hrvatske i županijske skupštine, i to ovisno o kategoriji zaštite, a njima upravljaju javne ustanove.

Javna ustanova Priroda upravlja zaštićenim područjima Primorsko-goranske županije, odnosno na cresko-lošinjskom otočju. Sva zaštićena područja i pojedinačne prirodne vrijednosti (spomenici prirode) upisani su u Upisnik zaštićenih područja.

Gotovo cjelokupno cresko-lošinjsko otočje (izuzev građevinskog područja) uključeno je u europsku ekološku mrežu Natura 2000, kao što je prikazano i na Slici 3. u nastavku.

Slika 3. Područje Primorsko-goranske županije i cresko-lošinjskog otočja pokriveno Natura 2000 mrežom

Izvor: bioportal.hr/gis

Ekološka mreža Natura 2000 obuhvaća područja važna za očuvanje ugroženih vrsta i stanišnih tipova u Europskoj uniji čiji je cilj očuvati ili ponovno uspostaviti povoljno stanje za više od tisuću ugroženih i rijetkih vrsta te oko 230 prirodnih i polu prirodnih stanišnih tipova.

Na području Grada Cresa nalaze se dva posebna rezervata, Mali Bok-Koromačna – ukupne površine 796,64 ha i Fojiška-Podpredošćica – ukupne površine 514.69 ha. Rezervat na sjevernom dijelu otoka Cresa proteže se od uvale Fojiška do uvale Pod Predošćica, a danas je poznatiji kao rezervat „Kruna“ prema slikovitoj litici nadomak mjestašca Beli. Južni rezervat obuhvaća obalno područje od uvale Mali Bok do uvale Koromačna, a danas je

¹³ Zakon o zaštiti prirode, Narodne novine 80/13, 15/18, 14/19, 127/19

poznatiji kao rezervat Pod Okladi prema lokalnom toponimu za najveću liticu, nedaleko Orleca. Zanimljivo je da je mjesto Orlec upravo dobilo ime po orlu, odnosno creskom lokalnom nazivu za bjeloglavog supa. Ornitološki rezervati ustanovljeni su na temelju ornitoloških istraživanja provedenih početkom 80-ih godina prošlog stoljeća kojima su stvoreni prvi preduvjeti očuvanja najveće preostale populacije bjeloglavih supova u Hrvatskoj.

Opsežna ornitološka istraživanja provode se i danas na tom području i u njima sudjeluje veći broj znanstvenika Zavoda za ornitologiju HAZU-a.

Zahvaljujući uloženi naporima na zaštiti supova njihov se broj na otoku Cresu počeo ponovno povećavati, nakon što se 70-ih i 80-ih godina prošlog stoljeća njihov broj u ovom dijelu Europe osjetno smanjivao.

Na otoku Lošinju nalaze se dvije park šume: park šuma Čikat ukupne površine 221,07 ha i Pod Javori ukupne površine 40,66 ha.

Zakon o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara¹⁴ regulira pravna i druga pitanja u svezi zaštite i očuvanja kulturnih dobara.

U Registru kulturnih dobara Republike Hrvatske evidentirano je ukupno 97 zaštićenih kulturnih dobara s područja cresko-lošinjskog otočja, što čini 24,62 % ukupno zaštićenih kulturnih dobara na području Primorsko-goranske županije i jedno preventivno zaštićeno kulturno dobro, što čini 5% ukupno preventivno zaštićenih kulturnih dobara u Primorsko-goranskoj županiji.

Od ukupnog broja od 98 zaštićenih i preventivno zaštićenih kulturnih dobara, 60 je nepokretnih pojedinačnih kulturnih dobara, 10 kulturno-povijesnih cjelina, 27 arheoloških zona/nalazišta i 1 nematerijalno kulturnog dobro.

3.2. Zaštita zraka, voda i tla

Kakvoća zraka cresko-lošinjskog otočja mjeri se na klasičnoj mjernoj postaji koja se nalazi na obali Jezera Vrana, na otoku Cresu. Kvaliteta zraka izmjerena na mjernoj jedinici koja se nalazi na Jezeru Vrana je I. kategorije, odnosno zrak je čist ili neznatno onečišćen.

Temeljem članka 24. Zakona o zaštiti zraka¹⁵, kvaliteta zraka određenog područja svrstava se u dvije kategorije za svaki pojedini parametar koji se prati: I. kategorija kvalitete zraka – čist ili neznatno onečišćen zrak te II. kategorija kvalitete zraka – onečišćen zrak.

Kakvoća mora na 21 mjernom mjestu (od ukupno 22) otoka Cresa u razdoblju 2016.-2019. godina ocijenjena je kao izvrsna.

Na otoku Lošinju u razdoblju 2016.-2019. godina, kakvoća mora na 37 mjernih mjesta (od ukupno 38) ocijenjena je izvrsnom, dok je na mjernom mjestu Punta Leva ocijenjena kao dobra. Navedeni podaci govore o konačnoj ocjeni kakvoće mora sukladno Uredbi o kakvoći voda za kupanje¹⁶. Ocjena se utvrđuje na kraju svake sezone ispitivanja na temelju ispitivanja kroz tekuću sezonu i prijašnje 3 sezone. Konačna ocjena nije utemeljena samo na broju mikroorganizama, već i na mjeri rasapa rezultata unutar skupa podataka.

Kakvoća vode na cresko-lošinjskom otočju u 2019. godini bila je zadovoljavajuća, kada su ukupno pregledana 54 uzorka vode za ljudsku potrošnju, od kojih je bilo 46 uzoraka na

¹⁴ Zakon o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara, Narodne novine 69/99, 151/03, 157/03, 100/04, 87/09 88/10, 61/11, 25/12, 136/12, 157/13, 152/14, 98/15, 102/15, 44/17, 90/18, 32/20, 62/20, 117/21

¹⁵ Zakon o zaštiti zraka, Narodne novine 127/19, 57/22

¹⁶ Uredba o kakvoći voda za kupanje, Narodne novine 51/14, 66/19

parametre skupine „A“ i 8 uzorka na parametre skupine „B“. Provedena ispitivanja osnovnih fizikalno-kemijskih i kemijskih pokazatelja kao što su pH vrijednost vode, elektrovodljivost, ukupna tvrdoća, vrijednost hidrogenkarbonata te koncentracije kalcija, magnezija, klorida i sulfata karakteristične su za površinsku vodu Vranskog jezera koja se koristi kao izvor vode za piće za zonu opskrbe Cres-Lošinj, dok se za zonu opskrbe Susak koristi morska voda koja prolazi postupak desalinizacije.

3.3. Gospodarenje otpadom

Komunalni otpad na cresko-lošinjskom otočju sakuplja se i odvozi organizirano, a komunalnu djelatnost sakupljanja, odvoza i postupanja s komunalnim otpadom obavlja trgovačko društvo Komunalne usluge Cres Lošinj d.o.o.

Osnovni strateški dokument kojim se planski usmjerava gospodarenje otpadom prema ostvarenju zadanih ekoloških ciljeva je Plan gospodarenja otpadom Republike Hrvatske 2017-2022.¹⁷, na koji se nadovezuju Planovi gospodarenja otpadom dviju jedinica lokalne samouprave cresko-lošinjskog otočja.

Tablicom 5. prikazana je stopa odvojenog sakupljanja i zbrinjavanja komunalnog otpada od na razini cresko-lošinjskog otočja i na razini Primorsko-goranske županije. Stopa odvojenog sakupljanja komunalnog otpada u 2019. godini iznosila 40,47 % na području Grada Cresa te na području Grada Malog Lošinja 36,80 %, dok je županijski prosjek iznosio 21,03 %.

Godine 2021., Grad Mali Lošinj povećao je stopu odvojenog sakupljanja komunalnog otpada na 51 %, a Grad Cres smanjio za 5 % pa je iznosila 35,47 %.

Tablica 5. Stopa odvojenog sakupljanja komunalnog otpada na razini gradova Cres i Mali Lošinj i Primorsko-goranske županije u 2019. godini

Naziv jedinice lokalne samouprave	Sakupljena količina miješanog komunalnog otpada (t)	Količina odvojenih vrsta otpada (papir, plastika, staklo, metal, tekstil i biootpad) (t)	Ukupna količina glomaznog otpada (t)	Stopa odvojenog sakupljanja komunalnog otpada (%)
CRES	1.527,06	865,86	375,06	40,47%
MALI LOŠINJ	5.347,78	2.819,69	951,69	36,80%
UKUPNO CRES-MALI LOŠINJ	6.874,84	3.685,55	1.326,75	38,64%
PGŽ	97.284,29	25.908,02	123.192,31	21,03%

Izvor: Zavod za zaštitu okoliša i prirode, obrada JU RRA PGŽ

U Primorsko-goranskoj županiji nalaze se jedinice lokalne samouprave koje su u 2019. godini zabilježile stopu odvojenog sakupljanja komunalnog otpada veću od 50 %. To su općine Dobrinj (51,91 %), Malinska-Dubašnica (51,88 %), Omišalj (51,91 %), Punat (51,85 %), Vrbnik (51,81 %), Baška (51,56 %) i Grad Krk (51,92 %). Međutim, treba napomenuti kako se gradovi Cres i Mali Lošinj nalaze u skupini JLS-a s najvećim iznosima stopa prikupljenog komunalnog otpada.

Prikupljeni komunalni otpad odvozi se u Županijski centar za gospodarenje otpadom Marišćina. Jedna od značajnijih investicija komunalnog društva u gospodarenje otpadom je

¹⁷ Odluka o donošenju Plana gospodarenja otpadom Republike Hrvatske za razdoblje 2017.-2022., Narodne novine broj 3/17, Odluka o donošenju Izmjena Plana gospodarenja otpadom Republike Hrvatske za razdoblje 2017.-2022. godine, Narodne novine 1/22

sanacija odlagališta komunalnog otpada Kalvarija u Malom Lošinj u koja je u tijeku. Na području Kalvarije izgrađena je ulazno-izlazna zona, upravna zgrada, pretovarna stanica, reciklažno dvorište i sortirnica. Cjelokupnu investiciju sufinanciraju Grad Mali Lošinj i Fond za zaštitu okoliša i energetska učinkovitost. Druga značajna investicija je bio projekt izgradnje i opremanja reciklažnog dvorišta Prčić, na otoku Cresu. Investicija je iznosila nešto više od 3 milijuna kuna, od čega je 85 posto sufinancirano europskim bespovratnim sredstvima iz Kohezijskog fonda, preko Fonda za zaštitu okoliša i energetska učinkovitost. U svrhu sakupljanja, odnosno utovara i odvoza otpada koristi se više tipova vozila, specijaliziranih za određene namjene i to: 10 vozila za otok Cres i 19 vozila za otok Lošinj. Komunalni otpad preuzima se iz posuda postavljenih na sabirnim mjestima koja su raspoređena u skladu s potrebama korisnika komunalnih usluga. Odvojeno prikupljanje papira, staklene i plastične ambalaže obavlja se u posebnim posudama.

Tablica 6. Stopa odvojenog sakupljanja komunalnog otpada na razini gradova Cres i Mali Lošinj i Primorsko-goranske županije u 2019. godini

Naziv jedinice lokalne samouprave	Sakupljena količina miješanog komunalnog otpada (t)	Količina odvojenih vrsta otpada (papir, plastika, staklo, metal, tekstil i biootpad) (t)	Ukupna količina glomaznog otpada (t)	Stopa odvojenog sakupljanja komunalnog otpada (%)
CRES	1.527,06	865,86	375,06	40,47%
MALI LOŠINJ	5.347,78	2.819,69	951,69	36,80%
UKUPNO CRES-MALI LOŠINJ	6.874,84	3.685,55	1.326,75	38,64%
PGŽ	97.284,29	25.908,02	123.192,31	21,03%

Izvor: Zavod za zaštitu okoliša i prirode, obrada JU RRA PGŽ

Razvojni problemi cresko-lošinjskog otočja u odnosu na ZAŠTITU OKOLIŠA
<ul style="list-style-type: none"> • Povećani pritisak na okoliš i komunalnu infrastrukturu tijekom turističke sezone • Nedovoljno razvijena svijest o zaštiti prirodne baštine • Nedovoljna valorizacija kulturne baštine • Štete od divljih svinja i jelena lopatara • Trajni rizik i opasnost od iznenadnog onečišćenja mora od pomorskog prometa i lučkih aktivnosti • Ispuštanje komunalnih i otpadnih voda u vode i more, posebno tijekom turističke sezone • Potencijalni izvori onečišćenja voda na području zaštitnih zona izvorišta vode za piće • Otežana zaštita i gospodarsko korištenje šuma uslijed rascjepkanosti posjeda i neriješenih vlasničkih odnosa • Pritisak na okoliš bukom • Betonizacija obale
Razvojne potrebe cresko-lošinjskog otočja u odnosu na ZAŠTITU OKOLIŠA
<ul style="list-style-type: none"> • Očuvati prirodne i kulturne vrijednosti • Provoditi istraživanja sastavnica okoliša i unaprijediti sustav praćenja • Razvijati holistički pristup upravljanju prirodnom baštinom • Uspostaviti sustav prekršajnih kazni radi zaštite tla, ali i zdravlja ljudi • Provoditi projekte sanacije onečišćenog tla (sanacija odlagališta i uklanjanje divljih odlagališta) • Poticati primarnu selekciju komunalnog otpada • Unaprijediti i modernizirati komunalnu infrastrukturu (sustav kanalizacije i pročišćavanje otpadnih voda) • Racionalnije koristiti morski prostor na osnovi dugoročnog planiranja (morsko prostorno planiranje) prostora za odvijanje djelatnosti i zoniranja aktivnosti u moru • Razvoj i uređenje prostora sagledavati u funkciji smanjenja pritiska na okoliš bukom

4. STANOVNIŠTVO I LJUDSKI POTENCIJALI

Na cresko-lošinjskom otočju, prema službenim procjenama DZS-a (2019.), živjelo je 10.783 stanovnika, od kojih 2.907 u Gradu Cresu i 7.876 u Gradu Malom Lošinju. Struktura i kretanja stanovništva kao i demografski pokazatelji prikazani su u potpoglavljima u nastavku.

4.1. Kretanje broja stanovnika, gustoća naseljenosti i spolna struktura

Prema Popisu stanovništva iz 2011. godine¹⁸ u Gradu Cresu živjelo je ukupno 2.879 stanovnika, dok je u Gradu Malom Lošinju živjelo ukupno 8.116 stanovnika. Od ukupnog broja stanovnika u Gradu Cresu je živjelo 1.440 muškaraca (48,67 %) i 1.439 žena (51,33 %), dok je u Gradu Malom Lošinju živjelo 3.987 muškaraca (49,13 %) i 4.129 žena (50,87 %). Sukladno procjenama Državnog zavoda za statistiku (dalje u tekstu: DZS) u Gradu Malom Lošinju u 2019. godini živjelo je 7.876 stanovnika, pri čemu se uočava pad u odnosu na 2011. godinu za 3 %. Unatoč činjenici da je na otoku Cresu i Lošinju zabilježen pad broja stanovnika, riječ je o minimalnoj depopulaciji. U Popisu stanovništva iz 2021. godine vidljiv je daljnji pad broja stanovnika i to u Gradu Cresu za 191 stanovnika u odnosu na 2019., godinu, te za ukupno 339 stanovnika manje u Gradu Malom Lošinju.

Tablica 7. Broj stanovnika u gradovima Cres i Mali Lošinj u 2001., 2011., 2019. i 2021. godini

JLS / GODINA	2001.	2011.	2016	2017.	2018.	2019	2021
CRES	2.959	2.879	2.903	2.887	2.873	2.907	2.716
MALI LOŠINJ	8.388	8.116	8.115	8.002	8.002	7.876	7.537

Izvor: Državni zavod za statistiku, obrada JU RRA PGŽ

Trend kretanja ukupnog broja stanovnika gradova Cresa i Malog Lošinja ne bilježi značajne oscilacije, za razliku od ostalih mikroregija Primorsko-goranske županije, poput primjerice Gorskog kotara koji bilježi pad stanovnika od 13,64 % između dva popisa.

Spolna struktura stanovništva cresko-lošinjskog otočja je ravnomjerna, a osobe muškog spola kontinuirano čine nešto više od 50 % stanovništva (52,15 % muškaraca u 2019. godini na otoku Cresu i 50,25 % muškaraca na otoku Lošinju), što nije karakteristično za ostala područja Primorsko-goranske županije. Primjerice udio ženskog stanovništva u 2019. godini u Primorsko-goranskoj županiji iznosio je 51,5 %. Godine 2021. spolna struktura nije bitno promijenjena.

¹⁸ Državni zavod za statistiku, <https://podaci.dzs.hr/media/bz5hplcj/gradovi-u-statistici.xlsx>, preuzeto 15. rujna 2022.

Tablica 8. Broj stanovnika prema spolu na cresko-lošinjskom otočju u razdoblju od 2014.-2021. godine

	2014.	2016.	2017.	2018.	2019.	2021.
Cres						
UKUPNO	2.956	2.903	2.887	2.873	2.907	2.716
Muškarci	1.483	1.472	1.470	1.468	1.516	1.363
Žene	1.473	1.431	1.417	1.405	1.391	1.353
Mali Lošinj						
UKUPNO	8.175	8.115	8.002	7.939	7.876	7.537
Muškarci	4.024	4.026	3.981	3.971	3.958	3.742
Žene	4.151	4.089	4.021	3.968	3.918	3.795

Izvor: Državni zavod za statistiku, obrada autora JU RRA PGŽ

Treba istaknuti da je iz popisa stanovništva iz 2021. godine vidljivo da postoje naselja na cresko-lošinjskom otočju koja nemaju ni jednog stanovnika (Stanić i Važminež na otoku Cresu) i naselja koja broje svega jedan do dva stanovnika – Pernat i Predošćica (1), Grmov i Zbišina (2), Mali Podol i Zbičina (3). Na području Grada Malog Lošinja na otoku Male Srakane živi dvoje ljudi (2), dok na Velim Srakanama živi četvero stanovnika (4). Ostali lošinjski otoci, Ilovik (106 stanovnika), Susak (139), Unije (66), iako su naseljeni, imaju broj stanovnika manji nego u 2011. godini., i to Susak za 12 stanovnika, a Unije za 22, osim Ilovika gdje je 2011. godine bilo 85 stanovnika.

4.2. Demografski pokazatelji

Unatoč činjenici da nije zabilježena značajna oscilacija u promjeni broja stanovnika, cresko-lošinjsko otočje karakterizira niska stopa nataliteta (omjer živorođenih na 1.000 stanovnika), odnosno kontinuirani porast broja stanovnika starije životne dobi, uz istodobno smanjenje broja stanovnika mlađe životne dobi.

Uz nisku stopu nataliteta, prisutan je i kontinuirani negativan trend prirodnog prirasta (razlika između nataliteta i mortaliteta). Prirodni prirast u Gradu Cresu u 2011. godini iznosio je -6, dok se u 2019. povećao na -16. U Gradu Malom Lošinju negativan trend je još viši, godine 2011. iznosio je -13, a u 2019. godini čak -58. Negativan trend prirodnog prirasta evidentan je na razini cijele Primorsko-goranske županije, izuzev Općine Viškovo i Općine Omišalj koje su u 2019. godini ostvarili pozitivan prirodni prirast.

Vitalni indeks (omjer živorođenih na 100 umrlih) na cresko-lošinjskom otočju je nizak, za Grad Cres u 2019. godini je iznosio 57,9 %, dok je u Gradu Malom Lošinju u 2019. godini iznosio 48,21 %.

Tablica 9. Živorodeni prema aktivnosti majke po gradovima u 2019. godini

	Ukupno	Aktivna	S osobnim prihodom	Udržavana	Ostalo i nepoznato
PRIMORSKO-GORANSKA ŽUPANIJA	2.057	1.909	3	114	31
Cres	22	22	-	-	-
Mali Lošinj	54	54	-	-	-

Izvor: Državni zavod za statistiku, obrada JU RRA PGŽ

Tablica 10. pokazuje pozitivan saldo migracija u Gradu Cresu gdje je broj doseljenih u 2019. godini bio veći od broja odseljenih, dok je u Gradu Malom Lošinj zabilježen negativan saldo migracija. Riječ je o razlici od 1,6 %, dok je na području Primorsko-goranske županije u 2019. godini ostvaren pozitivan trend od 229 stanovnika više doseljenih nego odseljenih. Ako se uspoređuje razdoblje od 2016. do 2019. godine, cresko-lošinjsko otočje bilježi kontinuirane promjene iz pozitivnog u negativni saldo migracija te je najveći negativan trend zabilježen u Gradu Cresu u 2016. godini kada je broj odseljenih (81 osoba) bio za 13,58 % veći od broja doseljenih osoba koji je tada iznosio 70. U 2017. godini u Gradu Malom Lošinj broj odseljenih (ukupno 273 osoba) bio je za 23,44 % veći od broja doseljenih osoba (ukupno 209 osoba).

Tablica 10. Doseljeno i odseljeno stanovništvo po gradovima u 2019. godini

	Ukupno doseljeni	Doseljeni iz drugoga grada/općine iste županije	Doseljeni iz druge županije	Doseljeni iz inozemstva	Ukupno odseljeni	Odseljeni u drugi grad/općinu iste županije	Odseljeni u drugu županiju	Odseljeni u inozemstvo
Cres	151	34	26	76	101	23	30	33
Mali Lošinj	300	49	89	91	305	36	80	118

Izvor: Državni zavod za statistiku, obrada JU RRA PGŽ

U 2021. godini broj doseljenih stanovnika bio je nešto manji nego 2019. godine, ukupno 145, dok se broj odseljenih neznatno povećao i to za 5 stanovnika te je iznosio 106. Grad Mali Lošinj također bilježi smanjenje broja doseljenih stanovnika (266) u odnosu na 2019. godinu, no broj odseljenih je znatno manji, i to za preko 10 % (ukupno 264).

Stopa smrtnosti (omjer umrlih na 1000 stanovnika) u Gradu Cresu u 2019. godini je iznosila 13,07 umrlih stanovnika i viša je od prosječne stope smrtnosti na području Republike Hrvatske. Prosječna stopa smrtnosti Grada Malog Lošinja viša je od prosječne stope smrtnosti na području Primorsko-goranske županije i iznosi 14,22 umrla stanovnika.

Struktura pobola na cresko-lošinjskom otočju 2019. godini (Tablica 11.) slična je strukturi pobola u Primorsko-goranskoj županiji. Tri najčešća uzroka pobola su novotvorine (koje uključuju bolesti usna, usne šupljine, grkljana, ženskih spolnih organa), endokrine bolesti, bolesti prehrane i bolesti metabolizma i vezivnog te bolesti cirkulacijskog sustava.

Prema podacima Nastavnog zavoda za javno zdravstvo, na cresko-lošinjskom otočju najveći broj žena i muškaraca, 39,47 % iz Grada Cresa i 44,64 % iz Grada Malog Lošinja preminulo je od bolesti cirkulacijskog sustava, dok u istoj godini nisu zabilježene smrti od primjerice bolesti živčanog sustava, oka i očnih aneksa te bolesti uha i mastoidnog nastavka, ali važno je napomenuti da nije bilo smrti od trudnoće i porođaja.

Tablica 11. Tri vodeća uzroka pobola na cresko-lošinjskom otočju i PGŽ-u u 2019. godini (strukturni indeks) u %

UZROCI POBOLA	Cres	Mali Lošinj	PGŽ
Novotvorine	34,21	18,75	29,31
Endokrine bolesti, bolesti prehrane i bolesti metabolizma	10,53	8,04	6,70
Bolesti cirkulacijskog sustava	39,47	44,64	42,04

Izvor: Nastavni zavod za javno zdravstvo Primorsko-goranske županije, obrada JU RRA PGŽ

4.3. Obrazovna struktura i informatička pismenost

Predmetom Popisa stanovništva iz 2021. godine bila je obuhvaćena obrazovna struktura stanovništva starog 15 i više godina, no podaci su još uvijek u obradi (7.11.2022. godine). Slijedom navedenog daje se prikaz podataka za 2011. godinu. Najveći broj stanovnika starijih od 15 godina na cresko-lošinjskom otočju u 2011. godini imalo je završeno samo srednjoškolsko obrazovanje. Na otoku Cresu bio je najmanji broj stanovnika bez završene škole, dok je na otoku Lošinju sa završenim samo nižim razredima (1-3 razreda) osnovne škole. U Gradu Malom Lošinju u 2011. godini udio stanovništva starijeg od 15 godina sa završenim srednjoškolskim obrazovanjem iznosio je 59,8 5%, u Gradu Cresu je iznosio 55,44 %, dok je na razini Primorsko-goranske županije iznosio 57,14 %.

Udio visoko obrazovanih stanovnika u Gradu Cresu iznosio je 15,50 %, u Gradu Malom Lošinju 15,96 %, dok je na području Primorsko-goranske županije iznosio 20,07 %. Navedeno ukazuje da su ovi gradovi ispod prosjeka Primorsko-goranske županije. Istovremeno je na cresko-lošinjskom otočju zabilježen manji udio stanovništva bez završene škole u odnosu na udio na razini Primorsko-goranske županije.

Tablica 12. Obrazovna struktura stanovništva cresko-lošinjskog otočja i Primorsko-goranske županije starog 15 i više godina u 2011. godini

	Bez škole	1-3 razred	4-7 razred	osnovna škola	srednja škola	Visoko obrazovanje	Nepoznato	UKUPNO
CRES	8	16	76	629	1.391	389	0	2.509
	0,32 %	0,64 %	3,03 %	25,07 %	55,44 %	15,50 %	0,00 %	
MALI LOŠINJ	46	44	373	1.236	4.236	1.130	13	7.078
	0,65 %	0,62 %	5,2 7%	17,46 %	59,85 %	15,96 %	0,18 %	
PGŽ	1.732	1.108	10.815	43.267	149.668	52.036	602	259.228
	0,67 %	0,43 %	4,17 %	16,69 %	57,74 %	20,07 %	0,23 %	100,00 %

Izvor: Državni zavod za statistiku, Popis stanovništva 2011., obrada JU RRA PGŽ

Prema informatičkoj pismenosti cresko-lošinjsko otočje je u 2011. godini po pojedinim pokazateljima bilo iznad, a po nekima ispod županijskog prosjeka. Primjerice Grad Cres bilježi bolje rezultate od Primorsko-goranske županije po pokazatelju obrada teksta, dok su ostali pokazatelji ispod prosjeka Primorsko-goranske županije. Grad Mali Lošinj bilježi bolje rezultate po pokazateljima obrada teksta, korištenje elektroničkom poštom te korištenje internetom, dok su jedino rezultati u tabličnim izračunima ispod prosjeka Primorsko-goranske županije.

Tablica 13. Informatička pismenost stanovništva starijeg od 10 godina cresko-lošinskog otočja i Primorsko-goranske županije u 2011. godini

	OBRADA TEKSTA	TABLIČNI IZRAČUNI	KORIŠTENJE EL. POŠTOM	KORIŠTENJE INTERNETOM
Cres	1.544	1.459	1.566	1.591
	58,37 %	55,16 %	59,21 %	60,15 %
Mali Lošinj	4.437	3.882	4.600	4.869
	59,73 %	52,26 %	61,93 %	65,55 %
PGŽ	58,08 %	61,04 %	49,25 %	56,78 %

Izvor: Državni zavod za statistiku, obrada JU RRA PGŽ

Uvidom u obuhvat i strukturu Popisa stanovništva iz 2021. godine vidljivo je da podaci o informatičkoj pismenosti nisu bili predmetom popisa. Podaci su prikazani kroz pitanja koja su uključivala Primjenu informacijskih i komunikacijskih tehnologija (IKT) u kućanstvima i kod pojedinaca u 2021., ali na razini županija.

4.4. Nacionalne manjine i vjeroispovijest

Prema dostupnim podacima popisa stanovništva iz 2011. godine srpska nacionalna manjina najbrojnija je manjina na području Primorsko-goranske županije te Grada Malog Lošinja. Na području Grada Cresa najbrojnija je talijanska nacionalna manjina. Udio Srba u Primorsko-goranskoj županiji u 2011. godini iznosio je 5,03 %, dok je njihov udio u Gradu Malom Lošinj iznosio 4,85 %, a u Gradu Cresu 2,81 %. Udio Talijana u Gradu Cresu u 2011. godini je iznosio 3,27 %, dok je u Gradu Malom Lošinj iznosio 3,27 %. Udio ostalih nacionalnih manjina u Gradu Cresu iznosio je 5,59 %, a u Gradu Malom Lošinj 5,67 %.

Uvidom u popis stanovništva iz 2021. godine u Gradu Cresu i dalje živi najveći broj Hrvata, gotovo 89,32 %, dok se smanjio broj Talijana i Srba. U Gradu Malom Lošinj u 2021. godini živjelo je 86 % Hrvata, dok su manjine uglavnom zastupljene u manjem omjeru nego 2011. godine.¹⁹

Tablica 14. Nacionalne manjine na cresko-lošinskome otočju

JLS	Talijani 2011	Talijani 2021	Srbi 2011	Srbi 2021	Bošnjaci 2011	Bošnjaci 2021	Svi ostali 2011	Svi ostali 2021
CRES	94	52	81	65	40	21	161	152
%	3,27	1,91	2,81	2,39	1,39	0,77	5,59	5,61
MALI LOŠINJ	152	109	395	311	151	107	460	483
%	1,87	1,45	4,85	4,13	1,56	1,42	5,67	6,40
PGŽ	3.429	2.368	14.888	10.419	4.877	3.547	17.271	15.226
%	1,16	0,89	5,03	3,93	1,65	1,34	5,83	5,73

Izvor: Državni zavod za statistiku; Popis stanovništva 2011. i 2021. godine, obrada JU RRA PGŽ

¹⁹ <https://dzs.gov.hr/vijesti/objavljeni-konacni-rezultati-popisa-2021/1270>, preuzeto 25. rujna 2022.

Prema vjeroispovijesti, 82,81 % stanovnika Grada Cresa se u 2011. godini izjasnilo kao katolik, a u 2021. godini 75,44 %. U Gradu Malom Lošinj 80,17 % stanovnika se izjasnilo kao katolik, a prema popisu stanovništva iz 2021. godine 70,05 %. U Primorsko-goranskoj županiji udio katolika iznosio je 78,13 %. Udio pripadnika pravoslavne vjeroispovijesti u Gradu Cresu je iznosio 3,33 %, a u Gradu Malom Lošinj 5,03 %, dok je udio pravoslavaca u Primorsko-goranskoj županiji iznosio 5,42 %. Na trećem mjestu prema brojnosti na cresko-lošinjskom otočju i u Primorsko-goranskoj županiji bili su stanovnici koji nisu vjernici te ateisti. Godine 2021. vidljiv je porast ateista i ostalih stanovnika koji nisu vjernici, pa je ta skupina stanovnika sada na trećem mjestu, kako na cresko-lošinjskom otočju tako i u Primorsko-goranskoj županiji, i to s udjelom od 10 %²⁰.

Tablica 15. Stanovništvo na cresko-lošinjskom otočju prema vjeroispovijesti

JLS	Katolici	Pravoslavci	Nisu vjernici i ateisti	Svi ostali
CRES	2.384	96	129	270
%	82,81	3,33	4,48	9,38
MALI LOŠINJ	6.507	408	496	705
%	80,17	5,03	6,11	8,69
PGŽ	2894	1794	162	226
%	57,01	35,34	3,19	4,45

Izvor: Državni zavod za statistiku; Popis stanovništva 2011. godine, obrada JU RRA PGŽ

4.5. Nezaposlenost i zaposlenost

Broj nezaposlenih u 2019. godini u Gradu Cresu iznosio je 47 osoba, dok je u Gradu Malom Lošinj iznosio 138 osoba. U odnosu na 2014. godinu, zabilježeno je smanjenje broja nezaposlenih osoba u oba grada, i to za 29,85 % u Gradu Cresu, a 49,82 % u Gradu Malom Lošinj. U 2020. godini nezaposlenost je povećana, kao rezultat pandemije virusa COVID-19, da bi u 2021. godini nezaposlenost ipak bila nešto manja pa je tada bilo ukupno 230 nezaposlenih osoba.

Tablica 16. Broj registrirane nezaposlenosti za Grad Cres i Grad Mali Lošinj u razdoblju 2014.-2021. godina

	Cres	Mali Lošinj
2014.	67	275
2015.	57	262
2016.	54	257
2017.	55	211
2018.	51	166
2019.	47	138
2020.	61	202
2021.	51	179

Izvor: Hrvatski zavod za zapošljavanje, obrada JU RRA PGŽ

Prema podacima Hrvatskog zavoda za zapošljavanje, u Gradu Malom Lošinj u razdoblju od 2014. do 2021. godine najveći broj nezaposlenih osoba bio je s 10-20 godina radnog iskustva, dok je najmanji broj nezaposlenih bio s 35-40 godina radnog iskustva i bez staža. Sukladno podacima iz 2014. godine najveći broj nezaposlenih osoba imao je također 10-20

²⁰Ibidem

godina radnog staža, a najmanji broj nezaposlenih zabilježen je u skupini koja posjeduje preko 40 godina radnog staža i između 35 i 40 godina. Međutim, potrebno je uzeti u obzir i ukupan broj radno aktivnog stanovništva kako bi dobio uvid u kojoj je skupini zabilježena najveća koncentracija nezaposlenih osoba.

Tablica 17. Registrirana nezaposlenost stanovnika prema radnom stažu na području Grada Malog Lošinja u razdoblju 2014.-2019. godina

	Bez staža	Do 1 godine	1-2 godine	2-3	3-5	5-10	10-20	20-30	30-35	35-40	Preko 40
2014.	29	21	25	18	30	41	47	35	17	11	1
2015.	29	26	21	18	24	37	47	32	13	15	2
2016.	25	29	20	14	29	35	52	30	14	9	1
2017.	12	24	18	16	25	32	43	24	12	6	0
2018.	7	17	14	8	18	26	37	21	11	5	2
2019.	5	13	10	9	15	22	36	17	7	3	0
2020.	12	18	11	13	25	33	52	21	11	6	0
2021.	13	13	10	8	19	32	43	23	10	8	0

Izvor: Hrvatski zavod za zapošljavanje, obrada JU RRA PGŽ

U razdoblju stabilnog ekonomskog rasta, od 2015. do 2019. godine, vidljiv je pad nezaposlenosti, dok se u godinama 2020. i 2021. bilježi rast zaposlenosti kao posljedica utjecaja pandemije virusa-COVID 19 na gospodarstvo otočja.

Broj zaposlenih osoba (Tablica 18.) u Gradu Cresu u 2019. godini iznosio je ukupno 810 osoba, dok je na području Grada Malog Lošinja iznosio 2.504 osoba.

Tablica 18. Broj zaposlenih osoba u Gradu Cresu i Gradu Malom Lošinja u razdoblju 2011.-2019. godina

JLS	Broj stanovnika (2011.)	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Cres	2.879	706	715	741	752	770	838	775	853	810
Mali Lošinj	8.116	2.055	2.113	2.064	1.983	2.293	2.415	2.276	2.654	2.504
UKUPNO		2761	2828	2805	2735	3063	3253	3051	3507	3314

Izvor: Državni zavod za statistiku, obrada JU RRA PGŽ

Godine 2020. Grad Cres bilježi 874 zaposlene osobe, a 2021. godine taj broj se smanjuje na 816. U Gradu Malom Lošinja u 2020. godini evidentirano je 2.457, a 2021. godine 2.438 zaposlenih osoba.

Detalniji pregled zaposlenih po djelatnostima i veličini poduzeća daje se u odjeljku 5. Gospodarstvo.

4.6. Struktura i cijena stambenih jedinica

Stambeno zbrinjavanje na cresko-lošinjskom otočju otežano je zbog viših cijena nego u drugim mikroregijama Primorsko-goranske županije (prikazano u Tablici 19.). Sukladno podacima Upravnog odjela za prostorno uređenje, graditeljstvo i zaštitu okoliša Primorsko-goranske županije, prosječna cijena stana/apartmana u Gradu Cresu u 2020. godini iznosila je 1.238,39 €/m², što je za 17,79 % više u odnosu na prosjek Primorsko-goranske županije, dok je cijena stana/apartmana u Gradu Malom Lošinja za 37,4 % viša u odnosu na prosječnu cijenu stana/apartmana na području Primorsko-goranske županije.

Tablica 19. Prosječne kupoprodajne cijene stana/apartmana na cresko-lošinjskom otočju i Primorsko-goranskoj županiji u 2020. godini

JLS/Županija	Prosječna cijena EUR/m ²
Primorsko-goranska županija	1.018,08 €/m ²
Cres	1.238,39 €/m ²
Mali Lošinj	1.627,03 €/m ²

Izvor: Primorsko-goranska županija, Upravni odjel za prostorno uređenje, graditeljstvo i zaštitu okoliša; Izvješće o tržištu nekretnina Primorsko-goranske županije za 2020. godinu, obrada JU RRA PGŽ

Na području Grada Cresa još uvijek ima mnogo starina kojima je potrebna adaptacija, a za koje postoji interes zbog čega raste cijena po m².

Prema podacima Upravnog odjela za prostorno uređenje, graditeljstvo i zaštitu okoliša Primorsko-goranske županije, u 2020. godini prosječna cijena građevinskog zemljišta u Gradu Cresu iznosila je manje od prosječne cijene građevinskog zemljišta na području Primorsko-goranske županije za 12,89 %, dok je prosječna cijena građevinskog zemljišta u Gradu Malom Lošinju bila za 36,31 % viša u odnosu na prosječnu cijenu građevinskog zemljišta na području Primorsko-goranske županije. Međutim, primjetna je velika potražnja za nekretninama te nedostatna ponuda koju uzrokuje sezonalnost u turizmu, a implicira gotovo nemoguću priuštivost nekretnina, posebice mladim obiteljima.

Tablica 20. Prosječne kupoprodajne cijene građevinskog zemljišta na cresko-lošinjskom otočju i Primorsko-goranskoj županiji u 2020. godini

JLS/Županija	Prosječna cijena EUR/m ²
Primorsko-goranska županija	88,05 €/m ²
Cres	76,70 €/m ²
Mali Lošinj	138,24 €/m ²

Izvor: Primorsko-goranska županija, Upravni odjela za prostorno uređenje, graditeljstvo i zaštitu okoliša; Izvješće o tržištu nekretnina Primorsko-goranske županije za 2020. godinu, obrada JU RRA PGŽ

Razvojni problemi cresko-lošinjskog otočja u odnosu na STANOVNIŠTVO
<ul style="list-style-type: none"> • Starenje stanovništva i smanjenje broja mladog stanovništva • Negativni trendovi prirodnog kretanja stanovništva (više umrlih nego rođenih stanovnika) • Smanjenje udjela aktivnog stanovništva • Odlazak mlade obrazovane radne snage nakon završetka studija • Manjak ponude priuštivog stanovanja za mlade
Razvojne potrebe cresko-lošinjskog otočja u odnosu na STANOVNIŠTVO
<ul style="list-style-type: none"> • Unaprijediti pronatalitetnu politiku te ostale politike i programe za povećanje broja stanovnika i broja djece • Povećavati standard obitelji • Unaprijediti skrb i društvene programe za starije osobe, socijalno uključiti starije osobe u društvene aktivnosti lokalnih zajednica • Razvijati poduzetništvo radi otvaranja novih radnih mjesta • Educirati stanovništvo i prevenirati rano otkrivanje bolesti • Provoditi zdrave stilove života • Mladoj radnoj snazi osigurati priuštivo stanovanje

5. GOSPODARSTVO

Poglavlje gospodarstvo sadrži cjelovit prikaz stanja gospodarstva na cresko-lošinjskom otočju i utvrđuje razvojne probleme i potrebe.

5.1. Bruto domaći proizvod

Bruto domaći proizvod (dalje u tekstu: BDP) označava jedan od pokazatelja gospodarske razvijenosti područja i označava vrijednosti finalnih dobara i usluga proizvedenih na određenom području tijekom jedne godine. Na području Republike Hrvatske BDP se izračunava na razini županija, dok podaci o bruto domaćem proizvodu na razini jedinica lokalne samouprave nisu dostupni. Stoga će se za detaljniju analizu razvijenosti gradova Cresa i Malog Lošinja koristiti indeks razvijenosti.

Primorsko-goranska županija, nakon Grada Zagreba, generirala je najveći županijski bruto domaći proizvod s iznosom od 4.270 milijuna EUR u 2018. godini. Bruto domaći proizvod po stanovniku u 2018. godini u Primorsko-goranskoj županiji je iznosio 14.797 EUR. Primorsko-goranska županija je prema tom pokazatelju u 2018. godini bila na trećem mjestu, iza Grada Zagreba i Istarske županije.

Zahvaljujući razvijenosti turizma na području gradova Cresa i Malog Lošinja i izrazito povoljnih turističkih rezultata, razvijenosti građevinarstva, trgovine na malo i veliko i djelatnosti posredovanja nekretninama, cresko-lošinjsko otočje doprinosi ukupnom županijskom bruto domaćem proizvodu.

Sljedeća tablica prikazuje vrijednosti ukupnog bruto domaćeg proizvoda i bruto domaćeg proizvoda po stanovniku u razdoblju od 2016. do 2018. godine.

Tablica 21. Bruto domaći proizvod na području Republike Hrvatske u razdoblju 2016.-2018. godina

	2016.		2017.		2018.	
	BDP, tisuće EUR	BDP per capita, u EUR	BDP, tisuće EUR	BDP per capita, u EUR	BDP, tisuće EUR	BDP per capita, u EUR
Republika Hrvatska	46.643.517	11.179	49.262.213	11.928	51.183.021	12.270
Kontinentalna Hrvatska	31.588.742	11.356	33.228.858	12.096	34.625.004	12.389
Grad Zagreb	15.817.875	19.711	16.782.024	20.879	17.543.538	22.695
Zagrebačka	2.650.695	8.434	2.832.182	9.083	3.010.688	9.710
Krapinsko-zagorska	928.230	7.265	990.194	7.830	1.021.228	7.919
Varaždinska	1.601.479	9.389	1.717.579	10.176	1.864.996	10.899
Koprivničko-križevačka	960.838	8.660	990.790	9.066	979.157	8.711
Međimurska	1.044.917	9.328	1.109.458	9.989	1.142.045	10.302
Bjelovarsko-bilogorska	855.277	7.647	874.090	7.958	925.298	7.986
Virovitičko-podravska	485.060	6.135	500.127	6.480	536.375	6.525
Požeško-slavonska	453.148	6.307	466.475	6.681	499.066	6.620
Brodsko-posavska	917.106	6.195	968.995	6.726	1.016.206	6.607
Osječko-baranjska	2.544.134	8.779	2.580.511	9.098	2.572.105	8.684
Vukovarsko-srijemska	1.075.502	6.498	1.119.530	6.999	1.170.673	6.730
Karlovačka	1.007.820	8.373	1.030.675	8.701	1.034.503	8.301
Sisačko-moslavačka	1.246.660	7.939	1.266.228	8.284	1.309.126	7.868
Jadranska Hrvatska	15.054.775	10.824	16.033.355	11.594	16.558.017	12.030

Primorsko-goranska	3.961.448	13.686	4.176.762	14.559	4.270.441	14.797
Ličko-senjska	401.528	8.571	427.373	9.297	436.193	8.878
Zadarska	1.526.807	9.003	1.671.264	9.901	1.797.356	10.803
Šibensko-kninska	903.227	8.776	988.025	9.737	1.026.793	9.713
Splitsko-dalmatinska	3.912.515	8.655	4.132.512	9.183	4.278.366	9.636
Istarska	2.946.612	14.165	3.105.530	14.915	3.162.017	15.570
Dubrovačko-neretvanska	1.402.638	11.500	1.531.888	12.608	1.586.851	13.277

Izvor: Državni zavod za statistiku, obrada JU RRA PGŽ

5.2. Indeks razvijenosti

Sukladno odredbama Zakona o regionalnom razvoju Republike Hrvatske²¹, Ministarstvo regionalnoga razvoja i fondova Europske unije (dalje u tekstu: MRRFEU) je u 2018. godini provelo postupak ocjenjivanja i razvrstavanja svih jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave prema indeksu razvijenosti.

Indeks razvijenosti je kompozitni pokazatelj koji se računa kao prilagođeni prosjek standardiziranih vrijednosti društveno-gospodarskih pokazatelja radi mjerenja stupnja razvijenosti JLP(R)S-ova u određenom razdoblju.

Sukladno provedenom izračunu indeksa razvijenosti u 2018. godini, Grad Mali Lošinj se nalazi na 27. mjestu po indeksu razvijenosti jedinica lokalne samouprave, s ukupnim indeksom razvijenosti od 111,493, dok se Grad Cres nalazi na 28. mjestu, s ukupnim indeksom razvijenosti od 111,395. Gradovi su svrstani u VIII. skupinu jedinica lokalne samouprave te se prema vrijednosti indeksa nalaze u prvoj četvrtini iznadprosječno rangiranih jedinica lokalne samouprave. Pritom, indikatori uzeti u obzir prilikom izračuna indeksa razvijenosti ne uzimaju u obzir specifičnosti otočnog područja.

Donošenjem Zakona o otocima²² definirana su područja kao područja s razvojnim posebnostima kojima se određuje poseban planski i programski pristup, zaštita otoka i otočića, određivanja politike otočnog razvoja, razvrstavanja otoka u skupine i vrednovanja razvijenosti otoka. Donošenjem Pravilnika o otočnim razvojnim pokazateljima i postupku vrednovanja razvijenosti otoka (dalje u tekstu: Pravilnik)²³ utvrđeni su izvori i evidentiranje podataka koji su potrebni za izračun otočnih razvojnih pokazatelja kao i pristup i pokretanje postupka vrednovanja razvijenosti otoka. Prema Pravilniku, otočni razvojni pokazatelji sastoje se od šest tematskih skupina pokazatelja, odnosno podataka: geografski podaci, demografski pokazatelji, gospodarski pokazatelji, infrastrukturni pokazatelji, suprastrukturni pokazatelji i okolišni pokazatelji. Podaci o vrijednostima pokazatelja koji čine pojedine tematske otočne razvojne pokazatelje evidentiraju se i obrađuju na razini otoka kao jedinstvenih prostornih cjelina u Integriranom informacijskom sustavu otočnih pokazatelja. Informacijskim sustavom pruža se pregled, omogućuje izbor i korištenje podataka o otočnim razvojnim pokazateljima sukladno različitim potrebama, a u svrhu praćenja učinaka razvojne politike na svakom pojedinom otoku.

²¹ Zakon o regionalnom razvoju Republike Hrvatske, Narodne novine 147/14, 123/17, 118/18

²² Zakon o otocima, Narodne novine 116/18, 73/20, 133/20, 70/21

²³ Pravilnik o otočnim razvojnim pokazateljima i postupku vrednovanja razvijenosti otoka, Narodne novine 127/21

5.3. Tržište rada

Gradovi Cres i Mali Lošinj su gradovi s relativno visokom stopom zaposlenosti stanovništva. Prema podacima Hrvatskog zavoda za mirovinsko osiguranje, u 2020. godini (na dan 31. ožujka) u Gradu Cresu bilo je ukupno 1.137 osiguranika mirovinskog osiguranja, od čega 650 muškarca i 487 žena, dok je u Gradu Malom Lošinj bilo ukupno 3.350 osiguranika mirovinskog osiguranja, od čega 1.775 muškaraca i 1.575 žena. Ukupan broj osiguranika na području Primorsko-goranske županije u 2020. godini (na dan 31. ožujka), iznosio je 111.333 osiguranika, od čega 58.649 muškaraca i 52.684 žena.

Udio osiguranika mirovinskog osiguranja Grada Cresa u ukupnom broju osiguranika mirovinskog osiguranja na području Primorsko-goranske županije u 2020. godini iznosio je 1,02 %, dok je udio onih iz Grada Malog Lošinja iznosio 3,01 %. Najveći je broj osiguranika zaposleno kod pravnih osoba. U Gradu Cresu bilo je 894 osiguranika, s udjelom od ukupno 78,63 % u ukupnom broju osiguranika mirovinskog osiguranja, a u Gradu Malom Lošinj 2.639 osiguranika, s udjelom od 78,75 % u ukupnom broju osiguranika.

Tablica 22. Broj osiguranika mirovinskog osiguranja u gradovima Cres i Mali Lošinj

JLS	CRES		MALI LOŠINJ	
	2015.	2020.	2015.	2020.
PRAVNE OSOBE	745	894	2.349	2.639
OBRTNICI I ZAPOSLENI KOD OBRTNIKA	182	204	696	603
POLJOPRIVREDNICI	18	15	30	36
SLOBODNE PROFESIONALNE DJELATNOSTI	23	14	65	54
OSIG. ZAPOSLENI KOD MEĐUNARODNIH ORGANIZACIJA I U INOZEMSTVU	1	0	2	0
OSIGURANICI-PRODUŽENO OSIGURANJE	7	10	36	18
UKUPNO	976	1.137	3.178	3.350

Izvor: Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje, obrada JU RRA PGŽ

Potrebno je naglasiti da se podaci o zaposlenim osobama u pravnim osobama prema DZS-u i Državnom zavodu za mirovinsko osiguranje razlikuju (dalje u tekstu: HZMO). Prema podacima HZMO-a evidentiran je veći broj zaposlenika budući su prikazane osobe koje su prijavljene prema mjestu stanovanja, dok DZS prikazuje broj zaposlenih prema mjestu poslovnog nastana. Prema podacima DZS-a u 2019. godini bilo je ukupno 810 zaposlenih osoba u pravnim osobama Grada Cresa, a u 2021. godini 816 osoba. U Gradu Malom Lošinj bile su zaposlene 2.504 osobe u 2019. godini, dok je u 2021. godini zabilježeno 2.438 osoba, što predstavlja smanjenje za 66 osoba, ili čak 26 %.

U tablici u nastavku dan je prikaz zaposlenih osoba u pravnim osobama u gradovima Cres i Mali Lošinj u razdoblju od 2011. do 2021. godine.

Tablica 23. Zaposleni u pravnim osobama u gradovima Cres i Mali Lošinj u razdoblju od 2011. do 2021.

Grad	Broj stanovnika	2011.	2012.	2013.	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.	2021.
Cres	2.879	706	715	741	752	770	838	775	853	810	816
Mali Lošinj	8.116	2.055	2.113	2.064	1.983	2.293	2.415	2.276	2.654	2.504	2.438

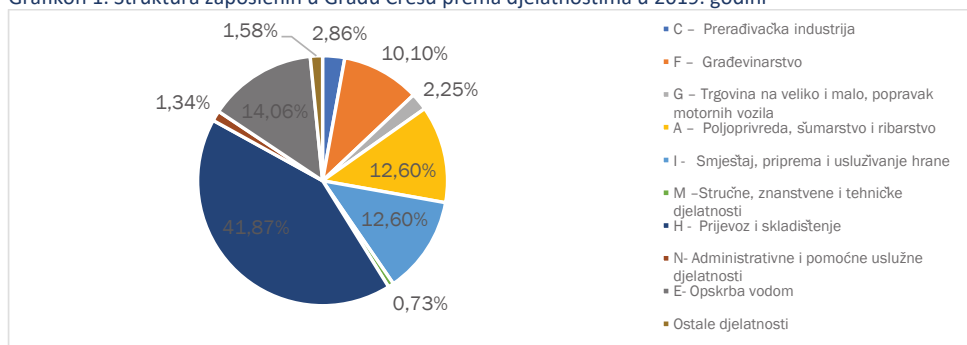
Izvor: Državni zavod za statistiku, obrada JU RRA PGŽ

Zaposlenost prema djelatnostima u jedinicama lokalne samouprave analizira se isključivo prema broju zaposlenih u pravnim osobama, sukladno podacima Financijske agencije²⁴.

U Gradu Cresu u 2019. godini, najveći broj zaposlenih osoba, njih 688, evidentiran je u djelatnosti *Prijevoz i skladištenje*, što čini udio od 41,87 % u ukupnom broju zaposlenih osoba, dok je u Gradu Malom Lošinj najveći broj zaposlenih osoba zabilježen u djelatnosti *Smještaj, priprema i usluživanje hrane*, ukupno 1.224 zaposlenih, što predstavlja udio od ukupno 55,89 % od ukupnog broja zaposlenih osoba u pravnim osobama.

U nastavku je dan pregled strukture zaposlenih prema djelatnostima u gradovima Cres i Mali Lošinj u 2019. godini.

Grafikon 1. Struktura zaposlenih u Gradu Cresu prema djelatnostima u 2019. godini

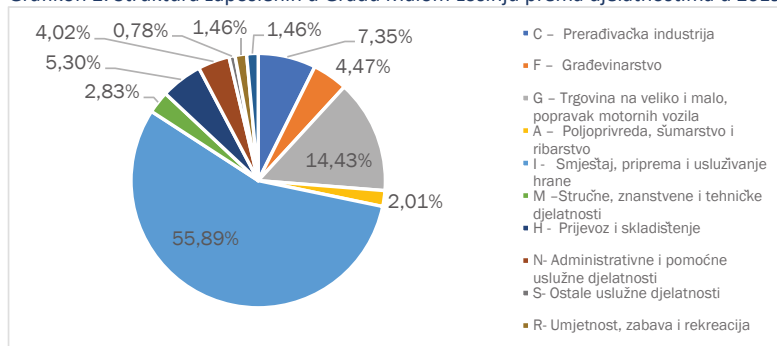

Izvor: FINA, obrada JU RRA PGŽ

Izuzev najzastupljenije djelatnosti prema broju zaposlenih, *Prijevoz i skladištenje*, u Gradu Cresu je s 14,06 % (ukupno 231 zaposlena osoba) zastupljena i djelatnost *Opskrba vodom*, i s 12,60 % (ukupno 207 zaposlenih osoba) djelatnosti *Poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo* te *Smještaj, priprema i usluživanje hrane*.

²⁴ Napomena: Kratica FINA

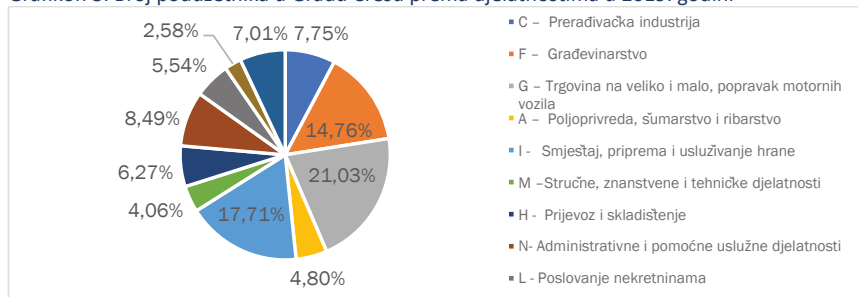
Grafikon 2. Struktura zaposlenih u Gradu Malom Lošinj u 2019. godini

Izvor: FINA, obrada JU RRA PGŽ

Za razliku od Grada Cresa, u Gradu Malom Lošinj, izuzev najzastupljenije djelatnosti prema broju zaposlenih, *Smještaj, priprema i usluživanje hrane*, s 55,89 %, zastupljena je i djelatnost *Trgovina na veliko i malo, popravak motornih vozila* s 14,43 % (ukupno 316 zaposlenih osoba), te sa 7,35 % (ukupno 161 zaposlena osoba) *Prerađivačka industrija*.

Grafikon 3. Broj poduzetnika u Gradu Cresu prema djelatnostima u 2019. godini

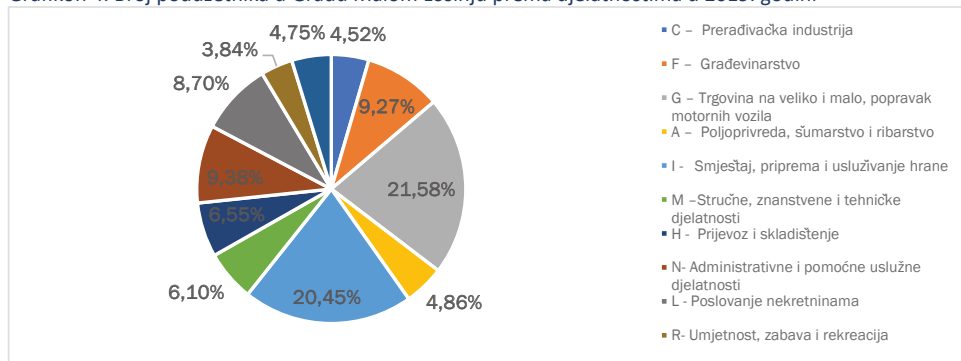

Izvor: FINA, obrada JU RRA PGŽ

Najveći broj aktivnih poslovnih subjekata (razvidno iz Grafikona 3.) u Gradu Cresu bilježi djelatnost *Trgovina na veliko i malo, popravak motornih vozila*, koja zauzima udio od 21,03 % (ukupno 57 aktivnih poslovnih subjekata) u ukupnom broju poslovnih subjekata na području Grada Cresa, unatoč činjenici da je najveći broj zaposlenih osoba evidentiran u djelatnosti *Prijevoz i skladištenje*.

Uz djelatnost *Trgovina na veliko i malo, popravak motornih vozila*, u Gradu Cresu je zastupljene su djelatnosti *Smještaj, priprema i usluživanje hrane* s udjelom od 17,71 % (48 poslovnih subjekata) i *Građevinarstvo* s udjelom od 14,76 % (40 poslovnih subjekata) u ukupnom broju poslovnih subjekata.

Grafikon 4. Broj poduzetnika u Gradu Malom Lošinj u 2019. godini

Izvor: FINA, obrada JU RRA PGŽ

U Gradu Malom Lošinj u 2019. godini, od ukupno 885 evidentiranih poslovnih subjekata, 21,58 % (ukupno 191 poslovni subjekt) zauzima djelatnost *Trgovina na veliko i malo, popravak motornih vozila*, 20,45 % (ukupno 181 poslovni subjekt) zauzima djelatnost *Smještaj, priprema i usluživanje hrane* i 9,38 % (ukupno 83 poslovna subjekta) djelatnost *Administrativne i pomoćne uslužne djelatnosti*. Najznačajnija tvrtka za Grad Mali Lošinj je Jadranka d.d. koja zajedno s tvrtkama kćerima zapošljava ukupno 617 djelatnika, dok je za Grad Cres najznačajnija Cresanka d.d. sa 131 zaposlenikom (Tablica 24.).

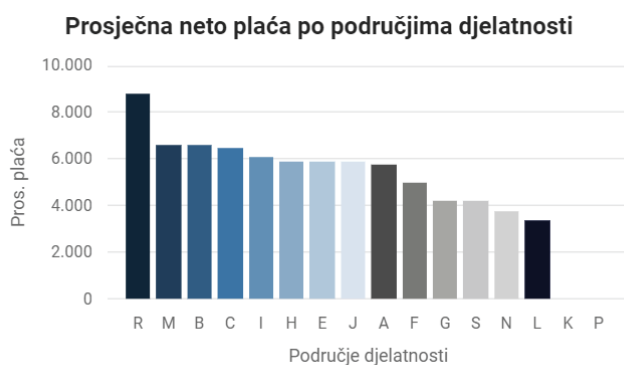
Tablica 24. Najznačajnije tvrtke na cresko-lošinjском otočju

(iznosi u tisućama kuna)

Naziv	Sjedište	Broj zaposlenih		Ukupni prihodi		Neto dobit/gubitak	
		2019.	2020.	2019.	2020.	2019.	2020.
JADRANKA HOTELI d.o.o.	Mali Lošinj	706	458	300.097	183.257	-36.966	-78.347
CRESANKA d.d.	Cres	140	131	102.312	64.838	8.815	-12.806

Izvor: Fina

Grafikon 5. Prosječna neto plaća po djelatnostima u Gradu Cresu u 2019. godini

Izvor: FINA, obrada JU RRA PGŽ

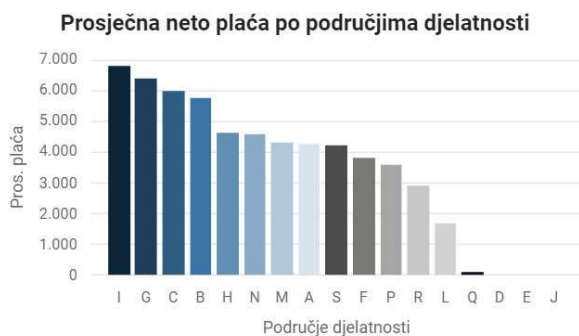
Gospodarski sektori, turizam i poslovanje nekretninama, u kojima je zaposlen najveći broj stanovnika otočja, tijekom 2020. i 2021. godine bili su suočeni s krizom uzrokovanom pandemijom COVID-19.

Prema podacima FINA-e, najveća neto plaća 2019. godine u Gradu Cresu je evidentirana u djelatnosti *Umjetnost, zabava i rekreacija* i iznosila je 8.859,75 kn, iza nje slijedi plaća u djelatnosti *Stručne, znanstvene i tehničke djelatnosti* koja je iznosila 6.654,62 kn, dok je najmanja neto plaća u iznosu od 3.365,31 kn evidentirana u djelatnosti *Poslovanje nekretninama*.

U Gradu Malom Lošinj, najveću neto plaću bilježi djelatnost *Smještaj, priprema i usluživanje hrane* i u 2019. godini je iznosila 6.799,25 kn. Iza nje slijedi neto plaća u djelatnosti *Trgovina na veliko i malo, popravak motornih vozila* koja je iznosila 6.428,82 kn, dok je najmanja neto plaća evidentirana u djelatnosti *Poslovanje nekretninama* i iznosila je 1.680,89 kn.

Sukladno navedenom, u Gradu Cresu je evidentirana viša neto plaća, no ako se uspoređuju iste djelatnosti, nisu evidentirana veća odstupanja.

Grafikon 6. Prosječna neto plaća po djelatnostima za Grad Mali Lošinj u 2019.godini

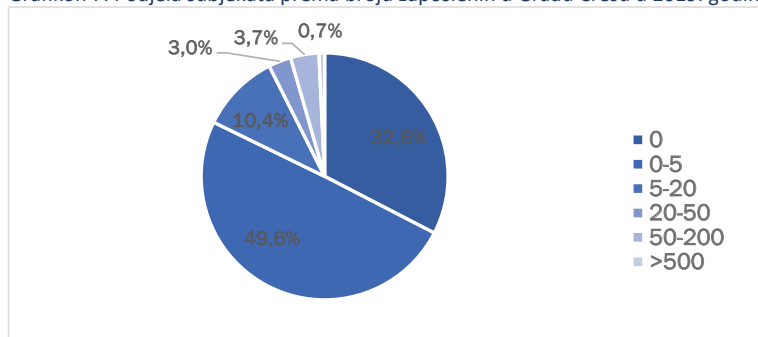

Izvor: FINA, obrada JU RRA PGŽ

U Gradu Cresu je u 2019. godini evidentiran najveći broj poslovnih subjekata u kojima je zaposleno 0-5 osoba, njih 67 (49,6 % u ukupnom broju poslovnih subjekata prema broju zaposlenih), 44 (32,6 %) poslovna subjekta u kojima nema zaposlenih, 14 (10,4 %) poslovnih subjekata u kojima je zaposleno 5-20 osoba, 4 poslovna subjekta u kojima je zaposleno 20-50 osoba (3,0 %), 5 poslovnih subjekata u kojima je zaposleno 50-200 osoba (3,7 %) i 1 poslovni subjekt u kojem je zaposleno više od 500 osoba.

Kad je riječ o podjeli broja zaposlenih prema veličini poslovnih subjekata, najveći broj zaposlenih je evidentiran u velikim poduzećima, njih 669 (40,7 %), u srednjim su evidentirane 542 osobe (33 %), u malim 214 (13 %), a u mikro poduzećima 218 (13,3 %).

Grafikon 7. Podjela subjekata prema broju zaposlenih u Gradu Cresu u 2019. godini

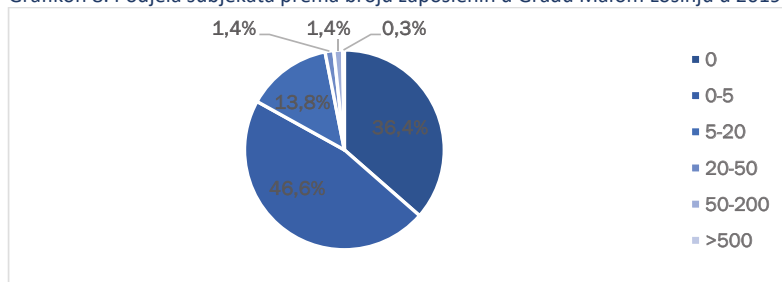

Izvor: FINA, obrada JU RRA PGŽ

U Gradu Malom Lošinj u 2019. godini evidentirane su ukupno 653 osobe (29,8 % udjela ukupnog broja poslovnih subjekata) koje su zaposlene u mikro poduzećima, u velikim poduzećima njih 706 (32,2 % u od ukupnog broja), dok je u srednjim poslovnim subjektima evidentirano 509 zaposlenih (23,2 %) i malim 322 (14,7 %).

U skupini od 0 zaposlenih evidentirano je 129 (36,4 %) poslovnih subjekata, u skupini od 0-5, 165 poslovnih subjekata (46,6 %), u skupini od 5-20 zaposlenih evidentirano je 49 poslovnih subjekata, u skupini od 20-50 i od 50-200 zaposlenih, 5 poslovnih subjekata (1,4 %), a samo 1 subjekt s više od 500 zaposlenih.

Grafikon 8. Podjela subjekata prema broju zaposlenih u Gradu Malom Lošinj u 2019. godini

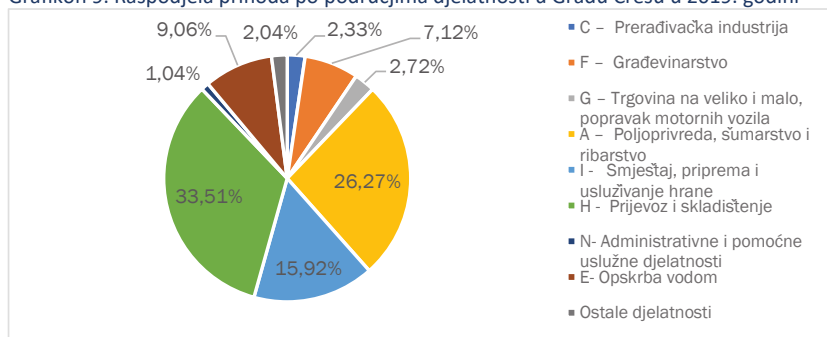

Izvor: FINA, obrada JU RRA PGŽ

5.4. Prihodi prema djelatnostima

Najveći utjecaj na gospodarstvo gradova Cresa i Mali Lošinja imaju djelatnosti koje u lokalnim prihodima sudjeluju s visokom udjelom, a to su djelatnosti *Smještaja, pripreme i usluživanja hrane, prijevoza i skladištenja* te *Poljoprivrede, šumarstva i ribarstva* na području Grada Cresa, a djelatnosti *Smještaja, pripreme i usluživanja hrane, Trgovine na veliko i malo, popravak motornih vozila i Prerađivačka industrija*, na području Grada Malog Lošinja.

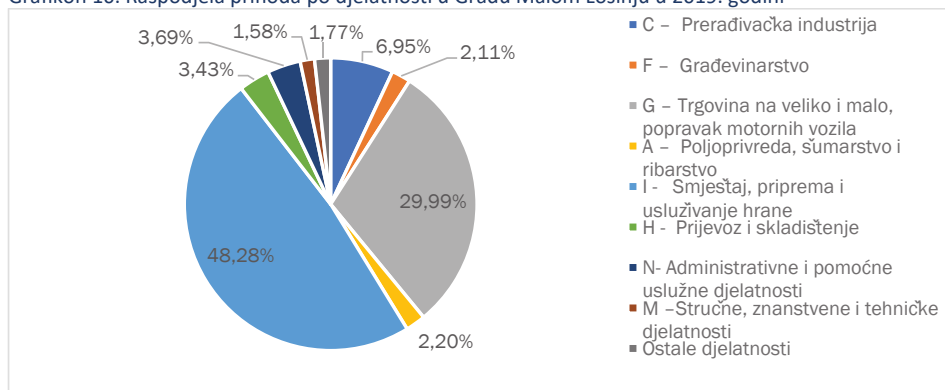
Grafikon 9. Raspodjela prihoda po područjima djelatnosti u Gradu Cresu u 2019. godini

Izvor: FINA, obrada JU RRA PGŽ

Ukupni prihodi cresko-lošinjskog otočja u 2019. godini bili su ispod županijskog prosjeka. Ukupni prihodi po zaposlenom u Gradu Cresu u 2019. godini iznosili su 473.534 kn, dok su u Gradu Malom Lošinj u 2019. godini iznosili 518.166 kn. Ukupni prihodi po zaposlenom u Primorsko-goranskoj županiji u 2019. godini iznosili su 636.495 kn te su za 25,6 % veći od prihoda po zaposlenom na području Grada Cresa, odnosno za 18,59 % veći od prihoda po zaposlenom na području Grada Malog Lošinja.

Grafikon 10. Raspodjela prihoda po djelatnosti u Gradu Malom Lošinj u 2019. godini

Izvor: FINA, obrada JU RRA PGŽ

5.5. Turizam

Turizam cresko-lošinjskog otočja najzastupljenija je i najvažnija djelatnost te predstavlja važan segment razvojnih mogućnosti i okosnica je razvoja otočja. Turizam ujedno zapošljava najveći broj stanovnika ovog otočja.

Gradovi Cres i Mali Lošinj su 2021. godine izradili **Strategiju razvoja turizma: Mali Lošinj i Cres**.²⁵ Strategija daje cjelovitu sliku dosadašnjeg razvoja turizma, analizira i ocjenjuje postojeće stanje i daje smjernice i scenarije budućeg razvoja.

Poznato je da sunce i more predstavljaju atrakcijski element cresko-lošinjskog otočja, posebice zato što otočje ima izrazito čiste plaže te brojne uvale.

²⁵ <https://www.visitlostinj.hr/hr/planski-dokumenti.aspx>, preuzeto 25.10.2022.

Krajem 19. stoljeća (1882. godine) na otoku Lošinju započeo je razvoj zdravstvenog turizma, kada dr. Conrad Clar, poznati austrijski balneolog i klimatoterapeut, otkriva vrijednosti i ljekovitosti lošinjske klime, zbog čega je otok Lošinj proglašen klimatskim lječilištem.

Prema dostupnim podacima DZS-a, Gradovi Cres i Mali Lošinj kontinuirano bilježe povećanje broja dolazaka i noćenja turista. U promatranom razdoblju (2016.-2019.) zabilježeno je povećanje ukupnog broja dolaska turista (strani i domaći) i to za Grad Mali Lošinj 7,5 %, dok je za Grad Cres zabilježeno povećanje od 8,1 %. Također, u istom promatranom razdoblju povećan je broj noćenja turista, u Gradu Malom Lošinju za 4,88 %, a u Gradu Cresu za 7,95 %.

U detaljnu analizu dolazaka i noćenja nisu uključeni podaci za 2020. godinu tijekom koje je vladala pandemija COVID-19, zbog čega se, uslijed straha, bolesti, ekonomskih razloga, zatvorenosti zemlje prebivališta i boravišta kao i drugih razloga, manji broj turista odlučio na putovanje. Slijedom navedenog, 2020. godina nije referentni pokazatelj uspješnosti turističke sezone. Epidemiološke mjere uvedene zbog pandemije virusa COVID-19 imale su i imaju značajan usporavajući učinak.

Tablica 25. Dolasci i noćenja turista na cresko-lošinjsko otočje u razdoblju 2016.-2020. godina

	Dolasci			Noćenja		
	UKUPNO	DOMAĆI	STRANI	UKUPNO	DOMAĆI	STRANI
Mali Lošinj						
2016.	272.793	35.051	237.742	1.877.643	180.366	1.697.277
2017.	286.395	40.655	245.740	1.961.590	192.219	1.769.371
2018.	296.695	41.797	254.898	1.995.880	199.323	1.796.557
2019.	294.898	45.999	248.899	1.969.220	213.898	1.755.322
2020.	128.618	25.989	102.629	968.775	140.443	828.332
Cres						
2016.	117.342	5.404	111.938	840.151	29.788	810.363
2017.	122.616	5.966	116.650	883.357	32.478	850.879
2018.	126.583	6.521	120.062	908.175	33.220	874.955
2019.	126.811	7.439	119.372	906.960	38.461	868.499
2020.	63.467	7.490	55.977	480.156	36.995	443.161

Izvor: Državni zavod za statistiku, obrada JU RRA PGŽ

Grad Cres u 2019. godini bilježi smanjenje broja noćenja od 0,20 % u odnosu na 2018. godinu, uz minimalno povećanje broja dolazaka. Grad Mali Lošinj bilježi smanjenje broja noćenja od 0,60 % u 2019. godini u odnosu na 2018. godinu i smanjenje broja dolazaka. Ovdje treba napomenuti da se podaci za promatrano razdoblje koji su evidentirani u eVisitoru neznatno razlikuju od službenih podataka DZS-a.

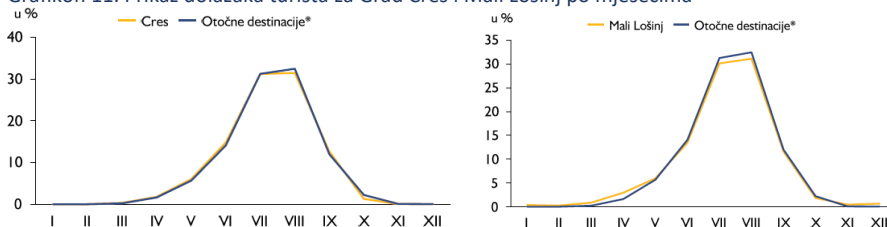
Tablica 26. Stope promjene dolaska i noćenja turista za Grad Cres i Grad Mali Lošinj

Grad	stopa promjene 2019./2018. NOĆENJA	stopa promjene 2019./2017. NOĆENJA	stopa promjene 2019./2018. DOLASCI	stopa promjene 2019./2017. DOLASCI
Cres	0,20 %	3,40 %	-0,10 %	2,70 %
Mali Lošinj	-0,60 %	3,00 %	-1,30 %	0,40 %

Izvor: Državni zavod za statistiku, obrada JU RRA PGŽ

Cresko-lošinjsko otočje karakterizira izrazita sezonalnost, što je vidljivo iz grafikona u nastavku. Najveći broj turista, evidentiran je u ljetnim mjesecima (VII.-VIII.) zbog proizvoda sunce i more, dok u zimskim mjesecima (XI.-II.), na području otoka je ostvaren minimalan, odnosno neznatan broj posjetitelja i to zbog nedostatka ponude i pratećih sadržaja. Problem sezonalnosti se očituje u smanjenom broju poslova tijekom zimskih mjeseci i predstavlja jedan od razloga odlaska mladih osoba i obitelji s otoka.

Grafikon 11. Prikaz dolazaka turista za Grad Cres i Mali Lošinj po mjesecima

Izvor: Strategija razvoja turizma: Malog Lošinja i Cresa, Drugi izvještaj: Strateški okvir i operativne strategije razvoja - Finalna verzija

Cresko-lošinjsko otočje usmjereno je na razvoj već prepoznatljivih vrsta turizma: zdravstveni turizam koji se dijeli na wellness, lječilišni i medicinski, nautički turizam, ruralni turizam, sportski turizam, ekoturizam, gastroturizam i kulturni turizam. Zanimljiva je informacija da je restoran Alfred Keller, koji se nalazi u Boutique Hotelu Alhambra & Villa Augusta smještenom u uvali Čikat, nagrađen Michelinovom zvjezdicom i uvršten u renomirani vodič Gault Millau. Središnje mjesto u ponudi restorana zauzimaju samo najbolje hrvatske namirnice, meso i riba, oslanjajući se na sezonske sastojke iz lokalnog uzgoja.

Kao što je prethodno navedeno, otok Lošinj poznat je po zdravstvenom turizmu, zahvaljujući blagoj mediteranskoj klimi s preko 2.631 sunčanih sati godišnje, odnosno prosječno 7,2 sunčana sata dnevno, bogatstvu aerosola u zraku, bogatstvu šuma te moru visoke kakvoće.

Najveće poduzeće sukladno podacima FINA-e, u djelatnosti turizma, a ujedno po kapitalu i rezervama u 2020. godini u Primorsko-goranskoj županiji je Jadranka d.d. Poduzeće posluje preko 70 godina, a svi objekti su kategorizirani s 4 ili 5 zvjezdica, što potvrđuje orijentiranost na tzv. luksuzni turizam. Društvo ostvaruje 1,2 milijuna noćenja i zapošljava preko 700 djelatnika, pri čemu se u ljetnim mjesecima taj broj povećava. Jadranka d.d. predstavlja korporativnu maticu koja u svom 100 %-tnom ili većinskom vlasništvu ima više društava kćeri, čije poslovanje konsolidira. Među društvima kćerima su: Jadranka turizam d.o.o. (brendovi Lošinj Hotels & Villas i Camping Cres & Losinj), Jadranka trgovina d.o.o. (brend Maxi Market), Kamp Slatina d.o.o. i dr. Također, upravljaju s četiri kampa na otocima Lošinj i Cresu: family kampovi Čikat 4* i Slatina 4*, naturistički kamp Baldarin 3* i kamp

Bijar 2*. Također, u cilju poboljšanja kvalitete i sadržaja ponude, uvedeno je prvo luksuzno kamp naselje u uvali Čikat, tzv. Glamping kamp. Tu su i Boutique hotel Alhambra koji je ujedno i najluksuzniji hotel, Family Hotel Vespera koji je smješten u Sunčanoj uvali, Hotel Aurora koji je smješten u gustoj borovoj šumi Sunčane uvale, Hotel Bellevue koji se nalazi u uvali Čikat, Hotel „MANORA“ koji se nalazi u podnožju brda Osorščica, Hotel Televrin koji se nalazi u samoj luci mjesta Nerezine, Small & Friendly Hotel Sansegius koji se nalazi na Susku i Vitality Hotel Punta koji se nalazi u Velom Lošinju.

Na otoku Cresu nalaze se dva hotela: Hotel Kimen u Cresu i Hotel Zlatni Lav u Martinščici. Također, u ponudi su 4 kampa: Kamp Slatina koji je smješten u Martinščici, Kamp Kovačice koji je smješten u Cresu, Kamp Zdovice koji je smješten u Valunu i Kamp Brajdi na moru koji je smješten u mjestu Beli.

Nautički turizam važna je odrednica razvoja i važan oblik turizma cresko-lošinjskog otočja i Primorsko-goranske županije, a osim prirodnih predispozicija, zbog blizine emitivnih tržišta, ima snažnu osnovu za daljnji razvoj kao i prateće djelatnosti Plavog gospodarstva.

Na cresko-lošinjskom otočju nalaze se ukupno četiri luke nautičkog turizma od kojih se 2 nalaze na otoku Cresu i 2 na otoku Lošinju.

Na otoku Cresu nalazi se ACI marina Cres – smještena je u blizini naselja Cres i ima brojne sadržaje. Marina raspolaže s ukupno 440 vezova u moru te 70 suhih vezova. Druga marina koja se nalazi na otoku Cresu je marina Brodogradilište Cres, koja je smještena u sklopu brodogradilišta jugoistočno od creske luke i samog centra grada, a ima 50 vezova u moru i 100 suhih vezova.

Na otoku Lošinju, na samom ulazu u grad Mali Lošinj, nalazi se Y/C Marina Lošinj koja raspolaže sa 175 vezova u moru i može prihvatiti sve vrste plovila, veličine do 30 metara. Također, tu je smještena i marina A/C Poljana.

5.6. Obrtništvo

Obrt predstavlja samostalno i trajno obavljanje dopuštenih gospodarskih djelatnosti na tržištu, koje se mogu obavljati kao proizvodnja, promet ili usluge. Na području gradova Cres i Mali Lošinj djeluje Udruženje obrtnika Cres-Lošinj s ciljem zaštite, promicanja i zastupanja interesa svojih članova, brige o unapređenju školskog sustava u obrtništvo i donošenja odluka o svim pitanjima vezanim za obrtništvo. U Gradu Cresu u 2021. godini bilo je evidentirano 157 obrta (aktivnih, privremeno obustavljenih te obrta u stanju mirovanja), dok je u Gradu Malom Lošinju u 2021. godini evidentirano ukupno 379 obrta (aktivnih, privremeno obustavljenih te obrta u stanju mirovanja) (Tablica 27.). Broj od 536 obrta registriranih na području cresko-lošinjskog otočja čini udio od 6,08 % u ukupnom broju obrta registriranih na području Primorsko-goranske županije.

Od ukupnog broja obrta u Gradu Cresu, 15,92 % obavlja djelatnost smještaja, 9,55 % djelatnost biljne i stočarske proizvodnje, lovstva i uslužne djelatnosti povezane s njima te 19,75 % djelatnost ribarstva.

Od ukupnog broja obrta u Gradu Malom Lošinju, 8,97 % obrta obavlja djelatnost smještaja, 6,72 % djelatnost biljne i stočarske proizvodnje, lovstva i uslužne djelatnosti povezane s njima, a 17,09 % djelatnost ribarstva.

Tablica 27. Broj aktivnih, privremeno obustavljenih obrta te obrta u mirovanju na cresko-lošinjskom otočju

GRAD	UKUPNO
Cres	157
Mali Lošinj	379
UKUPNO na cresko-lošinjskom otočju	536
UKUPNO PGŽ	8.804
UDIO cresko-lošinjskog otočja u PGŽ	6,08 %

Izvor: Ministarstvo gospodarstva i održivog razvoja, obrada JU RRA PGŽ

5.7. Poduzetničke zone

Poduzetničke zone su infrastrukturno opremljena područja definirana prostornim planovima, namijenjena obavljanju određenih vrsta poduzetničkih, odnosno gospodarskih aktivnosti. Osnovna karakteristika poduzetničkih zona je zajedničko korištenje infrastrukturno opremljenog i organiziranog prostora od strane poduzetnika kojima se poslovanjem unutar poduzetničke zone omogućuje racionalizacija poslovanja i korištenje raspoloživih resursa poduzetničke zone s ostalim korisnicima poduzetničke zone.

Tablica 28. Poduzetničke zone po funkcijama

Grad/općina	Aktivne zone	Neaktivne zone	Površina aktivnih zona (ha)	Površina neaktivnih zona (ha)
Grad Cres	1	2	9,33	1,23
Grad Lošinj	1	0	23,1	0

Izvor: Analiza poduzetničkih zona u Primorsko-goranskoj županiji i prijedlog razvoja malih poslovnih zona u razdoblju 2019.-2021. godine, obrada JU RRA PGŽ

Prema podacima „Analize poduzetničkih zona u Primorsko-goranskoj županiji i prijedlog razvoja malih poslovnih zona u razdoblju 2019.-2021. godine“²⁶, na području Grada Cresa aktivne su dvije poduzetničke zone. Zona Volnik, u kojoj posluju gospodarski subjekti, ima ukupnu površinu od 9,33 ha, dok zona Loznati ima izgrađenu infrastrukturu i površinu od 1,23 ha. Površina neaktivnih zona je 3,64 ha (Poslovna zona Pržić i Poslovna zona Orlec). Rubnim dijelom naselja Cres prolazi državna cesta D-100. Između nje i sjeverno od županijske ceste Ž 5124 smještena je poduzetnička zona Volnik. Zona je namijenjena različitim sadržajima. Unutar poslovne zone nalazi se više poslovnih subjekata: skladište Cresanke, upravna zgrada Vodoopskrbe i odvodnje, Komunalnih usluga Cres Lošinj i Elektro-vode, stanica za tehnički pregled vozila, trgovački objekt Volnik, autocentar Sablić, Plodine d.d., Orada Adriatic d.o.o..

²⁶ Regionalna razvojna agencija Primorsko-goranske županije, 2019. godina

Slika 4. Poduzetnička zona Volnik

Izvor: Grad Cres

Na području Grada Malog Lošinja postoji jedna poduzetnička zona – zona Kalvarija – u kojoj posluju gospodarski subjekti na površini od 23,11 ha. Zona je u mješovitom vlasništvu: u vlasništvu Grada Malog Lošinja i u privatnom vlasništvu. Zona ima vodu i struju, dok je prometnica samo dijelom izgrađena. Postoje izgrađene hale i poslovni prostori, pa je zona većim dijelom (70 %) u funkciji.

Slika 5. Poduzetnička zona Kalvarija

Izvor: Grad Mali Lošinj

5.8. Brodogradnja

Brodogradnja koja je prisutna na cresko-lošinjskom otočju, uz nautičko gospodarstvo i nautički turizam, jedan je od sektora plave ekonomije koji značajno može podići razinu konkurentnosti malih poduzetnika.

Trenutno na cresko-lošinjskom otočju djeluju 2 brodogradilišta od kojih jedno u Gradu Cresu, a drugo u Gradu Malom Lošinj.

Povijest brodogradnje na cresko-lošinjskom otočju datira iz 18. stoljeća, a o važnosti i kvaliteti brodogradilišta govori činjenica da je otok Lošinj u 19. stoljeću imao čak šest brodogradilišta. U razdoblju od 1823. do 1915. godine na otoku Lošinj sagrađeno je ukupno 366 jedrenjaka ukupne nosivosti 184.125 tona (prosječna nosivost 503 tone).

U isto vrijeme izgrađen je 71 parobrod s 9104 BRT.²⁷ Među najpoznatijim su lošinjskim brodograditeljima i brodarima obitelji Katarinich, Tarabochia i Cosulich.

Na otoku Lošinju svoju djelatnost obavlja brodogradilište Lošinjska plovidba – Brodogradilište d.o.o. Brodogradilište datira iz 1850. godine, a prepoznatljivo je po izgradnji najvećeg drvenog broda na Mediteranu i prvog čeličnog jedrenjaka.²⁸ Poduzeće je registrirano za djelatnost *Popravak i održavanje brodova i čamaca* (33.15) i pruža usluge remonta i popravka brodova. Danas djeluje unutar grupe Lošinjska plovidba – Holding d.d. unutar kojeg je i poduzeće Lošinjska plovidba „Turizam“ d.o.o. Poduzeće je u 2019. godini zapošljavalo 83 osobe i ostvarilo je prihod od 68,80 milijuna kuna, odnosno dobit od 2,42 milijuna kuna.

Na području Grada Cresa djeluje poduzeće Brodogradilište Cres d.d., malo brodogradilište koje obavlja djelatnost remonta i djeluje od 1947. godine. Prema podacima FINE, u 2020. godini u brodogradilištu su bile zaposlene 24 osobe, a ostvaren je prihod od 8,23 milijuna kuna, odnosno dobit od 302.877 kuna.

5.9. Poljoprivreda i šumarstvo

Poljoprivredna djelatnost imala je važnu povijesnu ulogu u segmentu razvoja gospodarstva otoka Cresa i Lošinja. Stanovništvo cresko-lošinjskog otočja bavilo se poljoprivrednom djelatnošću dugi niz godina iz potrebe za preživljavanjem, stvarajući običaje, navike i tradiciju koja se očuvala do danas. Prirodna osnova otoka Cresa zbog reljefa i položaja ne pruža povoljne uvjete za razvoj poljoprivredne proizvodnje. Naime, teren je uglavnom brdovit, s malo plodnih oranica stoga su bili potrebni veliki napori prijašnjih generacija otočnog stanovništva da bi se na pogodnijim terenima stvorili uvjeti za poljoprivrednu proizvodnju. Ovčarstvo i maslinarstvo danas su glavne poljoprivredne grane na otoku i spadaju među najstarija zanimanja stanovništva otoka Cresa.

Maslinarstvo otoka Cresa bazirano je na autohtonim sortama slivnjača ili simjaca (85 %), plominka (10 %), rosulja (3 %), a ostatak čine razne druge sorte nepoznatog porijekla poznate pod lokalnim nazivom divikuje.

Iako je mali broj domicilnog stanovništva koje se bavi tim zanimanjima, ono je i dalje prisutno te upotpunjuje cjelokupno gospodarstvo otočja. Na otoku Lošinju, tradicionalno su prisutne dvije osnovne poljoprivredne grane: ovčarstvo i maslinarstvo, uz prateće pčelarstvo, povrtlarstvo i vinogradarstvo, koje su i danas u puno manjem obujmu prisutne na tom području.

Poljoprivredno zemljište na cresko-lošinjskom otočju koje je upisano u Upisnik poljoprivrednika pri Agenciji za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju je 2019. godine zauzimalo 4.684,0269 ha, odnosno 3.206,1802 ha na području otoka Cresa i 1.477,8467 ha na području otoka Lošinja, dok je na razini Primorsko-goranske županije iznosilo 16.982,2019 ha.

Površina oranica Grada Cresa iznosi 24,11 ha s ukupnim brojem od 57 parcela, dok Grad Mali Lošinj ima ukupnu površinu od 7,43 ha s ukupnim brojem od 46 parcela.

²⁷ Sokolić, J. Povijest brodogradnje na otoku Lošinju u 19. i 20. stoljeću, Glosa d.o.o. Rijeka, Mali Lošinj, 2012., <https://morehrvatskoblog.files.wordpress.com/2016/03/40-j-sokolicc81.pdf>, preuzeto 4. studeni 2022.

²⁸ <https://www.shipyard-losinj.hr/hr/o-nama/povijest>, preuzeto 4. studeni 2022.

Na području Grada Cresa nalazi se ukupno 4 staklenika na oranicama površine 0,11 ha i ukupno 593 parcele krških pašnjaka s površinom od 1.277,45 ha, dok pašnjaka nema.

Na području Grada Malog Lošinja nalazi se 1 staklenik na oranici površine 0,02 ha i ukupno 1.091 parcela krških pašnjaka površine 2.002,63 ha.

Tablica 29. Poljoprivredna zemljišta cresko-lošinjskog otočja u 2019. godini

	ORANICA		STAKLENIK NA ORANICI		LIVADA		PAŠNJAK		KRŠKI PAŠNJAK	
	Površina ARKOD parcela (ha)	Broj ARKOD parcela	Površina ARKOD parcela (ha)	Broj ARKOD parcela	Površina ARKOD parcela (ha)	Broj ARKOD parcela	Površina ARKOD parcela (ha)	Broj ARKOD parcela	Površina ARKOD parcela (ha)	Broj ARKOD parcela
Cres	24,11	57,00	0,11	4,00	87,23	13,00	0,00	0,00	1277,45	593,00
Mali Lošinj	7,43	46,00	0,02	1,00	1,33	5,00	0,00	0,00	2002,63	1091,0

Izvor: Agencija za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju-Agronet, obrada JU RRA PGŽ

Na području Grada Malog Lošinja registrirana su 253 obiteljska poljoprivredna gospodarstva od kojih se najviše nalazi na području naselja Mali Lošinj (146) i Veli Lošinj (33). Na području Grada Cresa registrirano je 230 obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava od kojih se najviše nalazi na području naselja Cres (170) i Orlec (21). Izuzev 230 registriranih obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava, na području Grada Cresa registrirana su i 2 obrta, 5 samooskrbnih poljoprivrednih gospodarstava, 6 trgovačkih društava i 1 pravna osoba. Na području Grada Cresa djeluju i 2 poljoprivredne Zadruga: Poljoprivredna Zadruga Cres, čiji je cilj daljnji razvoj ovčarstva i maslinarstva prateći trendove u Europi i Poljoprivredna zadruga Loznati, koja se bavi uzgojem koza i ovaca.

Na području Grada Malog Lošinja, uz 253 registrirana obiteljska poljoprivredna gospodarstva, registrirano je i 3 obrta, 16 samooskrbnih poljoprivrednih gospodarstava, 14 trgovačkih društava i 1 zadruga. Na cresko-lošinjskom otočju obitavaju različite pasmine ovaca kao i poljoprivredna gospodarstva koja se bave djelatnostima povezanim s uzgojem i preradom proizvoda od ovaca što je za predmetno područje i karakteristično. Primjerice creska ovca (pramenka) autohtona je pasmina otoka Cresa, formirana od autohtonih otočnih ovaca koje su križane sa španjolskim, francuskim i talijanskim merinom uz presudan utjecaj okoliša te je obuhvaćena nacionalnim programom očuvanja izvornih i zaštićenih pasmina domaćih životinja. Pasma je u potpunosti prilagođena otočnim ekološkim uvjetima pa se s uspjehom može uzgajati na škrtim otočnim pašnjacima. Nadalje, u puno manjem broju obitavaju koze, magarci i konji.

Tablica 30. Brojno stanje domaćih životinja na cresko lošinjskom otočju na dan 31.12.2020. godine

	GOVEDA		KONJI		MAGARCI		SVINJE		OVCE		KOZE	
	Broj gospod arstava	Broj životi nja	Broj gospodars tava	Broj životin ja	Broj gospodars tava	Broj životin ja	Broj gospodars tava	Broj životin ja	Broj gospodars tava	Broj životin ja	Broj gospodars tava	Broj životi nja
CRES	-	-	3	4	3	12	-	-	106	10.048	2	99
MALI LOŠINJ	2	64	2	3	7	23	-	-	74	4.026	11	104

Izvor: Jedinstveni registar domaćih životinja (JRDŽ), obrada JU RRA PGŽ

Broj koza na području Grada Cresa (99) dosta je velik u odnosu na tek 2 poljoprivredna gospodarstva, dok se na području Grada Malog Lošinja čak 11 gospodarstava bavi s poljoprivrednom djelatnošću povezanom s uzgojem i preradom proizvoda od koza s tek 104 životinje.

Može se zaključiti da unatoč padu broja poljoprivrednih djelatnosti i orijentaciju cresko-lošinjskog otočja na turističke djelatnosti, poljoprivreda je i dalje ostala jedna od grana gospodarstva u koju su se utkale brojne tradicije i navike domicilnog stanovništva.

Šumarstvo

Najveći dio prostora otoka Lošinja su **šumske površine** koje se nalaze u privatnom i državnom vlasništvu, a uz ekološku i zaštitnu imaju i gospodarsku funkciju. Po vrstama drveća uglavnom prevladavaju šume hrasta crnike s alepskim borom te zajednica bijelog graba. Gospodarske šume pored općekorisnih funkcija imaju gospodarsku vrijednost i namijenjene su za proizvodnju drva i drugih šumskih proizvoda, a onima u državnom vlasništvu upravljaju Hrvatske šume. Zaštitne šume su namijenjene zaštititi zemljišta, zaštititi od erozije i u njima se ne obavlja sječa jer ih je teško obnavljati, a to bi dovelo i do devastacije terena. Šume posebne namjene su šume unutar zaštićenih dijelova prirode ili dijelova prirode predloženih za zaštitu.

Gospodarenje šumama i šumskim zemljištem na cresko-lošinjskog otočja podrazumijeva održavanje biološke raznolikosti, sposobnosti obnavljanja, vitalnosti i potencijala šuma, u cilju ispunjenja gospodarske, ekološke i društvene funkcije šuma. Šumske površine cresko-lošinjskog otočja su obrasle šumom mediteranskog tipa koja više ima estetsko-biološki nego proizvodni karakter. Veći kompleksi šuma smješteni su u području Osora i Punta Križa na Cresu i naročito na području Malog i Velog Lošinja. Utjecaj šuma na razvoj turizma je značajan posebno u segmentu zdravstvenog ali i drugih oblika turizma.

5.10. Lovstvo

Na cresko-lošinjskom otočju nalaze se lovna područja koja su u državnom i zajedničkom vlasništvu (županijskom i državnom). Na otoku Cresu u državnom vlasništvu je lovište VIII/27 Zeča, dok su u zajedničkom vlasništvu VIII/107 Batajna-Hrasta, VIII/108 Cres, VIII/131 Belej-Osor i Tramuntana VIII/130.

Na otoku Lošinj lovišta u zajedničkom vlasništvu su: VIII/106 Nerezine, VIII/132 Punta Križa, VIII/109 Unije, VIII/105 Čunski-Kurila, VIII/103 Ilovik, VIII/104 Veli Lošinj.

Na cresko-lošinjskom otočju djeluju Lovačko društvo „OREBICA“ Cres, Lovačko društvo „HALMAC“ Nerezine, Lovačka udruga „ŠLJUKA“ Belej, Lovozakupnik: „Sridnja“ d.o.o. Unije, Lovozakupnik: Udruga „Pramenka“, Lovačko društvo „Kamenjarka“ Mali Lošinj, Lovozakupnik: ŽLD „Vepar“ Njivice te Lovozakupnik: MA – RA d.o.o. Zagreb.

U lovištu VIII/27 Zeča osnovna vrsta je kunić divlji (100 repova). Sporedne vrste divljači značajnije za lovstvo jesu: jarebica kamenjarka, kuna bjelica (150 repova), fazan (12 kljunova), divlja svinja i jelen lopatar (izlov), a od migratornih vrsta šljuka bena (50 kljunova).

U lovištu VIII/107 Batajna-Hraste, osnovna vrsta divljači je zec obični (50 repova). Sporedne vrste divljači značajnije za lovstvo jesu: jarebica kamenjarka, kuna bjelica (150 repova),

fazan (12 kljunova), divlja svinja i jelen lopatar (izlov), a od migratornih vrsta šljuka bena (50 kljunova).

U lovištu VIII/108 Cres osnovne vrste divljači su zec obični (50 repova), fazan (20 kljunova), jelen lopatar (10 grla), divlja svinja (100 grla). Sporedne vrste divljači značajnije za lovstvo su: golub grivnjaš (10 kljunova), kuna bjelica (170 repova), vrana siva (40 kljunova) i jarebica (4 kljuna), dok od migratorne divljači u lovištu je samo šljuka bena (360 kljunova)

U lovištu VIII/131 Belej-Osor osnovne vrste divljači su zec obični (60 repova) te fazan obični (60 kljunova) dok su sporedne vrste divljači značajnije za lovstvo: jelen lopatar, divlja svinja te kuna bjelica (60 repova), a od migratornih su šljuka bena (80 kljunova), prepelica i divlji golub bez odstrjela te divlja patka (10 kljunova).

U lovištu VIII/106 Nerezine, osnovne vrste divljači su zec obični (30 repova) i fazan obični (40 kljunova). Sporednih vrsta divljači značajnijih za lovstvo nema, dok su migratorne vrste šljuka bena (odstrjel 75 kljunova) i golub pećinar (odstrjel 30 kljunova).

U lovištu VIII/132 Punta Križa, osnovne vrste divljači su zec obični (30 repova) i fazan obični (40 kljunova), jarebica kamenjarka (14 kljunova). Sporedne vrste divljači značajnije za lovstvo su: jelen lopatar (150 grla) i divlja svinja (20 grla), a od migratornih vrsta šljuka bena (185 kljunova), golub pećinar (10 kljunova) i divlja patka (5 kljunova).

U lovištu VIII/109 Unije osnovne vrste divljači su zec obični (78 repova), fazan obični (50 kljunova). Sporedne vrste divljači značajnije za lovstvo su: jarebica kamenjarka, golub pećinar, vrana siva i čavka, a od migratornih vrsta šljuka bena (odstrjel 39 kljunova).

U lovištu VIII/105 Čunski-Kurila osnovne vrste divljači su zec obični (30 repova) i fazan obični (52 kljunova). Sporedne vrste divljači značajnije za lovstvo su: kuna bjelica (20 repova) i divlji golub (20 kljunova), a od migratornih vrsta samo šljuka bena (120 kljunova).

U lovištu VIII/103 Ilovik osnovne vrste divljači su zec obični (18 repova) i fazan obični (10 kljunova). Sporedne vrste divljači značajnije za lovstvo jesu: kunić divlji (20 repova), golub pećinar (15 kljunova), vrana siva (10 kljunova) i čavka (10 kljunova), a od migratornih vrsta samo šljuka bena (15 kljunova).

U lovištu VIII/104 Veli Lošinj najraširenija vrsta divljači je zec obični (18 repova). Sporedne vrste divljači značajnije za lovstvo jesu: divlja svinja, kuna bjelica (100 repova), fazan, jarebica kamenjarka, vrana siva (75 kljunova), svraka, šojka kreštalica (45 kljunova), golub grivnjaš (15 kljunova), a od migratornih vrsta šljuka bena (33 kljuna) i prepelica pućpura.

5.11. Ribarstvo i marikultura

Ribarstvo je prisutna djelatnost na cresko-lošinjskom otočju zahvaljujući povoljnom geografskom položaju o čemu govori i dugogodišnja tradicija ribarstva.

Na cresko-lošinjskom otočju ne postoje ribarske luke već se ribarska plovila uglavnom sidre u postojećim lukama otvorenim za javni promet otoka Lošinja i Cresa.

Prema Pravilniku o granicama u ribolovnom moru²⁹ ribolovno područje koje se nalazi na cresko-lošinjskom otočju obuhvaća područje ribolovnih zona E i B, odnosno ribolovnih podzona E1, E2, E5 i E6 te B1. Na području gradova Cresa i Malog Lošinja registrirani su obrti u sektoru ribarstva. Na području Grada Cresa u 2020. godini bilo je registrirano 6 trgovačkih društava, koja su ukupno zapošljavala 177 osoba. Na području Grada Malog Lošinja bilo je registrirano 14 trgovačkih društava koja su ukupno zapošljavala 48 osoba. U 2016. godini na cresko-lošinjskom otočju broj plovila iznosio je 418, od kojih 124 na otoku

²⁹ Pravilnik o granicama u ribolovnom moru Republike Hrvatske, Narodne novine 5/11, 81/13, 62/17

Cresu, a 294 na području otoka Lošinja. Od ukupnog broja obrta u Gradu Cresu, djelatnost ribarstva obavlja 19,75 % obrta. Od ukupnog broja obrta u Gradu Malom Lošinj, 17,09 % obavlja djelatnost ribarstva. Sportski i rekreacijski ribolov prisutan je na cresko-lošinjskom otočju za što je potrebna dozvola, bez obzira obavlja li se s obale ili iz brodice. Sve vrste dozvola za sportski ribolov na moru i dozvole za tzv. pridneni parangal sportskim ribolovcima prodaju se putem Hrvatskog saveza za športski ribolov na moru i njihovih članica – udruga za sportski ribolov na moru. Trenutno su registrirana 4 sportsko-ribolovna društva.

Na cresko-lošinjskom otočju djeluje i Lokalna akcijska grupa u ribarstvu „Vela Vrata“ koja obuhvaća 5 jedinica lokalne samouprave (tri grada i dvije općine): Grad Mali Lošinj, Grad Opatija, Grad Cres, Općina Mošćenička Draga i Općina Lovran, odnosno 69 naselja.

Na području Grada Cresa registrirano je poduzeće Orada Adriatic d.o.o. koje je ujedno i najveće poduzeće u sektoru ribarstva u Primorsko-goranskoj županiji. Poduzeće djeluje u četiri glavna segmenta: uzgoj bijele ribe (orade i brancina), otkup i plasman sitne jadranske plave ribe, prerada uzgojne i otkupne ribe te prodaja zamrznute ribe i povrća. Poslovni subjekt ORADA ADRIATIC d.o.o. u privatnom je vlasništvu. Temeljni kapital poslovnog subjekta financiran je 100 % domaćim kapitalom. ORADA ADRIATIC d.o.o. je u 2021. godini ostvario ukupni prihod u iznosu od 203.910.317,00 kn i povećao broj zaposlenih, u odnosu na 190 radnika koji su bili zaposleni prethodnih godina.

Razvojni problemi cresko-lošinjskog otočja u odnosu na GOSPODARSTVO
<ul style="list-style-type: none"> • <i>Snažna ovisnost gospodarstva o turizmu</i> • <i>Izrazita sezonalnost zapošljavanja i rada</i> • <i>Turistička ponuda dominantno orijentirana na usluge u ljetnim mjesecima</i> • <i>Odlazak aktivne radne snage u druge gradove na kopno i u inozemstvo</i> • <i>Odlazak visokoobrazovane mlade radne snage</i> • <i>Nedovoljna pokrivenost tržišta rada STEM profilima zanimanja</i> • <i>Slaba razvijenost poduzetničkih zona i nedostatna ulaganja gospodarskih subjekata u poduzetničke zone</i>
Razvojne potrebe cresko-lošinjskog otočja u odnosu na GOSPODARSTVO
<ul style="list-style-type: none"> • <i>Generirati nova radna mjesta i podizati razinu zaposlenosti tijekom cijele godine</i> • <i>Daljnja diverzifikacija gospodarstva radi smanjenja negativnih učinaka kriznih situacija, posebice zbog izrazite sezonalnosti</i> • <i>Povećati ulaganja u intelektualnu imovinu, opremu i postrojenja, općenito u nove tehnologije, digitalizaciju i pametnu specijalizaciju</i> • <i>Razvijati turističku ponudu izvan ljetnih mjeseci</i> • <i>Jačati upravljačke kapacitete gospodarskih i javnih subjekata za ostvarivanje boljeg pristupa izvorima financiranja</i> • <i>Oснаžiti položaj obrtnika, podržati proizvodno i uslužno zanatstvo</i> • <i>Jačati položaj poljoprivrednika i razvijati suradnju posebice u tradicijskim djelatnostima ovčarstva i maslinarstva</i> • <i>Poticati obrazovanje i doškolovanje/prekvalifikaciju radnog stanovništva u skladu s potrebama gospodarstva</i> • <i>Sprječavati socijalnu isključenost nezaposlenih</i> • <i>Razvijati poduzetničke vještine i rad na inovativnim projektima uz mentorsku podršku među srednjoškolicima i studentima</i> • <i>Razvijati učeničku i studentsku praksu u gospodarstvu te formulirati programe, osobito za STEM profile zanimanja</i> • <i>Lakše (brže) zapošljavanje mlade i obrazovane radne snage</i>

- Podržati umrežavanje poduzetnika kroz najpogodnije oblike i modele suradnje (npr. klasteri, poduzetnički i inovacijski ekosustavi i sl.) koji su zasnovani na suvremenoj tehnologiji radi suradnje, međusobnog učenja, inoviranja i/ili zajedničkog nastupa.
- Uključiti se u programe Europske unije kojima se omogućuje jačanje međunarodne konkurentnosti gospodarskih subjekata iz Europske unije
- Uvesti model ekonomije dijeljenja – jedan stroj koristi veći broj obrtnika, poduzetnika, poljoprivrednika
- Uspostaviti zajednički radni prostor

6. DRUŠTVENE DJELATNOSTI

Poglavlje društvene djelatnosti daje prikaz aktivnosti vezane uz odgoj i obrazovanje, kulturu, sport i tehničku kulturu, zdravstvo i socijalnu skrb, kao jednog od najvažnijih čimbenika razvoja cresko-lošinjskog otočja.

6.1. Odgoj i obrazovanje

Stanje i razvijenost sustava predškolskog, osnovnoškolskog i srednjoškolskog obrazovanja kao i visokog školstva i znanosti te obrazovanja odraslih prikazano je u potpoglavljima u nastavku.

6.1.1. Predškolski odgoj i obrazovanje

Na cresko-lošinjskom otočju, programi predškolskog odgoja i obrazovanja provode se u jasličkim i vrtičkim odgojnim skupinama, za djecu od navršениh godinu dana života do polaska u osnovnu školu. Prema podacima DZS-a, u 2020. godini na cresko-lošinjskom otočju djelovale su ukupno 2 ustanove.

Dječji vrtić Girice, čiji je osnivač Grad Cres i koji se nalazi u Cresu, organiziran je u sedam odgojnih skupina: tri jasličke i četiri vrtičke skupine, prema kronološkoj dobi djeteta u tzv. jasličke skupine (djeca do 3. godine) i vrtičke skupine (djeca od 3-7 godina), a sve skupine su dobno mješovite.

Dječji vrtić Cvrčak, čiji je osnivač Grad Mali Lošinj, svoju djelatnost obavlja na pet lokacija, u centralnom objektu Cvrčak te u 4 područna odjeljenja: u područnom odjeljenju Perla u Malom Lošinju, područnim odjeljenjima Žižula i Nešpula u Velom Lošinju te u područnom odjeljenju Žalići u Nerezinama.

U razdoblju od 2015./2016. do 2019./2020. godine, broj upisane djece u programe predškolskog odgoja i obrazovanja se smanjivao, izuzev u pedagoškoj godini 2017./2018. u kojoj je zabilježeno povećanje broja upisane djece. U pedagoškoj godini 2019./2020. zabilježeno je smanjenje broja upisane djece za 6,93 % u Gradu Cresu, dok je u Gradu Malom Lošinju zabilježeno smanjenje broja upisane djece za 4,15 %.

Tablica 31. Broj dječjih vrtića i drugih pravnih osoba koje ostvaruju program predškolskog odgoja u razdoblju od 2015. do 2020. godine na cresko-lošinjskom otočju

Gradovi	2015./2016.			2016./2017.			2017./2018.			2018./2019.			2019./2020.		
	broj ustanova	djeca ukupno	zaposleni ukupno	broj ustanova	djeca ukupno	zaposleni ukupno	broj ustanova	djeca ukupno	zaposleni ukupno	broj ustanova	djeca ukupno	zaposleni ukupno	broj ustanova	djeca ukupno	zaposleni ukupno
Cres	1	101	21	1	101	25	1	107	28	1	99	27	1	94	30
Mali Lošinj	5	289	57	5	290	58	5	291	61	5	274	63	5	277	64
TOTAL	6	390	78	6	391	83	6	398	89	6	373	90	6	371	94

Izvor: Državni zavod za statistiku, obrada JU RRA PGŽ

Dječji vrtić Girice u Gradu Cresu, ustanova je koja je osnovana 1996. godine sa zadaćom organiziranja i provedbe programa njege, odgoja, naobrazbe, zdravstvene zaštite i

prehrane za djecu od navršenih godinu dana života do polaska u osnovnu školu. U obnovu vrtića ukupno je uloženo preko 3,4 milijuna kuna, najvećim dijelom EU sredstava. U razdoblju od 2014. do 2016. godine proveden je projekt energetske obnove zgrade dječjeg vrtića Girice za koji je putem programa energetske obnove zgrada javnog sektora osigurano 1,35 milijuna kuna (za izmjenu vanjske stolarije, sustava grijanja i rasvjete), a Grad Cres uložio je 1,63 milijuna kuna za sanaciju fasade i krovništva. Također, završen je i projekt dogradnje vrtića Girice koji je prijavljen na mjeru 7.4 „Ulaganja u pokretanje, poboljšanje ili proširenje lokalnih temeljnih usluga za ruralno stanovništvo, uključujući slobodno vrijeme i kulturne aktivnosti te povezanu infrastrukturu“ u sektoru dječji vrtići, a temeljem kriterija odabira odobrena je potpora u visini od 80 %, tj. 1,3 milijuna kuna za projekt ukupne vrijednosti 1.676.203,50 kuna.

Dječji vrtić Cvrčak, Mali Lošinj, ustanova je koja je osnovana i registrirana 1996. godine u kojoj se ostvaruju redoviti programi njege, odgoja, obrazovanja, zdravstvene zaštite, prehrane i socijalne skrbi djece rane i predškolske dobi od navršene godine dana do polaska u školu, odnosno redoviti jaslički i vrtićki programi, posebni programi (program katoličkog vjerskog odgoja, program međunarodnih Eko škola, glazbena igraonica Notica) te programi javnih potreba (program za djecu pripadnike talijanske nacionalne manjine, program pred škole i program za darovitu djecu Mali istraživači).

6.1.2. Osnovnoškolsko obrazovanje

Djelatnost osnovnoškolskog obrazovanja na cresko-lošinjskom otočju odvija se u ukupno 2 osnovne škole³⁰: 1 osnovna škola se nalazi na području Grada Cresa i 1 na području Grada Malog Lošinja. Osnovna škola Maria Martinolića iz Malog Lošinja najveća je otočna škola te uključuje i 5 područnih škola: PŠ Veli Lošinj, PŠ Nerezine, PŠ Unije, PŠ Ilovik, PŠ Susak. Škola uz standardne jednosmjenske razrede, ima i 4 odjela cjelodnevne nastave i 6 odjela glazbene osnovne škole. Od 2009. godine u školi postoji i razredni odjel posebnog programa za učenike koji se školuju sukladno Pravilniku o osnovnoškolskom i srednjoškolskom odgoju i obrazovanju učenika s teškoćama u razvoju³¹.

Na području Grada Cresa nalazi se Osnovna škola Frane Petrića koja je 2016. godine dobila status međunarodne Eko škole. Također, u osnovnoj školi Cres djeluje razredni odjel posebnog programa i odjeli Glazbene škole.

Osnovna škola Frane Petrića u 2018./2019. godini bila je dio projekta „Energetska obnova zgrada osnovnih škola Primorsko-goranske županije“ koji predstavlja najveću kapitalnu županijsku investiciju u školstvu, a kojom su obnovljeni fasada, krov i stolarija, instalirani i mjerni uređaji za daljinsko očitavanje potrošnje energije i vode te postavljen energetska učinkovit sustav rasvjete i ugrađeni solarni kolektori za toplu vodu na školi. Vrijednost radova na Osnovnoj školi Frane Petrića iznosila je 7.686.588,49 kuna.

Broj učenika u osnovnim školama otoka Cresa i Lošinja, u razdoblju od 2012. do 2019. godine nije znatno varirao. Osnovna škola Frane Petrić u školskoj godini 2011./2012. brojila je ukupno 200 učenika, dok je u školskoj godini 2018./2019. brojila 213 učenika. Osnovna škola Maria Martinolića u školskoj godini 2011./2012. godini brojila je 529 učenika, dok je u školskoj godini 2018./2019. brojila 554 učenika.

³⁰ Prema podacima Državnog zavoda za statistiku

³¹ Pravilnik o osnovnoškolskom i srednjoškolskom odgoju i obrazovanju učenika s teškoćama u razvoju, Narodne novine 24/15

Na području Grada Cresa u školskoj godini 2018./2019. zabilježeno je povećanje broja učenika za 4,41 % u odnosu na školsku godinu 2015./2016. Na području Grada Malog Lošinja u školskoj godini 2018./2019. zabilježeno je povećanje broja učenika za 6,13 % u odnosu na školsku godinu 2015./2016. U školskoj godini 2019./2020. upisan je 201 učenik, a školske godine 2020./2021. osnovnu školu upisalo je 208 učenika.

Tablica 32. Broj osnovnih škola, učenika i učitelja gradova Cresa i Malog Lošinja u razdoblju 2015.-2019. godina

	2015./2016.			2016./2017.			2017./2018.			2018./2019.		
	broj škola	učenici ukupno	učitelji	broj škola	učenici ukupno	učitelji	broj škola	učenici ukupno	učitelji	broj škola	učenici ukupno	učitelji
Cres	2	204	25	1	190	28	1	206	27	1	213	25
Mali Lošinj	6	522	55	6	549	56	6	554	57	6	554	60
TOTAL	8	726	80	7	739	84		760	84	7	767	85

Izvor: Državni zavod za statistiku, obrada JU RRA PGŽ

U školskoj godini 2018./2019. osnovne škole cresko-lošinskog otočja imale su 85 učitelja, od kojih ih je 25 bilo na otoku Cresu, a 60 na Lošinj. U školskoj godini 2020/2021, na otoku Cresu djelovala je jedna osnovna škola, s 207 djece i 30 učitelja. Osnovna škola iz Malog Lošinja imala je ukupno 540 upisanih učenika i 55 učitelja, a djelovala je na 6 lokacija, od kojih su na dvije bila 2 četverogodišnja područna odjeljenja. Na cresko-lošinskom otočju ukupno je bilo upisano 747 učenika i zaposleno 85 učitelja. Vidljivo je smanjenje broja upisane djece uz istovremeno povećanje broja učitelja.

6.1.3. Srednjoškolsko obrazovanje

Na cresko-lošinskom otočju djeluje pet srednjih škola koje se nalaze u Malom Lošinj i djeluju pod objedinjenim imenom Srednja škola Ambroza Haračića. Na otoku Cresu djeluje područna škola Ambroza Haračića iz Malog Lošinja s programom Opće gimnazije. Srednja škola Ambroza Haračića posjeduje četverogodišnje programe: Opća gimnazija, Hotelijersko-turistički tehničar, Pomorski nautičar, Tehničar za brodstrojarstvo i trogodišnje programe: Kuhar, Konobar, Prodavač, Pomoćni kuhar i slastičar TES.

Srednja škola Ambroza Haračića, u razdoblju od 2012. do 2019. godine bilježi smanjenje broja učenika. U školskoj godini 2011./2012. zabilježeno je ukupno 400 učenika, dok je školsku godinu 2018./2019. školu pohađao ukupno 301 učenik, što označava smanjenje broj učenika za 24,75 %. Ukupan broj nastavnika minimalno se smanjivao u razdoblju od 2014. do 2019. godine.

Tablica 33. Broj srednjih škola, učenika i učitelja u gradovima Cresu i Malom Lošinj u razdoblju 2015.-2019. godina

Gradovi	2015./2016.			2016./2017.			2017./2018.			2018./2019.		
	broj škola	učenici ukupno	nastavnici u FTE	broj škola	učenici ukupno	nastavnici u FTE	broj škola	učenici ukupno	nastavnici u FTE	broj škola	učenici ukupno	Nastavnici u FTE
Cres	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mali Lošinj	5	333	52	5	316	48	5	302	56	5	301	58

Izvor: Državni zavod za statistiku, obrada autora

Uvidom u podatke DZS-a za školsku godinu 2020./2021. vidljivo je da na otoku Lošinju djeluje 5 srednjih škola s 305 upisanih učenika i 80 nastavnika. Iako se broj nastavnika povećao s 58 na 80, broj učenika je porastao za 4 u odnosu na školsku godinu 2018./2019. Kvaliteta srednjoškolskog obrazovanja može se uspoređivati putem prosječne ocjene učenika neke škole ili svih škola u regiji postignutoj na državnoj maturi.

Postignute ocjene na državnoj maturi u ljetnom ispitnom roku postignute na razini svih škola na Cresko-lošinjskom otočju prikazane su u Tablici 34. u kojoj je dana i usporedba s postignutim rezultatima na razinama Primorsko-goranske županije i Republike Hrvatske. Prosjek ocjena na državnoj maturi razine A i razine B svih Cresko-lošinjskih srednjih škola u školskoj godini 2019./2020. bio je bolji od prosjeka na razini Primorsko-goranske županije i Republike Hrvatske. Međutim, prosjek ocjena na državnoj maturi gimnazijskog programa u školskoj godini 2019./2020. razine A (3,55) i razine B (3,36), bio je lošiji od prosjeka Primorsko-goranske županije (3,58 razina A, 3,45 razina B), kao i prosjeka Republike Hrvatske (3,63 razina A, 3,40 razina B).

Tablica 34. Prosječne ocjene na državnoj maturi (ljetni ispitni rok) srednjih škola u gradovima Cres i Mali Lošinj, Primorsko-goranskoj županiji i Republici Hrvatskoj

Škola/regija	2019./2020.		2018./2019.		2017./2018.		2016./2017.	
	Razina A	Razina B	Razina A	Razina B	Razina A	Razina B	Razina A	Razina B
SŠ Ambroza Haračića-	3,70	3,36	3,89	3,00	3,57	3,47	3,48	3,45
SŠ Ambroza Haračića- ustrojstveni dio Cres	3,52	3,79	3,65	3,08	3,31	3,82	3,72	3,29
CRES-MALI LOŠINJ	3,63	3,57	3,80	3,04	3,51	3,60	3,55	3,36
PGŽ	3,31	2,75	3,14	2,5	3,1	2,56	3,06	2,49
RH	3,33	2,68	3,14	2,44	3,16	2,57	3,18	2,67
SŠ Ambroza Haračića- gimnazija	3,70	3,36	3,89	3,00	3,57	3,47	3,48	3,45
SŠ Ambroza Haračića- ustrojstveni dio Cres	3,52	3,79	3,65	3,08	3,31	3,82	3,72	3,29
CRES-MALI LOŠINJ GIMNAZIJE	3,55	3,36	3,51	3,60	3,80	3,04	3,63	3,57
PGŽ GIMNAZIJE	3,58	3,45	3,47	3,11	3,41	3,39	3,45	3,43
RH GIMNAZIJE	3,63	3,40	3,48	3,11	3,49	3,46	3,47	3,35

Izvor: Ministarstvo znanosti i obrazovanja, obrada JURRA PGŽ

Primorsko-goranska županija, kao osnivač otočnih srednjih škola, financira razne programe koji su dio školskog kurikuluma. Za sve škole financira se Program produženog boravka učenika putnika i obilježavanje obljetnica škola. Gradovi Cres i Mali Lošinj kontinuirano provode program stipendiranja učenika srednjih škola.

6.1.4. Visoko školstvo i znanost

Na području gradova Cresa i Malog Lošinja nema visoko obrazovnih ustanova. Najveći broj osoba s prebivalištem na području gradova Cresa i Malog Lošinja upisan je na stručne i sveučilišne studije na području Primorsko-goranske županije i u Zagrebu.

Sukladno podacima DZS-a, u akademskoj godini 2020./2021. na stručnom i sveučilišnom studiju bilo je upisano ukupno 397 studenata, od čega 107 s otoka Cresa i 290 s Lošinja. Vidljivo je da je u ranijem razdoblju akademske godine 2018./2019. na stručnom i sveučilišnom studiju bilo upisano više studenata, ukupno 410. Od ukupnog broja od 410 studenata, njih 96 je iz Grada Cresa (udio od 3,3 % u ukupnom broju stanovnika Grada Cresa), dok je 314 iz Grada Malog Lošinja (3,98 % ukupnog broju stanovnika Grada Malog Lošinja). Na području Grada Cresa i Grada Malog Lošinja u akademskoj godini 2018./2019. zabilježeno je minimalno smanjenje broja studenata koji su upisali stručni i sveučilišni studij u odnosu na akademsku godinu 2016./2017. Najveći broj studenata upisalo je sveučilišni studij na fakultetu, dok je najmanji broj evidentiran u umjetničkim akademijama.

U akademskoj 2018./2019. godini ukupno su dvije osobe s prebivalištem na cresko-lošinjskom otočju, (1 osoba iz Grada Cresa i 1 osoba iz Grada Malog Lošinja), bile upisane na poslijediplomski specijalistički studij. Sedam osoba (2 osobe iz Grada Cresa i 5 iz Grada Malog Lošinja) upisano je na poslijediplomski doktorski studij.

Tablica 35. Broj studenata upisanih na stručni i sveučilišni studij u zimskom semestru, prema prebivalištu

Gradovi	2016./2017.			2017./2018.			2018./2019.			ukupno	visoke škole	veleučilišta	fakulteti stručni studij	fakulteti sveučilišni studij	umjetničke akademije			
	ukupno	visoke škole	veleučilišta	fakulteti stručni studij	fakulteti sveučilišni studij	umjetničke akademije	ukupno	visoke škole	veleučilišta							fakulteti stručni studij	fakulteti sveučilišni studij	umjetničke akademije
Cres	98	-	10	7	81	-	95	-	7	4	83	1	96	1	6	8	80	1
Mali Lošinj	325	11	47	22	244	1	307	9	46	18	233	1	314	13	44	16	239	2
TOTAL	423	11	57	29	325	1	402	9	53	22	316	2	410	14	50	24	319	3

Izvor: Državni zavod za statistiku, obrada JU RRA PGŽ

U 2020./2021. godini dodijeljene su 22 stipendije od strane Grada Cresa, i to za sve godine studija za preddiplomski, diplomski i poslijediplomski studij i 13 stipendija Grada Malog Lošinja.

6.1.5. Obrazovanje odraslih

Na području Grada Malog Lošinja nalazi se jedna ustanova za obrazovanje i to Pučko otvoreno učilište Mali Lošinj koje je u vlasništvu Grada Malog Lošinja. Osnovano je 1961. godine kao Narodno sveučilište, a od 1998. djeluje kao Pučko otvoreno učilište. Sjedište ustanove je u Gradu Malom Lošinj, a izdvojeni objekt Pučkog učilišta su Kino dvorana i prostor bivše glazbene škole, zgrada koja se koristi u obrazovne te druge kulturno-društvene aktivnosti, što uključuje ljetnu pozornicu na adresi Giovanni del Conte 13, Mali Lošinj.

Temeljne djelatnosti učilišta su: osnovnoškolsko obrazovanje odraslih, osnovno umjetničko obrazovanje, srednjoškolsko obrazovanje odraslih (programi osposobljavanja i usavršavanja), informacijska djelatnost, ostvarivanje i promicanje multikulture nacionalnih i interkulturalnih vrijednosti te organiziranje kazališnih, glazbenih, estradnih, filmskih i drugih kulturno-umjetničkih programa vlastite produkcije ili u suradnji s drugim ustanovama.

U Gradu Cresu nalazi se Palača Moise koja predstavlja edukacijski centar u sklopu Sveučilišta u Rijeci. Palača izgrađena početkom 16. st. nalazi se u staroj gradskoj jezgri i najveća je renesansna palača na hrvatskim otocima. Palača Moise je znanstveno-edukacijski centar, otočni hub Sveučilišta u Rijeci čija je društvena narav i hibridna namjena posvećena stanovnicima cresko-lošinjskog otočja, svjetskoj akademskoj i istraživačkoj zajednici, kao i svima zainteresiranima za programe.

6.2. Kultura, sport i tehnička kultura

U potpoglavlju kultura, sport i tehnička kultura daje se prikaz stanja te utvrđuju problemi i potrebe.

6.2.1. Kultura

Prema podacima Ministarstva pravosuđa i uprave, na dan 1. rujna 2021. godine na cresko-lošinjskom otočju bile su registrirane ukupno 202 udruge, od kojih 52 u području kulture i umjetnosti, što čini udio od 4,81 % od ukupnog broja registriranih aktivnih udruga u Primorsko-goranskoj županiji, odnosno 6,47 % od ukupnog broja registriranih aktivnih udruga u kulturi i umjetnosti u Primorsko-goranskoj županiji. Od ukupno 202 registrirane udruge, 58 udruga (21 u području kulture i umjetnosti) nalazi se na području Grada Cresa, dok se 144 udruge (31 u području kulture i umjetnosti) nalaze na području Grada Malog Lošinja.

Najznačajnija događanja/manifestacije u kulturi su, Lubeničke glazbene večeri, Dani Tramuntane, Creski kaić, Dani creske janjetine i maslinovog ulja, Semenj, Creska butega, Advent, Klapske večeri otoka Cresa, Cres Summer Jazz Nights, Ljetni Karneva, Jazz Festival Lošinj, Noći muzeja na Malom Lošinju, Karneval Mali Lošinj, Veloselski ljetni užanci, Nerezinske ljetne igre, Pomorske večeri, „Lošinjskim jedrima oko svijeta“, Lošinjski polumaraton, Osorske glazbene večeri te brojne druge. U Gradu Malom Lošinju djeluje radio postaja Radio Mali Lošinj – Radio Jadranka. Udruge i njihovi programi u kulturi financiraju se iz lokalnih, županijskih i državnih izvora, putem privatnih donacija/sponzorstava te samom djelatnošću udruga.

Na cresko-lošinjskom otočju nalaze se 3 muzeja: Creski muzej, Muzej Apoksiomena te Lošinjski muzej.

Creski muzej je ustanova u kulturi osnovana od strane Grada Cresa, a smještena je u gotičko-renesansnoj palači Arsan koja je zaštićeno kulturno dobro. Palaču je sagradio biskup Antun Marcello Petris početkom 16. stoljeća, a obnovljena je 2006. godine, kada je otvorena za javnost. Muzej istražuje, čuva i predstavlja bogatu baštinu Grada i otoka Cresa. Novim izložbama svake sezone Muzej nastoji predočiti sve segmente života jednog prostora koji, uz sve specifičnosti zatvorene otočne sredine, živi od antičkih vremena.

Lošinjski muzej djeluje u tri muzejske zgrade u Velom Lošinju, Malom Lošinju i Osoru, te na dva otoka, Lošinju i Cresu. Sjedište Lošinjskog muzeja je u palači Fritzi u Malom Lošinju, gdje su smještene stalne izložbe (Zbirka Piperata, Zbirka Zbirka hrvatskih majstora Andra Vida Mihičića i Fotografiska zbirka Dantea Lussina), Galerija Fritzi i uredi muzejskih djelatnika. U muzejsko-galerijskom prostoru Kula u Velom Lošinju nalaze se zbirke: Nalaz Apoksiomena, prošlost Velog Lošinja, Pomorstvo Velog Lošinja i Pomorstvo), a u Osoru arheološka zbirka (keramika, stakla, do predmeti od metala, kamena reljefna plastika, skulptura i

numizmatika). **Muzej Apoksiomena** smješten je u palači Kvarner na rivi u Malom Lošinju i trajni je dom skulpture Apoksiomen. To je brončani kip mladog atlete koji se nakon pronalaska 1999. godine, dugotrajne restauracije te prezentiranja u brojnim gradovima Hrvatske i svjetskim Muzejima, smjestio u palači Kvarner. Muzej Apoksiomena otvoren je krajem travnja 2016. godine. Suvremeno interpretiran prostor u klasicističkom ruhu palače Kvarner u Malom Lošinju postao je dom brončanoj skulpturi mladog atlete, Apoksiomenu. Svojim postavom i arhitekturom muzej se ističe kao jedinstvena muzejska ustanova na području Republike Hrvatske, ali i Sredozemlju. Posvećen je isključivo jednom eksponatu – Apoksiomenu. Riječ je o muzejskom postavu u kojem jedan izložak u potpuno suvremenom konceptu umjetničke projekcije i promocije prezentira savršenu antičku skulpturu izvan svakog vremenskog i fizičkog konteksta kojem je bila namijenjena. Arhitektonski oblikovano „tijelo“ muzeja umetnuto je u prostor definiran vanjskim zidovima i krovom postojeće palače Kvarner. Stalni postav predstavlja prostornu materijalizaciju ceremonije prolaska kroz različite, osebujne i upečatljive prostorije, a središnji dio muzeja je tzv. bijela soba u kojoj se nalazi Apoksiomen. Muzej mijenja percepciju prostora kulturne baštine šireći taj prostor s kopna pod more. S obzirom da je sva muzejska građa obrađena i izložena u stalnom postavu, muzej funkcionira isključivo kao stalna izložba pri Lošinjskom muzeju. U tom pogledu postignut je potpuni uspjeh, jer se cijeli Lošinj identificirao s pronađenom statuom te je muzej postao brend.

Na području Grada Cresa nalazi se 9 crkava i samostana: Župna crkva Sv. Marije, crkva Sv. Izidora, Franjevački samostan Sv. Frane, Benediktinski samostan Sv. Petra, Župna crkva Rođenja Blažene Djevice Marije u Belom, Župna crkva Sv. Antuna u Orlecu, crkva Sv. Antuna Pustinjaka u Lubenicama, Crkva Sv. Marka u Valunu, Crkva Sv. Martina u Martinšćici.

Na području Grada Malog Lošinja nalaze se crkve: Belej – Crkva Sv. Roka, Ustrine – Sv. Martin, Punta Križa – Sv. Andrija apostol, Osor – Župa Marijinog uznesenja, Nerezine – Župa Majke Božje od zdravlja, Sv. Jakov – Župa Sv. Marija, Ćunski – Župa Sv. Nikola, Mali Lošinj – Župa Marijinog uznesenja, Veli Lošinj – Župa Sv. Antun, Unije – Župa Sv. Andrija, Vele Srakane – Župa Sv. Ana, Male Srakane – Župa Sv. Karmen, Susak – Župa Sv. Nikola, Ilovik – Župa Sv. Petar.

6.2.2. Sport

Sport i rekreacija predstavljaju jednu od najvažnijih društvenih aktivnosti na cresko-lošinjskom otočju. Sport i rekreacija, izuzev dominantnog razvoja motoričkih i funkcionalnih sposobnosti, utječu i na poboljšanje i održavanje zdravstvenog statusa. Sportsko-rekreativna djelatnost na cresko-lošinjskom otočju izuzetno je razvijena. Sportsko-rekreativne aktivnosti građana provode amaterske sportske udruge, dok se poticanje i promicanje sporta provodi kroz rad školskih sportskih udruga (klubova).

Prema podacima Ministarstva pravosuđa i uprave, na dan 1. rujna 2021. godine na cresko-lošinjskom otočju bile su registrirane ukupno 44 udruge iz područja sporta, od kojih 12 na području Grada Cresa, a 32 na području Grada Malog Lošinja. Udio sportskih udruga u ukupnom broju udruga na cresko-lošinjskom otočju iznosi 21,78 %. Sportske udruge cresko-lošinjskog otočja čine udio od 4,77 % od ukupnog broja registriranih aktivnih udruga u području sporta u Primorsko-goranskoj županiji. O važnosti i kvaliteti sporta govori i činjenica da je Grad Mali Lošinj osvojio titulu Europskog otoka sporta za 2020. godinu.

Tablica 36. Broj klubova po JLS upisanih u Registar udruga RH u 2021. godini

GRAD	Broj Udruga	Stanovništvo	Stanovnika po udruzi	Udruga na 1000 st.
Cres	12	2,907	242	4.1
Mali Lošinj	34	7,876	232	4.3

Izvor: Registar Udruga RH, obrada autora JU RRA PGŽ

Cresko-lošinjsko otočje u 2021. godini ima jednog kategoriziranog sportaša pri Hrvatskom olimpijskom odboru, dok ih je na razini Primorsko-goranske županije 242.

Najveća izdvajanja za sport i rekreaciju iz proračuna jedinica lokalne samouprave Grada Cresa i Grada Malog Lošinja zabilježena su u 2018. godini. Izdvajanje (ostvarenje proračuna) Grada Cresa je iznosilo 1.115.108 kuna, dok je izdvajanje Grada Malog Lošinja iznosilo 2.480.832 kuna. Najmanje izdvajanje za sport zabilježeno je u 2019. godini i u Gradu Cresu je iznosilo 830.000 kuna, a u Gradu Malom Lošinj 1.669.279 kuna.

Tablica 37. Izdvajanja gradova Cres i Mali Lošinj za službe sporta i rekreacije za razdoblje od 2015. do 2019. godine

JLS PGŽ	Ostvarenje 2015		Ostvarenje 2016		Ostvarenje 2017		Ostvarenje 2018		Ostvarenje 2019	
	Službe rekreacije i sporta	Udio %	Službe rekreacije i sporta	Udio %	Službe rekreacije i sporta	Udio %	Službe rekreacije i sporta	Udio %	Službe rekreacije i sporta	Udio %
Cres	884,177	4.0	905,856	3.9	928,552	3.9	1,115,108	5.0	830,000	3.2
Mali Lošinj	2,071,028	3.4	2,694,588	4.3	1,996,959	3.1	2,480,832	3.9	1,669,279	2.4

Izvor: stranice Grada Cresa i Malog Lošinj, obrada JU RRA PGŽ

Na cresko-lošinjskom otočju nalaze se 2 sportske dvorane. Sportska infrastruktura Grada Cresa uključuje 1 nogometni stadion i igralište, 1 sportsku dvoranu te 1 teniski centar, dok sportsku infrastrukturu Grada Malog Lošinja čini 1 boćalište, 1 nogometni stadion i igralište, 1 sportska stijena te 3 teniska centra. Nedavno je na području Grada Cresa dovršen projekt izgradnje sportskog igrališta na otvorenom – fitness street workout parka – odobrenog u sklopu natječaja „Razvoj opće društvene infrastrukture u svrhu podizanja kvalitete života stanovnika LAG-a“.

Na otoku Cresu djeluju brojne sportske udruge, primjerice Jedriličarski klub Reful, Košarkaški klub Cres, Nogometni klub Cres, Sportsko ribolovno društvo Parangal, Sportsko ribolovno društvo Rak, Teniski klub Cres, Udruga Cres-Insula activa, Školski sportski klub Galeb, Šahovski klub Cres i Sportsko rekreativni klub Samo pozitivna i drugi, dok na području Grada Malog Lošinja djeluju 32 sportske udruge među kojima su Športsko društvo Škarpina, Šahovski klub Lošinj, Teniski klub Lošinj-Jadranska, Planinarsko društvo Osorčica Mali Lošinj, Nogometni klub Mali Lošinj, Sportsko ribolovno društvo Udica Mali Lošinj, Društvo za sportsku rekreaciju Lošinj te druge udruge.

6.2.3. Tehnička kultura

Temeljni zadatak tehničke kulture je podizanje razine tehničke pismenosti stanovništva kroz različita područja djelovanja te uključuje: odgoj, obrazovanje i osposobljavanje za stjecanje tehničkih, tehnoloških i informatičkih znanja i vještina, inventivni rad i širenje

znanstvenih i tehničkih dostignuća. Glavni dionici tehničke kulture cresko-lošinjskog otočja su udruge koje djeluju u području tehničke kulture, kao i odgojno-obrazovne ustanove i poduzeća s registriranom djelatnošću u tehničkoj kulturi.

Prema podacima Agencije za odgoj i obrazovanje u školskoj godini 2019./2020. na županijskim natjecanjima je sudjelovalo ukupno 5 učenika osnovnih škola s cresko-lošinjskog otočja iz predmeta matematika, od kojih 3 iz OŠ Maria Martinolića, Mali Lošinj i 2 učenika iz OŠ Frane Petrića, Cres. Na županijskom natjecanju za srednje škole, sudjelovalo je 10 učenika iz SŠ Ambroza Haračića iz predmeta matematika, informatika i fizika.

Prema podacima Ministarstva pravosuđa i uprave, na dan 1. rujna 2021. godine na cresko-lošinjskom otočju bilo je registrirano ukupno 6 udruga iz područja tehničke kulture, što čini udio od 2,97 % od ukupnog broja registriranih aktivnih udruga na cresko-lošinjskom otočju. Udio udruga iz područja tehničke kulture s cresko-lošinjskog otočja u ukupnom broju udruga tehničke kulture u Primorsko-goranskoj županiji (kojih je 2021. godine bilo 194) iznosi 3 %. Sve navedene udruge nalaze se na području Grada Malog Lošinja.

Ako se uspoređuje broj udruga u tehničkoj kulturi na 10.000 stanovnika, cresko-lošinjsko otočje zaostaje za prosjekom Primorsko-goranske županije, međutim u povoljnijoj je situaciji od Priobalja i Gorskoga kotara.

Tablica 38. Rasprostranjenost udruga registriranih u tehničkoj kulturi prema mikroregijama u Primorsko-goranskoj županiji u 2021. godini

Mikroregije Primorsko-goranske županije	Broj registriranih udruga	Broj stanovnika 2019. godine (procjena)	Indeks - broj udruga na 10.000 stanovnika
PGŽ	199	282.730	7,03
Priobalje	42	105.473	4,0
Cresko-lošinjsko otočje	6	10.783	5,6

Izvor: Registar udruga [03.09.2021.], Državni zavod za statistiku (broj stanovnika) [03.09.2021.], obrada JU RRA PGŽ-a

6.3. Zdravstvo

Gradovi Cres i Mali Lošinj, uz Primorsko-goransku županiju, ulažu znatna financijska sredstva u zdravstveni standard građana. Ulaganja u zdravstvo u Gradu Cresu u 2021. godini iznosila su ukupno 890.564,74 kune, a Grad Mali Lošinj je uložio 1.197.492,96 kuna.

Zdravstvena zaštita na području Primorsko-goranske županije, kao i cresko-lošinjskog otočja, organizirana je na temelju Mreže javne zdravstvene službe. Primorsko-goranska županija osnivač je sljedećih zdravstvenih ustanova na primarnoj i sekundarnoj razini zdravstvene zaštite koje djeluju na cresko-lošinjskom otočju: Nastavni zavod za javno zdravstvo Primorsko-goranske županije, ispostave Cres i Mali Lošinj, Zavod za hitnu medicinu Primorsko-goranske županije, Lječilište Veli Lošinj i ispostava Doma zdravlja Primorsko-goranske županije – Dom zdravlja dr. Dinko Kozulić.

Primarnu zdravstvenu zaštitu na području Grada Cresa obavlja Dom zdravlja dr. Dinko Kozulić, i to putem privatne ordinacije opće medicine i specijalističke ordinacije, 3 stomatološke ordinacije, medicinsko-biokemijskog laboratorija, ljekarne i ispostave Zavoda za javno zdravstvo Primorsko-goranske županije Rijeka.

Primarnu zdravstvenu zaštitu na području Grada Malog Lošinja obavljaju: Dom zdravlja dr. Dinko Kozulić sa 6 privatnih ordinacija opće medicine, 5 stomatoloških ordinacija, 2 zubotehnička laboratorija, medicinsko-biokemijski laboratorij, ljekarna, ljekarna Jadran-ispostava Mali Lošinj, Lječilište Veli Lošinj i ispostava Nastavnog zavoda za javno zdravstvo Primorsko-goranske županije Rijeka.

6.4. Socijalna skrb

Socijalnu zaštitu na cresko-lošinjskom otočju provodi Centar za socijalnu skrb Cres-Lošinj. Djelatnost Centra za socijalnu skrb Cres-Lošinj odvija se u sjedištu Centra u Malom Lošinj i uredu u Cresu. Briga o starijim osoba pruža se u Domu za starije osobe Marko A. Stuparić, Veli Lošinj. Dom je javna ustanova, osnovana od strane Primorsko-goranske županije, koja pruža usluge njege, medicinske zaštite, socijalnog rada, fizikalne terapije i radno-okupacione aktivnosti. Dom pruža usluge na dvije lokacije: u sjedištu ustanove u Velom Lošinj i dislociranoj jedinici Doma u Cresu. Dom osigurava smještaj za ukupno 93 korisnika o kojima brine 40 zaposlenih osoba, od čega se u jedinici Veli Lošinj osigurava smještaj za 73 korisnika, a u dislociranoj jedinici u Cresu za 20 korisnika.

U 2021. godini Grad Mali Lošinj uložio je 2.211.983,13 kune u socijalni standard građana, a Grad Cres 537.350,20 kuna.

Prema podacima Ministarstva rada, mirovinskog sustava, obitelji i socijalne politike cresko-lošinjsko otočje, uz otok Rab, bilježi najmanji udio korisnika socijalne skrbi. Samo 16 osoba prima zajamčenu minimalnu naknadu, 125 prima jednokratnu naknadu, 62 osobe primaju osobnu invalidninu. Na dan 31. prosinca 2020. godine na cresko-lošinjskom otočju nije bilo korisnika usluge „Pomoć u kući“ (Tablica 39.).

Tablica 39. Broj korisnika i prava u socijalnoj skrbi na cresko-lošinjskom otočju – pregled po centrima za socijalnu skrb (CZSS), stanje na 31.12.2020.

Pravo u socijalnoj skrbi	CZSS Cres- Lošinj	PGŽ UKUPNO
Broj zajamčenih minimalnih naknada (samaca i kućanstava)	12	1345
Ukupno obuhvaćenih osoba zajamčenom minimalnom naknadom	16	1580
Naknada za osobne potrebe korisnika smještaja	27	186
Ukupno dodijeljenih jednokratnih naknada u izvještajnoj godini	125	5567
Broj korisnika (samci i kućanstvo) kojima je data jednokratna naknada	67	1714
Osobna invalidnina	62	2073
Doplatak za pomoć i njegu	150	7605
Status roditelja njegovatelja ili njegovatelj	9	225
Naknada do zaposlenja	-	77
Broj korisnika socijalnih usluga POMOĆ U KUĆI	-	252
Organizirano stanovanje	1	67

Izvor: Ministarstvo rada, mirovinskog sustava, obitelji i socijalne politike; Godišnje statističko izvješće o primijenjenim pravima socijalne skrbi, pravnoj zaštiti djece, mladeži, braka, obitelji i osoba lišenih poslovne sposobnosti, te zaštita tjelesno ili mentalno oštećenih osoba u RH u 2020. godini; obrada RRA PGŽ [31.12.2020.]

Važno je napomenuti da od ukupnog broja stanovnika samo 0,1 % koristi zajamčene minimalne naknade, dok udio na razini Primorsko-goranske županije iznosi 0,5 %.

Tablica 40. Obuhvaćenost stanovništva cresko-lošinjskog otočja i Primorsko-goranske županije zajamčenom minimalnom naknadom; stanje na 31.12.2020.

Centri za socijalnu skrb	Broj stanovnika	Broj osoba korisnika zajamčene minimalne naknade	Udio (%) broja osoba zajamčene minimalne naknade u broju stanovnika
Cres-Lošinj	10.995	16	0,1
PGŽ UKUPNO	296195	1580	0,5

Izvor: Ministarstvo rada, mirovinskog sustava, obitelji i socijalne politike; Godišnje statističko izvješće o primijenjenim pravima socijalne skrbi, pravnoj zaštiti djece, mladeži, braka, obitelji i osoba lišenih poslovne sposobnosti, te zaštita tjelesno ili mentalno oštećenih osoba u RH u 2020. godini, obrada RRA PGŽ [31.12.2020.]

Razvojni problemi cresko-lošinjskog otočja u odnosu na DRUŠTVENE DJELATNOSTI
<ul style="list-style-type: none"> • Nedostatan broj i kapacitet predškolskih ustanova • Nedovoljan organizirani prijevoz za djecu predškolskog i školskog uzrasta • Neusklađenost obrazovanja s potrebama tržišta rada • Nepovezanost programa tehničke kulture s obrazovnim i gospodarskim sektorom • Nedostatno održavanje kulturnih događanja izvan turističke sezone • Nepostojanje modela upravljanja kulturnom baštinom • Nedostatak ustanova za kulturu • Nedostatna infrastruktura za sport i rekreaciju za sve ciljane skupine građana • Nedostatak stručnog kadra u sportu • Nedovoljno razvijena svijest o potrebi bavljenja sportom • Nedostatak liječnika pojedinih specijalizacija • Nedovoljna dostupnost specijalističko-konzilijarne zaštite • Nedostatak liječnika posebice u ljetnim mjesecima • Nedovoljni kapaciteti za smještaj starih i nemoćnih osoba • Nedovoljni institucionalni i izvaninstitucionalni oblici skrbi za djecu s teškoćama u razvoju i osobe s invaliditetom
Razvojne potrebe cresko-lošinjskog otočja u odnosu na DRUŠTVENE DJELATNOSTI
<ul style="list-style-type: none"> • Nastavak ulaganja u predškolske ustanove • Povezivanje potreba gospodarstva i strukovnog obrazovanja • Povećati broj kulturnih događanja izvan ljetne turističke sezone • Dodatno valorizirati autohtona folklorna događanja te očuvati i promovirati lokalne jezične i glazbene osobitosti • Izgraditi višenamjenske prostore za potrebe cjeloživotnog obrazovanja, kino dvorane, kulturna događanja • Povećati svijest građana o važnosti bavljenja sportom i sportskom rekreacijom • Izgraditi i rekonstruirati infrastrukturu za sport i rekreaciju • Osigurati sufinanciranje školovanja stručnog kadra u sportu • Ulagati u infrastrukturu i opremljenost hitnih službi (sanitetski helikopteri, brze brodice, heliodromi, lučka pristaništa, sanitetska vozila) • Brži razvoj telemedicine • Uvođenje mobilnih ambulanti • Povećati kapacitete institucija za brigu o starijim osobama uz stalni napredak u podizanju kvalitete smještaja i zdravstvene skrbi korisnika

7. INFRASTRUKTURNI SUSTAVI

U poglavlju o infrastrukturi analizira se stanje cestovne i lučke, zračne i elektroničko-komunikacijske te vodno gospodarske infrastrukture. Obrazlaže se i značaj energetske infrastrukture, naročito u kontekstu obnovljivih izvora energije i utvrđuju razvojni problemi i potrebe cresko-lošinjskog otočja.

7.1. Infrastruktura cestovne, lučke i zračne infrastrukture

U potpoglavljima se daje prikaz stanja, kvalitete i dostupnosti cestovne, lučke i zračne infrastrukture.

7.1.1. Cestovna infrastruktura

Prometna mreža izgrađena je na otocima Lošinju i Cresu, dok na otocima Iloviku, Susku, Unijama te Velim i Malim Srankanama nema cestovnog prometa, pa ne postoje ni javne ceste. Putovi se koriste kao pješački, ali i za kretanje manjih poljoprivrednih vozila. Glavna cestovna prometnica je državna cesta D100 (ukupne duljine 80,3 km), koja počinje u trajektnoj luci Porozina, prolazi uzdužno Cresom i Lošinjem te završava u Velom Lošinju.

Na prostoru Grada Malog Lošinja prometnica prolazi kroz naselja Belej, Osor i Nerezine, a u Osoru i na Privlaci prelazi preko morskih tjesnaca koji su premošćeni niskim pokretnim mostovima.

Državna cesta D100 ima sve potrebne zadovoljavajuće elemente u tehničkom, prometnom i sigurnosnom pogledu. Svi tehnički elementi su u skladu sa standardima određenim za tu kategoriju. Državna cesta D100 rekonstruirana je i proširena na dijelu dionice, Veli Lošinj – Mali Lošinj – Porozina.

Na prostoru Grada Malog Lošinja i Grada Cresa izgrađene su brojne nerazvrstane prometnice koje su najčešće ulice u naseljima. Ukupna duljina nerazvrstanih cesta na području Grada Malog Lošinja iznosi 312,95 km, dok ukupna duljina nerazvrstanih cesta na području Grada Cresa iznosi 143,50 km.

Na području otoka Cresa nalaze se sljedeće županijske ceste: cesta 5124 Cres (turističko naselje Stara Gavza – D100) duljine 1,890 km, cesta 58095 Cres (Ž5124 – Ž5124) duljine 1,590 km, cesta 5157 Ćunski (zračna luka Mali Lošinj – D100) duljine 2,753 km, cesta 5158 Mali Lošinj (D100 – trajektna luka) duljine 0,315 km, cesta 5159 Mali Lošinj (turističko naselje Čikat – D100) duljine 2,595 km, cesta 5160 Mali Lošinj (Ž5159 – turističko naselje Sunčana Uvala) duljine 1,209 km.

Na području otoka Lošinja nalaze se sljedeće županijske ceste: cesta Ćunski (zračna luka Mali Lošinj – DC100) duljine 2,753 km, cesta Mali Lošinj (DC100 – trajektna luka) duljine 0,315 km, cesta Mali Lošinj (turističko naselje Čikat – DC100) duljine 2,595 km i cesta Mali Lošinj (ŽC5159 – turističko naselje Sunčana Uvala) duljine 1,209 km.

Također, na cresko-lošinjskom otočju nalaze se sljedeće lokalne ceste: 58084 Beli – Predošćica (DC100) duljine 6,804 km, 58093 Valun – Orlec (D100) duljine 6,215 km, 58095 Cres (Ž5124 – Ž5124) duljine 1,590 km, 58096 Loznati (D100 – nerazvrstana cesta) duljine 1,177 km, 58097 Orlec (D100 – nerazvrstana cesta) duljine 2,153 km, 58099 Ustrine (nerazvrstana cesta - DC100) duljine 1,797 km, 58100 Vrana (DC100 -DC100) duljine 1,458

km, 58101 Osor (DC100 – Punta Križa kamp Baldarin) duljine 14,843 km, 58103 Mali Lošinj (turističko naselje Artatore – D100) duljine 0,498 km.

7.1.2. Lučka infrastruktura

Na cresko-lošinjskom otočju djeluju dvije lučke uprave: **Županijska lučka uprava Cres i Županijska lučka uprava Mali Lošinj**, čija je zadaća briga o gradnji, održavanju, upravljanju, zaštiti i unaprjeđenju pomorskog dobra koje predstavlja lučko područje, gradnja i održavanje lučke podgradnje, koja se financira iz proračuna osnivača lučke uprave, stručni nadzor nad gradnjom, održavanjem, upravljanjem i zaštitom lučkog područja (lučke podgradnje i nadgradnje), osiguravanje trajnog i nesmetanog obavljanja lučkog prometa, tehničko-tehnološkog jedinstva i sigurnost plovidbe, osiguravanje pružanja usluga od općeg interesa ili za koje ne postoji gospodarski interes drugih gospodarskih subjekata, usklađivanje i nadzor rada ovlaštenika koncesije koji obavljaju gospodarsku djelatnost na lučkom području, donošenje odluke o osnivanju i upravljanju slobodnom zonom na lučkom području sukladno propisima koji uređuju slobodne zone, drugi poslovi utvrđeni zakonom. Na području Grada Malog Lošinja nalaze se 3 luke županijskog značaja: Mali Lošinj, Velopin s bazenom Poljana-Runjica i Mrtvaška te 19 luka lokalnog značaja: Baldarke, Veli Lošinj, Rovenska, Sv. Martin, Ilovik, Susak, V. Srakane, Unije, Maračol, Ružmarinka (Artatore), Studenac (Sv. Jakov), Ufratar, Nerezine, Nerezine – bazen Biskupija, Osor, Bijar, UI (Punta Križa), Jadrišćica, Zela – Koromačno (Belej).

Na području Grada Cresa nalaze se 4 luke županijskog značaja: Merag, Porozina, Cres, i Martinšćica te 2 luke lokalnog značaja: Beli i Valun.

Trenutno se na otoku provodi više projekata financiranih sredstvima Europske unije kao što su: 3. faza projekta Rekonstrukcija i dogradnja zapadnog dijela luke Cres (izgradnja unutrašnjeg gata), Rekonstrukcija – dogradnja luke otvorene za javni promet županijskog značaja u naselju Martinšćica na otoku Cresu, Dogradnja trajektnog pristaništa Porozina – dovršetak II. faze – izgradnja privezišta u uvali Trebenež, Dogradnja lučice Merag – izgradnja većeg vanjskog lukobrana, Rekonstrukcija i dogradnja luke otvorene za javni promet lokalnog značaja – luke Valun i Rekonstrukcija i dogradnja uređenja luke Beli. Nadalje tu je i projekt Dogradnje pristana i trajektne rampe u luci Susak III. i IV. faza, Dogradnja operativnog mola u luci otvorenoj za javni promet Rovenska, Sanacija i produženje postojećeg pristana luke Unije – II. faza, Projekt izrade sidrenog sustava i opremanje priveznim napravama i legaliziranje vezova u komunalnim dijelovima luka.

Na cresko-lošinjskom otočju uspostavljene su trajektne linije, brzo brodske linije, brodske (klasične) linije odnosno županijske i međužupanijske linije koje su u nadležnosti Županije. Tijekom cijele godine, promet se odvija trajektnim linijama Merag – Valbiska i Porozina – Brestova. Katamaranskom i trajektnom linijom otok Lošinj i Cres povezani su sa Zadrom (Premudom-Silbom-Olibom-Istom) i Pulom, te s Rijekom katamaranskom linijom Mali Lošinj-Ilovik-Susak-Unije-Martinšćica-Cres-Rijeka, ali i brodom s manjim otocima Suskom, Ilovikom i Unijama. Prema podacima DZS-a u lukama otoka Cresa, u razdoblju od 2016. do 2019. godine, broj putnika se kontinuirano povećavao, ponajviše zahvaljujući ulaganjima u turizam. Međutim, kao i u ostalim morskim lukama na području Republike Hrvatske, zbog utjecaja pandemije COVID-19 te restrikcija ostalih država, promet putnika u 2020. godini je bio znatno manji pa je u 2020. godini zabilježen pad putnika u odlasku u lukama na otoku Cresu za 43,43 % u odnosu na 2019. godinu i pad prometa pristiglih putnika za 43,79 %.

Promet putnika u odlasku u morskim lukama na području otoka Cresa je za 7,99 % bio veći u 2019. godini u odnosu na 2016. godinu, dok je promet putnika u dolasku bio veći za 9,8 %.

Promet putnika u odlasku u morskim lukama otoka Lošinja je za 6,22 % bio veći u 2019. godini u odnosu na 2016. godinu, dok je promet pristiglih putnika bio veći za 3,85 %. U 2020. godini promet se smanjio kao posljedica pandemije virusa COVID-19.

Tablica 41. Promet putnika u morskim lukama na cresko-lošinjskom otočju u razdoblju 2016.-2020. godina

		2016.	2017.	2018.	2019.	2020.
Cres	Otputovali	835.266	857.590	885.984	907.833	513.557
	Doputovali	840.861	873.369	922.668	932.261	524.004
Mali Lošinj	Otputovali	72.344	74.057	77.144	78.188	47.023
	Doputovali	60.249	65.575	61.404	62.659	36.708

Izvor: Državni zavod za statistiku, obrada JU RRA PGŽ

Trajektna linija na relaciji Valbiska – Merag kontinuirano se ističe i po broju vozila i po broju putnika te se radi o jednoj od najprometnijih trajektnih linija na nacionalnoj razini. Na navedenoj liniji je u 2019. godini prevezeno ukupno 471.143 vozila, po čemu je najuspješnija linija u državi, dok je na liniji Brestova – Porozina ukupno prevezeno 232.935 vozila, odnosno dvostruko manje.

Tablica 42. Godišnji promet na trajektnim linijama na cresko-lošinjskom otočju (vozila) u razdoblju 2012.-2019. godina

Trajektna linija	2012.	2013.	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.
Brestova - Porozina	243.288	235.259	218.248	218.006	226.189	229.648	234.561	232.935
Valbiska – Merag	369.431	367.208	394.121	422.546	426.716	449.352	468.070	471.143

Izvor: Podaci preuzeti iz godišnjih usporedbi prometa putnika i vozila koje objavljuje Agencija za obalni linijski pomorski promet

Godišnji promet putnika i vozila na trajektnim linijama na cresko-lošinjskom otočju za razdoblje od 2012. do 2019. godine prikazan je slijedećim tabličnim i grafičkim prikazima. Tijekom 2020. godine dolazi do pada prometa, kao posljedica pandemije COVID-19. Oporavak je vidljiv u 2021. godini, kada se promet putnika i vozila približio rezultatima iz 2019. godine.

Tablica 43. Promet putnika i vozila trajektnim linijama na cresko-lošinjskom otočju u 2020 i 2021. godini

	Putnici	Putnici	Putnici Indeks	Vozila	Vozila	Vozila Indeks
Trajektna linija	2020	2021.	2021/2020.	2020.	2021	2021/2020
Porozina-Brestova	265.218	467.932	176,4	113.662	198.565	174,7
Valbiska – Merag	747.255	974.081	130,4	335.972	431.391	128,4

Izvor: Agencija za obalni linijski pomorski promet

http://agencija-zolpp.hr/wp-content/uploads/2022/02/PROMET_PUTNIKA_I_VOZILA_2020-2021.pdf, preuzeto 17. rujna 2022.

O sigurnosti plovidbe morskim vodama Republike Hrvatske, a time i na cresko-lošinjskom otočju, brine poduzeće Plovput d.o.o.

7.1.3. Zračna infrastruktura

Zračno pristanište Mali Lošinj (ZPML) je zračna luka registrirana za domaći i međunarodni javni promet, koja ima uzletno-sletnu stazu dužine 900 m, širine 30 m, kodne oznake 1C³². Staza je instrumentalna, za neprecizni prilaz, a dužinom zadovoljava za slijetanje i uzlijetanje STOL³³ aviona. Uzletno-sletna staza je izgrađena od asfalta kao i staze za vožnju. Dvije staze za vožnju su postavljene pod 45° u odnosu na uzletno-sletnu stazu i zadovoljavaju današnji promet malih aviona, a zračno pristanište je osposobljeno za dnevno letenje. Služi za javni zračni promet i prijevoz za vlastite potrebe, kao i za povremeni prijevoz na liniji Unije-Mali Lošinj-Unije, budući da na Unijama postoji uzletno-slijetna staza. Današnja razina prometa je znatno manja u odnosu na promet prije 7 godina, međutim ima veliku perspektivu za daljnji razvoj, posebice uz rekonstrukciju koja uključuje produljenje uzletno-sletne staze.

Prema podacima DZS-a, kroz Zračnu luku Mali Lošinj, 2016. godine prošlo je ukupno 4.086 putnika, godine 2017. ukupno 2.957 putnika, 2018. godine ukupno 3.368 putnika, 2019. godine 3.385 putnika, a u 2020. godini samo 1.156 putnika i to zbog utjecaja pandemije COVID-19. U godini 2021. zabilježen je 2.125 putnik.³⁴

Na području Grada Malog Lošinja planira se izgradnja heliodroma – uzletišta za helikoptere i to na otocima Susku, Unijama, Velim Srakanama i Iloviku.

7.2. Sustav elektroničke komunikacijske infrastrukture

Gradovi Cres i Mali Lošinj su u 2019. godini pristupili izradi Plana razvoja širokopojasne infrastrukture te je isti u postupku usvajanja (2022. godina). Prema podacima s portala HAKOM, na području gradova Cresa i Malog Lošinja dostupne su širokopojasne mreže putem fiksnih i pokretnih mreža. Prema mogućem pružanju širokopojasnog pristupa internetu u pogledu pristupnih brzina, postoje tri kategorije; od 2 Mbit/s do 30 Mbit/s, 30 Mbit/s do 100 Mbit/s i više od 100 Mbit/s. Sukladno rezultatima ankete, na području gradova Cresa i Malog Lošinja stanje telekomunikacija je sljedeće: postotak kućanstava s ugovorenim nepokretnim širokopojasnim pristupom (brzine 2 do 30 Mbit/s) na cresko-lošinjskom otočju prema samostalnoj anketi iznosi oko 20 %, dok prema podacima HAKOM-a iznosi više od 50 %. Prema podacima HAKOM-a više od 30 % kućanstva je pokriveno ugovorenim nepokretnim širokopojasnim pristupom (brzine 30 do 100 Mbit/s), dok je prema anketi Primorsko-goranske županije taj postotak manji od 5 %. Sukladno Uredbi o mjerilima razvoja elektroničke komunikacijske infrastrukture i druge povezane opreme³⁵,

³² Prema International Civil Aviation Organization (ICAO)

³³ Short take off and landing – kratko uzlijetanje i slijetanje

³⁴ Državni zavod za statistiku, <https://podaci.dzs.hr/hr/podaci/transport/zracni/>, <https://web.dzs.hr/arhiva.htm>

https://web.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2021/05-01-03_12_2021.htm, preuzeto 15.rujna 2022.

³⁵ Uredba o mjerilima razvoja elektroničke komunikacijske infrastrukture i druge povezane opreme, Narodne novine 131/12, 92/15, 10/21, 76/22

na području Grada Malog Lošinja nalazi se 13 elektroničkih komunikacijskih zona namijenjenih izgradnji samostojećih antenskih stupova.

Na području Primorsko-goranske županije od 2012. godine provodi se projekt „e-Županija“, koji je usmjeren ka razvoju elektroničke komunikacijske mreže širokog pojasa s ciljem omogućavanja korištenja e-usluga građanima i institucijama u „informatičkom oblaku“ Primorsko-goranske županije. Projekt donosi razvoj elektroničke komunikacijske infrastrukture koja omogućuje povezivanje na internet s velikom brzinom prijenosa podataka (tzv. širokopojasni pristup internetu) i na rijetko naseljenim područjima za koja ne postoji ekonomski interes operatora za izgradnju širokopojasnih mreža. Članstvom u EU-u, Republika Hrvatska je prihvatila ciljeve Digitalne agende za Europu³⁶ koja predstavlja strateški okvir za razvoj digitalnih tehnologija s ciljem ubrzanja ekonomskog rasta u zemljama EU-a.

Glavni širokopojasni ciljevi DAE su ostvarenje opće pokrivenosti širokopojasnim pristupom minimalne brzine 30 Mbit/s (brzi pristup) i ostvarenje 50 % pokrivenosti širokopojasnim pristupom brzine 100 Mbit/s (ultrabrzi pristup) i to u razdoblju do kraja 2020. godine.

Europska komisija u okviru programa WiFi4EU želi promicati uvođenje besplatnog WiFi-a za građane i posjetitelje u javnim prostorima diljem Europe, kao što su parkovi, trgovci, javne zgrade, knjižnice, zdravstvene ustanove i muzeji. U Primorsko-goranskoj županiji je do drugog poziva 2019. godine, 25 JLS-ova dobilo vaučer zahvaljujući kojem su realizirali projekt, među kojima su i gradovi Cres i Mali Lošinj.

Na području Grada Malog Lošinja nalaze se jedinice poštanske mreže u Malom Lošnju (2 ureda), Velom Lošnju (1 ured) i u većini naselja (Ilovik, Osor, Nerezine, Susak, Unije, Čunski). U Gradu Cresu te u naselju Martinščica nalazi se poštanski ured.

7.3. Infrastruktura vodno-gospodarskog sustava

U potpoglavlju infrastruktura vodno gospodarskog sustava analizira se vodno gospodarski i sustav prikupljanja otpadnih voda.

7.3.1. Vodoopskrbni sustav

Vodoopskrbni sustav cresko-lošinjskog otočja jedan je od najrazvijenijih sustava na razini Republike Hrvatske, a postotak priključenosti stanovništva na vodoopskrbnu mrežu na razini cijele Primorsko-goranske je znatno viši od prosjeka Republike Hrvatske. U posljednjih 5 godina, značajna su sredstva uložena u sustave vodoopskrbe, slijedom čega se povećao postotak priključenosti koji sada iznosi 98,5 %.

Razvoj i izgradnja vodoopskrbnog sustava na području gradova Cresa i Malog Lošinja započeti su nakon Drugog svjetskog rata. Vodoopskrbni sustav se nalazi na izvorištu i crpilištu vode na Vranskom jezeru te je potpuno neovisan i odvojen. Sustav je od osobite važnosti za razvoj cresko-lošinjskog otočja, iako još nije u potpunosti izgrađen. Ukupna duljina mreže vodoopskrbnog sustava Cres-Lošinj iznosi više od 200 km.

Prvo naselje na cresko-lošinjskom otočju koje je dobilo vodovod je naselje Orlec, i to davne 1952. godine, a zatim i grad Cres, te potom Belej, Osor, Nerezine, grad Mali Lošinj 1960. i Veli Lošinj 1963. godine.

³⁶ engleski Digital Agenda for Europe – DAE

Na crpilištu Vransko jezero, na nadmorskoj visini od 220 metara, nalaze se dvije vodospreme putem kojih se voda gravitacijski dovodi u sva naselja koja su spojena na vodovodnu mrežu. U sklopu navedenih vodosprema nalaze se tri crpna agregata za opskrbu vodom naselja Orlec, Krčina i Loznati preko vodospreme na nadmorskoj visini 310 m n.m. Sjeverni ogranak crpilišta je dužine oko 17 km te opskrbljuje vodom naselja Valun, Zbičinu, Pernat, Lubenice i Cres, dok duži južni ogranak (oko 45 km) snabdijeva naselja Veli Lošinj, Vrana, Hrasta, Belej, Ustrine, Osor, Nerezine, Sveti Jakov, Čunski, Artatore i Mali Lošinj. Na njega se nadovezuju ogranci za Stivan, Miholašćicu i Martinšćicu te ogranak za Puntu Križa. Sustav vodoopskrbe prostire se i do otoka Ilovika. Izvedenim podmorskim cjevovodom voda je dopremljena na otok iz smjera Malog Lošinja (južni krak).

Unatoč velikim ulaganjima u vodoopskrbni sustav, sva područja još uvijek nisu spojena na njega. Navedeno se odnosi na otok Susak, na kojem je izvedena hidrantska mreža s pripadajućom vodospremom i crpnom stanicom (koja služi da se prihvaćena voda s vodonosca doprema do vodospreme te iz desalinizatora), otoke Unije i Srakane koji se snabdijevaju brodom vodonoscem te na naselja Porozina, Filozići, Dragozetići, Beli, Sv.Petar, Predošćica, Vodice, Merag, Podol, Vidovići, Ivanje, Verin i Zabodarski koji nisu spojeni na sustav javne vodoopskrbe, već se po potrebi snabdijevaju pitkom vodom iz autocisterne. Do Verina (kao i Srema i Plata) postoji površinski cjevovod.

Zakonom o otocima³⁷, radi poboljšanja uvjeta života otočnog stanovništva kao i poslovanja otočnog stanovništva koji nisu priključeni na vodoopskrbni sustav, osigurana je opskrba vodom.

Tablica 44. Postotak priključenosti na vodoopskrbnu mrežu

JAVNI ISPORUČITELJ VODNE USLUGE	GRADOVI	POSTOTAK PRIKLJUČENOSTI NA VODOOPSKRBNU MREŽU	IZVORIŠTA VODE/VODOZAHVAT
Vodoopskrba i odvodnja Cres Lošinj d.o.o. Cres	Cres i Mali Lošinj	98,5 %	Jezero Vrana

Izvor: Vodoopskrba i odvodnja Cres Lošinj d.o.o., obrada JU RRA PGŽ

U 2018. godini na cresko-lošinjskom otočju isporučeno je oko 1,6 mil. m³ vode, dok je u 2019. godine potrošnja opala na 1,5 mil. m³. Posljednjih godina intenzivnije se ulaže u rekonstrukciju starih vodovoda, čime su gubici sve manji iako su u 2019. godini iznosili 35 %.

Tablica 45. Isporučene količine vode na cresko-lošinjskom otočju od 2016. do 2019. godine (mil. m³/god) i gubici

Poduzeće	2016. [m ³ /god]	2017. [m ³ /god]	2018. [m ³ /god]	2019. [m ³ /god]	Gubici (%) 2019.
Vodoopskrba i odvodnja Cres Lošinj d.o.o. Cres	1.512.366	1.580.009	1.621.006	1.528.317	35,00 %

Izvor: Vodoopskrba i odvodnja Cres Lošinj d.o.o., obrada JU RRA PGŽ

³⁷Zakon o otocima, Narodne novine 116/18, 73/20, 133/20, 70/21

7.3.2. Sustav prikupljanja otpadnih voda

Sustavi prikupljanja otpadnih voda na cresko-lošinjskom otočju djelomično zadovoljavaju potrebe sadašnjih korisnika, međutim važno je napomenuti da na otocima najrazvijeniji sustav prikupljanja i odvodnje otpadnih voda imaju naselja Cres i Mali Lošinj.

Otpadne vode na cresko-lošinjskom otočju odvede se putem potpuno razdjelnih kanalizacijskih sustava, odnosno odvojeno se sakupljaju oborinske i sanitarne otpadne vode. Prikupljene otpadne vode putem podmorskih ispusta, nakon predviđenog tretmana, upuštaju se u recepijent (more). Navedeni sustav prikupljanja, pročišćavanja i dispozicije otpadnih voda nije objedinjen sustav, već se sastoji od više manjih separativnih sustava po pojedinim naseljima. U sustav javne odvodnje priključena su sljedeća naselja: Cres, Valun, Martinšćica, Nerezine (zajedno sa naseljem Bučanje), Mali i Veli Lošinj te otok Susak. Kanalizacijski sustav sastoji se od preko 60 km primarnih i sekundarnih cjevovoda, 5 pročišćivača te većeg broja crpnih stanica. Otpadne vode se prije ispuštanja u more strogo kontroliraju od strane Nastavnog zavoda za javno zdravstvo Primorsko goranske županije. Pored kontrole otpadnih voda, redovito se kontrolira i kvaliteta mora u blizini podmorskih ispusta.

Posljednji projekt kojim se poboljšala kvaliteta sustava za odvodnju sanitarnih voda bio je izgradnja novog mehaničkog uređaja za pročišćavanje otpadnih voda Grada Cresa – UPOV Kimen.

Za projekt „Poboljšanje vodno komunalne infrastrukture aglomeracija Cres, Martinšćica, Nerezine, Mali i Veli Lošinj“, u 2019. godini potpisan je Ugovor o dodjeli bespovratnih sredstava i Ugovor o sufinanciranju. Projekt je obuhvatio izgradnju i rekonstrukciju sustava vodoopskrbe i sustava odvodnje na području Cresa, Martinšćice, Nerezina, Malog i Velog Lošinja te rekonstrukciju i dogradnju uređaja za pročišćavanje otpadnih voda, a razdoblje provedbe projekta je do kraja 2023. godine. Također, izgrađen je sustav odvodnje sanitarnih otpadnih voda Zaglav, koji je spojen na Martinšćicu i sustav Orlec. Oba su u funkciji više godina.

Javnim sustavima odvodnje na cresko-lošinjskom otočju upravlja trgovačko društvo Vodoopskrba i odvodnja Cres Lošinj d.o.o.

Tablica prikazuje postotak priključenosti na sustav odvodnje u 2019. godini. Gradovi Cres i Mali Lošinj bilježe visok postotak priključenosti stanovništva na sustav odvodnje te je u Gradu Cresa iznosio 86 %, dok je u Gradu Malom Lošinju iznosio 72 %. Važno je napomenuti da je postotak priključenosti otočnog stanovništva najviši u Primorsko-goranskoj županiji – primjerice postotak priključenosti stanovništva na području Gorskog kotara iznosi oko 8 %.

Tablica 46. Sustav prikupljanja otpadnih voda

JAVNI ISPORUČITELJ VODNE USLUGE	GRADOVI	Postotak priključenosti na sustav odvodnje	Izgrađeni uređaji za pročišćavanje otpadnih voda i stupanj pročišćavanja
Vodoopskrba i odvodnja Cres – Lošinj d.o.o.	Cres Mali Lošinj	86 % 72 %	Martinšćica – mehanički stupanj M.Lošinj – prvi stupanj Cres – mehanički stupanj Veli Lošinj – mehanički stupanj Nerezine – mehanički stupanj Ilovik – mehanički stupanj Susak – mehanički stupanj

Izvor: Vodoopskrba i odvodnja Cres – Lošinj d.o.o., obrada JU RRA PGŽ

7.4. Energetska infrastruktura i proizvodnja

Potpoglavlje energetska infrastruktura i proizvodnja daje prikaz stanja energetske infrastrukture s posebnim osvrtom na zelene i obnovljive izvore energije te se utvrđuju razvojni problemi i potrebe.

7.4.1. Energetska infrastruktura i toplinska energija

Elektroenergetski sustav cresko-lošinjskog otočja dio je prijenosne mreže hrvatskog elektroenergetskog sustava s kojim je povezan putem podmorskog kabela preko otoka Krka.

Prema podacima Hrvatskog operatora prijenosnog sustava³⁸ okosnicu sustava predstavljaju dalekovod/kabel DV/KB 110 kV TS Lošinj-TS Krk te trafostanica TS 110/35 kV Lošinj.

U prostorno planskoj dokumentaciji za cresko-lošinjsko otočje rezervirani su koridori za izgradnju sljedećih visokonaponskih objekata (DV i KB) i postrojenja (TS i KK): KB/DV 110 kV TS Krk – pl. TS Cres, KB/DV 110 kV TE Plomin – pl. TS Cres, KB/DV 110 kV pl. TS Cres – TS Lošinj, KB 110 kV TS Lošinj – pl. TS Lošinj 2, KB 110 kV TS Lošinj – TS Rab (o. Rab) – alternativna trasa, KB 110 kV TS Lošinj 2 – TS Novalja (o. Pag) – alternativna trasa, TS 110/35(20) kV CRES, TS 110/20 kV LOŠINJ 2.

Cresko-lošinjsko otočje je s kopnom preko otoka Krka povezano i putem 35 kV kabela nazivne snage 21,8 MW, a snaga prijenosnog transformatora na Krku je 20 MVA, kabel je u nadležnosti HEP ODS (Operator distribucijskog sustava), dok su otoci Susak, Unije, Male i Vele Srakane povezani s otokom Lošinjem, ali i međusobno, 10(20) kV podmorskim kabelom, a podmorskim kabelom istih karakteristika povezan je i otok Ilovik s otokom Lošinjem.

Grad Cres napaja se električnom energijom na 10 kV razini preko trafostanica 35/10(20) kV Cres i 35/10(20) kV Hrasta, dok se distribucija prema potrošačima vrši iz 47 trafostanica 10(20)/0,4 kV te 3 trafostanice u vlasništvu potrošača. Dužina srednje naponske mreže je 116.386 m od čega je 78.029 m izvedeno nadzemno, a 38.357 m podzemno. Područje Grada Cresa u potpunosti je pokriveno sustavom električne energije i potrebe za napajanjem potrošača su zadovoljavajuće, no da bi se osigurala kvalitetna distribucija potrebno je izvršiti određene rekonstrukcije na mreži i trafostanicama. Niskonaponska mreža na području Grada Malog Lošinja je izvedena podzemnim kabelima te u ponekim dijelovima nadzemnim kabelima sa samonosivim kabelskim snopom razvedenim na stupovima ili po fasadama zgrada.

7.4.2. Obnovljivi izvori energije

Cresko-lošinjsko otočje je službeno započelo tranziciju prema čistoj energiji uz potporu inicijative „Čista energija za EU otoke“ koju provodi Tajništvo za otoke pri Europskoj komisiji. Program tranzicije prema čistoj energiji cresko-lošinjskog otočja izrađen je 2019. godine, od strane gradova Cresa i Malog Lošinja u suradnji s Otočnom razvojnom agencijom (OTRA) te Vodoopskrbom i odvodnjom Cres Lošinj. Na cresko-lošinjskom otočju u 2019. godini bilo je instalirano 10 integriranih fotonaponskih elektrana (FNE) ukupne snage

³⁸ Kratica - HOPS

713,84 kW. U 2018. godini u funkciji je bilo 8 od 10 FNE te su u mrežu predale 905.514,20 kWh. Prva FNE instalirana je na krovu Osnovne škole Frane Petrića u Cresu.

Od ukupno instaliranih fotonaponskih elektrana (FNE), 4 se nalaze u Malom Lošinj (Jadranka 1, Jadranka 2, Jadranka 3, Jadranka 4), 2 u Martinšćici (Jadranka 5, Jadranka 6), jedna na području Ilovika (Sakatur d.o.o.), 2 na području Cresa (OŠ Frane Petrić i Đanino Sučić Mornarić), jedna na području Miholašćice (naziva Kučić Emil), FNE Skladište i FNE Karaula u vlasništvu Cresanke d.d. (u pogonu su od 2019. i 2020. godine).

U prostorno planskoj dokumentaciji rezervirane su lokacije za 5 neintegriranih sunčanih elektrana, ukupne snage 22,5 MW, za koje se očekuje da će sve biti operativne do kraja 2024. godine. U 2020. godini započela je gradnja najveće sunčane elektrane, Sunčana elektrana Orlec Trinket-istok. Projekt je do ishođenja lokacijske dozvole razvijala Primorsko-goranska županija. Priključna snaga elektrane je 6,5 MW, a očekivana proizvodnja iznosi oko 8,5 milijuna kWh električne energije godišnje, što odgovara potrošnji oko 2.500 kućanstava. Elektrana se prostire na površini od 17 hektara i podijeljena je na 13 segmenata pojedinačne snage 500 kW s ukupno 20.330 panela tipa Solvis 360W. Vrijednost investicije iznosi 41 milijun kuna. Također, u pripremljenoj fazi su još 4 sunčane elektrane: SE Orlec Trinket-zapad – 4,14 MW, SE Ustrine – 9,99 MW, SE Unije – 1 MW i SE Filozići – 0,5 MW. Srednja godišnja ozračenost ukupnim sunčevim zračenjem na otoku Lošinj iznosi 1,49 MWh/m².

Postojećim prostornim planovima, na području cresko-lošinjskog otočja nije predviđena gradnja vjetroelektrana.

Na području gradova Cresa i Malog Lošinja instalirane su punionice za automobile s utičnim mjestima snage od 22 kW do 50 kW.

Na Unijama se provodi važan projekt „Unije – samoodrživi otok“ koji ima za cilj da Unije postane samoodrživ i samodostatan otok. Projekt slijedi model održivog i samodostatnog života na otoku koji bi se mogao implementirati u sličnim otočnim zajednicama. Tako kompleksni projekt zahtijeva kvalitetnu suradnju na svim razinama upravljanja, pa je još 2015. godine zaključen Sporazum o provedbi između Primorsko-goranske županije, Biskupije Krk i Grada Malog Lošinja kojim je utvrđen zajednički interes u revitalizaciji otoka Unije i postizanju njegove dugoročne demografske, ekološke, energetske i ekonomske samoodrživosti. Zajedno s Fakultetom za strojarstvo i brodogradnju Sveučilišta u Zagrebu razmatrani su razni scenariji do 2020./2030. godine prema kojima korištenjem sustava obnovljivih izvora energije i mjerama energetske učinkovitosti otok Unije može postati energetski potpuno neovisan te otok s „0“ emisijom CO₂. Projekt je uzeo u obzir različite osobitosti malog otoka pa su aktivnosti podijeljene na projekte u segmentu poljoprivrede, turizma i ugostiteljstva, energetike, pomorstva, prometa i infrastrukture, a za operativnu provedbu projekta zadužena je Regionalna energetska agencija Kvarner.

Klasična rasvjeta je u 2015. godini zamijenjena LED rasvjetom, dok je u 2017. godini započela gradnja desalinizatora bočate vode iz polja za snabdijevanje pitkom vodom, a 2019. godine na njegov krov postavljena je fotonaponska elektrana u funkciji vlastite potrošnje elektromotornih pogona za rad desalinizatora.

Od strane Hrvatske elektroprivrede (HEP) pokrenut je projekt izgradnje FNE na otoku snage do 1 MW čija se realizacija očekuje u 2023. godini. U okviru europskog projekta „INSULAE – Maksimiziranje utjecaja inovativnih energetskih pristupa na otocima EU“ na otoku Uniju se razvijaju nova inovativna rješenja za dekarbonizaciju e-otoka koja je ključna, kako za postizanje klimatsko-energetskih ciljeva tako i za bolju kvalitetu života na otocima.

Od travnja 2021. godine na cresko-lošinjskom otočju aktivna je i energetska zadruga Apsyrtydes. U fokusu zadruge je projekt sunčane elektrane Filozići snage 500 kW. Zadruga trenutno broji 62 člana, a u rujnu 2022. godine pokrenuta je akcija prikupljanja sredstava za kupnju terena za izgradnju SE i izradu projektne dokumentacije do ishođenja građevinske dozvole. U tri tjedna akcije prikupljano je 100.000 EUR što je dokaz osviještenosti i motiviranosti zajednice na arhipelagu. Osim tog većeg projekta, energetska zadruga djeluje i na podizanju svijesti zajednice prema OIE kao i prema drugim energetskim projektima od interesa za lokalnu zajednicu.

Valja istaknuti da gradovi Cres i Mali Lošinj te Primorsko-goranska županija već dulji niz godina prednjače u odnosu na ostale gradove i županije po broju energetski obnovljenih javnih i višestambenih zgrada. Na cresko-lošinjskom otočju provedeni su projekti energetske obnove OŠ Frane Petrića u Cresu te energetska obnova Dječjeg vrtića Girice. Upravo je završen i projekt energetske učinkovitosti zgrade Gradske uprave Cres gdje je zamijenjen sustav centralnog grijanja/hlađenja ugradnjom visokoučinkovitih dizalica topline.

Razvojni problemi cresko-lošinjskog otočja u odnosu na PROMETNU INFRASTRUKTURU
<ul style="list-style-type: none"> • <i>Nedovoljna infrastrukturna izgrađenost u lukama otvorenim za javni promet od županijskog i lokalnog značenja</i> • <i>Nedovoljna prometna povezanost otoka međusobno</i> • <i>Nedostatna biciklistička infrastruktura</i> • <i>Nedovoljna ulaganja u infrastrukturu i nedovoljno iskorišteni kapaciteti zračne luke</i> • <i>Nedovoljna pokrivenost širokopojasnom mrežom</i> • <i>Izgrađenost sustava odvodnje znatno zaostaje za sustavom vodoopskrbe</i> • <i>Nedostatan broj uređaja za pročišćavanje otpadnih voda</i> • <i>Velik broj nepropisno izvedenih septičkih jama (crnih jama)</i> • <i>Nekorištenje energije vjetra</i>
Razvojne potrebe cresko-lošinjskog otočja u odnosu na PROMETNU INFRASTRUKTURU
<ul style="list-style-type: none"> • <i>Bolje prometno integrirati otoke s kopnom i otoke međusobno</i> • <i>Osigurati akvatorij za komunalni dio u akvatoriju luka otvorene za javni promet (osigurati vez za plovila domaćeg stanovništva)</i> • <i>Poboljšati stanje lokalnih i nerazvrstanih cesta i izgraditi nogostupe</i> • <i>Izgraditi biciklističke staze, uspostaviti kvalitetniju mrežu pješačkih putova</i> • <i>Poboljšati korištenje slobodnih kapaciteta zračne luke</i> • <i>Razvijati, graditi i održavati elektroničku komunikacijsku infrastrukturu</i> • <i>Razvijati širokopojasnu mrežu i omogućiti pristup svim kućanstvima na otočju</i> • <i>Smanjiti gubitke u vodoopskrbnom sustavu</i> • <i>Povećati stupanj pročišćavanja otpadnih voda gradnjom pročišćivača</i> • <i>Povećati ulaganja u sustave prikupljanja otpadnih voda</i> • <i>Dalje razvijati mrežu punionica za električna vozila</i> • <i>Započeti s iskorištavanjem energije vjetra</i> • <i>Poticati iskorištavanje energije sunca i mora</i>

8. CIVILNO DRUŠTVO I KRIZNA STANJA

U poglavlju o civilnom sektoru i kriznim stanjima, analizira se stanje civilnog sektora, sustav zaštite i spašavanja te utvrđuju razvojni problemi i potrebe.

8.1. Organizacije civilnog društva

Prema podacima Ministarstva pravosuđa i uprave (Registar udruga), na cresko-lošinjskom otočju u 2021. godini bile su registrirane 202 udruge, što predstavlja udio od 4,8 % u ukupnom broju registriranih udruga u Primorsko-goranskoj županiji, gdje je u 2021. godini bilo registrirano ukupno 4.207 udruga. Od ukupnog broja udruga, na području Grada Malog Lošinja registrirane su 144 udruge, dok je na području Grada Cresa registrirano njih 58.

Od ukupnog broja od 202 registrirane udruge, njih 52 djeluju u području kulture i umjetnosti, 44 u području sporta, 18 u području obrazovanja, znanosti i istraživanja, 35 u području zaštite okoliša i prirode, 17 u području ljudskih prava.

Projekti i programi organizacija civilnog društva financiraju se iz više izvora financiranja kao što su nacionalni izvori³⁹, sredstva Europske unije, sredstva županija i jedinica lokalne samouprave, vlastiti izvori poput članarina ili prodaje vlastitih usluga/proizvoda te crowdfunding kampanje, donacije/sponzorstva.

8.2. Sustav zaštite i spašavanja

Zakon o sustavu civilne zaštite⁴⁰ definira civilnu zaštitu kao sustav organiziranja sudionika, operativnih snaga i građana za ostvarivanje zaštite i spašavanja ljudi, životinja, materijalnih i kulturnih dobara i okoliša u velikim nesrećama i katastrofama i otklanjanje posljedica terorizma i ratnih razaranja.

Sustav civilne zaštite ustrojava se na lokalnoj, područnoj (regionalnoj) i državnoj razini koje su dužne organizirati poslove iz svog djelokruga koji se odnose na planiranje, razvoj, funkcioniranje i financiranje sustava civilne zaštite, a koji povezuje resurse i sposobnosti sudionika, operativnih snaga i građana u jedinstvenu cjelinu radi smanjenja rizika od katastrofa, pružanja brzog i optimalnog odgovora na prijetnje i opasnosti nastanka te ublažavanja posljedica velike nesreće i katastrofe.

Sustav civilne zaštite na području Grada Malog Lošinja čine: Stožer civilne zaštite Grada Malog Lošinja, Javna vatrogasna postrojba Grada Malog Lošinja, DVD Lošinj i DVD Susak, Postrojba civilne zaštite Grada Malog Lošinja opće namjene, Povjerenici civilne zaštite, Gradsko društvo Crvenog križa – Podružnica Mali Lošinj, Hrvatska Gorska služba spašavanja – Stanica Rijeka – obavještajna točka Mali Lošinj.

Sustav civilne zaštite na području Grada Cresa čini Stožer civilne zaštite Grada Cresa, DVD Cres i Gradsko društvo crvenog križa Cres-Lošinj.⁴¹

³⁹ Ministarstva, Nacionalna zaklada za razvoj civilnog društva

⁴⁰ Zakon o sustavu civilne zaštite, Narodne novine 82/15, 118/18, 31/20, 20/21

⁴¹ <https://www.cres.hr/shared/files/content/ltkq4xjqicm.pdf>

Pravne osobe od interesa za sustav civilne zaštite su udruge građana s područja Grada Malog Lošinja i Grada Cresa koje ne pripadaju operativnim snagama, ali su od interesa za sustav civilne zaštite: Radio Jadranka, Mali Lošinj, Lovačko društvo „Kamenjarka“, Planinarski klub „Osorščica“ i Institut Plavi svijet, DVD Cres, Stožer civilne zaštite Grada Cresa, Stožer Civilne zaštite Grada Malog Lošinja.

Na cresko-lošinjskom otočju nalazi se Policijska postaja Mali Lošinj s ispostavom Cres čija je teritorijalna nadležnost: Grad Mali Lošinj s naseljima Veli Lošinj, Ćunski, Sveti Jakov, Nerezine, Osor, Ustrine, Punta Križa, Belej, otoci Unije, Susak i Ilovik; Grad Cres s naseljima Hrasta, Vrana, Martinščica, Vidovići, Valun, Podol, Pernat, Zbičina, Lubenice, Loznati, Vodice, Predošćica, Dragozetići, Filozići, Beli i Porozina.

Od kada je u Hrvatskoj proglašena pandemija COVID-19, na području Primorsko-goranske županije aktivno djeluje Stožer civilne zaštite Primorsko-goranske županije (11. ožujka 2020. godine), koji u skladu s preporukama Nacionalnog stožera civilne zaštite Republike Hrvatske provodi mjere suzbijanja krize i prati kretanja novo zaraženih osoba te lokalni stožeri: Stožer civilne zaštite Grada Cresa te Stožer civilne zaštite Grada Mali Lošinj.

Razvojni problemi cresko-lošinjskog otočja u odnosu na CIVILNO DRUŠTVO I KRIZNA STANJA
<ul style="list-style-type: none"> • <i>Nedostatna sredstava za osnovne troškove rada i projekata udruga</i> • <i>Nedostatnost jedinstvenog sustava praćenja aktivnih udruga, raspodjela donacija te učinaka potpora udruga</i> • <i>Nedostatak stručnih osoba u udrugama za pripremu projekata</i> • <i>Nemogućnost korištenja državnih potpora za razne vidove zapošljavanja u udrugama</i> • <i>Nedovoljna povezanost privatnog i javnog sektora u izgradnji sustava zaštite i spašavanja</i> • <i>Nedovoljno poticanje i motiviranje volontera za sudjelovanje u sustavu zaštite i spašavanja</i> • <i>Rizik prekida dopreme hrane zbog oslonca na velike trgovačke lance na kopnu s dominantno uvoznom robom</i>
Razvojne potrebe cresko-lošinjskog otočja u odnosu na CIVILNO DRUŠTVO I KRIZNA STANJA
<ul style="list-style-type: none"> • <i>Jačati kapacitete organizacija civilnog društva te ih osnaživati za doprinos društveno-ekonomskom razvoju</i> • <i>Unaprijediti suradnju među organizacijama civilnog društva i sa subjektima javnog i privatnog sektora na svim razinama i u svim djelatnostima</i> • <i>Poboljšati sustav učinkovitog i transparentnog financiranja rada udruga</i> • <i>Uspostaviti praćenje i vrednovanje rada i doprinosa udruga u razvojnim projektima cresko-lošinjskog otočja</i> • <i>Osigurati adekvatno građansko obrazovanje učenika, ali i drugih građana u cilju jačanja demokratskih kapaciteta i civilnog sektora</i> • <i>Odrediti prioritete materijalno-tehničkog razvoja operativnih snaga zaštite i spašavanja i nastaviti s financiranjem</i> • <i>Osigurati financijska sredstva za smanjenje rizika od katastrofa poticajima vlasnicima objekata, zajednicama, poduzećima i javnom sektoru za ulaganje u smanjenje rizika s kojim su suočeni</i> • <i>Jačati otpornost na krizna stanja primjenom novih digitalnih i tehnoloških rješenja</i> • <i>Osigurati vlastitu proizvodnju autohtonog sjemenskog i sadnog materijala te očuvati lokalne pasmine u stočarstvu</i>

9. UPRAVLJANJE RAZVOJEM

Poglavlje upravljanje razvojem daje prikaz institucija cresko-lošinjskog otočja te pojedinačno analizira fiskalne kapacitete Grada Cresa i Grada Malog Lošinja.

9.1. Institucije koje se bave razvojem cresko-lošinjskog otočja

Razvojem cresko-lošinjskog otočja (ujedno i otočnog područja Republike Hrvatske) prvenstveno se bave Ministarstvo regionalnog razvoja i fondova Europske unije (Uprava za otoke), Primorsko-goranska županija i 2 jedinice lokalne samouprave, odnosno upravna tijela putem kojih se oblikuje i provodi razvojna politika. Upravni odjel za regionalni razvoj, infrastrukturu i upravljanje projektima Primorsko-goranske županije obavlja stručne poslove koji se odnose na planiranje, poticanje, upravljanje i provedbu politike regionalnog razvoja na području Primorsko-goranske županije. To je posebno naglašeno u predlaganju strateških ciljeva, prioriteta i mjera regionalnog razvoja, pružanju podrške investitorima, izradi i provođenju programa i projekata poticanja razvoja velikih gospodarskih subjekata, primarno u sektoru infrastrukturnih ulaganja.

Primorsko-goranska županija je na temelju Zakona o regionalnom razvoju 2018. godine osnovala javnu ustanovu „Regionalna razvojna agencija Primorsko-goranske županije“⁴² (Ustanova), koja ima ulogu regionalnog koordinatora za Primorsko-goransku županiju. Ustanova je zadužena za obavljanje poslova od javnog interesa, s ciljem učinkovite koordinacije poslova strateškog planiranja i poticanja regionalnog razvoja za područje Primorsko-goranske županije. Temeljne aktivnosti Ustanove odnose se na izradu strateških i razvojnih dokumenata za područje županije i njenih jedinica lokalne samouprave, kao i pružanje stručne pomoći u pripremi i provedbi programa potpore javnopravnim tijelima i javnim ustanovama s područja Primorsko-goranske županije kojima su osnivači Republika Hrvatska ili Županija te u pripremi i provedbi razvojnih projekata od interesa za razvoj Primorsko-goranske županije, a posebno projekata sufinanciranih sredstvima EU-a. Ustanova trenutno zapošljava tri otočna koordinatora, od kojih je jedan zadužen za područje otoka Cresa, Lošinja, Unija, Suska, Ilovika, Velih Srakana, Malih Srakana i otoka Raba. Na cresko-lošinjskom otočju djeluje i OTRA, Otočna razvojna agencija, u svojstvu lokalnog koordinatora, osnovana od strane gradova Cresa i Malog Lošinja. Nadalje tu je i LAG Kvarnerski otoci i LAGUR Vela vrata kao potporni nositelji razvoja.

Razvojem cresko-lošinjskog otočja bave se i ostala resorna ministarstva, strukovne komore (npr. obrtnička), komunalna društva, Hrvatski zavod za zapošljavanje, turističke zajednice, osnovne i srednje škole, organizacije civilnog društva, nacionalne agencije, JU Priroda, javna poduzeća, Hrvatske šume d.o.o., Hrvatske vode d.o.o., Hrvatska elektroprivreda d.d., Javna ustanova Zavod za prostorno uređenje Primorsko-goranske županije, Upravni odjel za prostorno uređenje, graditeljstvo i zaštitu okoliša Primorsko-goranske županije i druge institucije.

⁴² <https://prigoda.hr/>

9.2. Fiskalni kapaciteti gradova Cresa i Malog Lošinja

Analiza fiskalnih kapaciteta cresko-lošinjskog otočja temelji se na podacima o izvršenju proračuna gradova Cresa i Malog Lošinja. U promatranom razdoblju sveukupni prihodi navedenih jedinica lokalne samouprave dosegli su svoj maksimum u 2019. godini, dok je u 2020. godini zabilježen pad ukupnih prihoda. Budući da je riječ o godini koju je obilježila pandemija COVID-19, smanjenje prihoda je očekivana pojava. Ukupni rashodi navedenih gradova su kontinuirano rasli u 2019. godini te su u odnosu na 2014. godinu bili veći za 7,06 %.

Značajniji rast ukupnih rashoda zabilježen je u Gradu Malom Lošnju, gdje su se rashodi u odnosu na 2014. godinu povećali za 8,6 %.

Najpovoljnije vrijednosti navedenih pokazatelja (razlika prihoda i rashoda) zabilježene su 2019. godine kada je razlika između ukupnih prihoda i ukupnih rashoda iznosila 3,5 milijuna kuna. Ta se razlika 2020. godine značajno smanjila, kada je zabilježena negativna razlika koja je iznosila gotovo 7,8 milijuna kuna.

Tablica 47. Ukupni prihodi i rashodi proračuna jedinica lokalne samouprave na cresko-lošinjskom otočju od 2015. do 2020. godine

JLS	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Prihodi Cres	23.404.001	24.729.976	24.267.325	25.435.399	30.497.335	28.848.925
Prihodi Mali Lošinj	90.985.529	68.939.982	67.316.569	73.160.561	80.718.809	65.395.963
Ukupni prihodi cresko-lošinjskog otočja	114.389.530	93.669.958	91.583.894	98.595.960	111.216.144	94.244.888
Rashodi Cres	27.437.872	27.346.130	27.766.111	26.361.653	28.209.114	35.869.703
Rashodi Mali Lošinj	72.643.746	74.029.654	63.363.463	71.669.500	79.482.623	66.172.773
Ukupni rashodi cresko-lošinjskog otočja	100.081.618	101.375.784	91.129.574	98.031.153	107.691.737	102.042.476
Razlika ukupnih prihoda i rashoda cresko-lošinjskog otočja	14.307.912	-7.705.826	454.320	564.807	3.524.407	-7.797.588

Izvor: Ministarstvo financija, obrada JU RRA PGŽ

Prosječan izvorni prihod po stanovniku gradova Cresa i Malog Lošinja u 2020. godini iznosio je 4.491,59 kuna te je bio znatno viši od prosječnog izvornog prihoda svih jedinica lokalnih samouprava Primorsko-goranske županije, koji je u 2020. godini iznosio 2.814,91 kuna po stanovniku (prikazano u Tablici 48.). Kada se izvornom prihodu dodaju prihodi poreza od igara na sreću, pomoći iz inozemstva (darovnice) i pomoći od subjekata unutar opće države, prihodi od imovine, prihodi od administrativnih pristojbi, primici od financijske imovine i zaduženja, prihodi po decentralizaciji te preneseni višak ili manjak iz prethodne godine dobije se Ukupni prihod (proračun).

Prema pokazatelju ukupni proračunski prihodi po stanovniku, jedinice lokalne samouprave cresko-lošinjskog otočja su u 2020. godini bile 28,99 % iznad županijskog prosjeka. Važno

je napomenuti da su gradovi Cres i Mali Lošinj u 2020. godini raspolagali većim ukupnim proračunom *per capita* od Primorsko-goranske županije.

Tablica 48. Izvorni prihodi po stanovniku i ukupni proračun (prihodi) po stanovniku prema jedinicama lokalne samouprave cresko-lošinjškog otočja u 2020. godini

JLS / JP(R)S	Izvorni prihodi 2020. (kn)	Ukupni proračun 2020.	Broj stanovnika 2019.	Izvorni prihodi per capita 2020	Ukupni proračun per capita 2020.
CRES	12.044.090	37.962.250	2.907	4.143,13	13.058,91
MALI LOŠINJ	36.388.737	70.409.629	7.876	4.620,21	8.939,77
Cresko- lošinjško otočje	48.432.827	108.371.88	10.783	4.491,59	10.050,25
PGŽ	793.650.904	2.012.050.159	281.945	2.814,91 kn	7.136,32 kn

Izvor: obrada JU RRA PGŽ prema podacima Ministarstva financija, 20.09.2021.

Gradsku upravu Grada Cresa čine dva (2) upravna odjela: Upravni odjel za opće i pravne poslove i Upravni odjel za proračun i financije, komunalni sustav i prostorno planiranje koji se sastoji od tri (3) odsjeka: Odsjek za proračun, financije i računovodstvo, Odsjek za komunalno-stambeni sustav i prostorno planiranje te Odsjek za poduzetništvo, gospodarstvo i prostorno planiranje. Grad Cres je na dan 31.12.2018. godine imao 17 zaposlenih, dok je u 2022. godini bilo zaposleno 19 službenika.

Grad Mali Lošinj imao je u 2018. godini 44 zaposlene osobe, a u 2022. godini 38.⁴³ Nadalje, Grad Mali Lošinj ima Jedinstveni upravni odjel s nekoliko odsjeka: Ured gradonačelnika, Odsjek za urbanizam, komunalno gospodarstvo i gospodarenje gradskom imovinom, Odsjek za pravne, kadrovske poslove i samoupravu i Odsjek za proračun, financije, javnu nabavu i EU projekte.

Gradovi Cres i Mali Lošinj u okviru svog djelokruga nadležnosti provode aktivnosti općih i pravnih poslova, financija, društvenih djelatnosti, javne nabave, turizma, gospodarstva, komunalnog sustava, zaštite okoliša, investicija, prostornog uređenja, imovine i poduzetništva.

Infrastrukturna opremljenost, kompetencije i iskustvo zaposlenika, interna organizacija i uvjeti rada te resursi koje gradovi Cres i Mali Lošinj imaju na raspolaganju čine institucionalni kapacitet tijela zaduženih za planiranje, upravljanje i koordinaciju razvojnih aktivnosti na cresko-lošinjškom otočju. Gradovi su aktivni i na planu međunarodne i međugradske suradnje.

Za razvoj su zadužene i poduzetničke potporne institucije, javne ustanove i trgovačka društva na cresko-lošinjškom otočju.

⁴³ Statistički prikaz, Ministarstvo uprave, Broj 14, Zagreb, svibanj 2019., str. 44 i 45., podaci Grada Cresa i Malog Lošinja

Razvojni problemi cresko-lošinjskog otočja u odnosu na ADMINISTRATIVNI USTROJ
<ul style="list-style-type: none">• <i>Ograničena sredstva u lokalnim proračunima onemogućavaju realizaciju planiranih investicija i razvojnih projekata</i>• <i>Pandemija COVID-19 potencirala je neizvjesnost, financijsku i ekonomsko-socijalnu krizu</i>• <i>Povećani opseg poslova</i>
Razvojne potrebe cresko-lošinjskog otočja u odnosu na ADMINISTRATIVNI USTROJ
<ul style="list-style-type: none">• <i>Trajno jačati kapacitete gradova za pripremu i provedbu razvojnih programa i projekata, kao i svih relevantnih dionika (poduzetnika, civilnog društva, obrazovnih institucija, itd.)</i>• <i>Nastaviti suradnju s jedinicama lokalne samouprave u određivanju zajedničkih razvojnih prioriteta i značajnih razvojnih projekata</i>• <i>Jačati suradnju sa susjednim jedinicama lokalne samouprave i županijama, posebno Primorsko-goranskom, radi osmišljavanja i provođenja većih regionalnih i lokalnih razvojnih projekata sa snažnijim razvojnim učincima</i>• <i>Međunarodnu suradnju usmjeravati prema strateškim ciljevima razvoja</i>

10. SWOT ANALIZA

SWOT analiza izrađena je u suradnji sa stručnom radnom skupinom gradova Cresa i Malog Lošinja te imenovanim tematskim radnim skupinama za razvoj cresko-lošinjskog otočja. Izrađena je na temelju podataka analize stanja.

Analizom su definirane ključne snage, slabosti, prilike i prijetnje, a predstavlja polaznu točku za određivanje budućih smjernica za razvoj cresko-lošinjskog otočja.

Tablica 49. SWOT analiza

SNAGE	SLABOSTI
<ul style="list-style-type: none"> Razvijena i kvalitetno održavana cestovna infrastruktura Tradicija bavljenja ovčarstvom Područje visoke sigurnosti i kvalitete života Aktivno i razvijeno civilno društvo Otočje visoke razine tolerancije, otvorenosti i multikulturalnosti Pokrenut proces energetske tranzicije Tradicija i organiziranost destinacijskog i zdravstvenog turizma Visoka razina kvalitete komunalnih usluga Nadprosječna izdvajanja za standard društvenih usluga u nacionalnom okviru 	<ul style="list-style-type: none"> Nepovoljna demografska kretanja i starosna struktura stanovništva Nedovoljna spremnost otočne zajednice na promjene i cjeloživotno učenje Neodgovarajuća prometna rješenja (vrijeme plovidbe katamarana, javni prijevoz) Nedovoljna otpornost na krize Slaba konkurentnost gospodarstva iskazana nižom razinom produktivnosti rada i robnog izvoza Zaostajanje gospodarstva i otočne zajednice u tehnološkom razvoju i primjeni suvremenih tehnologija i digitalizacije Nedovoljno iskorišten potencijal obnovljivih izvora energije (sunce, vjetar, biomasa, more) Izražena sezonalnost te značajna ovisnost o turizmu Nedovoljno iskorišten sektor proizvodnje hrane Nedovoljna povezanost znanosti i gospodarstva Nepovoljna obrazovna struktura stanovništva (nedostatak kompetencija i vještina za poslove budućnosti) Nepovoljna struktura kvalifikacija na tržištu rada u odnosu na potrebe otočnog gospodarstva Odlazak mlade kvalificirane radne snage sa otoka
PRILIKE	PRIJETNJE
<ul style="list-style-type: none"> Povoljan (dobar) geoprometni položaj Povoljna klima i velik broj sunčanih sati Izvršna kakvoća mora Prirodni i hidrografski uvjeti za razvoj ribarstva i akvakulture Bogatstvo kulturne baštine Bogatstvo i raznolikost prirodnih i okolišnih resursa pogodnih za razvoj selektivnih oblika turizma Nautička atraktivnost arhipelaga Prirodne predispozicije za uzgoj ljekovitog i aromatičnog bilja Značajan interes za ulaganje s obzirom na prirodne i klimatske pogodnosti ja (turizam, energetika, zdravlje i sl.) Raspoloživost fondova i financijskih instrumenata (bespovratna sredstva, povoljni zajmovi i dr.) Mogućnost otvaranja novih radnih mjesta temeljenog na plavoj ekonomiji i zelenom rastu Ulazak u Schengensko područje Sve veći značaj zdravlja i zdravstvenog turizma kao ključnog sektora budućeg razvoja i zapošljavanja te podizanja kvalitete života Veliki potencijal za daljnja ulaganja u obnovljive izvore energije Demokratizacija proizvodnje obnovljivih izvora energije (energetske zadruge) Atraktivnost za stanovanje stanovnika treće dobi iz inozemstva Razvoj širokopojasnog interneta i korištenja naprednih tehnologija 	<ul style="list-style-type: none"> Napuštanje tradicijskih aktivnosti Nastavak negativnog utjecaja pandemije virusa COVID-19 na gospodarstvo Nedostupnost specijaliziranih zdravstvenih usluga Nedostupnost stanovanja za mlade i mlade obitelji Nedovoljna prometna mobilnost Visoka razina nepovjerenja u institucije u RH Fiskalna i pravna nesigurnost uslijed čestih izmjena zakonodavnog okvira i poreznih politika na nivou RH Nedovoljna prilagođenost obrazovnog i znanstvenog sustava RH potrebama gospodarstva i društva na razini RH Zaostajanje hrvatskog gospodarstva i društva u tehnološkom razvoju i primjeni suvremenih tehnologija i digitalizacije u odnosu na druge članice EU Ugroze vezane uz klimatske promjene (porast razine mora), elementarne nepogode

POPIS TABLICA

Tablica 1. Razvrstavanje otoka/otočića/hridi cresko-lošinjskog otočja prema udaljenosti od kopna	10
Tablica 2. Podjela otoka cresko-lošinjskog otočja prema nastanjenosti	10
Tablica 3. Srednje mjesečne vrijednosti (°C) temperatura u razdoblju 1950.-2019. na mjernom mjestu Mali Lošinj i mjernom mjestu Rijeka	17
Tablica 4. Ukupna godišnja količina oborina (mm) u razdoblju 2014.-2020. na cresko-lošinjskom otočju	17
Tablica 5. Stopa odvojenog sakupljanja komunalnog otpada na razini gradova Cres i Mali Lošinj i Primorsko-goranske županije u 2019. godini.....	20
Tablica 6. Stopa odvojenog sakupljanja komunalnog otpada na razini gradova Cres i Mali Lošinj i Primorsko-goranske županije u 2019. godini.....	21
Tablica 7. Broj stanovnika u gradovima Cres i Mali Lošinj u 2001., 2011., 2019. i 2021. godini	22
Tablica 8. Broj stanovnika prema spolu na cresko-lošinjskom otočju u razdoblju od 2014.-2021. godine	23
Tablica 9. Živorodeni prema aktivnosti majke po gradovima u 2019. godini	23
Tablica 10. Doseљeno i odseljeno stanovništvo po gradovima u 2019. godini.....	24
Tablica 11. Tri vodeća uzroka pobola na cresko-lošinjskom otočju i PGŽ-u u 2019. godini (strukturni indeks) u %.....	24
Tablica 12. Obrazovna struktura stanovništva cresko-lošinjskog otočja i Primorsko-goranske županije starog 15 i više godina u 2011. godini	25
Tablica 13. Informatička pismenost stanovništva starijeg od 10 godina cresko-lošinjskog otočja i Primorsko-goranske županije u 2011. godini.....	26
Tablica 14. Nacionalne manjine na cresko-lošinjskom otočju	26
Tablica 15. Stanovništvo na cresko-lošinjskom otočju prema vjeroispovijesti	27
Tablica 16. Broj registrirane nezaposlenosti za Grad Cres i Grad Mali Lošinj u razdoblju 2014.-2021. godina	27
Tablica 17. Registrirana nezaposlenost stanovnika prema radnom stažu na području Grada Malog Lošinja u razdoblju 2014.-2019. godina	28
Tablica 18. Broj zaposlenih osoba u Gradu Cresu i Gradu Malom Lošinj u razdoblju 2011.-2019. godina	28
Tablica 19. Prosječne kupoprodajne cijene stana/apartmana na cresko-lošinjskom otočju i Primorsko-goranskoj županiji u 2020. godini.....	29
Tablica 20. Prosječne kupoprodajne cijene građevinskog zemljišta na cresko-lošinjskom otočju i Primorsko-goranskoj županiji u 2020. godini.....	29
Tablica 21. Bruto domaći proizvod na području Republike Hrvatske u razdoblju 2016.-2018. godina	30
Tablica 22. Broj osiguranika mirovinskog osiguranja u gradovima Cres i Mali Lošinj	32
Tablica 23. Zaposleni u pravnim osobama u gradovima Cres i Mali Lošinj u razdoblju od 2011. do 2021.	33
Tablica 24. Najznačajnije tvrtke na cresko-lošinjskom otočju.....	35
Tablica 25. Dolasci i noćenja turista na cresko-lošinjsko otočje u razdoblju 2016.-2020. godina	39
Tablica 26. Stope promjene dolaska i noćenja turista za Grad Cres i Grad Mali Lošinj.....	39
Tablica 27. Broj aktivnih, privremeno obustavljenih obrta te obrta u mirovanju na cresko-lošinjskom otočju	42
Tablica 28. Poduzetničke zone po funkcijama	42
Tablica 29. Poljoprivredna zemljišta cresko-lošinjskog otočja u 2019. godini	45
Tablica 30. Brojno stanje domaćih životinja na cresko lošinjskom otočju na dan 31.12.2020. godine	45
Tablica 31. Broj dječjih vrtića i drugih pravnih osoba koje ostvaruju program predškolskog odgoja u razdoblju od 2015. do 2020. godine na cresko-lošinjskom otočju.....	49
Tablica 32. Broj osnovnih škola, učenika i učitelja gradova Cres i Malog Lošinja u razdoblju 2015.-2019. godina	51
Tablica 33. Broj srednjih škola, učenika i učitelja u gradovima Cresu i Malom Lošinj u razdoblju 2015.-2019. godina	51
Tablica 34. Prosječne ocjene na državnoj maturi (ljetni ispitni rok) srednjih škola u gradovima Cres i Mali Lošinj, Primorsko-goranskoj županiji i Republici Hrvatskoj.....	52
Tablica 35. Broj studenata upisanih na stručni i sveučilišni studij u zimskom semestru, prema prebivalištu .	53
Tablica 36. Broj klubova po JLS upisanih u Registar udruga RH u 2021. godini	56
Tablica 37. Izdvajanja gradova Cres i Mali Lošinj za službe sporta i rekreacije za razdoblje od 2015. do 2019. godine	56
Tablica 38. Rasprostranjenost udruga registriranih u tehničkoj kulturi prema mikroregijama u Primorsko-goranskoj županiji u 2021. godini.....	57

Tablica 39. Broj korisnika i prava u socijalnoj skrbi na cresko-lošinjskom otočju – pregled po centrima za socijalnu skrb (CZSS), stanje na 31.12.2020.	58
Tablica 40. Obuhvaćenost stanovništva cresko-lošinjskog otočja i Primorsko-goranske županije zajamčenom minimalnom naknadom; stanje na 31.12.2020.	59
Tablica 41. Promet putnika u morskim lukama na cresko-lošinjskom otočju u razdoblju 2016.-2020. godina	62
Tablica 42. Godišnji promet na trajektnim linijama na cresko-lošinjskom otočju (vozila) u razdoblju 2012.-2019. godina.....	62
Tablica 43. Promet putnika i vozila trajektnim linijama na cresko-lošinjskom otočju u 2020 i 2021. godini...	62
Tablica 44. Postotak priključenosti na vodoopskrbnu mrežu	65
Tablica 45. Isporučene količine vode na cresko-lošinjskom otočju od 2016. do 2019. godine (mil. m ³ /god) i gubici	65
Tablica 46. Sustav prikupljanja otpadnih voda	66
Tablica 47. Ukupni prihodi i rashodi proračuna jedinica lokalne samouprave na cresko-lošinjskom otočju od 2015. do 2020. godine	73
Tablica 48. Izvorni prihodi po stanovniku i ukupni proračun (prihodi) po stanovniku prema jedinicama lokalne samouprave cresko-lošinjskog otočja u 2020. godini.....	74
Tablica 49. SWOT analiza	76

POPIS SLIKA

Slika 1. Nove statističke regije Republike Hrvatske.....	9
Slika 2. Grad Cres i Grad Mali Lošinj.....	9
Slika 3. Područje Primorsko-goranske županije i cresko-lošinjskog otočja pokriveno Natura 2000 mrežom ..	18
Slika 4. Poduzetnička zona Volnik	43
Slika 5. Poduzetnička zona Kalvarija.....	43

POPIS GRAFIKONA

Grafikon 1. Struktura zaposlenih u Gradu Cresu prema djelatnostima u 2019. godini	33
Grafikon 2. Struktura zaposlenih u Gradu Malom Lošinjju prema djelatnostima u 2019. godini	34
Grafikon 3. Broj poduzetnika u Gradu Cresu prema djelatnostima u 2019. godini	34
Grafikon 4. Broj poduzetnika u Gradu Malom Lošinjju prema djelatnostima u 2019. godini.....	35
Grafikon 5. Prosječna neto plaća po djelatnostima u Gradu Cresu u 2019. godini.....	35
Grafikon 6. Prosječna neto plaća po djelatnostima za Grad Mali Lošinj u 2019.godini	36
Grafikon 7. Podjela subjekata prema broju zaposlenih u Gradu Cresu u 2019. godini.....	37
Grafikon 8. Podjela subjekata prema broju zaposlenih u Gradu Malom Lošinjju u 2019. godini	37
Grafikon 9. Raspodjela prihoda po područjima djelatnosti u Gradu Cresu u 2019. godini	38
Grafikon 10. Raspodjela prihoda po djelatnosti u Gradu Malom Lošinjju u 2019. godini	38
Grafikon 11. Prikaz dolazaka turista za Grad Cres i Mali Lošinj po mjesecima	40